

ÖYKÜLERDE

BURSA

Hazırlayan: Mustafa Başpınar

Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı / Öykülerde Bursa

Proje Koordinatörleri / Aziz Elbas, Ahmet Erdönmez

Proje Yürütücüsü / Bursa Araştırmaları Merkezi www.bursaarastirmalari Merkezi.org

Yayına Hazırlayan / Mustafa Başpınar

Görsel Tasarım / Yakup Şahiner

Kapak Foto / Orhangazi Türbesi - Yahya Birkan Yazıcı Arşivi

ISBN / 978-605-9968-04-1

Basım Yılı ve Yeri / 1. Baskı; Haziran 2014, Stüdyo Star Ajans Ltd. Şti. / Bursa

BURSA
KÜLTÜR A.Ş.

Yapım / © 2014 Bursa Kültür A.Ş. Bu kitabın tüm yayın hakları Bursa Kültür A.Ş.'ye aittir. Yazılı izin olmadan kısmen ya da tamamen yeniden basılamaz.

Dağıtım / Bursa Kültür A.Ş. - Merinos Atatürk Kongre Kültür Merkezi B Kapısı Osmangazi-Bursa/Türkiye
Tel: + 90 224 253 26 46 Faks: + 90 224 253 14 85 info@bursakultur.com / www.bursakultur.com

Kütüphane Bilgi Kartı / Catalog-in-Publication Data (CIP)

Başpınar, Mustafa / Öykülerde Bursa

1. Bursa 2. Öykü 3. Edebiyat

Bursa'ya

Ve Bursa'da tanıdığım bütün güzel insanlara...

Mustafa BAŞPINAR

1979 yılında Tokat'ta doğdu. Öğrenimini aynı şehirde tamamladı. 2001 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Aynı üniversitede Yeni Türk Edebiyatı Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. Aziz Kerem'in babası. Bursa'da yaşıyor. Öyküleri Dergâh, Edebiyat Ortamı ve Tasfiye gibi dergilerde yayımlandı. Meleğin Gölgesi (Dergâh,2013) yazarın ilk öykü kitabı.

İçindekiler

Sunum	7
Önsöz	9
Refik Halit Karây - HAKK-I SÜKÛT	13
Reşat Nuri Güntekin - YALAN	21
Ahmet Hamdi Tanpınar - GEÇMİŞ ZAMAN ELBİSELERİ	26
Sait Faik Abasıyanık - İPEKLİ MENDİL	45
Sabahattin Ali - SELAM	48
Nurettin Topçu - YILDIRIM'IN HUZURUNDA	56
Haldun Taner - İZNİKLİ LEYLEK	61
Oktay Akbal - BURSA'DA TOULOUSE-LAUTREC	67
Metin Önal Mengüşoğlu - SEHER GEZGİNİ	71
Füruzan - TEMİZLİK KOLU	76
Cemil Kavukçu - İNCİR AĞACI VE ŞİMŞİRLER	96
Murathan Mungan - YAKASI BEYAZ KÜRKLÜ TABA RENGİ KABAN	101
Şükrü Bilgiç - TİLKİ DE SANMIŞ KI BURADA HERKES İNSAN	112
Birol Keskin - ALBATROSLAR	117
Cemal Şakar - KARŞILAŞMA	126
Yücel Balku - CEVŞEN	132
Nursel Aras - DÖNÜŞ	144
Şaban Akbaba - ZÜĞÜRT GAUTIER	150
Fikri Özçelikçi - HAYAT GÜZEL	152
Şafak Pala - NEVRES ABİ	160
Saliha Malhun - ESKİ SOKAKLAR	163

Sunum

Bursa, Büyük medeniyetlerin buluşma noktası, köklü geleneklerin beşiği, tarihin her döneminde gerek coğrafi konumu, gerek sosyal yaşam tarzı, gerekse ülke ekonomisindeki etkinliğinden dolayı sürekli ilgi odağı olmuş eşsiz bir şehirdir.

Şehirleri farklı özellikleriyle akılda kalıcı hale getiren en önemli etkenlerden biri edebiyattır. Şiirlere, hikayelere, romanlara, mektuplara yansıyan şehirler edebi türler arasında anlatım imkanı bulamayan şehirlere oranla daha şanslıdır.

Bağrından ünlü şairler yazarlar çıkaran Bursa, içinden geçtiği şiirlere, hikayelere romanlara, denemelere, mektuplara ayrı bir renk katmıştır. Aynı şekilde Bursa'nın hafızalarda yerini koruması, değerleriyle birlikte bilinirliğinin, tanınırlığının diğer şehirlere oranla daha fazla olması edebiyat ürünleri sayesinde olmuştur.

Bursa hakkında edinilen bilgilerin zamanla unutulması söz konusu olabilir. Ancak, Bursa'ya dair bir öykü veya olay zaman ve mekanın Bursa olduğu herhangi bir edebi eserin akılda kalıcılığı daha fazladır.

Farklı kalemlerin Bursa öykülerinden oluşan bu eser, şüphesiz Bursa'mızın hafızalardaki yerini bir kez daha sağlamlaştıracak, Bursa'ya dair öyküler kaleme alıp da bugün aramızda olan veya olmayan yazarlarımızı bir kez daha şükranla ve minnetle anmamıza vesile olacaktır.

Öykülerin derlenmesinde yoğun emek sarf eden Sayın Mustafa Başpınar'a teşekkür ediyor, çalışmanın Bursa sevdalılarına yeni ufuklar açmasını diliyorum.

Saygılarımla.

Recep ALTEPE

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı

Önsöz

Büyük bir keyifle sürdürdüğüm öykü okumalarım Bursa'ya yerleştiğim tarihten itibaren farklı bir renge büründü. Okuduğum öykülerde mekân olarak Bursa'ya rastlamam heyecanlandırdı beni. Bu karşılaşmaların sayısı arttıkça bahsi geçen metinleri bir araya getirme fikri oluştu bende. Pekâlâ, güzel bir çalışma olurdu? Benim duyduğum heyecanın, mutluluğun pek çok kimse tarafından duyulmasını ve hissedilmesini istedim böyle bir çalışmaya soyunurken.

Öykülerde Bursa isimli antoloji, muhalif bir isim olan Refik Halit'in yüreğe dokunan bir öyküsüyle başlıyor. Hakk-ı Sükût'ta ipek fabrikalarıyla, gayri müslim nüfusuyla, fırtınalardan kubbelerinin kurşunları kalkmış Yıldırım Beyazıt Camisi'yle, yıldızlı gecelerinde kurbağa seslerinin duyulduğu Bursa vardı. Tanpınar ruh dünyasında Bursa'nın ayrı bir yeri vardır. Bursa'da Zaman şairi "Geçmiş Zaman Elbiseleri" isimli uzun öyküsünde "Mayısa doğru bir hafta için Bursa'ya gitmiştim. Hem dinlenecek, hem de camileri, türbeleri gezecektim. Seyahatimin üçüncü günüydü. Öğleden sonrayı tamamiyle Yeşil Cami ile Yıldırım'da geçirmiştim. Şimdi de yorgun, fakat düşünce ve tahassüs itibariyle zengin Çekirge'deki otelime dönüyordum." der. İpekli Mendil ise bir masal gibi gelir bana. Nasıldır Sait Faik'in Bursa'sı peki? Ayışığında Emir Sultan'da kızak kayılan, Gökdere'nin havuzlarında derisi kararan, elleri erik, şeftali, fındık yaprağı kokan çocukların olduğu bir Bursa çıkar karşımıza. Ayrıca pencere önlerinde dut ağaçlarının olduğu; iyi, halis ipekli mendillerin üretildiği bir Bursa'dır bu. Buna özlenen Bursa da diyebiliriz.

Sabahattin Ali ve Haldun Taner'de Bursa'nın ilçeleri, kasabaları karşımıza çıkar. Sabahattin Ali'nin, "Selam" isimli öyküsünde anlatılanlar Orhangazi'nin 'namı diğer Pazarköy'ünde geçer. Taner ise İznikli Leylek öyküsünde Mahmut Çelebi Cami'si, Yakup Çelebi Zaviyesi, Nilüfer Hatun İmareti ve İsmet Bey Hamamı ile İznik'i anlatır. Bursa'nın manevi atmosferinin en yoğun hissetirildiği metinlerden biri hiç şüphesiz Nurettin Topçu'nun "Yıldırım'ın Huzurunda" isimli eseridir. Anlatıcı "şerden ve ıztıraptan yapılmış bir insanlığın" üstüne çöken ağırlığı altında bunaldığı bir gün sabah ezanıyla Bursa'ya girer. Kovulduğu cennete benzettiği Ulu Cami'de ilk insanın ilk abdestini alıyor gibi hisseder kendisini. Huzur bulma düşüncesiyle Rabbine seslenir. İlahi bir nida onu Hüdavendigâr'a yönlendirir. Oradan Yıldırım'a

yönlendirilir. Yıldırım'a varır anlatıcı. Sağında bütün Bursa, solunda Bursa ovası vardır. Şehir set set yükselmektedir Uludağ'ın eteğinde. Duygu yoğunluğunun had safhaya ulaştığı manevi bir yolculuğun öyküsüdür Yıldırım'ın Huzurunda.

Oktay Akbal'la Bursa'nın farklı bir şehresi çıkar karşımıza. Yıldırım'ın huzurundan biraz uzakta. Setbaşı, Heykel civarında dolanırız Bursa'da Toulouse-Lautrec ile. Durmadan yanan ama hiç ısıtmayan sobanın bulunduğu meyhanede kahramanımız daha önce hiç tatmadığı ve adını hiç duymadığı garip Bursa şarapları içer. Farkında değildir ne mevsimin ne de Setbaşı Köprüsü'nden esen rüzgârın sert esip esmediğinin. Bursa'nın tarihi yerlerinde ve eski mahallerinde adeta okuyucuyu bir gezintiye çıkaran öykü, Metin Önal Mengüşoğlu'nun Seher Gezgin'i öyküsüdür. Bir sabah vakti erken başlayan yolculuk gün boyu sürer. Ulu Cami'de başlayan yolculuk Umur Bey Camisi'nde yatsı ezanı vakti biter.

Füruzan öykülerini okurken Bursa'nın onun öykülerinde geçebileceği ihtimalini hiç düşünmemiştim. Temizlik Kolu öyküsünde mekân İstanbul'un kenar mahallesinde bir yoksul göçmen evidir. Geçmişte güngörmüş, güzelliği dillere destan olan yaşlı kadın halinden memnun değildir. Küçük kız Hediye'nin eksikliğini almak için çarşıya çıkacak olan gelini, kaynanasını teselli etmeye çalışır sürekli. Oysa söylediklerine kendisi de pek inanmaz. Ama umut etmektedir, hayal kurmakta ve böylece onunla avunmaktadır. "Gelecek yıla daha iyi çıkacağız. Hem ılıcalara gideceğiz. Bir hamam parasıyla yol parası gerek. Piriştine'den gelenlerin bir kolu Bursa'ya yerleşmiş, geçenlerde Naim söylüyordu. Şaban'la anası, gelini, çocukları Çekirge'de oturlarmış." diyerek kaynanasının gönlünü almaya çalışan gelini, Bursa'nın birkaç yönünü hatırlatır adeta. Öykünün başka bir yerinde bu kez kaynana genç yaşta saçını süpürge eden gelinine "Bu yaz ılıcalara varırsak alacağım sana aktan, pembeden has Bursa ipeği. Ah benim gelinim, gezeceğiz ulu çınarlı Bursa çarşılarını." der. Oldukça uzun ve bir yoksulluk öyküsü olan Temizlik Kolu'nda Bursa kaplıcaları, ulu çınarları, çarşıları, göçmenleri ve ipeğiyle karşımıza çıkar.

İnegöl doğumlu ve Türk öykücülüğünde önemli bir isim olan Cemil Kavukçu'nun, Aynadaki Zaman adlı kitabında yer alan "İncir Ağacı ve Şimşirler" öyküsünde mekân Hisar'dır. "Kısa ve çıkmazmış gibi görünen, birden şaka yaparcasına dik bir dirsekle sola kıvrılıveren" sokağıyla, beyaz badanalı, üstü tek sıra kiremitli alçak bahçe duvarından aşmış erik ağacının meyve yüklü dallarının başlarına doğru eğildiği ve her yeri şeftali kokan bir Hisar vardır karşımızda.

Gemişten günümüze geldikçe Bursa yeni yüzüyle yer edinir Türk öyküsünde. Murathan Mungan'ın Yakası Beyaz Kürklü Taba Rengi Kaban öyküsünde mekân

Bademli'dir. Bir dönem Çekirge'de oturan belli bir yaşam standardının üzerindeki kesim son dönemde Çekirge'den Bademli'ye kayar. Bursa'nın yeni yüzlerinden biri de hiç şüphesiz alışveriş merkezleridir. Yücel Balku'nun Cevşen isimli nefis öyküsünde spot lambalarıyla ışıklandırılmış Ulucami, onun yan tarafındaki fiskiyeli havuz, çevresine mavimsi yeşil bir ışık yayan cam piramidiyle Zafer Plaza ve uzakta, çatısından gökyüzünü dilim dilim doğrayan ışık huzmeleriyle As Merkez çıkar karşımıza. Anlatıcı şehrin bu yeni yüzüne bayılıyordur.

Şükrü Bilgiç ve Birol Keskin'de Bursa, Mudanya ve deniziyle; Cemal Şakar ve Nursel Aras ile Saliha Malhun'da yine Bursa'nın kalbi sayılan Tophane ve Emir Sultan arası karşımıza çıkar. Şaban Akbaba, Şafak Pala ve Fikri Özçelikçi'de ise mekân daha soyut kalır. Ancak dikkatli okuyucu bu öykülerde de Bursa'yı bir yönüyle görecektir.

Öykülerde Bursa isimli antoloji çalışmamı oluştururken metinlerin aslına sadık kaldığımızı belirtmek isterim. Örneğin Tanpınar'da karşımıza çıkan "götürmeğe" gibi kullanımları değiştirmedik. Ancak bugün için yazım yanlış kabul edilen ayrı ya da bitişik yazılması gereken kimi sözcüklerin imla kılavuzundaki son hallerini dikkate alarak değiştirdik. Önemsediğim bu çalışmanın ortaya çıkması esnasında metinlerin son kez gözden geçirilmesi hususunda desteğini esirgemeyen Filiz Kısakollu'ya; yazarlar ve yayınevlerinden izin alınması hususunda emek veren Hatice Şahin'e, çalışmaya sahip çıkan Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne ve son olarak eserlerini bizimle paylaşan tüm yazarlarımıza, varisçilerine ve yayınevlerine teşekkür ediyorum.

Mustafa Başpınar

Bursa / 2014

Refik Halit Karây

HAKK-I SÜKÛT

Saatçioğullarının ipek fabrikası bu rüzgârsız öğle güneşi altında ağırlaşan havayı, uzaklarda dönen bir uskur uğultusuyla sarsıyor; mini mini çocuklar, ateşler içinde yanan yoksul mahallenin bu nöbetli nabzını dinleyerek tahta beşiklerinde uyukluyordu.

Aşağıda, Bursa'da, müezzinler ezanlarını okumuşlar, bu yönde fabrikalar kalın düdükleriyle öğle dinlenmesinin bittiğini haber vermişlerdi. Artık tâ akşama kadar, işleyen çarklardan başka bir ses duyulmayacak, yalnız bacalar ateşli nefesleriyle sıcak sıcak soluyacaktı.

İşçi başı Hasip Efendi her yönü bir kere dolaşmış, kaynar su buharlarının, sıcak hava borularının ısıttığı kırk derecede bunalan genç kızlara bir iki haykırdıktan sonra odasına gelmiş, köşe minderine uzanmıştı. Fakat muşamba perdeleri kızdırarak döşemeye yansıyan gölgesiz çıplak güneşten rahat edemiyor; yeleğinin düğmeleri çözülmüş patiska mintanı pantolonundan taşmış dağınık, ezgin bir durumda dışarıya bakıyordu.

Keşişdağının⁽¹⁾ ağır başlı şekli, bir gazometre gibi sanki geriliyor, şişiyor; patlayacak bir barut deposu, bir taşocağı gibi, koparacağı gürültülerden önceki o korkunç susuşuyla; gözdağı vererek bekliyordu. Aşağılarda fabrikaların ziftle boyanmış saç bacaları, ağızlarından hemen koparak aydınlığa karışan duman dilleriyle boşlukları yalıyor; koza saklamaya yarayan böcekhaneler, geniş girişlerinden içerilerinin gölge ve serinliğini göstererek bu sıcak çevre içinde durgun, tatlı bir uyku ile dinleniyordu.

Hasip Efendi böcekhanelerden birine çekilerek şu kızgın odadan, cehennem nefeslerini duyduğu mancınıklardan uzakta bir iki saat dinlenmeye karar verdi. Yoluna rastlayan pencerelerden içeri göz gezdirerek yürüdü. Avluda çemberlerinden

1 Uludağ

ayrılmış fiçılar, gaz tenekeleri, üzerinde yeni kesilmiş karpuz kabukları ısınan gübre yığınları vardı; köşedeki maden kömürlerine yansıyan güneş, kaldırımlardan menevişleniyor, sineklerin, ince zar kanatlarını göstermeyen parlak bir ışıkla kayarak tâ aşağıya, ovaya doluyordu. Oraları daha sıcak, daha havasızdı; Yıldırım Beyazıt Camii'nin geçen fırtınalardan kurşunu kalkan kubbesi parça parça, gaz dökülmüş bir havuz gibi parlıyor, gökte ışıktan mızraklar dolaştırıyordu.

Böcekthane serindi; üst katta kozaları boşaltılmış, henüz yıkanmış bir bölme vardı. Hasip Efendi oraya upuzun yattı, serinliğe koşan sineklerden rahatsız olmamak için yüzüne mendilini örttü; uykuyu bekledi.

Hasip Efendi kırk yıldır böcekçiliğe bağladığı hayatını, şimdi hasta yatan Fotika'sını, bu katil fabrikaların öldürdüğü, öldüreceği kızları düşünüyordu.

Kuşkusuz görüyordu, inanıyordu, artık inanmıştı, her ay bir genç kız zayıflayarak, öksürerek, terlemiş şakaklarına saçları yapışarak, sabırlı, dayanıklı eriyor, bir gün artık evinden çıkamayarak köşesinde ölüyordu. Kırk yıldır böyle kaç gencin acıklı ölümlerini seyretmiş, kaç genç tabutunun arkasından yürümüşü. Üç dört kuruşa karşı on dört saat kaynar sular başında, pis kokular, hasta nefesler emerek zehirlenen, tazeliğinden, kızlığından, gözlerinin pırlıltısından her gün bir zerre kaybederek toprak olan vücutlara çok acıyor, bu dertlere alışamıyordu.

Özellikle bugünlerde, sevgilisinin de hastalandığı bu korkunç haftalarda; fabrikanın cinayetlerine ne kadar lânet okuyor, biraz da kendisi aracı olduğundan dolayı ne derece acı çekiyordu. Artık iyice anlaşıyordu: O geçerken, torunlarını gömmüş yaşlı nineler, başlarını çeviriyorlar, sonra ök dolu gözle kendisini uzun uzun inceliyorlardı. Bu beyaz hâleler içinde donuk, kirpiksiz hasta gözler! Onların ne acıklı bir bakışı, ne sessiz bir feryadı vardı; bunları hissettiği, bakışlarından üzüntü içinde kaldığı halde "Öldüren ben değilim!" diye haykıramamak ne kadar gücüne gidiyordu.

Hasip Efendi uyuyamıyordu; işçilerini düşünüyordu. Ah zavallılar!

Bir gün kırmızı kordelâsının süslediği ipek saçlar altında sevine sevine, neş'eli, kuvvetli gelen yeniler, bir iki yıl sonra güçsüz ayaklarını, nalçalı kunduralarını taş kaldırımlar üstünde zorla sürükleyerek kulübelerine çekilirlerdi. Ağrıyan başlarını, yanan göğüslerini dinlendirmek için yalnız altı saat süreleri vardı; gülmek ve konuşmak için değil! Kim bilir ertesi sabah bu hasta, yorgun gözler ne kadar güç açılır, her kemiği ayrı sızlayan bu zavallı vücutlar, fabrikanın düdüğüne ne zorlukla uyardı? Kim bilir bu hastalıklı sabahlar ne kadar gözyaşları döktürürdü, bu halsiz vücutları sürüklemek ne zordu?

Birden, hep düşündüklerini bıraktı, Fotika'yı hatırladı. O da artık hastalanmıştı. O da artık yatağından pek az çıkıyordu. Bu kızcağızı çok severdi. Balıkesir depreminde ölen karısına benzeterek hattâ bazı akşamlar, mancinikler boşalınca, ağlardı. Onun fabrikaya ilk girdiği gün ince endamına, hafif, soluk yüzüne bakarak pek çok acıması; kızın nazik ve uysal bakışları düşkün tavırları karşısında acıması yavaş yavaş sevgi derecesini bulmuştu.

Bir buçuk yıldır onunla ilgileniyordu, kalbi yalnız onun üzerine titriyor, onu yanında, yakınında bulundukça her iş kolay ve sıkıntısız geliyordu. Fotika arasına evinden çıkar, kimi gün şehre yahut köydeki akrabasına inerti. O günler Hasip Efendi'ye karanlık, kederli gelir; çalışamaz, işsiz, dalgın gözleriyle penceresinden uzaklara bakardı. Aslında bu mesele biraz da etraftan duyulmuş, koza ayıran mahalle ihtiyarları birbirlerine bunu fısıldamışlardı.

İşçi başı, başka kızlarda görmediği şeyleri Fotika'da buluyor, gözleri uzun süre onun iki mavi boncukla süslenmiş ayakkaplarında, taşları düşmüş tarağında dinleniyordu. Bazı durumlar olurdu ki işçiler hep birden güler yahut bir yere bakardı; Hasip Efendi bu sırada yalnız sevgilisini, onun parlak dişlerini, koyu elâ gözlerini seyrederek, o ne kadar lezzet alırsa ve yahut şaşarsa kendisi de o kadar memnun olur, onun kadar şaşardı.

Bu aşk bazı güzel geceler tatlı bir rüya gibi onun özlemle, istekle yanan göz kapaklarını dinlendirir, bazı zamanlar ise bir sancı gibi uykularını kaçırırdı. Nihayet bir buçuk yıldır neden beklediğini çözemeyerek evlenmeye karar vermişti. Bir hafta başı, işçinin ücretlerini dağıtırken usulca ona doğru eğilmiş, hazırladığı dört çil çeyreği Fotika'nın sıcak sular içinde körpeliğini kaybetmiş yumuk avucuna sıkıştırarak "Bu da fazlası, benim bahışım!" demişti.

Kız, baştan bunu bekliyormuş gibi almış, şüphesiz pekiyi anladığını, bu aşktan nefret etmediğini göstermek için gözlerini kaldırarak ona bakmıştı. Hasip Efendi bu teşekkür karşısında anlayamadığı bir sebeple kızarmış, utanmış; ertesi gün Fotika'nın yanından geçerken onun koluyla kendisine süründüğünü sezince sevinçli bir gece geçirmişti.

O sırada aşağı fabrikada hastalanan bir genç kız iki ayın içinde ölüvermişti. Hasip Efendi bunun üzerine Fotika'yı her gün bin korku ile süzüyor, her gün biraz daha halsiz görüyordu. Sonra iyice fark etmişti: Fotika rahatsızdı, Fotika sararıyor, eriyordu. Fotika ölecekti... O zaman uykularını harap eden düşüncelerle karar vermiş, onu kozahaneden alarak daha kolay, daha temiz havalı bir işe, iplikhaneye koymuştu... Kız artık yüzgöz olmuş, hiçten sebeplerle işini bırakarak onunla konuşmaya, yüzüne gülmeğe başlamıştı.

Hattâ bir sabah pek erken, karanlık odada, onun neş'esinden, şakalarından pek çok hoşlanarak, şımararak kendisini zorla öptürmüştü.

Halbuki Fotika birden hastalanmıştı; Hasip Efendi onun gelmediğini görerek sordurduğu vakit : "Çok başı ağrıyor" cevabını almıştı, "Eyvah!" diyordu. Artık kız yatıyordu. Ninesi iyi olur ümidiyle fabrikaya gelerek, kovmasınlar diye amele işçi başına yalvarıyordu. Hasip Efendi, teminat veriyor, para gönderiyor, fakat onun her hafta biraz daha kötüleştiğini, biraz daha mezara yaklaştığını haber alarak fabrika sahiplerine küfürler ediyordu.

İşte bu sabah, gene ninesi gelmiş, onunla dertleşmişti. Hasip, doktor getirilmesini söylemiş, "Parasını ben veririm, ilaçlarını da yaptırırım!" demişti. Akşam işi bittikten sonra Mecidiye Caddesi'ndeki Ermeni doktoru bulacak, korkularını halledecekti. Acaba kurtulabilir miydi? Gene pek yakında ince endamıyla, elâ gözleriyle dolaşarak karanlıklarda ona ateş gibi yanan yanaklarını uzatacak mıydı?

Tahta sedirden yavaşça kalktı, geniş nefesliğin önüne geldi. Aşağıda, Mudanya'ya inen ıssız ve güneşli yol üzerinde bir duman koşuyor, Fildar köyünün teneke damları bıçak sırtı gibi keskin yansımalarla parlıyordu.

Şimdi ovanın hemen her yolu üzerinde çırpınan bir toz bulutu vardı; rüzgâr çıkacaktı. Birden yapraklar şiddetli bir titreme içinde hışırdadı; bacanın altında biriken tozları daha henüz her yerde hiss olunmayan bir rüzgâr parçası savurdu, topladı, sonra mintanını kabartan, yüzünü sıcak bir nefesle yakan hava her tarafa hücum etti

Saat dokuza yaklaşmış olmalıydı; meltem çıkmıştı.

Uzun karlı günleri izleyen yıldızlı bir gök altında, bu gece, gene yoksul mahallede bir ölü vardı. Sonunda Fotika, aylarca öksürdükten, sızlandıktan sonra artık susuyordu; ölmüştü.

İhtiyar ninesi, avucunda tuttuğu elin soğuduğunu hissedince hastanın, suya gömülü yuvarlak vapur camları gibi kirli bir saydamlıkla dumanlanan gözlerinin dikilip kaldığını gördü. Usulcacık, incitmekten korkarak kapaklarını indirdi, sonra ağır ağır gitti, Meryem'in resmi önünde diz çöktü.

Evet, Fotika ölmüştü. Yarın akşam, bu saatte, yarıyıldır köşeyi dolduran yatağı artık boştur; ocakta yanan çıralar, şakakları terlemiş zayıf yüzüne artık renk

veremez. Meryem Ana kandilinin inatçı gözü artık hastadan dua dinlemez. Sobanın buğularıyla pembeleştirdiği beyaz gözkapakları artık hep kapalıdır; artık odanın esrarlı ağız o zavallı öksürüklerden şikâyet getirmeyecektir.

Hasip Efendi, ertesi sabah bu haberi alınca o kadar üzöldü ki yerinden kımıldayamadı; buğulu gözlerinden koşarcasına iri yaşlar dököldü...

İpekçi kızlar birer ikişer kömür tozlarıyla kirlenmiş karlara basarak fabrikaya giriyorlar, kümeslerine dönen bir ördek sürüsü gibi kalçalarını sallayarak işlerine dağıılıyorlardı. Kapıdan çıkarken papaza rastladı. Bu, ihtiyar, uzun yüzlü, iri kemikli bir adamdı, gırtlığında oynayan sivri çıkıntısıyla olabildiğince uzun, kirli, çürük dişleri ile konuşurken karşındakilerin gözlerini alır, ayrıldıktan sonra bile insanın hayalinde bir zamanlar bunlar canlı kalırdı. Acele işler arkasında koşmakla geçen ömrü, her zaman onu coştururdu. Yürürken, en durgun havalarda bile uzun, lekeli eteklerini havalandıran bir rüzgâr yapardı.

Selamlaştılar, konuşmaları gerekmiş gibi durdular, Hasip Efendi dedi ki:

- Çok acıdım zavallı kıza...

Öbürü cevap verdi:

- Evet, ben de...

Gene durdular; ayrılamıyorlardı. Her ikisi de sanki bu geçen olay üzerine birbirlerinden açıklama isteyeceklerdi. Gene işçi başı Hasip Efendi söze başladı:

- Ben, elimden geleni yaptım, dedi. Doktor getirdim, ilaçlarını verdim; nafakalarını yolladım.

Papaz, titreyen bir sesle söylendi:

- Doğru, fakat bunlar fayda vermedi; onu da, hepsi gibi sizin fabrikanız öldürdü; daha da çok öldürecek...

Hasip Efendi hiddetle karşındakine baktı; kendisinin de teslim ettiğı bir hakikati şu adamdan işitmek, suçlu bulunmak ona ağır geliyordu.

Papaz şimdi Avrupa fabrikalarını anlatıyor; karşındakinin bilgisizliğine karşı, bilgiç bir tutumla, çalışma saatlerini, ücretleri, bütün bu yoldaki kanunları, kavgaları, isyanları hepsini birer birer, önemli kelimelerin üzerinde dura dura açıklıyordu. Sonra bu güne dek, devam eden kayıtsızlığa karşı duyduğu nefretlerini, şüphelerini

söyledi; fabrika sahiplerinin bugünkü durumda kalmak için başvurdukları oyunları, tek yönlü davranışlarını anlattı; sonra ayrılırken:

- Daha çok öldüreceksiniz! diye söylendi.

Hasip Efendi bugüne kadar sanırdı ki hükûmetin bu işe karışmaya hakkı yoktur. Bunlar yalnız fabrika sahiplerinin görüşüne, acımasına; halkın ricasına, yalvarmasına bağlıdır; işçi korunmasızdır, ölüme mahkûmdur, emreden hep, zenginlerdir. Şimdi anlıyordu ki onu uyarmalı, zorlamalıydı. Birden fabrika sahiplerini hatırlayarak: "Hainler", dedi, "acaba siz işçiye bu korunmadan yoksun bırakmak için hangi önlemi buldunuz?"

Ertesi gün Fotika gömüldü. Çan kulesinin sesine her taraftan koşan işçiler, haçlar, resimler dolu, günlük kokularıya mum dumanlarına boğulmuş loş kilisede birleşiyorlar, işliklerine yetişmek için duanın bitmesini bekliyorlardı. Dışarıda, nalçalı ayak izlerini örten yumuşak bir kar dökülüyordu. Mahallenin mezarlığını ilk kış fırtınaları harap etmiş, duvarların bazı yerlerini çatlatmış, haçları eğrilmişti. Onun cesedini getirenler, ziyaretten istifade etmişler, aile mezarları üzerine eğilerek yerlerinden oynayan tahta haçları, ilgisizce düzeltmişlerdi.

Hasip Efendi, akşamı, fabrika sahibi Saatçioğlu Hidayet Bey'in gelmesini bekledi. Saat on birdi; her zamanki gibi zeytin rengi kupası kaldırımlar üzerinde, kara rağmen, gür bir ses çıkararak dairenin önünde durdu. Sahi o ne sevimsiz bir adamdı; şimdiye kadar bunu niçin bu derece fark etmemişti? İri karnı, yassı vücuduyla, sonra kavun kafası, mini mini kirpiksiz gözleriyle Hidayet Bey, kurşun kalemleri üzerindeki hayvan resmine, timsaha benziyordu.

Hesaplara baktılar, iş üzerine birçok konuştular, gidiyordu. Hasip Efendi kayıtsız gibi pencereden bakarak bir garip sesle "Fotika öldü!" dedi; sonra odada tuhaf bir uyumla inleyen kendi sesine de yabancı kaldı. Öbürü hatırlamadı: "Fotika mı, dedi, kim o? ..."

Hasip, ateş gibi kızardı, hiddetle cevap verdi:

- Burada çalışan bir kız, güzel bir kız, altı aydır yatıyordu.

Hidayet Bey: "Ya? Öyle mi?" dedi, kapıya doğru yürüdü. İşçi başı yerinden kımıldamadı, fakat hâkim bir sesle söylendi:

- Onu burası, bu fabrika öldürdü; her yıl bir iki kurban veriyoruz, günahını çekeceğiz.

Fabrikatör döndü, şaşırarak üzüntüyle memura baktı, sonra mırıldandı:

- Buna biz ne yapabiliriz, hastalık, vakti gelmiş!

- Yok, Efendim, yok, ecel değil, hastalık değil!

Şimdi anlatıyordu! Dün öğrendiklerini, düşündüklerini, hiç saklamayarak, en şiddetli kelimeleri kullanmaktan çekinmeyerek söylüyordu, öteki ayakta; susuyor, dinliyordu.

Mangalı küllenmiş bu soğuk, karanlık odada Hasip hep camdan; yağın kara, Fotika'nın mezarını örten iri kara bakıyordu; Saatçioğlu bir cevap bulmak, bir şey söylemek isteğiyle hâlâ duruyor, arıyordu. Hasip'i kolundan tutup bir işçi kızı gibi sokağa atmak kolay değildi; çünkü iş zamanı fabrika ustasız kalacaktı; çünkü bu fikirlerle, bu isyan fikirleriyle kovulan adamlardan daima çekinmek lâzımdı. Şimdi yapılacak muamele uysallık, durmak ve beklemektir. İşte bu düşünce ile döndü, kapıyı açtı ve yavaş bir sesle:

- Çok hiddetlenmişsin, Hasip Efendi, dedi, yarın akşama konuşuruz; ben sana, maaşına dair iyi bir haber getireceğim...

İşçi başı yerinden fırladı:

- Yok, dedi, benim hesabımı verin, çıkacağım.

- Oysaki öbürü hiç dinlemedi, yürüdü, paltosunun yakasını kaldırarak avluyu geçti. Orada arabacı, kapıcı ve makinist duruyor, onun iltifatını bekliyorlardı. Hasip Efendi artık cesaret edemedi, hatta yaptıklarına biraz pişman koridorda kaldı. Bütün bu gürültülerin üzerinde tek bir şey vardı; Fotika'nın ölümü.

İki gün Saatçioğlu Hidayet Bey fabrikaya uğramadı. Hattâ evinde de yoktu, çiftliğe gitmişti. İşçi başı uykusuz bir uzun geceden sonra sanki rahatlamıştı. Öbürünün yumuşaklığı kendisinin şiddeti arasında birçok karşılaştırma yaptı, bazı bahaneler buldu, kabahati her tarafa dağıttı, garip bir pişmanlıkla işine başladı. Dört gün sonra maaşı artmıştı; şimdi sekiz lira kazanıyordu; işçi kızlar, ölenin yerine geçmek için, o dolaşırken hafif hafif sürtünüyorlar, gülüşüyorlar, kırmızı kurdela, cam bilezik takıyorlardı. Hayat gene önceki durgunluğuyla, gene önceki tatsızlığıyla başlamıştı.

Bir yıldızlı gece, ovada kurbağa sesleri duyuluyordu, ılık bir bahar karanlığı altında havada olgun bir meyva kokusu vardı; yaz geliyordu. Hasip Efendi kırlarda dolaşmaya çıktı; dağa tırmanan şosede yükseldikçe aşağıda, şehrin aydınlık bölümü toplanıyor, daraldıkça daha ışıklı, daha canlı görünüyordu. Saat dörde doğru fabrikaya dönerken, dar, engebeli sokakta aceleci bir gölge ile karşı karşıya geldi, bakiştılar; Papaz, galiba bir ölü evine yetişiyordu. Hasip Efendi birden Fotika'sını düşündü, onu daima sevdiğini anlayarak, geçmiş günleri hatırladı; sonra kendisini bu aşka rağmen fabrikaya bağlayan kuvveti, artan maaşının ağırlığını düşündü. Bu bir hakk-ı sükûttu (sus payıydı). İşte susturuyordu; hâlbuki onun acımasız ve kuvvetli etkisi altında değil yalnız kendisi, asıl daha yüksektekiler susmuşlardı; daha yükseklerde bile etkisini gösteren bu önlem; sermaye sahiplerine altın, mezarlara ölü yetiştiriyordu.

Hasip Efendi bu fikirlerle biraz avundu, gene bunları düşünerek fabrikanın önüne geldi, arka kapıdan içeri girdi.

Çok güzel bir geceydi, hattâ avlunun her zaman ham ipek ve çirkef kokan karanlığında bile ovadaki o olgun meyva kokusu dolaşıyordu. Kuşkusuz, Bursa'nın bu yıldızlı bahar göğü altında bir şeftali bahçesi gibi hoş kokulu sık dutluklarında, sevdikleriyle buluşanlar, bu aşktan, doyumsuzca tadıyorlardı.

Erenköy, 1909

Memleket Hikâyeleri / İnkılâp Kitabevi

Reşat Nuri Güntekin

YALAN

Cevdet Beyden Beria Hanıma

Beria Hanım,

Nihayet maskeniz düştü. Bir tesadüf, bugün bana bütün hakikati öğretti. Sade, munis, hayalperest bir kız çehresi altında ne çirkin bir ruh sakladığınızı nihayet anladım. Bunları böyle acı acı yüzünüze söylemek kibar, nazik bir hareket değil; biliyorum. Fakat siz benim kalbimle oynadınız, en temiz hislerimle eğlendiniz. Bu kadar fenalığa karşı benim birkaç masum şikâyetimin ne hükmü kalır?

Beria Hanım, bu, benim size ilk ve son mektubum olacak. Aramızda geçen vakayı size bir de kendi gözlüğümle göstereyim. Bir parça kalbiniz varsa bana hak verirsiniz. Ben Bursa'ya eğlenmeğe değil, kendimi tedaviye gitmiştim. Doktorlar, bana bir zaman vücudumu yormamamı, yazı sakın bir kır köşesinde bol güneşler içinde geçirmemi söylemişlerdi.

Çekirge otellerinden birinde münzevi bir ömür geçiriyordum. Kimse ile görüşmüyordum. Gündüzleri elimde hiç okumadığım bir kitapla ya Nilüfer ovasına iniyor, ya dağ tepelerine çıkıyordum. Beni görenler beyhude gürültülerden bıkmış bir avukattan ziyade bir şaire benzetiyorlardı.

Çungura yolunda hemen hemen bir sel çukuruna benzeyen küçük bir boğaz keşfetmiştim. Burası diplerinden sular sızan kaya yığınları, birbirine kol vermiş sık ağaçlar içinde âdeta bir tüneldi. Bazı sıcak günlerde ikindiden sonra oraya gider, guruba doğru avdet ederdim. Yolumun üstünden derin bir uçurumun kenarında bir eski namazgâh vardı. Küçük bir kestane ormanı halini alan bu settin uçuruma sarkan harap mihrabı yanında durur, güneşin batışını seyrederdim.

Evimin bahçesi gibi hemen hemen benimsediğim bu yalnız yerde bir akşam

size tesadüf ettim. Beria Hanım... Yanınızda dadınız ve on iki, on üç yaşında iki küçük kız vardı. Evvela, sizi de onlar yaşta bir kız çocuğu sandım. Teneffüse çıkmış bir afacan mektepli gibi gürültü ediyor, uçurumun yamaçlarına inen keçi yavrularını kovalayarak dadınızı heyecanlandırıyordunuz. Adeta canım sıkılarak oradan geçerken göz ucuyla baktım. Yüzünüzü pek iyi göremedim. Fakat on yedi, on sekiz yaşında bir genç kız olduğunuzu anladım.

Üç akşam sonra aynı yerde yine size tesadüf ettim. Fakat bu defa keçileri kovalamıyordunuz. Mihrabın kırık taşına dayanmış, uzakta güneşin batışını seyrediyordunuz. Bir şey nazarı dikkatimi, hatta merakımı celbetti. İlk defa sizi şen, kaygısız, manasız bir çocuk gibi görmüştüm; hâlbuki bu akşam, tuhaf bir durgunluğunuz, yaşıncıza yakıştırılamayacak kadar ağır, mahzun bir ciddiyetiniz vardı.

Üçüncü tesadüfümüz “İsplândit” bahçesinde oldu. Bu defa resmen birbirimize takdim ediliyorduk. Beni görür görmez tanımanız, Çungura yolundaki ilk tesadüfleri hatırlamanız tuhafıma gitti. Oralarını sizde benim gibi çok sevmiştiniz.

Vakaları birer birer tekrara lüzüm görmüyorum Beria Hanım... Bir ay sizinle bu harap namazgâh settinden birçok guruplar seyrettik. Mihrabın yıkık taşına oturarak ayaklarımızı uçuruma sallıyor, Nilüfer ovası karanlıkta kayboluncaya kadar konuşuyorduk. Dadınız, daima bizden biraz uzakta otururdu. İtilmemek için yavaş sesle söz söylüyorduk. Maamafih sözlerimizde duyulmasından korkulacak, hiçbir şey yoktu. Birbirimizi derin surette sevdiğimizi his, daha doğrusu vehmediyordum.

Öyle zannediyordum ki, kelimelere hacet kalmadan halimizle, gözlerimizle, seslerimizin ahengiyle anlaşmıştık. Hemen hemen iki nişanlı olmuştuk. O kadar ki, bir akşam, Rodos’a, paşa babanızın yanına dönmek üzere olduğunuzu söylediğiniz vakit, mahzun olacak yerde âdeta sevindim. Aramızda her şey çoktan kararlaştırmış gibi:

-Ne vakit sizi paşa babanızdan istememe müsaade edeceksiniz? dedim. Bu, aramızda açık konuşulmuş ilk söz oldu.

Başınızı önünüze eğdiniz:

-Ben size mektup yazarım Cevdet Bey... İş bana bırakınız... Yavaş yavaş paşayı alıştırayım... Va’dediniz ki benden mektup almadan beni hiç aramayacaksınız... Mektup yazmayacaksınız.

Aradan üç ay, altı ay, dokuz ay geçmişti. Hâlâ mektubunuzu bekliyordum. Bu sessiz ve kalbî macerayı siz ruhta bir genç kızın unutulmasına ihtimal vermiyordum.

Nihayet, bir tesadüf bana her şeyi öğretti. Bana o kadar masum tavırlarla söylediğiniz şeyler baştan başa yalanmış... Hem de ne çirkin bir -kelimeyi affediniz-serseri macerapereset yalanı... Paşa babanız yalnız hayalinizde yaşıyormuş... Siz Rodos'ta Vacid Paşa'nın kızı değil, Trabzon'da bir yağ tüccarının zevcesi imişsiniz... (Mektubu tabii bu adrese gönderiyorum) Benimle bu kadar insafsızca eğlenmekten ne anladığınızı bilmiyorum... Bazı dakikaları tekrar gözlerimden geçiriyorum... Meselâ ayrıldığımız dakikayı... Sesinizde sâf bir hararet vardı. Dudaklarınız titriyor, gülmeye çalışan gözleriniz yaşla doluyordu. Bu kadar samimî görünmeye, bu fecî komedyayı bu kadar maharetle oynamaya nasıl muffavak oluyordunuz? Bu kadar ince bir zulüm hissi on sekiz yaşında bir çocuk kalbine nasıl sığmıştı? Beria Hanım, sizi affedemeyeceğim... Siz, beni insanlıktan, saffetten, samimiyetten, sevdadan iğrendirdiniz.

Cevdet

Beria Hanımdan Cevdet Beye,

Ben zannettiğiniz kadar fena bir kadın değilim Cevdet Bey. Size hakikati olduğu gibi söyleyeyim; belki benden o kadar nefret etmezsiniz.

Size doğru haber vermişler, Vacit Paşa bugün yalnız benim hayalimde yaşıyor. Fakat dört sene evvel dünyada da yaşıyordu. Ben, onun yegâne kızıyım. Annem çoktan ölmüştü. Paşa babam, benim üstüme titriyordu. Hayat, benim için güzel bir yaz gününün seheri gibi başlamıştı. Ömrümün saadet içinde geçeceğine inanıyordum.

On beş yaşıma giridiğim ay paşa babam birdenbire ölüverdi. Yanımda gördüğünüz ihtiyar Çerkez dadıdan başka kimsem yoktu. Bir çare dadım benden cahil, benden beceriksizdi. Babamın ölümünden bir hafta sonra eski mektep arkadaşlarından biri beni karşısına aldı: "Hanım kızım, bu yaşta bir çocuğa acı şeylerden bahsedeceğime teessüf ederim. Fakat ne yapalım, öyle lâzım geldi!" diye bir mukaddime yaptıktan sonra babamdan bana hiç bir şey kalmadığını, hatta bağlanacak ehemmiyetsiz yetim maaşından bile bir parçasının borca gideceğini söyledi. Felâket sade bundan ibaret değildi. Ben yaşta bir genç kızın ihtiyar bir dadı ile yalnız yaşamasına imkân yoktu. Beyhude tafsilât ile sizi yormayayım Cevdet Bey. Paşa babamın arkadaşları on beş yaşımı bitirmemi beklemeden beni iki çocuklu bir tüccara verdiler. Zevcim, biraz yaşlı; fakat çok iyi, çok şefkatli bir adam... Evim eski konağımızdan daha zengin... Zevcimin bana gösterdiği derin muhabbetle bir baba sevgisi kokusu var. Ben de onu

paşa babama karşı duyduğum sevgiye benzer bir hisle seviyorum. Onun bu kadar iyiliğine, bu kadar şefkatine mukabil ben de ömrümü onun saadetine vakfetmeye yemin ettim.

Etrafımda öyle kadınlar gördüm ki, Cevdet Bey, kocalarını sevmediklerini bahane ediyorlar, kendilerini yabancı kollardan atmaktan çekinmiyorlardı. Ben, bir çarelerin kendileri gibi biçare, masum kocalarına da acıyordum. Bir gün bu hissimi tanıdıklarımdan bir hanıma söyledim: "Sen daha çocuksun Beria... Hele biraz daha yaşlan... Nispetsiz izdivaçlar daima bu neticeyi verir. Sen de sonuna kadar güzel kararında sebat edemeyeceksin... Hem bahusus senin kalbinde gömülü kalmış şeyler, teskin edilmemiş ihtiyaçlar da var." dedi.

Bu fena ruhlu hanıma vakur bir cevap verdim Cevdet Bey. Fakat o günden itibaren yüreğime bir kurt düşmüştü. Ya bu hanımın söyledikleri doğru ise... Kendi ruhumu, kendi kalbimi derin derin dinlemeye başladım. Niçin eskisi kadar şen ve mesut değildim? Niçin artık gelecek günlerimi eskisi gibi günlük, güneşlik görmüyordum? Ara sıra görünmez bir duman gibi üstüme çöken mahzunlukların sebebi neydi?

İzdivacımın üçüncü yazıydı. Zevcim bir gün dedi ki: "Beria, seni bir zamandan beri biraz soluk görüyorum... Küçük bir tebdilhava yap... Seni iki ay için Bursa'daki halana göndereyim."

Bursa'ya bir kere de on üç yaşında iken gelmiştim. Eskiden koştüğüm, oynadığım, salıncak sallandığım yerleri tekrar görmek beni yeniden çocuk, yeniden on üç yaşında bir küçük kız yaptı. Aradan geçen beş sene tamamiyle siliniyordu. O vakitki hayatımı bıraktığım yerden yaşamaya başlıyordum. Çocuk gibi halamın, dadımın ellerini öpüyor: "Benim evli, barklı bir kadın olduğumu söylemeyin... Kırlarda istediğim gibi dolaşayım, çocukluk edeyim... Zaten ufak tefek vücudum da hâlâ çocuğa benziyor... Kimse beni ayıplamaz!" diye yalvarıyordum.

Yeniden şen ve mesut bir küçük hanım olmuştum. Kendimden küçük kız çocuklarıyla arkadaş oluyor, salıncak sallanıyordum. Yine o vakitki gibi bazı akşamüstleri dadımla namazgâha gidiyor, karşıkı boğaza çöken akşam karanlığına bakarken... (Cevdet Bey siz erkekler belki bilmezsiniz, yeni açılmaya başlayan bir kız çocuğunun sade ruhu için güzel yerleri sevmek bir hayalî sevgiliyi beklemek demektir.) Evet, boğazı dolduran karanlığa bakarken eski günlerimin rüyası üstüme çöküyor, yine o zamanki gibi hayalimdeki sevgilinin bu gölgelerin içinden gelmesini bekliyordum... Bir akşam, namazgâhta sizi gördüm. "İşte sevgilim geliyor." diye kendi kendimle eğlendim. Sonra bir vesile ile tanıştık... Sizden hiç bir şey

saklamayacağım Cevdet Bey... Zihnimde, dediğiniz gibi, bir serseri maceraperest planı kurdum... Bu bir ayı hayalimde sizin nişanlınız, sevgiliniz gibi geçirecektim. Mademki arkadaşlarımın söylediği gibi bir insan, hiç olmazsa hayatında bir kere sevmeye mecbur oluyor, mademki bir kere olsun sevmemiş insanın hayatta bir eksiği kalıyor. Sizi haberiniz olmadan bütün gönlümle sevecektim. Ben, küçükken kibritle oynamayı çok severdim. Onların elimde tutuşmasından korkan dadım, başlarını yaktıktan sonra elime teslim ederdi. Sizinle başlayan arkadaşlığımızın dadımı hırçınlaştırdığını gördükçe boynuna sarılıyor: "Dadıcığım, bırak beni... İçimde bir gizli ateş var ki, bir gün tutuşmasından, kendimi ve evimi yakmaktan korkuyorum... Sen, bana vereceğin kibritlerin başını yakmaz mıydın? Ben de öyle yapıyorum dadıcığım... İçimdeki o fena şey bırak yansın, yana yana tükensin... Bak, üç senelik evli bir kadın olduğum halde genç kızlık, nişanlılık, sevmek ne olduğunu bilmiyorum... Bu hisleri, bu emelleri içimde öldürürsem daha rahat yaşarım."

Size hayatımın hakikatini söylemeye imkân yoktu Cevdet Bey... Kalbi bu kadar karışık şeylerle dolu üç senelik evli bir kadın olduğumu öğrenseydiniz beni aynı hisle sevebilir miydiniz? Hayatımın bu en zayıf, en buhranlı günlerinde kollarınıza düşmemek mümkün olur muydu? Bu zavallı, sade sergüzeşt, âdi bir hiyanet vakası olup kalmayacak mıydı? Ayaklarımızı uçurumun karanlığına sallayarak, yan yana otururken gönlümüzde uyanan o kadar temiz, sâf, güzel şeylere yazık olmayacak mıydı?

Siz erkeksiniz Cevdet Bey, belki böyle bir kelime söylemeden, parmaklarımız bile birbirine dokunmadan sevişmenin ne olduğunu anlamazsınız. Gözlerimizde yalan olduğunu acı acı bildiğim o mesut istikbal rüyalarıyla birbirimize baktığımız dakikaları, dudaklarıma dokunan nefesinizin omzuma sürünen kolunuzun kalbimde uyandırdığı ılık lezzeti belki size anlatmak mümkün değil. Ben, sizi değil, kendi kendime aldattım. Ne yalan söyleyeyim buna pişman da değilim. Çünkü çok mesut oldum. Artık hayattan şikâyet kendimde hak görmüyorum... Size de söyleyecek bir şeyim kalmıyor. Burada evimdeki hayatımın ne bir zerresinden, ne bir tahassüsünden size bahsetmeye hakkım yok değil mi Cevdet Bey?... Size ettiğim fenalık için beni affediniz. Ömrümde bir defa mesut olduğum için beni pişman etmeyiniz. Allahaismarladık Cevdet Bey.

Beria

Sönmüş Yıldızlar / İnkılâp Kitabevi

Ahmet Hamdi Tanpınar

GEÇMİŞ ZAMAN ELBİSELERİ

O perşembe gününü sabahdan akşama kadar yatakta okuyarak geçirmiştim. Birkaç Avrupa magazini, o zaman gazetelerden birinin tefrika ettiği yerli bir roman ve öğleden sonra da Hoffmann'ın Şövalye Gluck'ü bütün günümü doldurmuştu. Yattığım yerden Ankara kalesinin sert profilinde günün ve saatin değişen manzaralarını seyrede ede ve üst üste içilen bir, iki paket cigara ile sekiz, on kahve arasında geçen bu cinsten tatil günleri benim hayatımda pek çoktur. Böyle günlerde, esas hızını tembellikten alan dünya işlerini anlamak hırsı, bana birbiri ardınca beş, altı memleket havadisini birden okuturdu. Sonra, serinlik basınca dostlarla aziz dünyamız hakkında konuşmağa çıkardım. Bununla beraber, bu seferki tembelliğim sadece kendimi yatağın ve düşünmeden okumanın lezzetlerine gelişi güzel kaptırmış olmaktan gelmiyordu. İşin içinde bir nevi ihtiyat tedbiri de vardı. Bir gece evvel Tabarin'de Ketî ile sözleşmişim. Bu Alman kızı ile gece saat iki buçukta buluşacak, beraberce Etlik'e gidecektik. Tabiatımı ve biraz da talihimi bildiğim için, bu uzak birleşme saatime kadar kendimi, bilhassa her zaman başıma gelen münasebetsiz tesadüflerden korumak istiyordum. Çünkü benim hayatımda, bütün iradesizlerde olduğu gibi, tesadüflerin korkunç bir rolü vardır. Onun içindir ki hattâ yemeği bile odamda yiyecek ve her türlü can sıkıcı tesadüften uzak, Ketî'yi bulacağım ve onunla bir arabaya atlayacağım saate kadar tek başıma orada bekleyecektim. Kendi kendime:

- Ketî, diyordum, Ketî bu akşam benim olacak. Ve onun her türlü yıldız parlıtısından yapılmış acayip bir sanem gibi yatağımın içinde çıplak, hazza güleceği ânı düşünerek sevincimden çıldırıyordum. Ketî'nin büyük mavi gözleri, altın sarısı uzun saçları, sarışın bir rengi ve çok ölçülü, küçük artist hayatına rağmen çok bâkir kalmış bir vücudu vardı. Ve Ketî, yaradılışın kendisine cömertçe verdiği bu dört unsurla her duruşunu, her mânasız hareketini emsalsiz bir güzellik yapmasını biliyordu. Yüzü bir güneş saati kadar temiz, yumuşak ve insana yakındı. Fakat o

kirpiklerinin ve dudaklarının küçük bir oyunuyla bu sevimli oyuncaktan her istediği zaman bizim âlemimize uzak, kendi durgun havasında âdeta tek başına yaşayan bir âbide yapabiliirdi.

Böyle anlarında, dar tül elbisesi içinde tıpkı cam akvaryumunda dolaşan bir balık kadar çıplak ve hayâsız vücuduyla sizi en zayıf ve kaba tarafınızdan yakalamağa çalışan bu alelâde kadın birdenbire mânasını değiştirir, unutulmuş fakat irsiyetin kim bilir nasıl esrarlı bir kanunuyla korkusu ve büyüü hâlâ içimizde en kuvvetli insiyak halinde yaşayan bir ilk cetler dininin yabancı, hoyrat ve çok dışı tanrısı olurdu. Ben onu asıl bu zamanlarında beğenir ve severdim. Ve istiyordum ki bu gece, o kollarımın arasında yine bu uzak ve yabancı tanrı sırrıyla yaşasın. Ve bu ümitle bütün bu uykusuz geceyi dolduracak ürpermeleri şimdiden etimde duyuyordum.

- Evet, diyordum; evet, bu gece Ketî benim olacak. Tanımadığım bir otel odasında onun çıplak vücudu aydınlığın ve gençliğin biricik pınarı gibi parıldayacak... Ve ben bütün geceyi bu pınarın başında, ondan içtikçe artan bir susuzluk içinde geçireceğim.

Bir taraftan da talihin böyle bir iyiliğine güvenmemelik içinde, bu müstesna gecenin acaba hangi takvimde işaret edildiğini kendi kendime soruyordum.

Şüphesiz ki çoktandır görmediğim genç bir arkadaşım birdenbire gelip beni Keçiören'de bir bağ eğlencesine götürmeğe kalkmasaydı, bütün bu düşündüklerim olacaktı.

Burada arkadaşımından bahsetmeyeceğim. O zamanki Ankara'nın bu çok tanınan delikanlısının bu hikâyedeki rolü, böyle bir teşebbüsü lüzumsuz kılacak kadar azdır. O, sadece bu geceyi idare eden tesadüflerin emrinde idi. Ve vazifesini o kadar iyi yaptı ki, eğlenteden bir çeyrek saat sonra bütün kararlarıma rağmen Keçiören yoluna düzülmüştüm.

Tabî ilk önce reddettim, hastalığımı söyledim, sonra hakikî vaziyeti anlattım; fakat hiç biri kâr etmedi. Her şeyden sarfınazar, arkadaşım yeni aldığı otomobile ilk önce benimle binmezse bunu hayra yormayacağını söyledi. Sonunda "haydi hayırlısı" diyerek arabaya bindik.

Yol hakikaten güzeldi. Ankara'da ara sıra tesadüf edilen gurubsuz akşamlardandı. Böyle akşamlarda güneş, hiçbir mizansen yapmadan, çok olgun bir meyve gibi birdenbire ufku arkasına düşüverir, o anda ufuk kan sarısı ile karışık şişe dibi yeşili bir renk alır. Sonra yavaş yavaş o da kaybolur, şeffaf bir gece ile baş başa kalırsınız.

Yolda hep Ketî'yi düşünüyordum. İçimde arkadaşımın verdiği teminata rağmen bu biricik fırsatı kaçıracığım korkusu vardı. Hakikat şu idi ki, ne irademe, ne de talihime güveniyordum; muttasıl kendi kendime: "Ne kadar uysal adamım, Yarabbim, ne kadar uysal adamım..." diye çıkışıyordum. Ve karanlık bastıkça bu vesvese bir ısırap, işin mahiyeti ile âdeta nispetsiz denecek kadar hakikî bir azap hâlini alıyordu. Bütün bu içten alış veriş arasında bana otomobilinin harikulâde meziyetlerini sayan dostumu hemen hemen hiç dinleyemedim. Kendimi yalnız sanıyor ve talihin arabasında doludizgin gidiyordum.

Bağa geldiğimiz zaman davetlileri orada, dışarıda, kapının önünde bizi bekler bulduk. Hepsi galeyan halindeydiler. Bununla beraber ev sahibi mazeretlerimizi:

-Neyse, yine o kadar insafsız değilmişsiniz, bizi fazla beklemediniz, diye kesti.

Bunun, dostumu müşkil vaziyette bırakmamaktan ziyade oyun zamanını geciktirmemek için alınmış bir tedbir, bir nevi tâbiye olduğunu biraz sonra, sofrada anladım. Filhakika bu müthiş kumarbaz, âdeta elinden gelse bir an evvel yemeğini bitirip sofradan kalkan davetliye bir mükâfat bile vaat edecekti. Mütemadiyen sabırsızlanıyor, hırçınlaşıyor, sofraya hizmetini görenlere çıkışıyor, acelesinden önündeki tabakları âdeta olduğu gibi gönderiyordu. Bütün bu telaşı karısının nasıl karşılayacağını bilmediğim için, ilk önce bir aile sahnesine şahit olacağımızdan korktum. Fakat sonra bu kadının, talihini bir kerede kabul eden insanlardan olduğunu anladım. O, kocasının bütün hırçınlıklarını sadece sakın bir tebessümle karşılıyordu ve biz de tebessümün şefkatinde, hiç aldırmadan yemeğimizi yiyorduk. Cenup Anadolu yemeklerinin kendilerine has çeşnisi hepimizi birden sarıvermişti. Anadolu dağlarının yetiştirdiği hiçbir ot yoktu ki bu yemeklere konmuş olmasın. Onun için, sade kokusunda bile bütün bir dağ ve memleket havası, bütün bir seyahat duygusu vardı. Fakat bizi asıl şaşırtan, ev sahibimize bir dostunun kim bilir nereden gönderdiği gül rakısı idi. Ben bu kadar nefis bir içki hayatımda hatırlamıyorum. Bütün bir sonbahar, bir ilâh kanı kadar sıcak ve bayıltıcı koku ve lezzetiyle gırtlığımızı yaka yaka içimize boşanıyordu. Evet, bu rakı değildi, bu Hafız'dan bir gazel yahut Anakreon'dan bir manzume gibiydi.

Yemek, ev sahibinin sabırsızlığına rağmen, çok neşeli geçti ve epeyce uzadı. Sofradan kalktığımız zaman hepimiz sallanıyorduk. Gül rakısı hiç şaka götürmüyor; üçüncü kadehten itibaren bir tabanca sesi gibi kuru ve serttir.

Oyunda ilk önce şansım iyi gitti. Bu benim için daima fena alâmettir. Başlangıçta kazandığım oyunlardan hep zararlı çıkmışımıdır. İlk kazançları diğerleri takip etti, birbiri arkasınca birkaç el birden kazandım, bu muvaffakiyetin ve belki de, onun

bende doğurduğu korkunun verdiği bir kendimden geçişle, masanın muvazenesini bozacak bir şiddetle oynamağa başladım.

Bununla beraber içimde en küçük bir kazanmak arzusu yoktu; kabul edeceklerini bilsem cebimdtekilerin yarısını boşaltıp gitmeğe razıyım. Fakat buna rağmen blöfler yapıyor, açmazlar kuruyor, oyunu yükseltiyor ve mütemadiyen kazanıyordum. Kafama bilmem nasıl takılmış olan çok kesirli bir rakamı, kendime bir nevi uğur yapmışım. Artırmaları derhal ona veya iki misline çıkartıyor, kazandığım parayı bir makine süratiyle derhal hesaplıyor, ona olan nisbetini buluyor, kesirlerini tamamlamak üzere büyük bir hüzün ve dikkatle bir tarafa ayırıyordum.

Etrafımda hemen hemen hiç kimseyi görmüyor gibiydim. Sanki kafamın içinde tek bir noktaya çekilmiş ve oradan, küçük, karanlık çukurunun içinden antenlerini uzatan bir böcek gibi zaman zaman ellerimi uzatıyor ve yakalayabildiğim avla geri dönüyordum. İşte tam bu sırada -nasıl içten bir itişle oldu, bilmiyorum- birdenbire başımı kaldırdım ve karşımda, bir eliyle oyuncuların birinin iskemlesine dayanmış, ayakta duran bir kızın bana dikkatle baktığını gördüm. Bu hakikaten korkunç bir darbe oldu. Bu bakıştaki karışık hissi, nasıl anlatmalı? Şüphesiz ki beni bir deli veyahut tamamiyle düşmüş bir adam, bir sefil sanıyordu. Bu genç kızın kim olduğunu bilmiyordum, sofrada beraber olmamıza rağmen, ona hiç dikkat etmemiştim, güzel veya çirkin olduğu hakkında hâlâ bir fikrim yoktur; bildiğim bir şey varsa bütün bir oda dolusu insan arasında yalnız o, gecenin dikkate değer tarafını bulmuş, kafasının kuyusuna gömülmüş zavallı bir otomatin trajedisini fark etmişti.

İlk hareketim, boğucu bir nefretle her şeyi önümden itmek ve fırlayıp gitmek arzusuyla yapılmış bir hareketti. Yazık ki benim yaratılışımda olanlar ilk hareketlerini hiçbir zaman tamamlayamazlar, bu sefer de öyle oldu. Evet, bu beyhude bir gösteriş olacak. Üstelik etrafımdakileri de kıracaktı; ister istemez oyuna devam etmeğe, fakat aynı zamanda soğukkanlılığımı da kontrol etmeğe karar verdim.

Kendi kendime:

- Zaten, diyordum, oyun bitmek üzere... Ne kaldı ki...

Birdenbire saate bakmak ihtiyacını duydum: On ikiye yirmi vardı. Ve işte o zaman Ket'i düşündüm. Geniş mavi gözlü, levent boylu Ket'i, uzun kirpikleri ve dişlerinin kamaştırıcı tebessümüyle gözlerimin önüne geldi, daha iyisi küçük başını serzenişle bana sallıyor gibiydi. İlk kayıplarım, onu masanın üzerine çıkarmak için muhayyilemin yaptığı gayretler arasında oldu. Fakat emelime nail oldum; o masanın üzerinde idi ve ajurlu raks kundurasının uzun topuklarıyla önümdeki banknot ve fış

yığınının basarak biricik İngilizce şarkısını söylüyordu. İkinci gayretim, Ketî'nin ayakları ucuna yağmağa muvaffak olduğum bu önümdeki banknot yığınının çoğaltmak için sarfedildi. O zamanlar intihar eden bir İskandinavyalı milyarderin kaybettiği serveti, bu bağ evindeki oyun masasına yağabilmek için epeyce zahmet çektim; fakat tam muvaffak olduğum zaman ikinci bir el daha ödedim, bunu diğerleri takip etti; verdikçe deminki kazancımın büyüklüğünü anlıyordum.

Bununla beraber ilk oturuşu bitirdiğimiz zaman, yine epeyce kârım vardı. Saat yarım vardı. Ben, yazık ki artık devam edemeyeceğimi, mühim bir sözüm olduğunu, derhal gitmeğe mecbur olduğumu söyledim. Etrafımdakiler ilk önce buna inanmadılar; fakat hakikaten gitmeğe hazırlandığımı görünce bütün çehreler değişti. Ufacık kârım önüme bir set gibi atıldı:

- Nasıl olur? diyorlardı, nasıl olur, bu kadar kârdan sonra gitmeğe kalkmak...

Deminki o nazik ve mültefit maskeler birdenbire düşmüş, yerini asıl yaratılışın iğrenç çizgileri almıştı. Şimdi artık dost ve ahbap yoktu, sadece zarara sokulmuş insanlar vardı, evvelâ ümitlerinde aldatmış, sonra da paralarını almış olduğum insanlar... Ve bütün bu insanlar, kendi kuvvetlerine ve haklarına güvenmeleri nisbetinde sükûnete doğru giden bir hiddet içinde benden kalmamı istiyorlardı. Yerime bırakmak için dostumu aradım, "Arabanın sahibi geldi, kavga ede ede gittiler." cevabını aldım. Tam bir felaket içindeydim, şimdi bana hakikî bir zindan gibi görünen bu odada geceyi geçirmeğe mahkûmdum. İşin fenası masadan kalkarken önümde toplanan parayı böyle bir neticeyi ummadığım için cüzdanıma yerleştirmiş bulunuyordum. Bu sebeple, hemen hepsi kaybını birkaç misline çıkarmış olan bütün bu insanlara paralarını geri vermek imkânım yoktu. Bir an bütün cebimdekileri, ne var yoksa masanın üstüne atıp hürriyetimi satın almak aklıma geldi; fakat oldukça ağır bir hakaretin altında bu son çareyi de unuttum.

Filhakika o zamana kadar hemen hiç konuşmayan genç bir adam, benim hâlâ, kararımda ısrar ettiğimi görünce yüzüme dik dik bakarak:

- Tevekkeli tanımadığınız, bilmediğiniz adamlarla işe girmeyin derler, dedi.

Bu kırpık bıyıklı, sıkı bir gençti. Hâinden güzel giyinmek iddiasında olduğu anlaşılıyordu. İlk işim tokatlamak için üzerine doğru yürümek oldu. Fakat demin oyun oynarken bana merhamet ve istihfaffa bakan genç kızın araya girişi beni bundan menetti:

- Aman ağabey, çıldırdın mı, ne diye üzüyorsun kendini... Zaten onun ne olduğu

oyunundan belliydi...

Biraz evvel masa başında yakaladığım acayip bakışın manası anlaşıyordu.

Keti'nin yüzü biraz daha gözlerimin önünden geçti, fakat bu sefer her ümide veda içindi:

- Pekâlâ... Pekâlâ, oturuyor ve oynuyorum, fakat bilmiş olunuz ki...

Bir sevinç gürültüsünde cümlemin son tarafı kayboldu. Dost tebessümler derhal belirdi, ev sahibi istirahatimi temin için, bana odanın en rahatsız koltuğunu ikram etti, gül rakısı tekrar masayı dolaştı ve oyuna başladık.

Tabî bu ikinci oyunun benim için nasıl biteceği kolaylıkla tahmin edilebilirdi. Zihnimden Keti'ye hazin vedâlar yaparak kaybediyordum. Merhametli genç kız yine karşımda idi ve gözlerini üzerime dikmiş, ısrarlı bir büyü veya ispritizma vaziyetinde, hiçbir hareketimi gözden kaçırmıyordu. İtiraf etmeli ki, bu hain ısrar hiç de neticesiz kalmadı, tabîî şekilde kendi oyunumu oynayacak yerde, açıkça sıska delikanlı ile meşgul oluyor, onu vurmağa çalışıyordum. Saat biri yirmi geçe bu manasız gayretin ilk meyvesini topladım: Genç adam bütün parasını vermiş saatinin üzerine oynuyordu. Genç kıza baktım: yüzü zeytin yeşili bir renk almış, gözlerinin içinde kırmızı bir çizgi peydahlanmıştı. Bana bakarken dudakları yalvarır gibi titriyordu. Hatırıma David Copperfield'deki Mister Hep'in annesi geldi; hayır, bu kızcağız kardeşinden daha mütevazı idi. Hiç sıkılmadan güldüm. Saat bir buçukta esmer, kırpık bıyıklı delikanlının saatine koyduğu kıymetin gittikçe ehemmiyet kazanan izafiliği masa arkadaşlarımızın dikkatini çekmeğe başladı ve biraz sonra genç adam, "Sende hiç para yok mu?" diye kardeşine sormağa mecbur oldu. Hayır, kardeşinde para yoktu. Oyunu bırakmış, iki kardeşi seyrediyordum. Ömrümde bu kadar düştüğümü hissetmemiştim. Saklamağa hiç lüzum görmediğim bir memnuniyetle ağır ağır cüzdanımı çıkardım, kendisine borç verdim ve ödemeğe mecbur olmadığını da ilâve ettim. Bundan beş on dakika sonra idi ki ben, son liramı da kaybetmişim, ayağa kalktım ve boş cüzdanımı:

- Artık bana müsaade edeceğinizi sanıyorum, diye gözlerinin önünde silkerek evden fırladım.

Planım basitti, akşamüstü gelirken evden yüz elli, iki yüz adım uzakta, köşe başında bir polis kulübesi görmüştüm, oradan telefon edip Ankara'dan bir araba çağdırtacaktım, ondan sonrası kolaydı.

Bütün bunları düşünerek, kapının önünde ve bu yaz gecesinin yıldızları altında

banâ onların vaat edici gözleriyle baktığını zannettiğim Ketî'ye geniş bir buse gönderdim ve polis kulübesine doğru koşmağa başladım.

Heyhat, bu gecenin azabı henüz bitmemiş; tesadüflerin ihanetinden daha kurtulamamıştım. Uzun bir müddet koştuktan sonra biraz nefes almak için durduğum yerde, yolu şaşırıldığını anladım, geriye dönmek istedim, geçtiğim yerleri tanı mıyordum, müthiş bir şüphe içinde, sağa sola koşuyordum.

Hakikaten bu müthiş bir şeydi; gecenin bu saatinde genç bir kızla randevusu olmak ve bir türlü yolunu bulamamak... Başım çatlayacak gibi ağrıyordu, üstelik bağlardaki köpeklerin şüphesini de uyandırmıştım, hiç de tatmin edici olmayan havlamalar gittikçe çoğalıyordu. Birdenbire yan sokaklardan keskin bir otomobil sesi geldi, derhal fırladım. Otomobilin önüne atılarak beni de götürmesi için yalvaracaktım.

İşte tam bu esnada geçirdiğim bir kaza, rahatsız edici bir rüyaya çok benzeyen bu gecenin talihini değiştirdi.

Ben böyle acele acele ve bastığım yeri görmeden koşarken birdenbire yumuşak ve canlı bir şeyin ayaklarıma dokunduğunu hissettim ve canı yanan hayvanın çok muhtemel bir aksûlâmelinden kendimi sakınmak için sağa doğru yaptığım insiyakî hareketle muvazenem bozuldu ve bütün ağırlığımla yuvarlandım. Kendime geldiğim zaman ihtiyar bir kadınla bir çocuğun benimle meşgul olduklarını gördüm. Çocuğun elinde tuttuğu büyük bir lamba ışığı altında, kadın şakaklarını ıslatıyor, arada bir manasız, sağır bir sesle bir şeyler söylüyordu. Burası küçük bir avlu idi ve ben sokağa açılan kapının önünde boylu boyuna yatıyordum. Başım çok ağır bir şeyle ezilmiş gibiydi, üstelik bütün vücudum ağrıyordu. Fakat geçirdiğim kazanın büyüklüğünü ve vaziyetimin fenalığını ayağa kalkmağa davrandığım zaman anladım. İki basamaklı bir merdivenden bütün ağırlığımca avluya yuvarlanmıştım.

Nihayet çocuğun yardımıyla kalktım ve ihtiyar kadına teşekkür etmek istedim. O, elini ağzına ve kulaklarına götürerek birtakım işaretler yaptı. Ve sonra hançeresinin aynı sağır gürültüsü içinde, ayaklarını birbiri üstüne, kapadığı iki elini sağ şakağına götürerek gözlerini yumdu. Çocuk tercüme etti:

- Büyük tehlike atlattınız, diyor, bir şeyiniz yok, dinlenin, geçer. İçeriki odada size yer hazırlayacak. Yarın sabah bir şeyiniz kalmaz.

Yapacak başka bir şey de yoktu. Bu saatte şehre dönebilmem imkânsızdır. Ev sahiplerinin yardımıyla içeriye girdim ve sedire uzandım. Başımı yastığa koyar

koymaz gözlerim kapandı. Tekrar bir gayret sarfederek Ketî'yi düşünmek istedim. Fakat beyhude idi; ağır bir uyku; beni kâbuslu, korkunç vehimli mahzenine tıkamıştı.

Burada bu münasebetsiz olduğu kadar talihsiz olan gecenin rüyalarını anlatmağa bilmem lüzum var mı? Günün bütün olan bitenini, hiçbir şuurun düzen vermediği bir hatırlama içinde, karmakarışık yatıyordum. Hiçbir eski zaman müzesinde benim o geceki kısa uykumun içine giren acayip ve mûnis ifritleri bulmak imkânı yoktur. Esas temî bağdaki oyunla Ketî olan bu uzun ve çapraşık âlemde her şey altüst, her şey en beklenmeyen şekilde idi. Tabîî başka Ketî geliyordu, fakat zavallı Ketî, bu nizamsız muhayyilede ne acayip terkiplere giriyordu. Bir Ketî ki, başı biraz evvelki ev sahibimizin omuzları ve şişkin karnı üstünde duruyor ve asıl garibi, deminki sıska delikanlının kırpık bıyıklarını taşıyordu. Sonra bu baş birdenbire kayboluyor ve biz, ev sahibimizle beraber, el ele Ketî'nin başını arıyor ve bir türlü bulamıyorduk. Birdenbire önümüzden kornasını öttüre öttüre geçen bir otomobil, Ketî'nin başını ses hâlinde önümüze atıyordu. Evet, aydınlık tebessümü ve saçlarının parıltısı ile bu başlar birbiri ardına karanlık geceye fırlıyorlar ve bir altın yağmuru gibi dökülüyorlardı. Fakat biz onları toplayamıyorduk, kırpık bıyıklı delikanlının kız kardeşi benim onları toplamama mâni oluyor, muttasıl yolumu keserek elime küçük bir balık kavanozu sıkıştırıyordu.

Sonra birdenbire bütün bunlar kayboluyor, kendimi tek başıma bir bahçede buluyordum. Ayaklarımın altında bir sarnıç kapağı vardı ve ben bu kapağın hem üstünde ve hem altında olduğumu biliyordum. Evet, sarnıçta mahpustum ve aynı zamanda sarnıcın üstünde bekliyordum. Fakat hakikaten sarnıcın üstündeki ben miydim? Çünkü bu demir kapağı sımsıkı örten kilit, karamaça papazına çok benziyordu ve heyhat, bu karamaça papazı da sabahleyin okuduğum Hoffmann hikâyesinin kahramanıydı. Ve işte o zaman hissettim ki Ketî bir kemandır.

Bu acayip işkence uzun sürmedi; birdenbire uzak ve o zamana kadar hiç duymadığım bir musıkî dalgası, huzursuz uykumun beni içine kapattığı karanlık yeraltı zindanına sızmağa başladı. Yekpare, rutubetli duvarlar yavaş yavaş aydınlandılar, gerildiler, etrafındaki kalabalık sesin ve ışığın sıcak çağlayanında karışık şekillerini kaybettiler ve sert maskeler yumuşayarak eşyanın her zamanki alışık yüzlerini aldılar. Sonra yavaş yavaş musıkî uzaklaştı ve ben ifadesi güç bir ruh hâleti içinde uyandım. O anda bütün benliğimi dolduran acayip, esrarlı, âdeta fevkattabia saadet hissini nasıl anlatmalı? Henüz çalınmaktan vazgeçilmiş bir saz gibi ihtizaz içindeydim. Ayrıca içimde, ne olduğunu bilmediğim, fakat olacağına yüzde yüz emin olduğum bir şey, çok mühim bir şey bekleyen bir hâl vardı.

Oda, karşıma düşen duvardaki bir hücreye konmuş büyükçe bir gaz lambasıyla aydınlanıyordu. Biraz evvel girmiş olduğum -avluya açılan- kapının karşısında ikinci bir kapı, evin içi ile münasebetini temin ediyordu. Sol tarafta bütün duvar boyunca, bir köşesinde benim yattığım sedir vardı ve karşı tarafta iki açık pencere bahçeye bakıyordu. Bu geniş oda baştan aşağıya eski şark eşyasıyla döşenmişti. Sedir alçaktı ve bazı şark vilâyetlerinde bir vakitler dokunan ve bugün pek nadir tesadüf edilen eski sırmalı kumaşlarla örtülüydü. Bir iki rahle, duvardaki küçük rafta iki, üç eski gümüş eşya, mütevazı görünüşleriyle dekoru tamamlıyorlardı. Duvarda bir iki yazı ve tam benim başucuma rastlayan köşede, küçük boyda, çerçevesiz bir genç kadının fotoğrafı.

Yattığım odadan gerisini, tıpkı karanlıkta ele geçen bir dalı zihnin tamamladığı bir ağaç gibi, gece içinde ancak bir vehim hâlinde sezdiğim ev, tam bir sükûn içinde idi. O kadar ki, en ufak bir ses, en küçük bir çatırtı, geniş bir su tabakasına atılmış bir taşın açtığı halkalar gibi gittikçe genişleyen, büyüyen hârelerle uzanıyordu. Bilmem hangi muharrire, sessizliğin dalgalarından bahseder. İşte her an bu dalgalardan biri, bulunduğum yere kadar geliyor ve kim bilir hangi ebediyetin hududunu yoklamak için üstünden aşır geçiyordu.

Birdenbire çok vazih ve çok ihtiyatlı bir ayak sesi, bu kâbus kadar esrarlı sessizliği kırdı ve ayak sesiyle beraber demin uyanırken duyduğum o garip saadet hissi, âdeta beni boğabilecek bir kesiflikte çoğaldı.

Fakat bu, ne kadar ihtiyatlı bir yürüyüştü. Her adım, uzvi bir mekanizmadan değil, âdeta son derecede hesaplı bir mukaveleden doğuyormuş gibiydi.

Bununla beraber bana gittikçe yaklaşıyordu ve ben, bunu sadece kulağımla değil, içimde aydınlanan bir şuurla hissediyordum ve nihayet, bütün benliğimi şimşek altında kalmış bir ağaç gibi sade aydınlık, sade parıltı olarak gördüğüm bir anda, aynı ihtimam ve dikkatle yavaşça odanın kapısı açıldı ve içeriye genç kadın girdi.

Şüphesiz başka şartlar altında bir gecede böyle bir şeyle karşılaşsaydım, hayretten çıldırabilirdim. Fakat o gece, beni uykumdan o kadar âni şekilde ve o kadar sarıh bir bekleyişle çağıran o acayip ruh hâleti içinde şaşımaktan çok uzaktım. Hattâ daha iyisi, bu genç kadın odaya girmeden evvel veya aynı zamanda yüzlerce büyük hadise olabilirdi, fakat ben yalnız ona: "Ben seni bekliyordum, senin için uykunun bulanık hayaller dolu ülkesinden geldim ve belki yarın, senin yüzünden şuurun aydınlık güneşine vedâ edeceğim." diyebilirdim, o kadar bu görünüşe hazırlanmıştım.

Kimdi bu kadın? Gecenin bu saatinde ne için uyanmıştı ve neden kendi evinde

bu uyku saatinde bu garip, bununla beraber kendisine o kadar çok yakışan kıyafetle geziyordu?

Bütün bu sualleri ve daha birçoğunu, belki yüzlercesini o geceden sonra günlerce ve aylarca kendi kendime, hiçbir cevap almadan sordum.

Bu orta boylu, kumral, âdeta çocuk denecek kadar genç yaşta bir kadın; daha iyisi bir kızdı. Baştan aşağı, üstünde küçük sırmadan koncalar ve yıldızlar serpilmiş mavi kumaştan, ninelerimizin gelin oldukları zaman giydikleri cinsten, bir eski zaman elbisesi giymişti. Uzun kumral saçları iki sık örgü ile arkasına atılmıştı, çıplak bileklerinde bir zaman Trabzon taraflarında yapılan ince, telkârı altın bilezikler vardı ve belini yine aynı iştten geniş bir kemer sıkıyordu. Ayaklarına gülkurusu renginde küçük pabuçlar giymişti ve bu küçük renk değişikliği, bütün hüviyetinden akan mavi senfoninin içinde küçük ve mesut bir nota değişikliği gibi göze çarpıyordu.

Yüzünü anlatmağa çalışmayacağım, bazı rüyaların anlatılması imkânsızdır; bu yüz hakikaten bir bahar bahçesinde görülmüş bir rüya kadar güzeldi. Yalnız gözlerindeki garip saadet hissinden bahsetmeliyim: Zaten bu his, tükenmez dalgalarla bütün hüviyetinden akıyor gibiydi. Olduğum yerde hiç kımıldamadan bakıyordum. Odanın ortasına kadar ilerledi ve benim ayağa kalktığımı görünce, eliyle bir sükût işareti yaparak:

- Susunuz, dedi, çok yavaş konuşmalıyız, duyabilirler... Bilmezsiniz, uykuları ne kadar hafiftir; en küçük bir çıtırtı bile onları uyandırır. Dikkat etmediniz mi, merdiveni ne kadar yavaş indim, âdeta teker teker...

Sonra biraz daha yaklaşarak, bir sır tevdi eder gibi yavaş bir sesle ilâve etti:

- Şüphesiz gelmemeliydim. Yaptığım doğru değil, bununla beraber duramadım, kim olduğunuzu merak ettim... Sonra hep aynı insanlar, aynı yüzler... Yalnızlık o kadar fena bir şey ki... Hâlbuki onlar bundan hiç sıkılmıyorlar... Hattâ hoşlanıyorlar bile...

Dayanamadım ve sordum:

- Onlar kim, dedim, siz kimsiniz, niçin yalnızsınız ve kendi evinizde olduğunuza göre bu kadar ihtiyat ve telâş niçin?

- Onlar, dedi, babamla, sizi kapı önünde bulan dilsiz kadın ve çocuğu... Çocuk şüphesiz onlar gibi değil, fakat bilir misiniz babamın tabiatı yavaş yavaş ona da geçti gibi. O da konuşmaktan az hoşlanıyor... Evvelce babam, öyle değildi, sonra birdenbire hastalandı, böyle oldu. Şimdi hiç kimseyi istemiyor, hiçbir yere çıkmıyor ve bir an beni yanından ayırmıyor.

Ne güzel ve ne tuhaf bir konuşması vardı. O konuşurken dinleyenle kendi arasında bütün mânialar kalkıyordu. Bu konuşma değil, yüksek bir âlemde bir nevi visal lezzetiyse devam eden anlaşma idi. Söz söylerken ellerinin biraz acemi, çolpa denebilecek çok tatlı jestleri vardı, elinden tutarak sedire oturttum:

- Siz kimsiniz, adınızı söyleyin? Niçin bu acayip kıyafeti taşıyorsunuz? Sizi kapıdan girerken görünce, birdenbire kendimi bir masalı yaşıyorum sandım. Kahramanların, iyilik ve güzellik perilerinin insanlar arasında dolaşıp gezdikleri ve onların talihlerine iştirâk ettikleri uzak zamanlardan kalmış gibisiniz.

Hafif bir tebessümle:

- Adımdan size ne, dedi. Ayşe, Zeynep, Fatma... Bana istediğiniz adı verebilirsiniz.

- Öyle bir hakkım olsa ben size başka isimler veririm dedim. Meselâ Leylâ, Şirin, Zühre...

- Niçin olmasın, dedi, ve sorduğum suale dönerek:

- Bu elbiselere gelince, onları babam istediği için giyiyorum. Bana böyle yedi, sekiz elbise yaptırdı; beni eski kıyafetle gezdiriyor, bir nevi merak... Gençliğini hatırlıyormuş. Biliyor musunuz ki ben bu evden çıkmam ve bu eve hiçbir misafir girmez, burada baba, kız bütün mevsimleri ve günleri tek başımıza yaşarız.

- Amma da yaptınız, dedim. Bir baba kalbi bu yaşta bir genç kızı böylece hapsetmekte ne lezzet bulabilir?

- Dedim ya, hasta... Korkuyor, beni çalacaklar diye korkuyor, biçarenin benden başka kimsesi yok. Ne yapсын zavallı!

- İyi ama dedim, bu bir zulüm. Düşünün bir kere, siz ki bu kadar genç ve güzelsiniz babanız da olsa nihayet bir çılgınlık bu...

- Oh, fena şeyler söylüyorsunuz... Bırakın... Hem ben fedakârlığı bile bile, seve seve yapıyorum, onu mesut etmek için... İhtiyarlar sevindirildikleri zaman o kadar güzel, o kadar başka türlü oluyorki ki...

Ne kadar güzel konuşuyordu. Birdenbire sordum:

- Peki, ya yapmasanız, dediklerini yapmasanız ne olur? Size zorla mı yaptırır?

Yüzü birdenbire ciddileşti. Göz kapaklarını sıkı sıkıya yumdu ve titrememesine çalıştığı bir sesle reddetti:

- Hayır, hayır, ne münasebet, imkânı mı var? A canım, hasta dedimse büsbütün deli değil... Bir parça meraklı işte... Sonra birdenbire mevzuyu değiştirdi:

- Hem niçin sade benden bahsediyorsunuz. Biraz da sizi konuşalım. Kendinizi anlatın, dışarıdaki işlerinizi söyleyin!... "Dışarıda" derken elinin yaptığı ufak bir hareket, bu kelime ile bütün hayatı kastettiğini anlatıyordu. Kendisine kim olduğumu, ne ile meşgul olduğumu söyledim. Sonra bu gecenin hikâyesine geçtik. Bu gözlerle konuşan saf çocuğa yalan söylemek imkânı yoktu. Ona bütün geceyi, olduğu gibi anlattım. Ben söylerken o hep "Olur şey değil!" diye gülerек başını sallıyordu. Ket'i'yi çok merak etti:

- Çok mu seviyorsunuz, çok mu güzeldi? Demek bir daha göremeyeceksiniz, ne yazık...

- Güzeldi, diye cevap verdim. Oldukça güzeldi, fakat siz daha güzelsiniz...

Petrol lambasının kifayetsiz aydınlığında yüzünün kızardığını hissettim.

- Bakın, dedi. Bu iyi, hem çok iyi... Şimdiye kadar bana bunu kimse söylememişti. Hâlbuki bilir misiniz, ben bunu istiyordum. Bir erkeğin ağzından güzelliğimin methedilmesini istiyordum. İlk defa siz...

-O halde ilk âşığınız ben oldum demektir. Sayımız çoğalınca bu mazhariyetimi unutmayın! diye şaka ettim.

- Hayır, dedi. Hayır, unutmam emin olun ki size bazı imtiyazlar ayırırmı; (sonra âşikâr bir hüznün ve şüphe ile), fakat acaba bir daha beni görebilecek misiniz?

- Nasıl, diye sordum, bir daha görebilecek miyim ha?.. Sizden bu kadar çabuk vazgeçecek miyim sanıyorsunuz?

Yine bir an için gözlerini kapayarak kendi kendine gibi yavaş mırıldandı:

- Bilmem... diyordu, kim bilir, belki... Bunlar bana o kadar garip, olmayacak şeyler gibi geliyor ki... Bu evde, bütün bu eski şeyler içinde, bu eski zaman elbiseleriyle kendimi o kadar başka bir dünyanın kadını, o kadar yaşadığım zamandan ayrı buluyorum ki... (Bir müddet düşündü...) Demin beni eski masal kadınlarına benzettiğiniz zaman, ben size niçin olmasın, demiştim. Doğrusunu isterseniz yavaş yavaş ben de kendimi onlardan biri gibi, hiç olmazsa babamın uydurduğu bir masalın kızı gibi görmeğe başladım ve içime sonuna kadar, böyle tek başıma, bir başkasının gördüğü bir rüya olarak kalmanın korkusu çökmeye başladı. Oh, ne mesutsunuz

bilseniz... Geniş dünyada, kendi hayatını yaşamak, günlerin çıkırığını kendi ruhunun ilhamlarıyla çevirmek...

Bütün bunları, çok uzak ve güzel bir hayali anlatıyormuş gibi o kadar daüssıalı bir saadet hissiyle söylüyordu ki daha fazla dayanamadım, yanına oturarak ellerini avuçlarımin içine aldım ve en kandırıcı sesimle:

- Bakın, dedim, sabah olmak üzere... İster misiniz, bu sabah güneşle beraber, siz de hayata doğasınız... Vâkıa geniş dediğiniz dünya bazen insan için zannebileceğinizden çok fazla darlaşır ve zamanın çıkırığı çok defa hiç istemeyeceğimiz bir şekilde döner. Fakat ne olursa olsun, dışarısının ıstırabı bile bu kâbustan elbette ki daha iyidir. Gelin, dedim, bu sabah sizinle beraber hayata tekrar doğalım... Bir tek işaretiniz, bir sözünüz bunun için kâfi... Hemen şimdi çıkar gideriz.

Hiçbir şey söylemeden beni dinliyordu ve ben bütün dikkatimle eğilmiş, dudaklarına bakıyordum, o anda bütün saadet imkânlarım bu dudaktan çıkacak bir tek kelime idi; yüzü ümit ve imkânsızlıktan sapsarı:

- Bu olabilse, dedi. Bu olabilse... Fakat bilin ki, işler bu kadar basit değildir...

Sonra birdenbire silkinerek ellerimden kurtuldu, pencerelerden birinin önünde ürkek ve telaşlı durdu; hâlinde darılmış gibi birşey vardı:

- Niçin geldiniz, niçin bu akşam buraya geldiniz ve benim rahatımı ne diye kaşırdınız, dedi.

Elleriyle yüzünü, sanki gözyaşlarını göstermemek istiyormuş gibi kapattı.

Şaşkınlıktan, hüznü ve merhametten alt üst olmuştum. Yanına kadar gitmek, onu kollarımın arasına alıp kucaklamak, teselli etmek istedim. Bu arzuyu hissetmiş gibi elini uzatarak beni olduğum yerde durdurdu ve çok yavaş, çok acele bir sesle:

- Durun, dedi, yaklaşmayın, konuşmayın da... İşitiyor musunuz, onun ayak sesleri... Neredeyse gelir.

Sadece dikkat kesilmiş, karanlığı ve benim bilmediğim şeyleri dinliyordu. Hiçbir ceylan, tehlikeyi bu kadar uyanık bir dikkatle ve bütün uzviyetiyle dinleyemezdi. O anda yüzüne baktım, bembeyazdı ve üstelik bütün çizgileri donmuş gibiydi, gözleri âdeta korkutacak derecede açılmış, yüzü bir heykel veya portre kadar durgun, hareketsiz, ayakta bekliyordu. Ve bütün uzviyetindeki bu değişme sanki dışarıdan, kendine yaklaştıkça kudreti artan bir iradenin emri altındaymış gibi gittikçe

artıyordu. Büsbütün değişmiş, son derece gayrişahsî, arkasında insanî hiçbir şeyi ifşa etmeyen, nasıl söylemeli, âdeta bembeyaz bir sesle tekrarladı:

- Geliyor... Geliyor... Merdiveni indi, ah Yarabbim...

- Ne oluyorsunuz, diye yalvardım. Allah aşkına söyleyin! ...

Ve birdenbire bir manken gibi yere yıkılacak korkusuyla üzerine atılmak istedim.

Fakat daha elimi dokundurmamıştım ki, kuvvetli bir el, yakamdan yapıştı ve bir silkişte beni odanın bir köşesine doğru fırlattı:

- Deli misiniz, biçarenin ne halde olduğunu görmüyor musunuz? Öldürecek misiniz?

Bu, siyah elbiseler giymiş, ortadan biraz yaşlı ve uzun boylu, tıknazca bir adamdı, saçları bembeyazdı ve arkadan omuzları biraz çökmüş hissini veriyordu.

Beni olduğum yerden köşeye kadar fırlatışındaki şiddete bakılacak olursa, güçlü kuvvetli bir adamdı. Müdahale o kadar âni olmuştu ki, bir müddet şaşkın şaşkın olduğum yerde kaldım. O, bu esnada benimle hiç meşgul olmadan genç kıza yaklaşmış, saçlarını okşayarak istirahat tavsiye ediyordu.

- Haydi, yavrum, git, yat. Vakit çok geç, sonra fena olursun.

Sesi yumuşak ve şefkatliydi, fakat her nedense bana, bu sözler genç kadından ziyade benim için, benim duymam için söylenmiş hissi geldi. Bununla beraber söz veyahut okşama yahut da sadece bu adamın yakınında bulunması, genç kızın üzerinde derhal tesirini yapmış olacak ki, bir iki dakika geçmeden onun sâkin adımlarla odadan çıktığını gördüm; ah, bu sessiz, dalgın, her şeyden habersiz gidiş... Fakat bu, canlı bir mahlûkun yürümesinden ziyade zamanmefhumundan habersiz bir varlığın sadece mekânı katetmesiydi ve sâkin belâgatinde bir ölüm kadar tesirli ve serpici hüznü vardı. Birdenbire içime korkunç ve öldürücü bir şüphe geldi ve çok inanılmış şeylerin göz önünde çiğnenmesinden doğan bir hiddet ve kin içinde ihtiyara doğru yürüdüm.

- Alçak... dedim, sen bir alçaksın, bu biçare mahlûka, bu melekler kadar güzel ve onlar kadar temiz çocuğa yaptıklarını şimdi anlıyorum. Kızın bile olsa, bir insan iradesine karşı bu zulmü yapmağa hakkın yoktur.

Ve nereden bulduğumu bilmediğim bir kuvvetle tek, kat'î ve müthiş bir tokat attım. İhtiyar atlet bu âni ve ummadığım hücum karşısında ilk önce boğa gibi gerildi,

ellerini korkunç bir mengene gibi ileriye doğru uzattı, fena bitmesi çok muhtemel bir mücadelenin başlamak üzere olduğunu anlıyordum, fakat ümidim gibi çıkmadı. Bana hücum edeceği yerde sedirin üstüne oturarak hakikaten şaşırtıcı bir kakhaha attı:

- Delikanlı, diyordu, iyiliğe karşı garip bir teşekkür tarzınız var. Misafirim olduğunuzu, bu geceyi evimde geçirdiğinizi unutmuş görünüyorsunuz.

-Keşke beni evinize kabul etmeseydiniz, keşke kovsaydınız ve hattâ daha fenası keşke hiç uyanmamak üzere uyuyup kalsaydım da şimdi gördüğüm şeyleri görmeseydim.

- Amma da yaptınız, dedi, siz hiç hasta görmediniz mi?

- Her şeyi gördüm, görmediklerimi de tasavvur ettim; fakat hiçbir zaman bir babanın kendi kanını taşıyan kızına karşı...

Birdenbire yerinden fırladı:

- Hangi baba, hangi kız, bu masalı çarçabuk size de mi anlattı? Yedi senelik karımdır, beş senedir onu bu buhranlar zaman zaman yoklar, sonra geçer, sâkinleşir. Bakın, biraz sonra uyanınca görürsünüz, ne kadar dinç ve neşeli kalkacaktır.

Hayretten çıldıracak gibiyim. Bütün bu insanlar bana uyanık hâllerinde rüya görüyorlar gibi geliyordu. Yarabbim, ne garip bir âlemdeyim. İki elimle başımı tutarak odada gezinmeğe başladım. O bir müddet galiba sadece benim dolaşmamı seyretti. Sonra yanıma geldi ve yavaşça omuzuma dokunarak:

- Delikanlı, dedi, sâkin olunuz, sâkin olmağa mecbursunuz, bilmediğiniz şeylere karıştınız. Ben beş senedir bu sırrı herkesten gizledim. Sağır ve dilsiz bir hizmetçi ile oturmamın sebebi de budur. Dışarıdakilerin karımın rahatsızlığını duymalarını istemiyordum. Yine kendisi için tabî... Çünkü buhranlar hafızasında iz bırakmadan geçiyorlar. Tabiatın kendisine unutturduğu bu zaafı niçin başkalarından öğrensin. Zaten nöbetler sık sık olmalarına rağmen, o kadar zararsız ve hattâ mânasız şeyler ki... Bir iki yalandan ibaret kalıyor. Hattâ biraz şairce bir yalan. Kim bilir belki de, biçare, bilmeden bununla hayatını güzelleştirmiş oluyor yahut kendisine ikinci bir hayat yapmış, oraya herkesin gözü önünde kaçıyor. Yani bizim hülyalarımızda yaptığımızı yüksek sesle düşünüyor.

En kandırıcı sesiyle konuşuyordu.

Ne söyleyeceğimi şaşırmıştım. Konuşurken genç kadında -esrarlı ve acayip güzelliğinden başka- hiçbir fevkalâde hâl görmemiştim. Bilakis talihinden bahsederken o kadar güzel bir tevekkül vardı ki... Hâlbuki şimdi karşımdaki adam onun bir deli, hiç olmazsa bir fıkrisabitin zaman zaman kurbanı olan bir zavallı olduğunu söylüyordu. Hangisine inanmalıydı? En iyisi bütün bunları sonra, salim bir kafa ile düşünmek üzere, bu evden derhal ayrılmaktı. Korkunç ve attığınız her adımda sizi hiç beklemeyen şaşırtıcı bir vâkıanın karşılığı bir labirente çok benzeyen bu geceyi, burada bitirmeliydi. Karşı pencereye baktım; belirsiz bir aydınlık camları bulandırmıştı.

- Bakınız, dedim, demin size karşı çok haşın davrandım. Hâdisе benim için o kadar yeni ve hiç beklenilmeyen bir şeydi ki...

Sonra sizin bu genç kadın üzerinde âdeta büyülu bir nüfusunuza şahit oldum. Bütün bunların, bilhassa her tesadüfün ayağıma ip gibi dolandığı bu acayip, karmakarışık gecede beni aldatması kadar tabii bir şey olamaz. Yaptığıma mahcubum, beni affedin.

O sâkin ve hatta şefkatli bir edâ ile başını salladı:

- Affedilecek bir şey yok, diyordu. Ben de sizin yerinizde olsaydım belki böyle yapardım. Üstelik hasta ve sarhoştunuz. Şimdi yapılacak şey, bütün bunları unutarak yatıp güzel bir uyku uymanızdır.

- Hayır, dedim, bunu yapmayın. Bakın sabah olmak üzere...

Bırakın evime gideyim. Burada artık uyumamın imkânı yoktur.

- Çocuk olmayın, dedi, ne hâlde olduğunuzu bilmiyorsunuz; yüzünüz sapsarı, hiç bu saatte ve bu hâlde sizi bırakabilir miyim? Hem dedi, siz bu aydınlığa o kadar güvenmeyin, sabaha daha çok var...

- Fakat burada kalamam. Bu evde, bu alt üst olmuş sinirlerle... Bırakın gideyim, diye yalvardım.

- Uyursunuz, uyursunuz, diyordu. Hem göreceksiniz, ne kolaylıkla uyuyacaksınız... Sonra hiç uyumazsanız bile, hattâ büyük bir rahatsızlığa katlanacak olursanız dahi, bu gece burada kalmanız lâzım. Buna mecbursunuz. Hiç tanımadığınız bir adamı itham ettiniz. Hakikati kendi gözünüzle görmemiz lâzım. Sabahleyin beraber kahvaltı ederiz, dinlenmiş olursunuz. Yıkırırsınız, karımı yakından tanırsınız. Onu bu gece bir fıkrisabitin esiri olarak gördünüz, yarın sabah hakikî yüzü ile tanıyacaksınız. Bu

gece aile hayatımızın kötü bir tarafı ile karşılaştınız, yarın bizim de kendimize göre bir saâdetimiz olduğunu göreceksiniz. Kim bilir belki de dost oluruz; burada çok yalnızız.

Bütün bunları ağır ağır, fakat bir çocuk kandırır gibi yumuşak bir sesle söylüyordu. Kelimeleri âdeta düşünerek buluyordu. Bununla beraber sesinde tarifi kabil olmayan bir nüfuz kabiliyeti vardı.

O söyledikçe ben yavaş yavaş sinirlerimin gevşediğini, tatlı bir rehabetin etrafımı ılık bir su gibi aldığını ve yavaş yavaş bütün iradem ve şuurumla etrafımda kabaran bu suya gömülüp kaybolduğumu duyuyordum.

Bir deniz kazasındaki son çırpınış gibi son bir gayretle kendimi toplamak, olduğum yerden silkinip kalkmak istedim; beyhude... Eskilerin “ölümün kardeşi” diye anlattıkları uyku beni bir tarafımdan yakalamış, içinde hiçbir hareket ve şeklin kimildamadığı, koyu karanlığını hiçbir rüyanın yumuşatmadığı âlemine götürmüştü.

Ev sahibi sözünü ne zaman bitirdi? Odamdan ne vakit çıktı? Ben kaç saat uyudum? Bütün bu suallerin hiçbirine cevap veremedim. Yalnız sonradan bu geceyi düşünürken bu yekpare uykuya bir nevi vicdan azabına benzeyen garip ve ağır bir hissin, tıpkı bir ölüm musikisi gibi uzaktan refakat ettiğini hatırladım.

Her halde uyandığım zaman içimde, nefislerine karşı telâfisi kabil olmayan bir hata işleyenlerin duydukları en korkunç ve amansız bir azap vardı. Oda güneş içindeydi. Gözüme ilk çarpan şey odanın boşaltılmış olmasıydı. Ne perdeler, ne sedirin muhteşem örtüsü, ne yerdeki küçük seccade ve sedef rahleler, ne duvardaki fotoğraf vardı. Başımın altındaki yastıklar, üstümdeki örtüden başka odada hiçbir şey kalmamıştı.

Bir masal dekoru içinde uyuyup, bir mezbelede uyanan eski hikâye kahramanlarının şaşkınlığı ile yattığım yerden gözlerimi yumarak etrafımı dinledim. Ev mutlak denilebilecek bir sükûnet içindeydi. Yalnız zaman zaman, rüzgâr estikçe açılıp kapanan bir dolap kapağının çıkardığı sese benzeyen, haddizatında mânasız bir tıkırtı bu sessizliği acayip ve muttarit ısrarıyla bozuyor, daha doğrusu ona bir nevi kâbus hâlini veriyordu. Bir dakika içinde her şeyi anladım; ev sahibim ben uyuduğum esnada evi boşaltmış ve kaçmıştı. Bu acele gidişe sebep neydi? Geceleyin gördüğüm genç kızın bu kaçışta bir hissesi var mıydı? Yoksa onu bir esir gibi sürüklemişler miydi? Kim bilir belki de hiç iradesine sahip olmadan bir arabaya veya otomobile bindirilmişti.

Evi gezdiğim zaman tahminlerimin doğruluğunu anladım. Üst kattaki bütün odaların kapıları açıldı, yerde aceleyle boşaltılan bir konsolun önünde bir yığın eski çamaşır ve elbise karmakarışık duruyordu. Bir yazıhanenin önüne acele yırtılmış mektup parçaları atılmıştı. Fakat bütün evde, ev sahiplerinin hüviyetlerini öğrenmeğe yarar bir tek işaret yoktu. Lüzumsuz, taşınması güç yahut bırakılmasında mahzur olmayan her şey bırakılmış, öbürleri götürülmüştü. Bütün bunlar daha dün akşamki ısrarın hakiki sebebini anlatıyordu.

Evi bir iki defa dolaştım ve hiçbir şey öğrenmek ihtimali olmadığını anlayınca, kapıyı üstüme çekerek çıktım. Sokağın başında birkaç çocuk zıpzıp oynuyor, biraz ötede ipleri ayağına dolaşmış bir kuzu uyuyordu. Bir şeyler öğrenmek ümidiyle çocuklara yaklaştım. Fakat hiçbirini bir şey bilmiyordu. İster istemez komşu evlerin kapılarını çaldım. Kimse bir şey bilmiyordu. Artık ümidimi kesmek üzereydim ki yaşlıca bir kadın bana:

- İhtiyar adamla üvey kızını mı soruyorsunuz, dedi. Onlar bu sabah gittiler. Sabahleyin erkenden, kızla kendisi bir otomobile bindiler. Biraz sonra da bir kamyon geldi. Eşya ile dilsiz kadını ve oğlunu götürdü.

- Acaba nereye gittiler? diye sordum.

İhtiyar kadın başını salladı. Hiçbir şey bilmiyordu, yalnız kamyonun şoförü çocuğa şehre gideceklerini söylemiş.

Ankara'ya döndüğüm zaman saat üç vardı. Hasta ve mecalsizdim. Dizkapağımda, kolumda ve başımda bir yığın yara vardı. Bununla beraber istirahat etmek aklıma bile gelmedi. Akşama kadar onları aradım. Ve bu günlerce devam etti. Benimle beraber vak'ının garabetini merak eden birkaç dostum da bu muammayı halle çalıştılar. Fakat ne kim olduklarını, ne de nereden gelip nereye gittiklerini anlayabilmek mümkün oldu. Bir müddet sonra ben de yaz tatilinin geri kalan kısmını geçirmek üzere İstanbul'a hareket ettim.

O seneyi İstanbul'da geçirdim. Hayatımı yeni baştan ve yeni şartlar içinde tanzim etmeğe mecbur oldum. Birbiri arkasına gelen hâdiseler ve gündelik iş içinde zaman, bana o acayip geceyi ve onun şairane rüyasını unutturdu. İçimde yalnız bir defa görülen güzelliklere karşı beslediğimiz o acayip, daüssıralı duygu kalmıştı.

Yavaş yavaş o da yosunlandı. Mayıs'a doğru bir hafta için Bursa'ya gitmiştim. Hem dinlenecek, hem de camileri, türbeleri gezecektim.

Seyahatimin üçüncü günüydü. Öğleden sonrayı tamamiyle Yeşil Cami ile

Yıldırım'da geçirmiştım. Şimdi de yorgun, fakat düşünce ve tahassüs itibariyle zengin Çekirge'deki otelime dönüyordum. Birdenbire acayip bir duygunun içimde dalga dalga büyüdüğünü ve beni istilâ ettiğini hissettim. Bütün vücudum titriyordu. Fakat ne kadar karışık bir histi bu! Emsalsiz bir saadet, korkunç bir keder ve hasret karışık bir his. Bu ruh hâletine son derece güzel bir musıkî, daha doğrusu içimden kopup gelen bir musıkî vehmi refakat ediyordu. Ve ben kamaştırıcı bir aydınlık içinde boğuluyor gibiydim. Bu hâli ancak, bazı uykularda çok sevdikleri insanların gözlerine bakarken uyananlar anlayabilirler. Ve bütün bu hislerin yanı başında çok mühim ve istisnâî şeyi bekler gibi bir hâlim vardı. İşte tam bu esnada ve marazî halin artık tahammül edilemeyecek bir hadde vardığı ânda, yanı başımızdan geçen arabanın içinde, o geceki ev sahiplerimi gördüm. İhtiyar adam hiçbir şeyden habersiz görünüyor, sakın ve abus önüne bakıyordu. Genç kız ay ışığından örülmüş yüzüyle ve bütün mevcudiyetinden taşan o garip saadet duygusu ile gülümseyerek bana işaret etti. Kendime gelir gelmez bir arabayı, onları takip için ters yöne çevirttim.

Kaybettiğim birkaç dakika ihtiyar atlete izlerini gizlemek için kâfî gelmişti. O gece geç vakte kadar Bursa sokaklarında dolaştım. Her türlü çareye başvurdum. Bütün otelleri gezdim. Bursalı bir dostumun delâleti ile polisin yardımını bile temin ettiğim halde ne o gece, ne de ertesi günü bir şey öğrenebilirdim. Bu onları son görüşüm oldu.

Sait Faik Abasıyanık

İPEKLİ MENDİL

İpek fabrikasının geniş cephesi ayla ışıldadı. Kapının önünden birkaç kişi acele acele geçtiler. Ben isteksiz, nereye gideceği meçhul adımlarla yürürken kapıcı, arkamdan seslendi:

- Nereye?
- Şöyle bir gezineyim, dedim.
- Cambaza gitmiyor musun?

Cevap vermediğimi görünce ilave etti:

- Herkes gidiyor. Bursa'ya daha böylesi gelmemiş.
- Hiç niyetim yok, dedim.

Yalvardı, yalvardı, beni, fabrikayı beklemeye razı etti. Biraz oturdum, bir cıgara içtim, bir türkü söyledim. Sonra canım sıkıldı. Ne etsem dedim, kalktım, kapıcı odasındaki çivili bastonu aldım, fabrikayı dolaşmaya çıktım.

Kızların çalıştığı kozahaneyi geçer geçmez bir pıtırıtı işittim. Cebimdeki elektrik fenerini yaktım. Etrafı taradım. Fenerin uzanan gür ışığında kaçmaya çabalayan iki çıplak ayak gözüktü. Arkasından seğirttim, kaçanı yakaladım.

Kapıcı odasına hırsızla beraber girdik. Kapıcının sarı ışıklı fenerini yaktım.

Ay bu ne küçük hırsızdı böyle! Ellerimin içinde kırarcasına sıkıttım eli ufacak. Gözleri pırl pırl.

Neden sonra gülmek için, hem de katıla katıla gülmek için ellerini bıraktım. Bu sefer

küçük bir çakı ile üzerime hücum etti. Ve çapkın beni küçük parmağımdan yaraladı. Sımsıkı yakaladım keratayı. Ceplerini aradım. Bir parça tütün ve yine aynı sıfatlı bir iki cıgarakâğıdı, temizce bir mendil buldum. Kanayan parmağıma onun kaçak tütünden bastım; mendili yırttım ve elimi ona bağlattım. Kalan tütünlü de iki kalın cıgara sardık, ahbapça konuştuk.

On beş yaşında vardı. Hani böyle şey âdeti değildi ama gençlik işte! Birisi ondan ipekli mendil istemişti, hani canım anlarsın ya, âşıklısı, sevdalısı, komşu kızı işte! Para da yok ki gidip çarşıdan alsın. Düşünmüş taşınmış aklına bu çare gelmiş. Ben:

- Peki, dedim, imalathane bu tarafta sen aksi tarafta ne arıyordun?

Güldü. İmalathânenin nerede olduğunu o ne bilecekti.

Birer de benim köylü cıgarasından yaktık, iyice ahbap olmuştuk.

Halis Bursalı'ydı, doğma büyüme. İstanbul'a değil Mudanya'ya bile koca ömründe -bunu söylerken yüzünü görseydiniz- bir defacık inmişti.

Emir Sultan'da, ay ışığında, kızak kaydığımız zamanlar benim de aynı bu tonda, bu kıvamda arkadaşlarım olmuştu.

Eminim ki bunun da onlar gibi uzaktan sesini duyduğum Gökdere'nin havuzlarında derisi karardı. Biliyorum ki, mevsim mevsim meyveler kabuğunun rengini alıyor.

Baktım, yeşil üst kabuğu düşmüş bir ceviz esmerliğiyle esmerdi. Yine bir taze ceviz beyazlığıyla beyaz ve gevrek dişleri vardı. Ben bilirim, yazın başlangıcından ta ceviz mevsimine kadar Bursa çocuklarının yalnız elleri erik ve şeftali, yalnız çizgili mintanlarının kopmuş düğmelerinden gözükken göğüsleri fındık yaprağı kokar. O sırada kapıcının saati on ikiyi çaldı. Nerede ise cambaz bitecekti.

- Kaçayım, dedi.

Onu ipekli mendili vermeden gönderdiğime müteessir düşünürken dışarıda bir gürültü ile silkindim. Kapıcı söylene söylene odadan içeri giriyordu. Arkasından da hırsız...

Bu sefer ben kulaklarını çektim. Kapıcı çıplak tabanlarını ince bir söğüt dalıyla epey haşladı. Bereket patron orada yoktu. Yoksa vallah onu polise verirdi. "Bu yaşta bir çocuk hırsız! Efendim, hapisanede yatsın da akıllansın," diyerek.

Çok korkuttuk, ağlamadı. Gözleri ağlamaya hazır çocukların gözlerine döndü

ama dudaklarında ufacak bir titreme gözükmedi ve kaşları sabit, kararlı hallerini hiç bozmadılar. Yalnız biraz rüzgârlıydılar.

Bırakınca azat edilmiş bir kırlangıç gibi fırladı. Ay ışığını ve mısır tarlasını keskin bir kanat gibi sıyrarak kaçtı gitti.

Ben o zamanlar malların istif edildiği imalathanenin üstündeki bölmede yatardım. Odam ne güzeldi. Hele mehtaplı gecelerde ne şirin olurdu.

Tam pencereme yakın bir dut ağacı vardı. Ay ışığı dut yapraklarından süzülür, odaya pare pare dökülürdü. Aşağı yukarı yaz kış pencereyi açık bırakırdım. Ne serin, ne tuhaf rüzgârlar eserd. Vapurlarda da çalıştığım için rüzgârları kokularından lodos, poyraz, karayel, günbatısı diye tefrik eder, tanırdım. Ne rüzgârlar battaniyemin üzerinden acayip birer rüya gibi gelip geçtiler.

Uykum çok hafiftir. Sabaha yakındı. Dışarıdan bir gürültü geliyordu. Adeta dut ağacında birisi vardı. Korkmuşum ki kalkamadım, bağıramadım. Tam bu sırada da pencerede bir hayal belirdi.

O'ydu, yavaşça pencereden sıyrıldı. Benim önümden geçerken gözlerimi kapadım, dolapları karıştırdı. İstifleri uzun müddet alan talan etti. Sesimi çıkarmadım. Doğrusu bu cesarete karşı bütün malı alıp gitseydi sesimi çıkarmayacaktım. Yarın patron:

- Ulan üstüne ölü toprağı mı serpilmişti, hayvan, diye kıcıma bir tekme, beni kovacağını bildiğim halde gık demedim.

Hâlbuki o, yine geldiği gibi bomboş, sessiz sedasız pencereden sıyrılıp gitti. Bu anda da bir dal çıtırtısı işittim. Düşmüştü. Aşağıya indiğim zaman başına kapıcı ile beraber birkaç kişi birikmişlerdi.

Ölmek üzereydi. Sımsıkı kapalı yumruğunu kapıcı açtı. Bu avucun içinden bir ipekli mendil su gibi fişkırdı.

Ya... İyi, halis ipekli mendiller hep böyledir. Avucunun içinde istediğin kadar sıkır, buruşturursun; sonra avuç açıldı mı insanın elinden su gibi fişkirir.

Varlık, (19), 15 Nisan 1934

Semaver / Yapı Kredi Yayınları

Sabahattin Ali

SELAM

Yatağın içinde dönerek güneşin yüzüme vurmayacağı bir köşeye kaçtım. Faydasız! Birkaç dakika sonra keskin bir ışık beni olduğum yerde buluyor ve yüzümü, ensemini yapışkan bir tere boğuyordu. Bu sırada yattığım otelin altındaki kahvenin gramofonu da uykuya devam yolundaki son irademi kırdı. Boğuk sesli bir hanende avaz avaz:

Gözlerine sürme çek,

Kına yak parmağına!

Diye, bağırıyordu.

Kalktım, giyindim ve beni bu küçük kasabada alıkoyan serseriliğe için için güldüm.

Bursa'da bir ahababı görmek ve bir müddet edebiyattan başka mevzularda konuşmak için yola çıkmıştım. Yalova'da oldukça rahat bir kamyonu yerleşmiş ve bir sürü tehlikeli ve güzel kıvrımlardan sonra Orhangazi "namı diğer Pazarköy" e gelmiştim. Bu küçük kasabaya inerken uzaktan gördüğüm İznik Gölü beni garip bir cazibe ile kendine çekti. Hiç sebep yokken otobüsü kaçırdım ve burada kaldım. Muayyen kaide ve mantıklara tabi olarak geçen hayatımda bu güya mühim bir kahramanlık.

Fakat menfaatlerin, ince hesapların emir kulu olmaktan kurtulmanın ve aklıma eseni yapıvermenin verdiği rahatlık ve gururun ömrü uzun sürmedi. Daha uğrunda yolundan kaldığım İznik Gölü'ne giderken canım sıkılmaya başladı. Göle yaklaşınca yolu şaşılarak sazlıklar, bataklıklar arasında kayboldum. Güç hal ile ulaştığım sahil de bana fevkalade bir manzara arz etmedi. Her büyük su kıyısı gibi bir miktar kum, bir miktar çakıl ve rüzgârın şiddetine göre dalgalanan manasız bir satır! Yegâne yenilik, bu suyun tuzsuz olduğunu bilmekten ibaretti.

Tekrar yolu kaybetmekten korkarak acele kasabaya döndüm. Ortalık kararmış, birkaç dükkânda sönük petrol lambaları ve konduğum otelin altındaki kiraathanede, ziyası yükselip alçalan bir lüks yakılmıştı. Önünden geçtiğim bir aşçı dükkânının camekânı iştahımı kapamaya kâfi geldiği için kahveye oturup bir çay ısmarladım ve bir miktar peynirle biraz üzüm getirttim. Bu sırada kendi kendime:

“Bende sahiden akıl yok...” diyordum. “Uzaktan erimiş kurşun gibi parladığını gördüğüm bu su beni yolumdan alıyoyuyor. Düşünmüyorum ki, o su, ancak uzaktan çok güzeldir. Onunla yakından temas etmek, bir sürü küçük, fakat yekûnu büyük münasebetsizliklere katlanmaya mecbur olmak demektir. Yaşım otuzu geçti. Bu manasız heveslere oyuncak olmanın bir macera telakki edileceği yaş değildir. Küçük şeyler için büyük fedakârlıklarda bulunmayı kabadayılık telakki edecek değilim ya?”

Gece ilerledikçe canımın sıkıntısı daha çok artıyordu. İçimde, bir alışverişte aldatılmış olmanın ezgisi vardı. Mermer masaların üzerinde, yıpranmış bir halde, o günün gazeteleri yatıyordu. Sabahtan beri iskelede, vapurda, Yalova’da, hatta otobüste evirip çevirerek gözden geçirdiğim sayfeleri bir kere daha karıştırdım. Uzak köşelerden birinde kâğıt oynayan üç memura gözlerimi dikerek yüzlerinden karakterlerini okumaya ve hiç olmazsa bu şekilde istifadeli bir iş yapmaya çalıştım. Fakat yaptığım işin onların ruhlarını okumak değil, kendi basit muhayyilemin uydurduğu şeyleri o şahıslara yamamak olduğunu pek çabuk fark ettim. Kalkıp odama çıktım.

Sabahleyin beni uyandıran güneş, daha evvel bütün odayı dolaşmış ve her köşeyi ayrı ayrı kızdırmışa benziyordu. Derhal yataktan atlayarak giyindim. Çantamı kapattım ve sokağa fırladım. Ortalıkta, zaman zaman esen rüzgârın kaldırdığı tozlardan başka hareket yoktu. Yıkık bir caminin nasılsa ayakta kalmış olan bir minaresi duvarlar üzerinde çıkan bir yabani incir ağacıyla sarmaş dolaştı. Bir eskici, örsünün üstünde uyukluyor, yan sokaklardan birinde iki çocuk, pis bir suyolunun önünde topraktan bentler yaparak oynuyordu. Kahvenin gramofonunda, zavallı bir kadının sesi:

“Çıkمام Allah etmesin meyhaneden” diye yırtınıyordu. Bursa’ya geçecek otobüslerin gelmesine daha bir saatten fazla vakit vardı... Ve ben, ruhu olmayan bu kasabadan kaçmak için can atıyordum.

Bu sırada karşıma çıkan bir berber dükkânı, istemeden elimi yanaklarımda dolaştırdı. Epoyce sakallı idim. İstanbul’dan gelecek olan zarif otobüs yolcularının arasına bu kılıkla binmek istemezdim. Benim buradan değil, kendilerinden olduğumu bir bakışta anlamalıydılar. Otele tekrar girip çantamı açmak, sıcak su

isteyip tıraş olmak, sonra takımları yıkayıp yerleştirmek bana o kadar güç geldi ki, istemeye istemeye bu dükkâna yöneldim.

Berber:

“Buyurun” dedi ve fazla iltifat etmeden bir çekmecedan peşkir çıkarmaya, bir musluktan sıcak su almaya koyuldu.

Önümdeki uzun mermer masanın üzerinde, sinek pislemesine engel olmak için pudra ile damgalanmış yaldızlı çerçeveli büyük bir ayna vardı. Aynanın camı üzerinde istedikleri gibi faaliyet göstermelerine müsaade edilmeyen sinekler bu yaldızlı çerçeveye o nispette fazla kıymışlardı. Aynanın önünde ve masanın mermeri üzerinde, aynı şekilde sineklerin taarruzuna uğramış, çoban kolonyası şişeler ve üzerlerinde Almanya İmparatoru palabıyıklı Wilhelm ile melaïke yüzlü karısının resimleri bulunan iki pudra kutuları duruyordu. Duvarlarda, mahut sineklerin tahribinden kurtulamamış renkli resimler vardı. Bunlar, yel değirmenleri ve kanallarıyla bir Hollanda ovasına, mağmum yüzlü ve ağır yürüyüşlü ziyaretçileriyle bir orman kilisesini ve General Trikops’in kılıcını teslim edişini gösteriyorlardı.

Berber kır saçlı, hafif çiçekbozuğu, seyrek bıyıklarının arasından temiz dişleri görünen kırk kırk beş yaşlarında uzun boylu ve zayıf bir adamdı. Uzun boynunu ikide birde sağa sola büküyor, daima bir şeye hayret ediyormuş gibi kaşlarını kalkık tutuyordu. Bu yüzden alnı hep buruşuk duruyor ve çehresi daima mühim meseleleri düşünüp halleden bir devlet adamı ifadesi alıyordu.

Önüne oturup yüzümü ellerine bıraktım. İki avucunun bütün genişliğiyle yanaklarımı ovalamaya başlamıştı ki, dükkânın kapısı önünde dokuz yaşlarında bir kız çocuğu peyda oldu.

Kapının eşiğine gelip sırtını duvara dayadığını ve hiçbir şey söylemeden beklediğini pudralı aynada görmüştüm. Sarı saçlı başını önüne eğmişti. Ayağında nalinlerin kayışından, biraz kirli, fakat muntazam parmaklar çıkıyordu.

Berber masanın çekmecelerinden birini açarak içinden bir miktar para aldı ve çocuğa verdi.

“Al kızım, Feride kardeşlerin nasıl? Validen iyi mi?” dedi.

Kız bütün bu suallere evet makamında başını sallayarak cevap verdi ve hemen uzaklaştı; berber işine devam etti. Ben merak etmeye başlamıştım. Evvela kendi kızı zannettiğim bu çocuğun çekingen ve durgun hali bana garip geldi. Berberin tavrı

sormaya cesaret vermediği için muhtelif ihtimalleri düşünerek kendim bir neticeye varmak istiyordum. Evvela, herhalde kendi çocuğu, fakat karısından ayrılmış olacak, dedim. Sonra akrabası olması ihtimalini hatırladım. Nihayet düşünmekten vazgeçtim.

Fakat pek az sonra kızın, başı önünde, sessiz bekleyişi tekrar kafamda canlanıyor ve beni rahat bırakmıyordu.

Usturayı yüzümden uzaklaştırdığı bir sırada:

“Kızın mıydı?” diye soruverdim.

“Hayır!”

Sükût.

Berber yüzüme yetişmek için adamakıllı eğiliyor ve uzun kollarıyla havada büyük hareketler yapıyordu. Yüzümü yıkamak için pirinç leğeni sıcak suyla doldurmaya gitti. Sirtına doğru tekrar sordum:

“Dilenciye benzemiyordu!”

Çocuğa verdiği paranın, bir dilenciye verilen cinsten olmadığını, otuz kırk kuruşa yakın bulunduğunu görmüştüm.

Leğeni getirip gırtlığıma dayarken:

“Dilenci değil!” dedi. Bir çekmecedan bir havlu çıkararak yüzümü kurulamaya başladı.

İşini bitirip bana “ Saatler olsun” dedikten sonra:

“Bizim berber Yusuf’un kızıydı o!” diye ilave etti...

Bunu söylerken kaşlarını kaldırdığı için berber Yusuf’un mühim bir adam olduğuna hükmettim.

“Kim bu berber Yusuf? ”

Karşı tarafta, kepenkleri kapalı küçük bir dükkân gösterdi:

“Şurada dükkânı vardı!”

“Ne oldu?”

“Sorma!”

Cevap verirken işine devam ediyor, havluları devşiriyor, leğenin suyunu köşedeki bi gaz tenekesine boşaltıyordu. Pek hakiki olmayan bir merakla ve can sıkıcı bir hikâye dinlemekten korkarak:

“Öldü mü” dedim, “bu berber Yusuf?”

“Yok, canım, aldı başını gitti!”

Ev kavgası, komşu kavgası, tarla kavgası... Bir sürü ihtimal kafamdan geçti ve “Eyvah!” dedim. “Hikâye galiba zannettiğimden daha manasız!”

Elimi cebime atarak para vermeye ve çıkmaya hazırlandım. Berber:

“Otobüslere daha vakit var. Otur da sana şu Yusuf’un meselesini anlatayım. Allah insanın aklını başından almasın, yoksa!” dedi.

Adeta emreder gibi söylemişti ve yüzünün hâkim tavrı, alnının buruşukları beni itaate sevk etti. Otobüs beklediğimi nereden bildiğine de ayrıca hayret ettim.

“Kırk yaşında adam aklı başında oturmazsa işte böyle olur” diye başladı. “Üç çocuğunu da gözü görmedi, gül gibi ailesini de gözü görmedi, yirmi beş senedir ekmek yediği dükkânın kapısını çekti gitti.”

Sözlerinin beni pek fazla meraklandırmadığını görünce biraz canı sıkılmış gibi devam etti:

“Aşağı yukarı bu zanaata beraber başladık. İkimiz de çıraklığımızı Bursa’da yaptık. Elimiz usturaya, makasa yatınca gelip burada birer dükkân açtık. Hamdolsun, geçinip gidiyorduk. Memleketi gâvur aldı, kasabayı yaktı, biz kaçtık, şurdaburda süründük, yine geldik, işimize başladık. Hepsi bir varmış bir yokmuş. İyi gün de, kötü gün de düş gibi geçip gidiyor. Ben evlenmedim, kısmet değilmiş. Artık hovardalık yapacak halimiz de kalmadı. Yusuf evlendi. Şurdan, Büyükköy’den bir Çerkez kızı aldı. Üç tane de çocuğu oldu.”

Karşımda bir iskemleye oturup bacaklarını birbirinin üzerine atmış ve sonra düğüm yapar gibi dolaştırmıştı.

“Büyük kızını gördün: Tam anası... Ötekiler oğlan. Allah bağışlasın. Kıymetini bilen için dünyaya bedel... Velakin, bizim Yusuf’un aklı yerinden gitmeye bahane ararmış. Hiç de umulmazdı. İşinden gücünden başka şeye baktığı yoktu. Baksa da

ne görecek? Dün akşamdan beri sen buradasın, bakındın bakındın da ne gördün? İşte efendim, böylece geçip gidiyorduk. Derken iki üç ay evvel buraya bir kumpanya geldi. Kahvenin camlarını kara perdelerle örtüp orada oyunlar vermeye başladı. Bizim gibi adamın orada ne işi var? Yalnız kızlar iki üç günde bir gelip saçlarına maşa vurdururlardı. Allah bereket versin, beş on kuruşları nasip olurdu. Günün birinde baktım, kızlardan biri işini bitirince çekip gideceğine Yusuf'un dükkânında oturup yarenlik ediyor. Allah Allah! dedim. Yusuf'un da konuşacak lafı olur mu ki? Kız da ona söyleyecek ne bulur? Benim gibi biri... Üstelik tepesinde saç da kalmamış. Bir gün, iki gün, kız öğlen demiyor, akşam demiyor, Yusuf'la oturup bakışıyor. Bir gün ne göreyim, Yusuf evden sazını getirmiş. Güzel çalardı ha, delikanlılığımızda az mı ahenkler yapmıştık, hovardalıkta az mı saz paralamıştık! Ama senelerden beri eline aldığı yoktu. Dediğim gibi, bir gün dükkâna getirmiş, tıngırdatmaya başladı. Bir gün, iki gün, arkası gelmez. Baktım kız da yavaş sesle okuyor. Ahenk yolunda. Burada ne müşteri olacak? Akşama sabaha birkaç memur, pazardan pazara birkaç köylü... İş yok, vakit çok, insan bundan azarmış zaten. Bir gün Yusuf'u çektim yanıma. Ülen, dedim, ne olacak senin halin? Ne var ki, dedi. Daha ne olsun?.. Güpegündüz koynuna alacak değilsin ya? Halinden utan! Yusuf bir kızardı aman, emmioğlu, ağzına aldığı lafa bak. Şart olsun eli elime değmedi. Yarenliğimden hoşlanıyor herhalde... Bir iki de köy değişti çalışıyorum, gülüp: Sağ ol Yusuf Ağa, diyor. O kadar... Böyleleri bize bakar mı?.. Ama bunu derken içi de kan ağlıyordu. Neyse ki umudu yoktu. Ara sıra kız dükkâna uğramayıverirdi. Hani gece oyundan sonra efendiler ahenge götürürlerdi de sabaha kadar kızlara içirip oynatırlardı, ondan. Böyle zamanlarda Yusuf'un hali pek perişan olurdu. Melül melül önüne bakar, sazına dokunur, müşteriye itibar etmezdi. Birinin yüzünü kesiverecek de başına dert alacak diye korkardım. Arada benim dükkâna bir uğrardı. Ne haber senin avrattan deyince: Bırak şu kahpeyi! diye celallendir, amma akşama doğru kız gelince sazını kucağına alıp boynunu büke büke çalardı. Her hallerini görürdüm; dükkânı ayna gibi karşımda... Yusuf yavru kuzu gibi karıya baktıkça domuzun kızı da sırtıp oynasardı. Ama Yusuf'un dediğine bakılırsa pek halden anlarmış. Onun babası da berbermiş. Altı aynalı dükkânı varmış. Sekiz kardeş oldukları için bunlara bakmazmış. Kız da ekmeğini bu yolda aramış. Nasip buymuş.

İlle günün birinde işler bozuluverdi. Bizim deli Yusuf bir akşam duramamış, kafayı çektiği gibi tiyatroya dayanmış. Geçmiş en öne kasılmış. Karı onu orada görünce bir şaşırmış. Sonra gözünün ucuyla bir selam çakmış. Yusuf kendini tutamayıp 'Aaaah!' diye bağırarak. Kız bunun üzerine şöyle bir daha başka türlü göz atmış. Yusuf büsbütün kendini kaptırıp, 'kurban olayım!' diye çığırarak. Kaymakam köşeden işaret edince Yusuf'un kolundan tutup dışarı atmışlar.

O günden sonra kız bir daha Yusuf'un dükkânına gelmedi. Herhalde rezillikten korktu. Kart adamın sevdalısı tatsız olur, yapışıkça yapışır... Öyle ya!.. Zaten çok da kalmadılar, üç beş gün sonra çekip Bursa'ya gittiler. Yusuf o geceden sonra kendini bıraktı, adamakıllı zebun oldu. Halinden korkmaya başladım. Kızı para istemeye dükkânın kapısına gelince bir bağırır, yedi mahalleye duyururdu. Kızcağız da, hani şu az evvel buraya gelen, gözünü silip eve kaçardı. Ama çok sürmedi beş on günde Yusuf kendine gelir gibi oldu. Bir gün dükkâna uğradı: Bizdeki de akıl mı ya? dedi, öyleleri bize bakar mı? Gönül eğledi gitti... Yalnız dilleri pek hoştu. Dargın kaldığıma yanarım! dedi. Durdu, durdu: Kim bilir şimdi nerededir, kimlere tatlı dil döküyordur? diye içini çekti. Yusuf, aklını başına topla, evine, ailene mukayyet ol, dedim. Allah bilir ya yürekten söylemedim. Bizde gönül hali nedir biliriz. Sevdalıya pent vermesi kolaydır. Gel de sevdayı çekene sor... Ama dediğim gibi, Yusuf kendini çabuk topladı. Çoluğuna çocuğuna bağırılmaz oldu. Kızın lafını etmedi. Bir gün baktım, sazını da evine götürmüş...

Eh, artık bu da geçti diyordum. Bir gün Yusuf'la benim dükkânda oturup konuşuyorduk. Bana bak Yusuf, dedim, insan hali işte böyle. On beş günlük ömrü on beş seneye sığdıramazsın da, on beş senelik ömrü on beş günde yaşayiverirsin! Aldırma, Allah ömür verir de sakalımız ağırır, belimiz bükülürse karşı karşıya oturur, bugünleri anıp söyleşiriz. İnsanın iyi günü de, kötü günü de geçer, elverir ki bugünlerden anacak bir şey kalsın! Yusuf başını salları, içini çekerti. Lakin gönlünün derdi kalmamıştı, her halinden belliydi. İşte o sırada içeri bizim Kara Hakkı girdi. Hoş geldin Hakkı, işler nasıl? dedi. Ortalarda görünmedin, deliğe girdin sandık... Kara Hakkı pek köyde durmaz, Bursa, Balıkesir, İzmir'e kadar dolaşır, keyif satardı. Senin anlayacağın esrar götürürdü. Bizim buranın kendirinden çok âlâ esrar çıkar ha! Hakkı: Aleyküm selam dedi. Yusuf'u görünce: Aman üstümde kalmasın, Yusuf Ağa, sana selam getirdim! dedi. Yusuf bir sarardı. İçine doğmuş garibin... Kimden? dedi. Hakkı güldü. Malın gözü imişsin ya, Yusuf Ağa, hiç senden ummazdım. Hiç de fena karı değil! dedi. Sonra anlattı. Balıkesir'den gelirken Susurluk'ta bir handa kahve içiyorlarmış. Bursa'dan Balıkesir'e giden bir kumpanyaya rastlamışlar. Şundan bundan konuşurlarken Hakkı'nın Orhangazili olduğunu, şimdi de oraya gittiğini duyan bir karı: Aman, orda berber Yusuf vardır, tanır mısın? demiş. Hakkı, Yusuf'u kim bilmez? deyince, Yusuf'a benden çok selam et! demiş. Adını da söylemeyip, sen selamımı diyiver, o bilir! demiş. Hakkı işin alayında, hem anlatıyor, hem gülüyordu. İkide bir Yusuf'un dizine vurup: Yaman adammışsın Yusuf Ağa, karı durdu durdu sana selam etti. Kamyona binip tozun toprağın içinde kaçarken bile kafasını camdan uzatıp, aman Yusuf'a selamımı unutma! diye bağırırdı, diyordu.

Yusuf sesini çıkarmadı. Ben Hakkı'nın tıraşını bitirinceye kadar bir yeryüzüne, bir gökyüzüne bakıp oturdu. Hakkı'nın arkasından, bir söz bile demeden çıktı, dükkânına gidip kepenkleri indirdi, kapıyı kilitledi. Tekrar benim dükkânıma geldi. Anahtarı uzatıp, al emmioğlu, bu sende kalsın. Selamını aldım, gayri buralarda duramam. Herhalde onu bulmalıyım! dedi. Aman Yusuf, etme Yusuf, demeye vakit kalmadan çekti gitti. İşte o gidiş."

Birbirine doladığı uzun ve ince bacaklarını açtı, bana doğru uzattı. Kocaman ve ökçeleri basık ayakkaplarının burnu adeta diz kapaklarıma kadar geliyordu. Düşünceli bir tavırla başını sallayarak:

"Çoluğu çocuğu ortada kaldı" dedi. "Bu kadar sene karşıbe-karşı esnaflık ettik. Aynı zanaatın ekmeğini yedik. Onlara bakmak bize düştü artık!"

Sonra, gözlerini karşı dükkâna dikti. Biraz düşündü. Hakikatleri olduğu gibi görmekten ve söylemekten hiçbir korkusu olmayan insanlara mahsus bir açıklıkla ilave etti:

"Hem Yusuf dükkânını kapatıp gidince onun müşterisi de bana kaldı. Çocuklarının nasibi bana devroldu. Onların nafakası boynumuza borçtur."

Söyleyecek bir söz bulamayarak etrafıma bakındım. Otelin önünden gelen motor sesleri otobüslerin geçmeye başladığını haber veriyordu. Acele tıraş parasını vererek sokağa fırladım. İçimde tuhaf bir utanma vardı. Güzel bir manzara için bir günlük itiyadımı değiştirmek, bir gecelik rahatımı feda etmek, bana kaybedilmiş bir alışveriş gibi gelirken, bir kuru selamın arkasından başını alıp giden Yusuf'u ve onun, içinde kim bilir ne dünyalar yaşayan, saçsız başını düşünüyordum.

Dört elle sarıldığımız birçok kıymetlerin; uğrunda, sahici bir insan gibi kalbimiz ve kafamızla yaşamayı feda ettiğimiz binlerce sözde mühim şeylerin ne kadar kolay fırlatılıp atılabileceğini bana öğreten Yusuf! Benden de sana selam olsun...

1940

Bütün Öyküleri II / Yapı Kredi Yayınları

Nurettin Topçu

YILDIRIM'IN HUZURUNDA

Ruhlarımızın önünde yürüyen o büyük varlığı kaybettim. Acılarım, zamanın ve kaderin kollariyle kucaklanmayacak kadar engindi. Onun, bende şimdi muamma olan son bakışında melek masumluğu ile ilâhi bir emir birleşmiş gibiydi. Hicab ile ihtarın bir bakışta böyle birleştiğini ömrümde görmemiştim. Peygamberâne sakalının üstünde namütenahiye kolayca dalan mavi gözler de kapandıktan sonra sahipsiz kalmıştım. Sanki hakikat ve aşk âleminde atılmış da gölgeler ve yoksul mücrimler dünyasına sığınmıştım. Başım bir taş ocağından alınmış iri bir parça gibi gövdemin üstüne yüklenmişti. Ve bir gece karanlığında ben bu ümitsiz baş, lüzumsuz gövde ile her tarafı kapalı bir arabanın içinde sürükleniyordum. Şerden ve ıztırdan yapılmış bir insanlığın üstüne çöken ağırlığı altında bunalıyor, boğuluyordum. Ben sürünüyordum, araba yürüyordu. Yolumuz Bursa'ya çıkacaktı. Sabaha karşı katı karanlıkta arabanın dar kapısından inerek toprağa ayakbastım. Arza temas beni ürpertti. Toprağın küf ve nur kokulu havası içinde vücuduma bir ürperme geldi. Bana birçok melekler dokunuyorlarmış gibi ürperiyordum. Şu anda kirli ve yaralı derimden soyuluyor da, kurtarıcı Allah eliyle, aradığım sevgilinin sanatiyle yeniden yaratılıyorymuş gibi ürperiyordum. Ürpertici vahye Tûr'dan bir sada geldi; Hîradan bir nida geldi. Henüz karanlıkta yatan Bursa'nın minarelerinden birinde sabah ezanı okunuyordu. Dirilen kurtarıcı ölümler gibi ruhuma sarılan bu müjdeye şükretmek için yeryüzüne kapanmak ihtiyacını duyuyordum. Sevinçten ağlamaya, secdelere kapanmaya davetli idim. Müjdesini kendinde taşıyan bu davet, hiç şüphe etmiyordum ki Allah'tan geliyordu. Bu dilin tercüme, temine ihtiyacı yoktu. İlmin, aklın da bunda hissesi olamazdı. Zira Allah'la buluşuyordum, Bursa'nın, sanki ebedî sükûn içinde, yaradılışın ilk günündeki hayâlini muhafaza eden ve beni her adımda o ilk yaradılış gününün anlatılmaz sevinciyle yıkayan havasını incitmekten korka korka Ulucami'nin tâ yanına yürüdüm. Kapının dışındaki basamakların yanında bulunan muslukta âbdest aldım. Yarı aydınlıkta pırıldayan su ile vücudumu, içirimde yaratıcı bir nur gibi dolaşan gözyaşlarımla benliğimi yıkadım.

Dünyanın ilk kurulduğu gün ilk insanın ilk abdestini alıyor gibiydim; o kadar sevinçli idim. Ulucami sanki kovulduğum cennetti; şimdi beni affedip alıyordu. O, Allah evinin kapısı mıydı? Sevginin sunduğu anlaşılmaz bir cesaretle Allah'a açılan iç kapıya, mihraba kadar ilerledim. Mihrabın yanı başında küçücük bir saf halinde namaz kılındı. Nur içinde yıkandık. Meleklerle kavuştuk. Peygamberlerin huzuruna yükseldik. Allah'ın bağrına basıldık. Sonra dua edildi; eller açıldı. Açılan eller göklere kavuştu. Bunların hepsi sessiz sadasız yapıyordu. Gözyaşlarımızın yıkıyacağı günah kalmamıştı ki aksınlar. Bu halde ne kadar kaimdi, bilmiyorum; kısa bir ân mı? Yoksa yıllarca mı? Anlayamadım. Ancak bunu unutan ve yolunu şaşırان bir yaş seli boşanmak için içimden gözlerime saldırdığı zaman kendimi tutamadım; ellerimi göklerden yeryüzüne çektim. Huzura kavuşmuş olan isyana teslim oldum. Benliğim taşmak istiyordu; zira taşarcasına seviyordu. Gördüğüm huzura göz diktim. "Yarabbi, dedim, acılarım beni bırakmıyor; huzurunda da taciz ediyor. Bana beşaret yetmez, emanet istiyorum. Nedir bu halim?" Önce korkutan, ezen bir sükût; sonra bütün havayı dolduran keskin, sert bir nida camiyi çınlattı: "Ne istiyorsun?" Sımsıkı sarıldığım varlığı terk etmek imkânsızdı; barındığım sevdadan vaz geçmek imkânsızdı: "Aman Yarabbi," dedim, "beni affet, kulların yolunu kaybetti. Bana izin ver, bana irade yer; benimle mukaveleyi kabul et. Ben yeryüzünde rahat uyuyan kullarından olmak nasibini kaybettim. Sen kapını açmazsan, bana arz ile ulûhiyetin arasında barınacak başka yer göster. Arzda uyuyamıyorum, sensiz duramıyorum. Beni gurbette barındırma!" gözyaşlarım âsi bir cereyana tutulmuştu. İradem yuvarlanmıştı. Hıçkırıyordum: "Yarabbi! Aç kapını diyorum; buraya kadar tırmandım, beni reddetme!" İlâhi nida, bütün caminin ışıklarından, duvarlarından, havasından sızarak tam bir vuzuhla kulaklarıma doldu: "Git ecdadına sor, Murad'a ve Yıldırım Han'a danış, sen onlarla konuşabilirsin." Kendime geldim. Rabbimden af dileyerek sanki bir melek kanadında, güneşin ilk nurları altında uyuyan Bursa'nın üstünde uçarak Çekirge'ye gelmişim. Hüdavendigâr'ın huzuruna çıkacaktım. Bir beşiği andıran türbenin penceresinden içeriye baktım. Hüdavendigâr'ın yüzüne bir perde çekilmişti. "Büyük atam!" diye haykırdım, "neden utandın da ziyaretçilerinden yüzünü sakladın? Bedbaht evlâdından kurtarıcı nazarlarını neden esirgedin?" Ben, kendinden daha küçük beşiklerin arasında uyuyan bu nazlı şehide dalmışken, pek yakında toprağa verdiğimiz ruh şehidinin sarı sakallı, mavi gözlü çehresi bu beşiğin baş yerine gelip ilişti. O, elli yedi sene bu sefil dünyadakilerin arasına katılmış olmaktan utanmıştı. Giderken bana bıraktığı son bakışın hicap levhası beni yerlere geçirmişti. Demek ki Allah'ın bu veli, bu Aziz kulu gelip Hüdavendigâr'ın beşiğine uzanı vermişti. Kendi gibi bir mücahit ruhunu onda bulmuş da aradaki denizleri, ovaları aşmıştı. Bu dostluğu, bu iltifatı Orhan Gazi'nin, şehadeti hançerle başlayıp secde ile nihayet bulan bahtiyar oğlundan kıskanıyordum. Ben yedi yıl o Aziz'in

eşğinde ve onun bakışlarıyla dolan bir şehirde süründüm de bu iltifatı elde edemedim. Tertemiz, narin elleri Kur'ân'ı, yürüyüşü vahyi, bakışları namütenahiyi düşündüren adam sana mezarında kardeş mi oldu? Ebedîlik dünyasına teslimiyetle dolmuş, öyle duran mavi gözlerden ayrılmak istemiyordum. Hakikat âlemine giden ordumuzun serdarından ölüm beni ayırmamalıydı. Lâkin işte yine ayırdılar. Beni camiye sürüklediler; ziyaretleri orada kabul eder, dediler; Kosova'nın şehidini orada bekleyecektim. Lâkin bir mabede değil, ruhanîlerin, bahtiyar uhrevîlerin sarayına girdim ve kademe kademe yükseltildim. Ben burada muradıma erdim; herkes de benim gibiydi. Sanki bu mabedde bir tarih başlıyordu; o kadar taze havası vardı. Sanki burada bir medeniyet uyanıyordu; o kadar tatlı güneşi vardı. Sanki onda ruhlar kavuşuyordu; o kadar âşık duruşu vardı. Mihrabın önüne oturdum. "Hüdavendigâr geldi" dediler. Karşı tepelerden kopup gelen al atlı büyük asker caminin önünde atından indi. Narin vücudu tepeden tırnağa kadar duvar boyunca yüksek, köşeli bir zırha bürünmüş; nazenin bir eda ile mihraba yürüdü. Gazanın teraneleri henüz üzerinde idi; neşvesi gözlerinde okunuyordu. Gökleri dolduran bir bayrak gibi yücelmişti; ufuklarda duran bir kale bedenini andırıyordu. Namaz kıldık, kuvvetli bir Varlığa teslim olduk. Adetâ göklerde namaz kılındı. Namazdan sonra başındaki tuğ ile bize çevrildi, oturdu. Başını biraz yana, yüzünü yere eğdi; "Ey aziz!" diye bağırarak istiyordum, "dünyayı istihkar mı ediyorsun? Senden nusret dilenmeye geldim!" Miğferinin altında inik bıyıkları, narin ve vakur edası ile babamı düşündürüyordu. Bu ecdad, bu sevgili ata, onların hepsi gibi yüzünde bir Asyalı emîrin mahcup gururunu ve bir İslâm sufisinin ruhanî zevkini taşıyordu. Ricamı ona yaptım: "Atam, dedim, bizi kurtar, neslimizi kurtar, sana rica, minnete geldim!" Yüzüme bakmadı, bakamıyormuş gibi bakmadı: "Git, oğlum Yıldırım'ı gör," dedi, "büyük çileyi o çekti; sana hepsini söylesin!" Yıldırım Han'a gitmek için buradaki yükseklikten alçala alçala ilerledim. Ayaklarım alçaldıkça ruhum namütenahî yükseklerle tırmanıyordu. Fakat yol üstündeki o manzara ne idi? Sağımda bütün Bursa, solumda bütün Bursa ovası bir şey bekliyor gibi idiler. Bursa tarafında şehrin kat kat, sedsed Uludağ'ın eteklerine kadar yükselen çehresi, bir huzur ve bir hazırlık halinde idi. Şehrin eteklerinde başlayıp tâ aşâğılarda dalga dalga kıvrılarak ufuklarda kaybolan ovanın her tarafına dağılmış duran kalabalık neyi bekliyordu? Bu yemyeşil ovada yeşillere bürünmüş hayaller bu ağaçlar, sanki ruh sahibi sevimli hayaletler hangi huzurun şahidi idiler? Ben görmüyordum. Ben görmüyordum. Lâkin biraz sonra, yukarı secilerden bakan Bursa'nın can alıcı gözleri önünde kavuştuğum huzur, gözlerimi kamaştırdı. Yere kapandım; Yıldırım Han'ın camisiyle mezarı arasında toprağa secde ettim. Secdem vücudumla ruhumu birbirinden koparıyordu. Sanki gökle yer mücadele halindeydiler. İkisinin arasında bir fırtına koptu. Bu fırtına benim varlığımda dolaşıyordu. Yeryüzü bana yaklaştı; zangır zangır titriyordum. Gökyüzü secdem

oldu; hüngür hüngür ağlıyordum. Önümde Yıldırım Han secdeye kapanmış, altı yüz yıldan beri öyle duruyordu ve sanki altı yüz yıldan beri bu büyük ölünün mateminin temasına koşan varlıklar tepeler, vadiler, ağaçlar ve âbideler sağ tarafta sıralanmış, ihtiram safları halinde, kâinattan taştan bu secdeyi seyrediyorlardı. Yeşil'in türbesiyle camisinden, evlâttan babaya durmadan yollanan Fatiha ile Emir Sultan'dan bu kabre inen rahmet seli ona huzur getiriyordu. Ulu Cami'nin minarelerinden çıkarak kubbelerinden taştan ses "Huzur ile yat, Anadolu'nun çocuğu, atası, sahibi, ulusu kahraman! Uğrunda can verdiğin milli birlik kaç defa kuruldu! Bu topraklar bir gün bile sahipsiz kalmayacak!" diye onu müjdeliyordu. Sol yanımda, ufuklara kadar dalga dalga yeşil bir deniz gibi uzanan Nilüfer ovasında uçsuz bucaksız bir ordunun bütün erkânı, bu şehidin huzurunda ihtiram duruşundalar. Hepsi de yeşillere bürünmüş bu ruhanî hayat varlıkları, en önde kurmay heyetleri, ikinci safta kumandanları, daha gerilerde subayları, gazileri ve bütün erleri saf saf sıralanmış Yıldırım'ın ordusunu hatırlatıyordu. Namazda imiş gibi elleri bağlı duran safların her birisinin önünde rükûa varanlar görünüyordu. Kıyam ile rukûdan ibaret olan bu levha bütün ovayı çerçevelemiş ve bu âleme gökden bir nur penceresi açılmış gibiydi. Zira hepsi de nura boğulmuştu. Hepsi huşu içinde, hepsi temaşa halinde idiler.

Bütün bunların ortasında, yüzükoyun secdeye kapanmış, altı yüz yıl çilesini böylece sürdüren Yıldırım Han uzanıyordu. Bütün Bursa ve bütün Bursa ovası onu uyandırmaktan korkan bir sükûna bürünmüş, milyonla varlıklar onu temaşa ediyorlardı. Sanki bütün Bursa ve bütün ova bir secdeye çevrilmişti, bu secdeyi bekliyordu. Ben ne cesaretle, ne küstahlıkla buraya kadar yaklaşmışım! Toprağa sarıldım, toprağa ağladım, toprağa yüz sürdüm. "Sesimi serdara ulaştır!" diye yalvardım. Bu sözüm doğrudan doğruya ona ulaştı. Yıldırım'ın secdesinden "Bedbaht evlâdim, derdini bana anlat!" diyen bir ses yükseldi. "Atam," dedim, "ulu atam! Ben perişan bir neslin derdiyle yanıyorum. Bizi senden ayıran felâketleri anlatmaya geldim. Bu topraklarda nice matemler yaşandı. Senden sonra kazanılan birkaç asırlık zaferleri ne hezimetler takip etti! Evlâdın ne kahrılara kurban oldu! Fakat en fecii, dokuz yüz yıllık tarihi inkâr, dokuz yüz yıllık ecdadı reddettirenlerin başlattığı facia oldu. Bu topraklarda ruhlar ikiye bölündü: Seni tanıyanlarla tanımayanlar, Allah'ı tanıyanlarla tanımayanlar, hayâyı tanıyanlarla tanımayanlar. İki ordunun harp hazırlıkları devrindeyiz. İki taraf da kılıncı kuşanıyor. Bir tarafta ecdadı da, Allah'ı da ayaklar altına alan şaşkın bir zümre tepeden tırnağa kadar şekavet silâhlarına bürünmüş, çiğnemek, kırmak, yıkmak için hazırlanıyor. Yeryüzünün herşeyini, hikmeti, ticareti, serveti, ilmi, sanatı, herşeyi zulüm için vasıta haline koymuş, Allah'a yönelen vicdanlara saldırıyor. Ruh sahiplerini son ferdine kadar merhametsizce mahvetmek istiyor. Bunlar senin evlâdına zulmediyorlar, kılıç kullanacaklar, Ehli salibe asker olacaklar, bunlara

beddua etmez misin?” dedim, “secdende Allah’ına çevril!” Secdede duran şehidin yanaklarından dökülen yaşların toprağa sızdığını gördüm sanıyorum. Yerdeki başı ateşle yanmış gibi yüzünü bir yana çevirdi: “Rahmet Allah’ım,” dedi, “rahmet eyle! İmdat eyle Allahım!” Me’yus dudakları toprağa sürünüyordu. Ben sabredemedim:

“Sen onlara beddua etmiyorsun. Lâkin onlar Timur’un askerlerinden daha zâlimdir. Bu kılıç Timur’un kılıcından daha kahbedir!” dedim. O yine ağlıyordu. Bu sefer gürleri gibi: “Rahmet Allahım, rahmet eyle!” diye inledi. Devam ettim: “Bu zalim ordunun karşısında senin ruhundan bir zerre bile feda etmemeye azmetmiş kahraman kalbler silâh çatıyor. Her biri bir âleme bedel denilecek kadar üstüne titrenen bu gönüller, düşman safları karşısında tıpkı onlar gibi silâhlanacak, onlar gibi kan dökcekler; şiddet gösterecek, intikam alacaklar. Rabbinden bunlara nusret dile!” Yıldırım başını gazapla yerden kaldırdı. Huşûa dalmış donuk yüzünün çizgilerini, red işaretiyle kimıldatarak: “Hayır, dedi. Buna asla izin veremem. Onlar kan dökmesin, zulmetmesinler! İrşad etsinler, zalimleri zulüm sefaletinden kurtarsınlar. Herşeyden önce onları kendi ruhlarına yaptıkları suikastlerden, zulümden kurtarsınlar. Altı yüz yıllık secdemin arkasında toplanan orduya zulmü emredemem. Yakında rahmet meleklerinin yanında yer alacak evlâdına söyle: Sabır gıdaları olsun, gayret duaları, birlik silâhları olsun! Tekrar ediyorum, onlara söyle, benim ebedî huzurumu istiyorlarsa önce gafillerle zalimleri kurtarsınlar”.

Bütün ova ve bütün Bursa’dan tekbir sesi yükselmeye başladı. Benim dilim tutulmuştu. Gitgide derinleşen tekbir sesleri kulaklarımı sağırlaştırıyordu. Başımı arzdan yukarı kaldırdığım zaman, ayakları ucunda mihlandığım secdenin huzurunda, bütün Bursa ve bütün ovada el bağlayıp duran safların dönmeden, dağılmadan, bozulmadan gerilere doğru ağır ağır süzülüp çekilmedi olduğunu gördüm. Tekbir sesleri etraftaki tepelere sinerken, altı yüz yıllık secdeden aldığım emri yarının gazilerine ulaştırmak için sabırsızlanıyordum.

Hareket, 1/2, Ocak 1953 (telifi: 1952)

Taşralı / Dergâh Yayınları

Haldun Taner

İZNİKLİ LEYLEK

Dili biraz kesilip törpülenecek olsa, saksığının papağandan çok daha güzel konuşacağı rivayet olunur. Böyle bir ameliye geçirmiş, kusursuz diksiyonlu bir saksığının, televizyonda Amerikan milli marşını söylediğini herhalde gazetelerde okumuş olacaksınız.

Saksığının konuşup konuşmaması beni pek o kadar ilgilendirmez ama bakınız leylek ifade verecek olsa ona sorulacak bir-iki önemli soru var. Evvela dini ve dünya görüşü hakkında:

Hacı leyleği biz, kuşların en Müslümanı biliriz. Acaba gerçekten öyle mi? Ermişlerle sihirli bir ilişkisi olduğuna delil olarak türbeleri, tekkeleri bekleyişini gösteriliyor. Hacılığı ise, bilindiği gibi, güneyden gelişinden, bir de, dini anıtları tepeden tavaf edişinden kinayedir. Ama ben leyleklerin Süleymaniye'yi olduğu kadar Köln Katedrali'ni de aynı huşu ile tavaf ettiklerini gözlerimle gördüm. Bu hesaba göre, oradakileri Protestan, Saint Pierre üzerinde dolaşanları Katolik, Trafalgar Meydanı'nda uçuşanları emperyalist, Kremlin kulelerine konanları da komünist mi sayacağız?

Biri çıkıp da, "Leyleklerin böyle dinle, ideoloji ile pek alışverişleri yoktur. Onlar sadece, sanat meraklısı kuşlardır. Eli rehberli Amerikan turistleri gibi, geldikleri şehrin önce tarihi anıtlarını ziyaret ederler" dese, herhalde akla daha yakın bir laf etmiş olur.

Bir veteriner ahabım, anıtlar etrafındaki bu acayip dönüşün hikmetini, sırf leyleklerin kendilerine yukarıdan kolay görünen nirengi noktalar aramalarında buluyor.

Peki ama o zaman leyleklerin Emir Sultan, Eyüp Sultan gibi koyu Müslüman yerleri sevdiklerini nasıl izah etmeli?.. Hele Eyüp'ü... İstanbul semtlerinin her birine bir arma seçilecek olsa Eyüp'ünde muhakkak bir leylek resmi bulunurdu.

Bulunmalıdır da. Her sonbahar, leylekler göç ederken içlerinden en yaşlı birini Eyüp'e bırakmalarını, oralılar kendileri için büyük bir teveccüh sayıyorlar. Bir Eyüplü emekli tanırım, "Leylek namaz bile kılar, sen ne konuşuyorsun efendi!" diyor.

Bu, benim hikâyesini anlatacağım İznikli Leylek, namaz kılan soydan değildi. Çünkü ramazan günü alenen solucan yiyordu. Zaten hali, tavrı, yürüyüşü, iki-üç adımda bir durup düşünüşü, dini bütün bir Müslümandan çok, şüpheci ve kötümser bir filozofu andırıyordu. Bu leyleğin ermişlerle değil, herhalde Voltaire'ler, Schopenhauere'lerle bir akrabalığı olacaktı.

Leylek, ihtiyatlı ihtiyatlı, yolun bir sağına bir soluna bakındı. Görünürde kamyon, eşek, araba olmadığına kanaat getirince, gümüş saplı bastonuna dayanarak yürüyen kamburu çıkmış kadit bir âyan azası misali, ağır ağır bizim tarafa geçti.

Biz hanın iç avlusunda, sabah kahvaltısı ediyorduk. Leylek biraz ötemizde güneşli bir yer seçip, gagası ile sararmış, tüyleri dökülmüş göğsünü kaşımaya koyuldu.

Kızlardan biri; "Ay şu hale bakın!" dedi. "Bayılırim şimdi. Bu ne şirin şey ayol." Hayvanın sokulganlığından cesaret alan bir başka kız da usulca yanına yaklaştı. Aklınca yakalayıp onunla bir fotoğrafını çekirmek istiyordu. Kız yaklaşıncı leylek havalanmadı, küçük çapta bir devekuşu gibi, zıplaya zıplaya uzaklaştı. İşte o zaman anladık ki, uçamıyordu. Uçamadığı anlaşıncı bu sefer dört talebe leyleği dört yandan kuşatıp kısırmaya kalktılar. Ama avlunun girdisini çıktısını çok iyi bilen hayvan ellerinden kaçıp kurtuldu.

Profesör, bir türlü yanmak bilmeyen piposunu nihayet ateşleyebilmişti. Bir nefes çekip kibriti atarken;

"Tuhaf şey" dedi. "Niye uçamıyor bu hayvan?"

Alman profesör;

"Herhalde ihtiyarlıktan" diye teşhisi koydu.

Kolonyal şapkalı doçent, kamyon şoförüne sordu:

"Kaç yaşında var acaba?"

"Yaşlı değildir o kadar. Siz bakmayın tüylerinin döküldüğüne. Kanadı kırık da ondan uçamaz fakir. Yavru iken anası yuvadan atmış buncağızı."

Tezini mitolojiden hazırlayan gözlüklü bir delikanlı;

“Tıpkı Hephaistos gibi desenize” diye söylendi. “Ama pardon, onu anası Hera değil de, babası Zeus atmış yeryüzüne.”

Kızlardan biri, sarı süveterlisi, merakla kalkıp şoförün yanına gelmişti:

“Niye atmış yavrusunu?” dedi. “Neden atmış kuzum, söylesenize?”

“Neden atacak. Ana leyleğin âdetidir. Üç yavrusu olursa birini yuvadan atar. İşin kötüsü, düşüp ölmemiş fakir. Telgraf direğine asılı kalıp kanadı kırılmış. Helvacı Musa çıkıp indirdi. Kanat vücuttan ayrılmıştı. Sade ufak bir yer tutuyor. İlkın ölecek sandık. Hikmet-i Huda, iyileşti. Ama alil kaldı gayrı. Çırpınır çırpınır, uçamaz.”

“Öbürküler sonbaharda gidince bu ne yapıyor?”

“Ne yapacak, o gitmez kalır. Hepimizle övür oldu üç senedir... Uğrunu denemişler, bütün esnaf sever onu. Dükkânlara girer çıkar. Kışın fırıncılar barındırıyorlar. Yuvarlanıp gidiyor işte.”

Sarı süveterli kız, hâlâ zalim anayı affedemiyordu.

“Ana leyleklerin hepsi böyle taş yürekli mi olurlar? Neden babası, kardeşleri mânî olmamışlar?”

Fotoğraf çekirme meraklısı kızın deminki debelleşmede eli sınırlıydı. Şimdi parmağının kanını emiyordu.

“Ah evladım” dedi. “Çok acıdım doğrusu. Bilsen kovalamazdım. Bak, Allah da razı gelmedi zaten.”

Leylek, han duvarının dibinde, sanki kendinden bahsolumuyormuş gibi, çalımlı çalımlı dolaşıyordu. Halinde, tavrında, sanki istese uçarmış da, şimdilik keyfi yaya gezmek istediğinden uçmuyormuş gibi bir ifade vardı. Gökyüzünden inmiş olmanın olanca üstünlüğü ile önünden geçmekte olan bir kediye, bu aşağılık yeryüzü yaratığına küçümseme ile baktı. Kedi, tısssss, diye kabardı. Sonra çardağa tırmanıp kaçtı, kayboldu. Leylek, onu korkutabilmiş olmanın cakası ile çöplüğe doğru yürüdü.

Tepemizdeki çınarın yaprakları, ılık bir rüzgârla tatlı tatlı hışırıyordu. Bir kuş öttü ve sustu.

Leylek başını yukarı kaldırmış bakıyordu. Biz de yukarı baktık: Yükseklerden, çok yükseklerden kendini rüzgâra bırakmış bir leylek, motorunu durdurmuş bir uçak gibi, sessizce aşağı doğru kayıyordu. Yabancı leylek süzüldü geldi, tam bizimkinin

tepesine yaklaşınca çapkın bir kanat çırpışla tekrar havalanıp uzaklaştı. Bizim leylek onun arkasından baktı, baktı, sonra yine çöplükteki işine döndü. Yarım dakika geçmiş geçmemişti ki çocuklardan biri;

“Bakın, bakın!” diye bağırdı.

Deminki leylek şimdi yine süzüle süzüle iniyordu. Geldi, geldi, bu sefer büsbütün alçaktan, sanki sürtünürcesine bizimkinin başı ucundan seğirtti. Geçerken biteviye gagasını birbirine vuruyordu. İşte o sırada beklenmedik bir şey oldu. Bizim tüyleri dökük leylek, şöyle bir davrandı, kanat çırpıp havalanmaya yeltendi. Bütün kuvvetiyle çırpındı, çırpındı. Ayakları yerden kesilip bir, bir buçuk metre yükseldi de. Ama hemen akabinde soluna doğru yan yatarak çöplüğe yuvarlanıverdi. Herkes soluğunu kesmiş, onun hareketine bakıyordu. Sakat kanadı üstüne düştüğünden, belli bir şey ki, canı fena yanmıştı. Buna rağmen hemen kalktı, doğruldu. Birkaç tutam tüyüne daha mal olan bir çırpınıyla üstünün tozunu silkeledi. Sonra hiç bozuntuya vermeden sanki hiçbir şey olmamış, yürürken ayağı sürçüp de sendelemiş gibi, sessiz ve onurlu uzaklaştı.

Elini ağzına tutmuş kibar kibar dişlerini karıştıran bir erkek öğrenci, yalnız yanındakilerin duyabileceği bir sesle;

“Dişi leylek moruğu şişirdi” diye mırıldandı. Yanındakiler gülüştüler

Leyleğin arkasından bakan çopur kahveci

“Yap numaranı, al paranı” diye söylendi. “Hep böyle yapar bu namussuz... Uçamayacağını bilmediğinden mi? Burada kalabalık gördü ya, sırf kendine acındırmak için. Bak, nasıl bütün yiyeceklerini veriyor kızlar. Evveli bu, böyle değildi. Esnafla düşe kalka hinoğlu hinleşti.”

Çopur kahveci şu kadar yaşına rağmen leyleği, kamyon şoförü kadar bile tanıyamamıştı. Bu leylek onurlu leylekti baba, ne söylüyorsun sen. Bu leylek acınmaktansa, ölmeyi yeğ görebilirdi. Yazıklar olsun yahu, bazen hayvanları bile kendimiz kadar aşağılık ve kötü niyetli yapabiliyoruz.

Leylekle fotoğraf çektiirmek isteyen kız;

“Hayır” dedi. “Numara flân değildir. Herhalde öbür leyleği tanıdığı için uçmak istedi. Belki de o anası yahut yuvada kalan kardeşlerinden biri idi. Olamaz mı?”

Kızlardan sarı süveterlisi, hani şu demin ana leylekleri aşırı derecede taşyürekli bulanı;

“Hayır, anası olamaz” dedi. “Onda zerre kadar evlat şefkati olsa, yavrusunu yuvadan aşağı atmazdı bir kere.”

Kolonyal şapkalı doçent, dizine tırmanmaya çalışan tespihböceğine, bir fiske atıp ayağa kalktı:

“Ben” dedi, “emekliye ayrıldığı için artık uçuş yapamayan bir hava subayı tanırım. İnanır mısınız, herkes gibi yaya gezmek zilletine dayanamadı da kahrından hastalandı idi adam. Kolay değil doğrusu, enginlerde kanat çırpma alışı serazat bir kuşun böyle han avlularında sürünüşü...”

Gezimize konuk olarak katılan öbür bölümün profesörü;

“Kafese kapatılan bülbül, uçamayan yaralı kartal... Bütün bunlar az şiire mi konu olmuştur” dedi. “Söylesene asistan efendi. Senin az buçuk edebiyatçılığın da vardır.”

“Öyledir efendim” dedim. “Hakkınız var.”

“Baudelaire’in böyle bir şiiri olacak yanılmıyorsam” diye öbür doçent atıldı. “Ne idi bakayım onun adı?”

Dame de Sion’dan çıkma bir öğrenci;

“Albatros” dedi. “Çok güzel şiirdir.”

Ve genel istek üzerine, şiirin aklında kalan kısımlarını okuyup Türkçeye çevirdi.

Arkeoloji asistanının da şimdi zihnine bir uyanıklık gelmişti:

“Bir de Niçe’nin sözü olacak...” dedi. ‘Aklım evet der, gururum hayır.’ Yo pardon, ‘Aklım hayır der, gururum evet.’ Böyle bir şey, buna yakın. Tıpkı onun gibi, leyleğin intekst’leri evet diyordu, imkânları hayır.”

Leylek öyle mi düşünüyordu, böyle mi... Niçe’ye mi hak veriyordu, yoksa Baudelaire’i mi sevmişti, bilinemeyecek. Hayvanlara insanca duygu ve düşünceler yormak ne derece doğrudur, bunu da kestiremiyorum. Bildiğim bir şey varsa o da, uçmadığı idi. Uçsa öbür leyleklerden biri olacak, dişisini ensesinden ısırp vuslata kavuşacak, sonra tatminini bulmuş bütün öbür hışır leylekler gibi kurumlu taktakasından geçilmeyecekti. Uçabilse öbürlerinden başka bir leylek olamayacak, üzerinde fikir yürütüp, hakkında hikâye yazılamayacaktı. Kaldı ki, o takdir de daha mesut olacağı da söylenemez. Çünkü öyle değil mi, yeryüzünde hiçbir şey, istediğini ele geçirmek kadar hayal kırıcı değildir.

Ben tam bunu söylemeye hazırlanıyordum ki profesör piposunu ağzından çekip;

“Yeter artık laklakiyat” dedi. “Hadi gevezeliği bırakın da işimize bakalım.”

Alman profesör, elinde kâğıt kalem, deminden beri camileri gezecek grupta, türbeleri inceleyecek grubu ayırmaya çalışıyordu. Ayağa kalkıp “öhö öhö” dedi. Bir kere söze başladı mı, ister ki, herkes kulak kesilip onu dinlesin. Listedeki isimleri birer birer okudu. Gruplar kuruldu. Birinci grup yola koyuldu. İkinci de hazırlanıyordu.

Hâlbuki ben, şu hulyalı İznik sabahı, yere sırtüstü yatıp masmavi gökyüzüne bakarak kafama üşüşen hayallere geçit resmi yaptırmak, sonra da hasırın üstüne bağdaş kurup yaralı leyleğin hikâyesini yazmak istiyordum.

Hocanın elime sıkıştırdığı kara kaplı GabrielDietz, OttoDorn, koltuğumda, güzel havada mektebi asamamış bir ilkokul öğrencisi somurtkanlığı ile kafleye katıldım.

Böylesi belki de hayırlı oldu. Çünkü bıraksalar orada oturup, yaralı leyleğin hüsranı ile insanoğlunun kaçınılmaz kaderi arasında benzerlikler bulan, başımdan büyük bir hikâye yazmaya kalkacak, yüzüme gözüme bulaştıracaktım. Hikâyemin son cümleleri kafamda hazırda bile. Yazımı şöyle bitirecektim:

“Bütün çabalar boşuna... Ne yaparsa yapsın, istediği kadar havalanacağım diye çırpınsın, sonunda insanoğlu da yaralı leylek gibi rezil ve perişan yan üstü toprağa yuvarlanmıyor mu? Kaderlerimiz aynı: Uçamayacağını bilmek, yine de uçmaya yeltenmek.”

Evet, hiç lüzumu yokken, bu yolda acıklı ve kötümser bir hikâye yazacaktım. Hoca çağırınca yazamadım. Hikâye yerine, o günümü Mahmut Çelebi camiinin kapı kitabesi, Yakup Çelebi zaviyesinin tuğla tezyinatı, Nilüfer Hatun imareti avlusundaki sütun başlıkları arasında tükettim.

Yarın da İsmet Bey hamamının kesitini çıkaracağız.

Onikiye Bir Var / Bilgi Yayinevi

Oktay Akbal

BURSA'DA TOULOUSE-LAUTREC

Uçuşan JaneAvril'in saçları. La Goulue dayanmış Valentine'e. Dansları az önce bitti, kan kan başladı olanca hızıyla. Yapışkan bir sise batmış her yan. İnsanlar yitip gitmişler. Düş kişilerine dönmüşler. O günler, o geceler, o insanlar uçup gidecek, yaşamamış gibi olacak, anısı bile kalmayacak belleklerde. Bellekler de kalmayacak. Anılar bile kalmayacak. Ama yok olmayacak her şey büsbütün. Ufacık bir adam alıp götürecek hepsini zamanların dışına, geleceğe. Bizlere, Bursa'nın karlı gecesine dek. Çizgilerde, renklerde kalan, yaşayan, yaşayacak olan bir evren. Jane Avril, La Goulue, Valentin, kan kan oyuncular, sarhoşlar, orospular o resimlerde yaşantılarını sürdürecekler. Fırlayacaklar yerlerinden canları isteyince. Hızlı bir müziğin temposuna uyarak yüzyıl sonunun gecelerini yaşayacaklar. Yaşatacaklar.

Saatler ilerledikçe çıkardım Bursa gecesinin dışına.1890 yılının insanları inerci duvarlardan. Kankan hızlanırdı. Sonra şişeler dizilir, tabaklar değişirdi. Bir kedi çıkardı tezgâhın üstüne. İnsan gibi bir kedi. Yaklaşmazdı öyle çok. Seyrederdi insanları uzaktan. Şiş kebabından bir parça et çatala takarak, uzatırdım. Genç kız gibi nazlı, açardı ağzını. Çatala dokunmadan alırdı eti. Neredeyse bir bardak da şarap ver diyecek! Bir yanda toulouse-lautrec'in kişileri. Bir yanda tekir bir kedi. Başka insanlarda vardı meyhanede. Radyoda bambaşka havalar. Havada bambaşka tartışmaların uğultusu. Teneke soba yanardı durmadan, ama ortalık hiç ısınmazdı. Kimse bakmazdı yan duvara. Kimse o resimleri seyretmezdi. Herkes kendi içine inerci kadeh kadeh. İn inebildiğin kadar. El ele inerlerdi çoğu kez ya da tek başına. Bazen düşer gibi, bazen el yordamıyla. Tek tek ya da başkasıyla birlikte. Çoğu kez indiklerini sanırlardı. Oysa bir yere indikleri yoktu. Öyle bilirlerdi işte. Hep uzaktan seyrederdim meyhane insanlarını. Sisli, yapışkan sigara dumanları vardı arada. Arada La Goulue vardı, JaneAvril'in şarkıları vardı. Ufacık bir ressam vardı. Kopmalar, ayrılımlar vardı.

Yağmur mu yağardı dışarıda, kar mı? Setbaşı Köprüsü'nde rüzgâr her zamankinden sert mi eserdi? Mevsim neydi, gün hangisiydi? Bilemezdim. Biri vardı karşımda. Dost

yüzlü biri, “Başka arzunuz?” diyen biri. Başka arzum? Meyhaneciydi bu. Ak saçlı, aydınlık yüzlü bir adam. Elinde şarap bardağı herkesin yanına gider sorardı. Kalabalık değilse ortalık, çekilirdi sobanın yanındaki tezgâhın başına, ayaküstü bir şeyler atıştırır, iki bardak şarap yuvarlardı. Ne garip şarapları vardı Bursa meyhanelerinin. Adını hiç duymadıklarım. Tadını hiç tadamadıklarım. Kendisi seçer gönderirdi hep. Alıştım iyice buraya. Sanki hep Bursa'daydım. Burada doğdum, burada yaşadım. Sanki hep burada kalacaktım. Karlı gecelerde bir masal kentine dönerdi Bursa. Gündelik yaşamın dışına çıkardı. Heykel alanından Setbaşı'na kadar gider gelirdim. Set kahvesinde bir gazoz içerdim, bir sigara yakardım. Bursa ayaklarımın altındaydı. Evlerin bacaları ayaklarımın altından tüterdi. Çabuk çabuk koşanlar vardı. Kimse kimseyi görmezdi böyle akşamlarda. Yatak çekerti, kadınlar çekerti. Yitip giderlerdi gecede. Tek tanıdığım yoktu. İstemezdim de olmasını. Yalnızlık ucuz şarap gibi yakardı içimi. Geceler, bitip tükenmez geceler! Günler, sonra gene geceler! Uzakı İstanbul. Sevdiklerim var mıydı? Kimlerdi? Bekleyenler, arayanlar, tanıyanlar. Uzak anılar gibi hatırlardım kendimi. Bir yerlerde yaşıyordu anılar. Bursa gecelerindeki insan bir başkaydı. Yürürdüm. Yanımda, önümde, ardımda benden başkaları olmayan kişiler de yürürdü. Hepsi bendim. Birbiriyle çekişen, itişen 'ben'lerdi bunlar. Ne kadar çoktum. Ne kadar kalabalıktım! Kimseler kalmazdı Bursa yollarında. Pencerelerde bile. Çoğunlukla kenar sokaklara kaçardım. Kalabalığım gelirdi benimle. Kurtulamazdım kendi kalabalık kişiliğimden. Yüzlerce ben vardı çevremde. Çocukluktan ilk gençliğime, orta yaşlılığıma dek Koşardım Toulouse-Lautrec'li meyhaneye. İğri büğrü taşlara basa basa. Bir köşeden leblebi alırdım sıcak. Dağıtırdım benimkilere. Sonra kaçardım hızla. O sokak, o dar, uzun meyhane kurtarırdı beni kendilerimden. Berber dükkânlarındakine benzer bir perdesi vardı. Yukardan aşağı sarkan ince ince kordonlar, kurdeleler. Yüksek tezgâhlar, ayna diplerinde yüksek masalar, tabureler, sandalyeler. Bir yanda tenekeden bir kömür sobası. Çevresinde ısınan bir kaç insan. Çok konuşulmazdı burada. Kimse bağırılmazdı öyle. Başkasını merak etmezdi kimse. Gelirlerdi insanlar-nereden?- içerlerdi şaraplarını, biralarını, votkalarını, rakılarını, az sözcükler konuşurlardı, giderlerdi -nereye?-. Aynaların dibindeki masaya tünerdim. Leblebiyi getirilen tabağa boşaltırdım. Toulouse-Lautrec'in kişileri karşı duvardaydı. JaneAvril şarkısına başladı başlayacak. Offen Bach'ın operetlerinden bir hava. Dost meyhaneci sobanın başında ellerini ısıtır, sonra yaklaşırdı. “Hoş geldiniz, emriniz?” Bıyıkları titrerdi hep. Kaçınıcı kadehteydi, soramazdım. “Her zamanki gibi mi?” oda başka bir şey sormazdı zaten. Ne adımı bilirdi, ne de Bursa'da ne aradığımı. İkinci kadehten sonra sululaşma diye bir şey yoktu burada. Bütün bu düzeni o kurmuştu. Herkes kendi yalnızlığında içecek. Tek başına, yanına kimse yaklaşmadan, kimseye yaklaşmadan. Çekilirdi sobaya yakın tezgâhının başına. Mezeden bir çatal alırdı. Çırak getirirdi şarabı. Beyazpeyniri, ciğer tavasını. Şarabı o seçerdi hep. Kedisi

masanın üstünde yatarı. Beyaz sulu bir kedi. Arkadaştı, dosttu. Yerdı onunla aynı şeylerı. Belkı şarap da içerdı. Arada bır okşardı kedıyı. Yenı bır müşterı gelene kadar ağır ağır içerdı. Aynada kendımı seyrederdım başımı çevırıp. Bır kez bile aynaya baktığımı görmedım. Aynaya sırtını verır, öyle otururdu. Dalar giderdı. Duvardakı resımlere de bakmazdı pek. Toulouse-Lautrece'ı falan bılmıyordu. La Goulue, Jane Avril ona yabancıydı. Kimbılır kımın, kimbılır ne zaman, kimbılır hangı flmden esınlenerek beyaz duvarlara çizdığı bır takım resımlerdı bunlar. Karşıdakı duvarda da kovboylar vardı, atlı, tabancalı kovboylar. Hepsı sahteydı onların. Aynı adam mı çizdı? Kimbılır? Ama kan kan oyuncuları canlanırlardı, kovboylar donuk donuk dururlardı hep. Dost meyhanecı, akşam içkıcıleri, ben, Toulouse-Lautrec, La Goulue, JaneAvril, Valentine hepımız kirlı aynanın içindeyız. Kırık bır cam parçası yansıtır geçmıştekı, şımdıkı, gelecektekı yaşamın düşlerini. Dışarıda gene kar. Demek kı kış! Zamanı hatırlamıyorum. Buraya gelelı bır ay, bır yıl oldu belkı. Belkı hiç çıkmadım buradan. Gözlerımı duvardakı insanlardan hiç ayırmadım. O resımlerdekı evrenden kopmadım. Tek başına bırı var az ötede. Şapkasını bile çıkarmamış. Sigara üstüne sigara içıyor. Dalmış gitmiş. Bır yere de baktığı yok. Kendı içını seyredıyor, kendı seslerini dınlıyor, kendı düşlerini yaşıyor. Ötede üç genç kısık gülüşlerle anlatıyorlar bırşeylerini. Soba başında sakallı bırı ısınıyor. Aşçıda mutfaktan geldi bır süre için. Patronla şarap tokuşturdu. Sakallının sesını duyuuyorum. Almanyayı anlatıyor. Bır yıl kalmış, madenlerde çalışmış. "Essen'de yaşamak..." dıyor. Gerısını duymuyorum, duymak istemiyorum. Bır insanoğlunun serüveni işte. Ama o serüven ötekileri sardı. Fısıltılar kesıldı, onu dınlıyoruz. Bırı atılıyor: "Ben on aydır bekliyorum."dıyor. O da gıdecek. Boyuna soruyor. Almanyayı, kadınları, çarşıları, sokakları, biraları. Meyhanecı susarak içiyor hep. Arada bır masaları dolaşıyor. Sonra kedisını okşuyor. D alıyor kendı içine.

Şımdı Valentine duvardan indı. Silındır şapkası bır yana devrık. İçkı içecek. Nerde absenti! La Goulue, Jane Avril, Yvette Guilbert. 1890 yıllarının Paris'i, Montmartre'i. Bır flm başladı beyaz duvarda. Kımse görmüyor. Kımse anlamıyor. Toulouse-Lautrec bır yerlerde oturuyordur. La Goulue tombul boynunda sıyah bır kurdele, açıkrenk bır elbise. Mulenruj'da, Mulenruj şarkılarışıylenır. Mulenruj'u ölümsüzleştiren şarkılar. Kulaklarımda uğulduyor bır şarkı: "Mulenruj, Mulenruj -Neyi öğütüyorsun, kımın için? -Aşk için mı - Ölüm için mı?-Durmaksızın dönüyor değırmenın."Ölüm içinmı, aşk için mı? İkısıde aynı kapıya çıkmaz mı zaten. Ne olmuş kışiler? Ne olacak bu kışiler? Ölüme, aşka meydan okurcasına bır çağı, kendı çağlarını yaşıyanlar, yaşıatanlar, yaşıadıklarını sananlar!

Danslar, şarkılar, sevrler, oyunlar, yaşlanmalar, ölmeler, unutulmalar, yaşamamış gıbı olmalar... Hepimizi bekleyen bır sonu. Ama 1890'da o ufak tefek adam vardı.

Beyaz kâğıtları karalayan Toulouse-Lautrec. Hepsini bugüne dek yaşattı. Ölüme, aşka rağmen. Değirmen öğüttü neleri neleri, nice nice şeyleri. La Goule yükseldi, yükseldi, çağının BB'si oldu. Prenslerle dostluk kurdu, ama yaşlandı, fakir düştü, kimsesiz öldü, unutulup gitti. Hepsi, hepsi. Yvette Guilbert'in o şarkısındaki gibi "Yaşam denen şey iğrençtir çok -Kişi ölmeli mutluyken." Mutluyken ölünmüyor ama. Radyoda başka bir şarkı var şimdi. Sözleri anlaşılmıyor. Alaturka havayı duymuyorum, yalnız 1890'dan gelen kan kan var. Olanca hızıyla başlayan dans 1890'ın bir kış gecesinde yaşatıyor beni. Kişi ölmeli mutluyken şarkısı Toulouse-Lautrec için mi? Bütün o insanlar içinmi? Benim için mi, yetmiş beş yıl sonra? Oturdu o ufacık adam, kalemlerini kâğıtlarını çıkardı. Sigarasını yaktı, içkisini dikti. Jane Avril sahnede. Yvette, La Goulue, Valentine sıralarını bekliyorlar: "Mulenruj, Mulenruj ne öğütüyorsun? -Aşkım, ölümü mü?" Çizgilerde, renklerde yaşayacak o ölümlüler. Yaşıyorlar işte...

Yok, Toulouse-Lautrec yok şimdi. Bursa'da yok bir Toulouse-Lautrec. Duvardakiler birer cansız çizgi başkaları için. Kim ölümsüzleştirecek bunları, bizleri? Meyhaneciyi, müşterilerini, kedisini, Almanya'dan dönen işçiyi, Bulgaryalı açıcıyı, beni... Bir Toulouse-Lautrec olsa kalırdı bugünden bir şeyler yarına. Büsbütün ölmezdi. Günler, geceler akacaktı böyle. Gecelerimin çoğu o meyhanede geçecekti hep. Dost meyhaneci herkese yeni şaraplar getirecekti. Geceler boyu 1890 yılının Mulenruj'unda duyacaktım kendimi. Sonra bir gün dost meyhaneci gidecek, kedisini kalacaktı masanın altında. Soba başındaki yeri boşaltacaktı. "Nerde?" diye soracaktım. Bir kalp krizi götürdü, diyeceklerdi. Birkaç gün sonra da meyhane kapanacaktı. Bir daha o beyaz duvardaki resimleri göremeyecektim. La Goulue, Jane Avril, Valentine bir Bursa duvarında yaşamayacaklardı. "Kişi ölmeli mutluyken..." diyordu Yvette. Dost meyhaneci mutluluğunu mutsuzluğunu bilmişmiydi? Kim bilmiş mutluluğunu? Kim tanımış, kabullenmiş mutlu olduğunu? Dost meyhaneci kafamda Toulouse-Lautrec'in kişileri arasında yer alacaktı artık. Ölmeyecekti büsbütün. Benimle yaşayacaktı. Yoktu Bursa'da bir Toulouse-Lautrec. Olsa avunurduk ölmeyeceğiz diye. Büsbütün yok olmayacağız diye. Yoktu... Kar vardı oysa. Sokakta insanlar vardı. Yabancı rüzgârlar vardı. Her şey vardı Bursa'da. Ama bir Toulouse-Lautrec yoktu. Bir avuntuydu bunlar. Bir esindi benim içimden geçen. Toulouse-Lautrec'li bir Bursa düşüydü içki kadehlerinde duyduğum, yaşattığım. Dost meyhanecinin ölümü ile o düş de yıkıldı gitti. Bir daha dirilmemek, yaşatılmamak, hatırlanmamak üzere...

Metin Önal Mengüşoğlu

SEHER GEZGİNİ

Restorasyondan yeni çıkmış Ulu Cami'nin ortasındaki havuz tam altı yüz on yıl sonra artık insanlara hizmet vermekten alıkonulmuştu. Namaz sonrasında yeryüzüne düşmeye başlayan hafif aydınlık, kubbeden aşağıya nazlı bir tülbent gibi dökülüyordu. Kubbedeki aydınlatma penceresi, bir gün herhangi bir akli evvel acaba benim de önümü keser mi diye endişeleniyor olmalıydı. İnsanlar, zincire vurmaya neden bu kadar meraklılardı? Bent inşa etmek, sınır koymak, duvarlar örmek, varlığın önünü kesmek onlara ne kazandırıyordu? Hangi vahşi duygunun ekmeğine yağ sürüyordu? Bu muhteşem yapının orta yerinden fışkıran suyu, insanların hizmetine sunan asırlar öncesinin zekâsına vurulan pranga, herkes gibi onun da içini acıtmıştı.

O gün nereden esmişse erkenden kalkıp Ulu Cami'ye gelmiş, bütün gününü gezip tozarak geçirmeye ayırmıştı. Değişenlere değil belki ama bozularak, eksilerek değişenlere karşı içinde büyüyen burukluk ve acıma hissi, bütün sevinç ve umutlarını gölgeliyordu. Boşluktan kendisine doğru uzanıp duran görünmez güçlü ellerle, arzularının hilafına doğru engelleniyordu sanki. Eski İpek Han'ın önünden geçerek aşağıya Şehreküstü'ne yöneldi. Oradaki kebabçıda bir ezogelin çorbası söyledi kendisine. Hoş geldin diyen ses, müftü Zeki Bey'e aitti. Tam arkasındaki masada oturuyordu. Aynı masada buluştular. Zeki Bey M. Gazetesi'ndeki yazısını öve öve bitiremedi. Kendisine haber göndermişti; buluşup konuşalım diye. Lakin o aldırış etmemiş Zeki Bey'i kırmıştı. Özür diledi, bahaneler uydurdu. Çorbalar bitince kalktılar, herkes yoluna düştü.

Pirinç Han'a ön kapısından girdi. Orta yerde kurumuş gövdesinden başka bir şeyi kalmamış zavallı çınar ağacının dibindeki bir sandalyeye oturdu. Kahvesini söyledi. Güzelim handaki sönüklük, donukluk canını sıktı. Nüfusun çok daha az olduğu zamanlardaki ihtişamından en ufak bir iz kalmamıştı handa. Kerhen yaşatılmaya çalışılıyordu sanki. Esnaf işsizlikten boynu bükük kalmıştı. Sadece çay ocaklarının

kısmen iş yaptığı gözleniyordu. Dallarına konacak ağaçtan mahrum kuşlar hanın tepesinde bir iki uçuyor geçip gidiyorlardı. Onlar bile kendilerine huzur içerisinde tüneyebilecekleri bir kırık dal bulmaktan mahrumdular. İnsanlığa yaşatılan yeni hayatların, nimet bollukları içerisinde yüzeceği söylenirken bu mahrumiyetlerin anlamı neydi? İç sıkıntısı yahut hayal kurma, kahvesini yudumlarken yaptığı tam olarak hangisiydi?

Kalktı. Kapalıçarşı'ya girdi. Bedesten'den başka hiçbir sokağında ruh kalmamıştı. Bu düşüncesine şaşırdı. Altın ile ruh bir arada nasıl barınıyorlardı? İskarpın, manifatura, hamam ve cenaze levazımatı dururken ruhu altınla birlikte anmak ne tuhaftı. Aceleyle çıktı oradan. Orhan Camii avlusundan geçerek Eski Belediye binasının yanına vardı. Bu meydana seksenli yılların ortalarında dikilen çınar ağaçları, öyle bir iştahla kollarını gökyüzüne açmışlardı ki; şaşırmamak mümkün değildi. Yüzlerce yıl yaşadığı bilinen çınar ağaçları bunca kısa sürede nasıl böyle boy atabilmişlerdi? Sonbaharın son güneşli günlerinden birisi yaşanıyordu. Bu meydanda üzerinize tek gün ışığı düşmeden ağaçların altında oturabilirdiniz. Hem de Abdal fırınından taze çıkmış kazan simidinin en alasını dişleyerek yapabilirdiniz bunu.

Uzun Çarşı'yı boydan boya kat ederek Kayhan Çarşısı'na vardı. Necati gözlüklerden kurtulmak için lazer tedavisi görmüş, görme kusuru daha da artmış bir arkadaşydı. Burada küçük dükkânında eşarp satıyordu. Ancak çok yakınına vardığınızda sesinizden sizi tanıyabiliyordu. Dükkânın içine sığmadığından önüne iki tabure atıp oturdular. Hal hatır sual ettikten sonra yitirilmiş arkadaşlar ve dostluklar üzerine uzun bir geçmişe özlem diyaloguna geçtiler. Çayların biri geldi biri gitti. Gökdere Medresesi bu saatlerde boş olmalıydı. Yine de kapısından kulak misafiri olduğunda gelen yanık ney sesini içeridekilere kendisini hissettirmeden sonuna kadar dinledi. İrgandı Köprüsü'ne vardığında saat on bir olmuştu. Zaman müthiş bir hızla kovalıyordu sanki kendisini. Nasıl, ne zaman, ne yapıp da harcamıştı bunca vakti? Bu köprü ve üzerindeki minik dükkânların dünyada sadece bir benzeri vardı. Aşağıdaki derenin suyu mevsim sonbahar olduğundan hatırı sayılır bir miktardaydı. Ancak yaz aylarında eski ihtişamından eser kalmıyordu. Yine de bölgenin ciddi bir çekiciliğinden söz edilebilirdi. Hele Ahmet Haşim'in Gurebahane-i Laklakan adlı eseri hatırlanınca değeri daha da artıyordu. Bu mevkide vaktiyle Mösyö Greguvar Bay adlı bir Fransız'ın evine misafir olan Haşim, misafir olduğu evi uzun boylu anlatır kitabında. Evin bir köşesinde de ayağı yahut kanadı kırık, hasta hayvanları, özellikle de leylekleri tedavi eden bir merkez vardır. Merkez dediyseniz öyle hastane filan değil elbet, onların barınabileceği ahır gibi kapalı bir mekândır burası. İşte bahsi geçen evin mevkii de İrgandı Köprüsü'ne çok yakındır. O evi Fransız sahibinden son satın alan Kebapçı İskender namlı aile imiş. Şimdiyse yerinde yellere bile esmiyor.

Çünkü civardaki yüksek yapılar buna izin vermemektedir. Eslem amcasını karşısında görünce öyle bir sevinç çılgılığı attı ki bıçakçı komşusuyla mantıcı abla gülüşmeleri görünmesin diye dükkânlarının içerisine kaçtılar. Eslem'in iki minik öğrencisi resim dersleri alıyorlardı kendisinden. Onlara çocuksu birer selam çakıp boş iskemleye oturdu. Yeğenine heyecanının sebebini sordu. Başkan, Ördekli Hamamı'ndaki kendi odasına asılacak olan eski Bursa gravürünün siparişini ona vermişti. Sevincinin sebebi buydu ve bu sevinci en iyi amcasıyla paylaşabilirdi. Amca ve yeğen, iki sanatçı, bunun sağladığı gizli bir kibirle birbirlerine bakarak çaylarını yudumladılar. Minik öğrenciler bu büyüklerin içinden geçen ırmaklardan habersiz önlerindeki resim kâğıtlarını karalayıp duruyorlardı.

Setbaşı Köprüsü'ne çıktı. Ortadaki çınar ağacı etraftaki kalabalıktan ötürü koca gövdesi ve gökyüzünde kapladığı geniş alana rağmen neredeyse kaybolup gitmişti. Kimse artık onun farkında bile değildi. Burası beş yol ağzıydı. Meydansa beş yolun akışını omuzlayacak bir genişlikte hiç değildi. Bu sebepten sabah ve akşam saatlerinde muazzam bir yoğunluğu taşımak zorunda kalıyordu. Çınar kimin umurundaydı; insanlar kendilerini yitiriyorlardı. Düşünmeye, hayal kurmaya, sevmeye ve acımaya fırsat tanımayan bir hayat hengâmesi herkesin omuzlarını aşağıya düşürmüştü. Orta yerde düşük pantolonlu, koltuklarının altında eskimiş çantalarla vergi memurları dolanıp duruyordu. Dükkân kapılarının hemen önünde onları gözetleyen, kendi malının hırsız gibi bir tecessüsle duran esnaf vardı. İpekçilik Caddesi üzerinde tam dört okul bulunuyordu. Hele onların dağılma saatlerinde meydanın halini bir görseniz. O curcunayı tarif etmek imkânsızdır.

Namazgâh yokuşundan tırmanıp meydandaki parka girdi. Öğlen ezanları okunuyordu. Parkın içerisinde kalan cami sakindi. Namazdan çıkarken eski arkadaşı Galip omuzlarına dokundu, ne arıyorsun bizim mahallede? Benim de mahallem sayılır burası, dedi. Biliyorsun Umurbey Camii'nin yakınındayım. Çocuk parkına bakan banka oturdular. Neredeydi o eski işler, o kazançlar. Galip'in bütün derdi buydu. Sıkıldı bu muhabbetten. Konuyu her değiştirme teşebbüsü, girdiği o kapıyı da geçim sıkıntısının istasyonuna açıyordu. Kurtulmak gerekiyordu. Meşhur masum Türk yalanlarına sığınmaktan başka çaresi kalmayınca, uydurma randevusuna yetişme bahanesiyle ayağa kalktı. Geveze yahut istemediğiniz, sevmediğiniz mevzularda konuşan birisi tarafından esir edilmek ne fenaydı.

Yeşil Çay Bahçesi'nde karşılaştığı hemşerisi Muhammed eski metinleri, mezar taşlarını, zor yazıları okuma uzmanıydı. Çelebi Mehmet cami ve türbesini süsleyen Arapça, Farsça ve Osmanlıca yazıları tek tek okudu ve açıkladı. İkinci ezanına kadar süren bu izlemeden içi ferahlamıştı biraz. Köprüleri oldum olası severdi. Kafa ile kalp

arasındaki köprü en sevdiğiydi. Ama eski ile yeni arasında kurulan köprüler hakkında da benzer kanaatini barındırırdı. Geçmiş bugüne getirmek, bugünü geçmişe taşımaktan çok daha kolaydı. Hayatın bizzat kendisi ölüm ile irtibatlı bir köprü değil de neydi? Cami çıkışında Emirsultan'a doğru yol alırken memleket havalarından söz açtılar. Bazı şehirlerin yerlisini yitirdiğini orada yerlilikten söz açılmayacağını konuştular. Bazı şehirlerin ise deniz gibi olduğunu, yabancı unsurları bünyesinde barındırmayacağı sonucuna vardılar. Eninde sonunda yabancı maddeyi kıyıya vuran denizlerin içgüdüleriyle, şehirler de her tür yabancı unsuru dışarı püskürtürlerdi. Bursa hangi kategoriye giriyor diye sorguladılar. İçinden bir Harput türküsü geçiyordu. Yanındaki arkadaşından utanmasa şuracıkta mırıldanacaktı. Fakat hocaya karşı ayıp olur diye düşündü. Mezireden çıktım ağrıyor başım/ Harput'a varmadan serildi leşim/ İmdada gelmiyor zalım gardaşım. Sinemde bir tutuşmuş, yanmış ocağ olaydı/ Zülfün karanlığında bezme چراغ olaydı/ Zülfün görenlerin hep bahtı siyah olurmuş/ Tek zülfünü göreydim bahtım siyah olaydı.

Kabristanın yanından geçerken Fatiha yerine innalillah ve innaileyhiraciun dediler bir ağzdan.

Muhammed ayrıldı. Yine yalnızdı. Emirsultan'daki kahvelerin en eskisine yöneldi. Kaldırıma taşmış kürsü gibi alçak iskemlelerden birisine ilişti. Sakalı olmasa daha rahat taniyacaktı elbet, üstelik Kenan'ın Rusya'da olduğunu sanıyordu. Petersburg'tan başlayıp Beyaz Geceleri anlattı Kenan. İlgiyle dinledi. Özlemle. Yeryüzündeki çeşniyi düşündü. Cemil Hoca bir kese kâğıdı kuru pasta ile masalarına oturunca gözleri aydınlandı. Abi seni buralarda görünce heyecandan pastaneye koştum, eli boş göndermeyelim istedim, dedi. Cemil Hoca'ya teşekkür etmeye bile vakit bulamadan sarıldı pastalara. Açlıktan içi geçmişti. Nasıl farkına varmamıştı bunca saat bir şeyler yemediğinin? Çaylar geldi pastalar yuvarlandı. Ağızda eriyen yarı tatlı hamur işleri sanki doğrudan damarlarına doluyordu. Açlıkla terbiye olunmanın ne dehşetli bir sınav olduğunu düşündü. Tatmin hissini sağladığı huzur madde ile mana arasındaki alakayı hatırlatıyordu insana. Karnı acıkınca neden başı ağrıyordu mesela? Nasıl bir ilgi vardı dudak ile kalp arasında?

Emirsultan'daki akşam namazında Kuyumcu Serkan'la karşılaştı. Serkan'ın çocukları neredeyse onun kucağında büyümüşlerdi. Birisinin adını kulağına ezan okuyarak kendisi koymamış mıydı? Torunları Ebrar ile Berra'yı sordu. Serkan, bize gidelim dediyse de, hayır, bugün hayatımla randevum var diyerek ondan ayrıldı. Bursa'da tam yedi ev değiştirmişti. Evvela Zeyniler Camii'nin arkasındaki dere içinde bir ev tutmuştu. Oraya uğradı. Ev yıkılmış yerine apartman yapılmıştı. Ama öteki evi cadde üzerinde mezarlığın tam karşısında sapasağlam duruyordu.

Rahman Apartmanı'nda Nedim Bey'le altlı üstlü oturmuş, çok tatlı komşuluklar yaşamıştı. Şible'ye vardı, oradan Karamazak Mahallesi'ne, yokuşa yöneldi. Bursa'daki ikinci evi buradaydı. Bu öyle bir evdi ki alttan bir sokaktan apartmana giriyor, terastan çıktığınızda ise neredeyse yüz basamaklı bir merdiveni tırmanarak Askeri Lise'nin önüne çıkıyordunuz. Yukarıdan geldiğinizde ise evin tepesinden içerisine giriyordunuz. Son derece iyi huylu, Alevi bir komşuları vardı. Ayrıca asker arkadaşı Mahmut, ziraatçı Zeki Bey, Mardinli Teyzeler, her akşam sabah sarhoş bir işsiz ile hemşerisi Fethi hep bu evdeydiler. Kızı Betül bu evde doğmuştu. Bütün komşular seferber olmuş her biri bir destek vererek hiçbir sıkıntı yaşatmamışlardı. Güzel günler geçirmişlerdi.

Sorup sual etmeden, kendisine hiç danışmadan, hızla geçip giden zaman, güneşi çoktan sessizce elinden almıştı. Sonbaharın kısa gününde yatsı kapıya dayanmıştı. Kendisini yeniden Namazgâh yokuşunu meydana doğru inerken buldu. Köşedeki kebabçıda Antepli ihtiyarla hoş beş ettiler. İhtiyar, bu yağlı müşterisine, görünmüyorsun çoktandır, dedi. O, buralara çıkamadığından filan dem vurarak geçiştirici bir cevap verdi. İhtiyar Antep'ten söz açtı. Bizim oralar gibisi yok, dedi. Elli yıldan beri yaşadığı şehre bir türlü alışamadığını ekledi. O yöreler burnunda tüttüğü için, o yörelerin yemeklerinin kokusundan uzak kalmayayım diye mi kebabçılık yapıyordu, diye düşündü. Öyleydi besbelli.

Sokağa saptı. Umurbey Hamamı'nın önündeki dar aralıktan Umurbey Camisi'ne yöneldi. Vakit yatsıydı. Ezanın eli kulağındaydı. Gerçi elini kulağına atıp ezan okuyan kalmamıştı memlekette. Her şey gibi ezan da mekanik bir hal almıştı. Topluca okunuyordu. Cami kapısından içeriye daldığında ilkin bugün acaba kaç masum(!) yalan söylediğini düşündü. Şadırvan etrafındaki üç beş ihtiyarı gördü. Onlar da kendisi gibi böyle ucuz yalanlardan sonra Allah'ın evine mi sığınıyorlardı? Eyvah ki eyvah! Gözü sağa kayınca gördü ki mermer musalla taşı hala orada durmaktadı. Oğlumun tabutu on yıl önce bu taşın üzerine konularak namazı kılınmıştı, dedi, fısıltıyla. Oracığa çöktü. Gözünü bir daha açıp açmadığı bilinmiyor. Lakin o kendisini seher vakti az önce yola düşen gezgin zannetmeyi sürdürüyordu.

Fürüzan

TEMİZLİK KOLU

- Geç kalacaksınız, mari kızanlar, dedi kadın oturduğu köşeden.

Oda, tek penceresinden aldığı donuk sabah ışığıyla yarı aydınlıktı.

Sokağa bakan yaşlı kadın başını çevirmeden konuşmuştu.

Elindeki mangalı ortaya bırakan genç kadın yumuşak yanıtladı.

- Birazdan çıkacağız. Ateşleri külleyeyim mi? Üşür müsün, ha anacığım? Yoksa biz çıktıktan sonra sen istediğinde örter misin? Mangal geçmesin hemen.

Yaşlı kadın başını çevirdi. Ak örtüsünün sardığı yüzündeki buruşukluklar yandan gelen ışıktaki daha oyuk görünüyordu. Gülümseyişi andırır bir çizgi dolaştı yanaklarında.

- Örtündüm mari gelin, dedi. Külle sen korları. Siz çıkınca da ha şimdi geldiler, ha gelecekler deyip günümü bitiririm. Bu sabah gene üşür en çok ellerim. Sanırım ki, canımın sonu toplandı ellerimde. Geri kalan yanlarına yürümez kanım. Duymam hiç soğuğu başka yanımda. Acı da sol böğrümde birikti. Çorba tabağını bırakasın mangalı altına, ılsın. Açlığını duyunca içiveririm. Kaldır şu kızcağızı. Bugün tuttuk evde diye toplanamaz sübyancık alıp başını uykudan. Oh demeli, demeli, ne demeli? Bre gelin kışa vardık, güneş çekti kendini her yandan. Açılır yüreğimin yıkık kapıları. Serilir gözlerimin önüne gençliğim. Üzülürüm senin için. Sebil oldu buralarda gül gibi kadınlığın. Kaldın tenhalarla.

Gelininin dal gövdesi alacalanan ışığın içinde devinmelerine incelik, hafiflik veren uyumlarla odada dolaştı bir süre.

Yaşlı kadını yanıtlamadı.

Gözleri birbiriyle karşılaştıkça gülümsüyordu arasız yaşlı kadına.

Odadaki üç beş eşyadan biri olan sandığın yanına serilmiş yatakta yorganın açıklığından kumral bir saç yığını taşıyordu.

- Ne zaman kaldıracan buncağızı? Hiç duymazlıktan gelirsin beni gelin.

- Uyusun be anacığım. Her sabah onca yolu tepip okula gideceğim diye az mı yoruluyor? Hem iyi çalışır. Bu yıl nasıl olsa gene geçer sınıfını.

- Bunu demem sana bre gelin! İyice savsaklıyorsun bugün beni. Bilmez gibi...

Yaşlı kadın sırtını cama verip sedirden ayaklarını sarkıttı. Yün çoraplarının ak görünümü, kesik parçalardan örülme kapanık kilimde aydınlık, toplu kaldı.

- Yetişiriz korkma anacığım. Alacağımız kaç parça. Bir vapurla gidip dönmek iş. Kapalıçarşı'ya vardık mı tamam!

-Eh hadi kaldır. Kaldır da tez dönün. Kışın günler kısalıyor. Gece geliyor hemen. O zaman ölümü düşünüyorum. Vakittir ya... Bizler ölümden korkmazdık memleketteyken. Ordaki dağlar, çayırlar, esintili ılgıt tepeler gömülmeyi hiç zor göstermezdi kişiye. Çünkü gelinim yürüyüp soluklandığımız alanlar vardı. Oysa burada açarız oda kapısını, dışarısı diyerek çıkarız kuyulara, sarnıçlara. Günsüz, nursuz sokaklara. Buysa zorlaştırıyor her şeyi. Tuttuklarımız, gördüklerimiz estirmiyor gönlümüze bir ferahlık. Burda çimenler anca duvarların örgüleri arasında çimleniyor yer bulup. Toprak ezile ezile su içmez olmuş. Kocadım. Devresi yıl hiç kıpırdamayacağım yerimden. Öyle gibi elimin ayağımın yavaşlaması. Bari uzamasa. Size yeniden yük olmasam.

Gelin durdu.

Çevresi çizgilerle yeni bezenmeye başlamış soluk mavi gözlerindeki acı dolu bakışını yaşlı kadının üstünden sokağa çevirdi.

Küçük camın kesitinden kaba örgü bir taş duvarının renksiz, katı koyuluğu uzuyordu. Taşların arasında çimenle yosun karışımı, tiftiklenmiş, yeşil otlar üremişti. Oda ilk kattaydı. İçeriden bakıldığında gelen geçen görünmüyordu.

Salt yaşlı kadın günlerini geçirdiği pencerenin dibinde oturup izliyordu dışarıyı bıkmadan.

Elindeki namaz örtüsünü katladı gelin.

Sedirin yanına koydu.

Yerdeki yuvarlak yemek tahtasını daha kaldırmamıştı.

Üstündeki çay bardağıyla, küçük bir bakır kaptaki zeytinlerin yanında beze sarılı duran ekmekten kalın bir dilim kesti.

Çaydanlığı yeni yaktığı mangalın küllerine yerleştirdi.

Yer yatağına doğru yöneldi.

- Böyle konuşma anacığım, dedi. Eh yaşlandın yaşlanmaya ya, acılanma bunun için. Gelecek yıl Naim daha iyi kazanır. Belki de birlikte, Bursa'ya ılıcalara gideriz. Bacaklarındaki, sırtındaki biriken ağırları alır ılıcalar.

Yaşlı kadın gelininin yatağa eğilen gövdesine baktı. Pazen giyimini örtemediği kürek kemikleri sivrilmişti bükülen sırtta. Gelin dizlerini dayadı yatağın ucuna. Elleriyle taşan saçları okşamaya başladı.

- Senin tuttuğun altın olsun demeyeceğim, dedi yaşlı kadın. Senin tuttuğun her şey bolluk bereket olsun. Nasıl bir yürektir seninki a gelinim. Hiç öfkelenmez hep okşar. Ben dizimde derman, gözümde fer olsa çıkıp sokak boylarına, 'Herkes mi aç, açık bu memlekette?' diye soracağım. 'Herkes mi sahipsiz, kimsesiz?' Mari, olmalı bir soran eden. İnsanlar böylesine mi yaşamayı, gülmeyi tanımamışlar. Ah oturmaz mıyım günboyu bu pencerenin önünde, gelin, açılır yüreğimin her bir yanından kan gülleri. Alırım başımı varırım ötelere. Hani çalışmanın da, konuşmanın da uygunca yapıldığı yerlere. Sen de bilirsin ya oraları. Taze gelindin. Başörtüne takılmış otlarla, eteklerine dolanmış sap artıklarıyla akşamüstü tarla, bahçe dönüşlerini unutmuş değildir. Bir maşrapa dolusu ayrıntı kana kana içişlerini... Yok gelinim, öfke içimi kavurur. Yaşlılıktan geçimsiz oldu demeyin. Yok. Sen susarsın hep. Çekersin acı, bilirim. İnansam ki unuttuğuna oraları, açmam fikrimdekileri sana. Lakin bilirim güzellik koşuşturma, sevinme unutulmaz. Tiril tiril dururlar yürekte. Hepsini aklındadır. Nasıl susarsın bre gelinim. Tuttuğun altın değil, bolluk, bereket olası gelinim.

Hızla döndü gelin.

Gözlerinde sert, kırılmaz bir mavi tortu toplanmıştı.

- Anacığım bilsem de, ansam da, yeniden konuşsam da yararı ne ki? Geldik. Yerleştik. Çocuklar büyüyor. Artık onlar bura insanıdır. Çaresiz öfke, yolunu bulmaz öfke beni işimden gücümde eder. Bilmez değilsin, evin kadını demek, yoku var

gibi gösteren demek değil mi? Sizler öyle öğrettiniz. Ben de öfkeyi yoldaş edersem kendime, nasıl yetiştiririz bu çocukları? Nasıl sabah ezanında suratlanmadan yollarım Naim'i işe. Memlekette sen gününü tam yaşadın anacığım. Bense adak ettim buralara canımı. Öyle lazımdır. Hadi üzme kendini. Bu hep böyle gitmez ya! Yorgunluk beni eğdi. Hep Naim'i düşünürüm. Bir onun eline bakmanın arını az mı taşıyorum? Gelecek yıla daha iyi çıkacağız. Hem ılıcalara gideceğiz. Bir hamam parasıyla yol parası gerek. Piriştine'den gelenlerin bir kolu Bursa'ya yerleşmiş, geçenlerde Naim söylüyordu. Şaban'la anası, gelini, çocukları Çekirge'de oturlarmış. Saliha gelini bilirsin, benle aynı yaşlardadır. Otuz beş oldu Saliha da. Gençliğini bıraktı geride. Sütü çekilir göğüslerinden benim gibi bilirim onun da.

- Otuz beşe vardın ha, gelin kızım! dedi yaşlı kadın.

Geçimsiz sesinin yatışıp durgunlaştığını duydu gelin.

- Ya dedi yorganı açıp, yirmi yılı tutacağız handiyse buralarda anacığım. Zaman geçiveriyor. Gençlikse bahar yeli. Esip, ılıtıp varıyor dağlara uzaklara hemen... Hediye, kalk! Bir çay iç. İki lokma ye. Erken gidip dönelim çarşıya.

Küçük kız üstünde pembe patiskadan içliğiyle kalktı, oturdu yatağın içinde.

Uykulu bakındı çevresine.

Üşüdü.

Kolarını omuzlarına götürdü.

Boynunu içeri çekti.

Kadınların ikisine de gülüverdi.

- Yengeciğim, amma uyumuşum dedi. Bugün beni derste arayacaklar. Çünkü sınıfın temizlik kolu Şahver'le benim.

- Bir günden bir şey çıkmaz dedi yengesi. Pazarları her yan kapalı. Cumartesileri de çamaşırların anca ütüsünü bitirip sahiplerine teslim ediyorum. Çarşı için en tenha gün pazartesidir. Hem belki de müşteri azdır diye daha ucuza bile alırsız alacaklarımızı.

- Temizlik kolu ne yapar, mari Hediye kıymetlim? diye sordu yaşlı kadın ilgiyle.

- Toz alır. Yerlere düşen kâğıtları toplar... Öğretmenin masasını hep temiz tutar...

Karatahtayı siler... Yeniden yazılır... Yazıldıktan sonra zil çalınca gene siler...

Yaşlı kadın yüzünü camdan dışarı çevirdi. Bacaklarını toplamıştı. Demin mindere çizilen, değilmemiş kar aklığındaki çorapların aydınlığı yoktu.

- Şahver kimin kızı olur mari Hediye? dedi yaşlı kadın. Sesi örtülüydü.

- Nineciğim, hani bizim mahallenin başındaki kundura tamircisi Hilmi Amca var ya, onun kızı.

- Hepsi mi siz temizlersiniz sınıfı? diye üsteledi yaşlı kadın.

- Ders yılı başında değiştirilicek dediymiş öğretmen. Sonradan, Şahver'le Hediye'nin elleri doğrusu işe pek yatkın, onlar yapsın bu işi hep, dedi sınıftaki arkadaşlarımız. Herkes de evet, evet öğretmenim, Şahver'le Hediye yapsın, dediler. Biz de sevindik.

- Sen niye hayır demedin bre Hediye! Hep çöp dökmek istemem demedin. Niye sevindin mari kızan?

Küçük kız omuzlarını kaldırdı, şaşarak baktı yaşlı kadına.

Yavaşça doğruldu.

Evin derinlerinden, işleyen bir makine gürültüsü gelmeye başlamıştı.

Gelin yatağı alışkın toparladı.

Yüklüğün içindeki yığının en üstüne yerleştirdi.

- Sucunun gelini, kızı tezgâhbaşı yaptılar. Vardır saat sekiz dedi yaşlı kadın. Basar makinelerinin sesi her yanı. Alacaklarmış iplik ya da yün. Öreceklermiş artık kendilerine iş. Sucuların o sarhoş damadı varken yapamaz hiçbir şey, yararlansın kızları diye.

Hediye pazen giyiminin üstüne yün hırkasını geçirdi.

Gülerek yaşlı kadının yanına yaklaştı.

Yüzünde rahat uyumuş bir uykunun bitiminde ince pembelik vardı.

Boynuna ak bir tülbent sarmıştı.

Karası çok gözlerinde mutluluk doluydu.

Yaşlı kadının oturduğu yerin kıyısına ilişti.

Ellerini ninesinin dizlerine yan yana koydu.

- Bugün bir yanların ağrıyor mu, nineciğim?

- Hem nasıl, mari Hediye, hem nasıl kıymetlim... Bir yıldır olmuşum kalıntı. Çıkamam hiçbir yanlara. Sen de ya gidersin okumaya, ya çıkarsın kapı önlerine. Demezsin ki, bu ihtiyara okumak lazım bildiklerimden.

Sesi, söylediklerine ters düşen bir şaka havasıyla doluydu.

- Ama nineciğim, onlar bizim gibi küçük çocuklar için yazılmış. Sıkılırsın. Hiçbiri senin masalların gibi meraklı değil. Hani masallarını dinlerken hiç uykum gelmez ya... Yengem de, Naim Amcam da işlerini yaparlarken, sonra sonra diye dinlerler ya, işte öyle değil kitaplarımda yazılı olanlar. Hem dili çok Türkçe anlamazsın ki.

Yaşlı kadın üstü kızıl çillerle kaplı elini Hediye'nin başına koydu.

Küçük kızın çitilenircesine yıkanmış saçları elektriklendi parmaklarının altında.

Eğildi, kuru kaybolmuş dudaklarıyla, gergin çocuk yanaklarından öptü kızı.

Kız her öpücükte, iki yanağını da arasız çeviriyordu.

-Öpüşme yeter, Hediye dedi gelin, elinde çay doldurduğu bardakla, karnını da doyur da çıkalım. Nineni de yorma. Yalnız kalacak evde. Anacığim ben suculara haber salayım. Firdevs arada gelip gözler seni.

Kızla ninesi yüzlerini birbirine yanaştırmış gülerek bakıyordu geline.

Dışarıda kış güneşi açmış, karşı duvara donuk ak bir ışık yanlamasına vurmuştu.

- Yok dedi yaşlı kadın. Sesi kesindi. Gelsesin hiçbir kimse yanıma işini bırakıp. Ben vururum bastonumla tavana, eğer olursa bir hacet. Eh bu baston da yarar şimdilerde anca böyle şeylere. Yoksa çıkamam sokağa dayanıp Tanrı'nın ölü bir ağacına. Elvermez kafam. Eskiden yürüdüğümde, yele katılmış uçan bahar tohumları sanırdı her bir ahbap ve tanış. Hem sağlam basar, hem hafif tutardım adımlarımı. Eh bir insan ki sonunda kendi adımına söz geçiremez, o zaman oturup düşünsün köşesinde ölümünü ve de çocuklarını. Elden ayaktan olunca lazım ölmek temizcecik, sessizcecik.

- Ölüm uyumak değil midir, nineciğim? Babam öldüğünde, "O uyudu. Yoruldu

dinleniyor” demediniz mi? Sen uyuma n’olur? Kimse uyumasın artık, çocuklardan başka. Çünkü okula gittiğimizden biz sabahları erkenden hemen kalkıyoruz.

Yaşlı kadın oturuşunu yeniden değiştirdi.

Hediye durgun, indi sedirden.

Yemek tahtasının yanına çöktü.

Küçük sırtı büküldü.

Ekmeğini çaya batırdı, yemeye başladı.

Zeytinlerin damağında bıraktığı tuzluluğu çayı yudumlayarak azaltıyordu.

Gelin, demin geçen konuşmanın, çocuğun üstündeki olumsuz etkisinden yaşlı kadını sorumlu tutan bakışlarla baktı camın önündeki karaltıya.

Yaşlı kadın, berelenmiş de bir yere değerce acısına dayanamamış gibi sol böğrünü özenle tartarak yavaşça kalktı yerinden. Beline sarılı yün kemerin ucunda takılı duran işlemeli bez keseyi çıkardı. Bağını gevşetti. İçinden üst üste katlanmış birkaç kâğıt parayı aldı. Kesenin bezi boşaldı. Gözlerindeki yerici anlam değişmemiş olan gelinine doğru güvensiz adımlarıyla yaklaştı.

- Mari gelin dedi, parayı oğlumla sen kazanırsın, bana saklatmak neyin töresi. Bunlar yeter Hediye’nin lastik çizmesiyle üstünlüğüne. İki aylık tutumumuzun budur elde kalanı.

Gelinin küskün yüzü ayıldı.

Bir zamanlar dal gibi uzun olan kaynanasının yıllardır gittikçe küçülen gövdesini, sevecenlikle sırtından doğru kavradı.

- Elbet sende duracak paralar, mari ana. Sensin evin büyüğü. Niçin hep acılsın istersin için ve günün. Hadi hadi bir yıllık ağrılanma, dinlenme seni yıldırmasın. Bahara torunlarını alıp Bağlarbaşı’na, Asiye Yengelere gideceksin gene. Bre anacığım sen ki evimizin usu, dirliğisin. Bir yıllık durma, oturma nasıl vazgeçirir seni canından? Yapma. Bildiğin, yaşadığın her şeyin gülmezini, buruksamışını getirme aklına. Baklalar çiçeklenince hep birlikte gideceğiz dışarılara. Şimdi neyin tadı var ki... Kışı yarılادık. Bahara ne kaldı şurda? Yıllardır çalışıyorsun bizler için. Bir yıl oturma seni niye arlandırıyor. Dinlen ki, hazır ol bahar gezmelerine.

Birlikte sedire doğru yürüdüler.

Yaşlı kadının sol yanını sakınarak oturttu gelin.

Üç dört işlemeli temiz yastığı sırtına destek etti.

Yaklaşmıştı iyice kaynanasına, onu yerleştirirken.

Tülbent örtüsünün altından taşan pamuklaşmış saçların ışıktaki incelen aklıyla depreştirdi gelini. Bir yıla yakındır yoksul odalarında izlediği kaynanasının hızla süren çöküşünün, böylesine taşmasına ne zaman yaklaşırsa, ağlayacak gibi olurdu. Yere kaymış yün örtüyü aldı. Kaynanasının yaşlı, kuru dizlerini, dallanmış bacaklarını özenle sıkılayıp sardı. Gözlerine doğru yükselen ağlamayı itti, duruldu.

- Sen ne istersin bakayım anacığım, Kapalıçarşı'dan?

- Hadisene mari, dedi yaşlı kadın. Sesinde directmekten caymış vurgular vardı. Çevresi boncuklu tülbent mi istesem taze gelin gibi? Yoksa menekşe kokusu mu, gerdek öncesi gibi? Bak gelin, alay içinde konuşsam acı geliyor sana da, bana da. Çünkü bilesin ki, alay kaldıracak gibi yaşamamaktayız. Hadi mari gene kızma. İndirme kirpiklerini. Almalısınız bana ordan yüz gram un kurabiyesi. Hem de bol şekerli olsun.

Gelin ardına dönmüştü. Kimseye göstermeme kaygısıyla gözlerini sildi. Hediye, ninesi parayı çıkarttığından beri yengesiyile onun arasında geçenleri anlamaya çalışıyordu.

Bardağından, ılıklaşmış son çay yudumunu aldı. Yüklüğe yüzünü vermiş yengesinin başına doğru kalkan kollarının devinmesini, kaybolup yeniden belirişlerini gördü.

Yemek tahtasının önünde kıpırtısız oturmaya başladı. Odalarının önünden inen çabuk adımların, konuşmaların artmasından, yukarı odadakilerin Beyoğlu'nda çalışan kızlarının gittiğini anladı.

Okulda şimdi ilk dersin zili çalmış olmalıydı. Sınıfta arka sırada, Şahver'le sessiz ders dinleyişleri geldi aklına. İkisi de derslerini bilseler de parmaklarını hiç kaldırmazlardı.

Şahver sımsıkı iki örgüsü kulaklarının yanından sarkan kara saçlarının daha da esmer gösterdiği yüzüyle öylece otururdu. Boynuna sicimle astığı silgisini arada dolardı parmağına. Kurşun rengi kısalmış önlükleriyle onlar sınıfın en arka sırasındaki

yerlerinde, duvarın kirli badanasıyla eşleşip solgunlaşarak göze çarpmazlardı hiç. Geçenlerde önlüklerinin değişmesi gerektiğini söylemişti öğretmen.

“Bir siz kaldınız bu önlüklerle demişti. Kara saten önlük giymeniz gerek artık çocuklar. Evet, okul aile birliğine de söyledik bu önlük işini, ama babaları olanlar bu yardıma güvenmemeli. Hem senin, hem Şahver’in babası var Hediye. Ay sonuna kadar bu önlüklerle gelmeyin.”

Hediye ayağındaki altı lastik, keten ayakkabılara bakıp susmuştu. Babasının üç ay önce öldüğünü söyleyememişti.

Gerçi amcası vardı ya, sanki babam öldü derse amcasına da ölümü yaklaştırmış olacağı sanısına kapılmıştı. Ayakta durduğunda, bayramlarda harçlık verdiğiğinde tıpkı babasının eşi oluveren amcasını.

- Yengeciğim, dedi Hediye, bir de kara önlük kestirsek bana. Paramız çıkışır mı? Olmazsa lastik çizme almalıyım. Yengesi yüzü solmuş döndü yüklüğün önünde. Mavi gözleri kızarıktı. Gülümsedi, düzgün ak dişleri belirdi.

- Bakalım dedi, bakalım... Eğer paltoyu ucuza alabilirsek... Firdevs'ten öğrendim. Lastik çizmeler çok tutmaz. Geçenlerde kızına aldı o. Paltoyu önden düşüneceğiz. Geçen kış hep boğaz ağrısı çektin. Gene kasımın sonundan beri ikide bir ateşlenip yatıyorsun.

- Evet, ama yenge... dedi, duruşunu bozmadan Hediye. Ninesine de, yengesine de bakmıyordu. Mangaldaki ak ak küllenen kızıl kohlara dikmişti gözlerini.

Ne söyleyeceğini bulmuş gibi. Konuşmasına, duruşunu değiştirmeden yeniden girişti.

- Benle Şahver temizlik kolu olduğumuzdan da sık üşütüyoruz. Çocuklar çıkınca pencereleri açıp sınıfı havalandırıyoruz. Kâğıtları topluyoruz. Koridorlara kâğıt atarlarsa çağırıp onlara gösteriyoruz. Kara önlüğüm olursa üşümem yengeciğim. Çocuklarda gördüm. Parlak, katı duruyor. Isıtır vallahi.

Yaşlı kadın biraz önce suskunluğuna dönüşen kıpırtısız oturuşunu birden değiştirdi. Ellerini hırsla uzattı.

Sert bir dövünmeyle gövdesini öne verdi.

Sonra irkildi.

Sol yanına saplanan sancı, kendisini tutan öfkeyi bir an engelledi.

Sağ elini gövdesinin sol yanına bastırdı.

Dikildi.

Aynı sertlikte eğildi torununa doğru.

- Nerden bulursunuz da arkadaşlarınızı kâğıtları toplattırırsınız? Onlar neredirler ki?

- Arkadaşlarımız zil çalınca hava iyiye bahçede, değilse cimnastik salonunda oynarlar. Oradan çağırırız nine... dedi çekinerek Hediye.

Yaşlı kadının sesi kat kat artarak sardı odayı:

- Ya siz hiç oynamaz mısınız kızanlarım? Hep hizmetçilik mi edersiniz?

- Yok nineciğim dedi Hediye. Sesinde korku belirmişti. Yok... Biz de oynarız... Şahver'le.

- Siz hep Şahver'le mi oynarsınız? Yok, mudur herhangi başka arkadaşınız?

- Var, ama nine, onlar temizlik kolu değiller ki... dedi Hediye. Korku adamakıllı almıştı sesini. Biz hem işleri yaparız, hem oynarız. Bu yıl da, belki gelecek yıl da hep temizlik kolu olacağız. Nâre de var. Belki arada o da olacak temizlik kolu.

- Kim o Nâre çocuk? dedi yaşlı kadın.

Sedirden doğrulmuştu.

Gövdesinin belden yukarısını epey bir zamandır görmedikleri eski dikliğiyle tutuyordu.

Ardından gelen aydınlık, ak saçlarını tozlandırıp ışıklandırıyor; yaşlı görüntüsünü anlatılmaz bir ışımayla çiziyordu camın önünde.

Sol yanını alan ağrının onmaz katılığına unutmuşça daha daha dik durmaya çabalıyordu.

- Kim ki o Nâre? De, söyle bana. Korkma, korkma... diye üsteledi yaşlı kadın.

- Gündelikle evlere işe giden Teyzenin kızı... dedi Hediye. Bekçi Sadık Amca var ya, onun da kızı.

Sesi zor duyuluyordu konuşurken.

- Şu bizim yanımızdaki evde, odaların birinde oturan genç irisi, yağız kadının kızı mı? dedi yaşlı kadın. Sesindeki öfke belirgindi artık. Sabahları kuşlar uyandığında benim gibi ihtiyarlar, uyku tutmayıp camlara varınca, şu cenabet kara duvarın önünden elindeki yoksul torbasiyla ilk geçen kadının mı? Kocasını da geceleri gezer. Hani şu şapkasının altından kaşları kara kara parlar adamın kızı mı bu Nare?

Gelin yüklüğün önünde kalakalmıştı. Büyük, yaban bir kuş gibi karşısında gerilen kaynanasının yaşlı görüntüsüne acıyla, ürküntüyle bakıyordu.

Yıllaryıllar önce, doğumunda yanında duran. Her ağrının parçalarca bastırmasında anlatılmaz bir gücün, inancın toplandığı gözleriyle kendisine bakan, zorlu, becerikli elleriyle kollarını tutan kadını görüyordu şimdi odada. "Utaniyorum anacığım, sen çık odadan" dediğinde, sevgiyle eğilen kadını görüyordu. "Doğumdan utanılır mı a benim saf gelinim? Çocuk getiriyorsun dünyaya. Bizim elimizi alacak olan geliyor. Çiçek açıyorsun. Ben de kadın oldum. Ben de kavurucu ağrılar çektim. Çözüldüm. İlk bağırışı duyduğumda acılarımın yalanlanmasını bildim. Hadi daya başını göğsüme" diyen kadının canlanmasına eğilerek inanmazca bakıyordu. Sedirin üstünde duran yaşlı kadının başının çevresinde dağılan saçlarının anlatılmaz güzellikteki aklıyla diklenmesine, korkutan bir dirençle yenilenmesine tutkuyla bakıyordu.

- Anacığım, yorulucan, öfkelenme dedi gelin.

Sesindeki sevecenlik tatlı, ılık bir esinti gibi sardı odayı.

Hediye neden olduğunu bilmeden kendini tutan korkuyu durultan yengesinin sesine döndü.

- Biz de oynarız arada yengeciğim dedi. Söylesene. Ninem kızmasın n'olur! Şahver'le beştaş oynarız. Elim üstünde oynarız. Ne yapaalım bizi öğretmen hep o işe ayırırsa. Kızmasın ninem. Öğretmen dedi ki: 'Bakın bunların eline ne güzel yaraşiyor süpürgeyle toz bezi. Çok becerikli çocuklar bunlar.' Öğretmen seviyor bizi. Şahver'in iki küçük kardeşi de var. Nâre'nin de beş kardeşi var. Nineciğim kızma n'olur.

Yaşlı kadın söylenenleri duymamış gibiydi.

Bir daha, eski dikliğine dönmez sanısını veren duruşuyla kalktı sedirden.

Dizlerine gelinin otururken doladığı yün atkırıyı sıyırdı attı yere.

Küçük kızın oturuşunu sürdürdüğü yemek tahtasının yanına yaklaşıp durdu.

- Kalk ayağa altıncı torunum benim... dedi. Dört oğlumun üçünü yitirdim ben göç edip buralarda. Hepsi de namuslu adamlardı. Kimseye el avuç açmadan öldüler. Alınları paktı ölürken. Ben yaşarım ya, düşünürüm ya! Bilir bu yengen. Memleketin en iyi mani düzen, masal anlatanıydım. Bizi biz yapan her şeyi günlerimiz sürdükçe yeniden düşünürüm şuracıta otururken. Oğullarımın acısını hep tutarım içimde, eksiltmeden. Bizde derler ki, bir ananın en onmaz kederi oğullarının ölüsü üstüne yanmaktır. Kadersizliğin bu türlüşünü Tanrı düşman başına vermesin, artlarında saçları bitmemiş öksüzler bırakan oğullarımın bitişlerini gördüm ecel elinde. Ben de buralarda gömüleceğim. Yaramayacak ölümüm bir işe. Yaşamamın yararı nedir? .. Onca çektiğimden öğrendiklerimi düzgünce anlatmalıyım insanlarıma. Öğrenesin Hediye şunu: Niçin yapılmaz sınıfınızda her bir iş sırayla. Var bir terslik bunda. Doksanıma varıyorum mari kızanlar. Bir yılı bulur ki, çakılmışım insanları da duvarları kadar solmuş, kararmış bir sokağa bakan şu camın önünde. Neler gelmez ki aklıma... En iyi masalların, en iyi manilerin en acı sözleriyle bezerim, canlandırırım düşüncelerimi. İstemez kara önlük sana mari Hediye. Alacaksınız bugün palto gibi bir şey ve de lastik çizme. Çünkü sen seçilmişsin çöp toplamaya. Yakıştırılmamış sana herhangi bir başka iş.

Küçük kız başını kaldırıp ninesine umutsuz baktı.

İki yıl onu elinden tutup her yana götüren ninesinin sert dönüşünü yadırgıyordu.

Yorgunluk nedir bilmeden didinen kadını yeniden beliren şimdi. Bazı günler ninesinin içi sevinç esintileriyle dolunca küçük ada vapurlarına binerlerdi Hediye'yle. İkinci mevkilerin dar alt katlarının camlarından süzülen boz denize bakıp, "Çamur mari bu! Nasıl denizmiş?" diye gülen çevik ninesiydi yeniden kendisine yaklaşan. Bir yıldır köşesinde oturup kemiklerine işleyen acılarla yenik düşmüş yaşlılığını, alt ediyordu sanki tepe tepe.

- Ama nineciğim çok kızar öğretmen alınmazsa önlük. Çok kızar yenge.

- Haydi mari dedi yaşlı kadın. Sesindeki öfke bozulmamıştı. Ne zaman gidip öğretmene: Hep ben çerçöp toplayamam. Başka arkadaşlarımızda bu işi yapsın dersen, alınacak sana önlük.

Bilmediği bir çekiciliğin etkisiyle gelin de yanaşmıştı kaynanasına. Ne söyleyeceğini çıkaramadan konuşmaya başladı.

- Anacığım çocuk... belki... notunu ya öğretmen kırar. Nasıl desin? Hem bu insanlar kolay kızıyor. Bilmiyor musun hani...

Hediye'nin başı göğsündeydi şimdi.

Önündeki yemek tahtasında yarısı yenmiş bir dilim ekmek, bir çay kaşığı, bakır kabın içindeki donuk zeytinler, dibindeki kara tortusuyla çay bardağı duruyordu.

Zayıf bileklerini çevreleyen kol kapaklarına dikilmiş kopçalardan biri kopuktu. Yenin açıklığından görünen kolu bileğinin inceliğinde sürüyordu.

Ninesi izlediği çelimsiz bilekten çekti gözlerini hemen.

Gelinine baktı.

Şimdi gelininden daha uzundu. Neredeyse eski boyuna yakındı.

Kış gelince yıllardır giydiği yün yeleği, kıvrıntılarından arınmış, düzgün duruyordu gövdesinde.

- Gider, benim dediğim gibi der. Kolayca. Hep temizlik kolu olamam, der. Kimse de kıyamaz. Ne hakkı var? Şahver'in anasına da görünüp söyleriz. Mari her çocuklukluğunu bilmeli.

Hediye'nin eğik başındaki saç yığınının kızıl yansımalarına baktılar gelince.

- Peki, nineciğim dedi Hediye yenik, dediğini derim öğretmene. O zaman da Nâre'yi alır.

Yaşlı kadın eksiksiz güldü.

Sabahtan beri sürüp giden tedirginliği yatağını bulup yatışmıştı.

Sesindeki öfke, pürüzlerini yitirmiş, aydınlanmıştı.

- Nâre'yi bulup dersin. Sırayla durursunuz kaç kişi varsa sınıfınızda. Tıpkı bizim memlekette bahçelere gitmemiz benzeri. Gün doğarken azık torbalarını düğümleyip çıkardık yola. Kanımızda harlardı çalışma isteği. Gençlik gevezelik kolaylardı her şeyi. Paylaşırdık işimizi dostlukla. Ah benim dördüncü oğlumun yetimi! Hiç değil bunca oturmamın düşünüp kurmamın bir yararı olsun derim size. Sizler estirirsiniz artık her şeyi Hediye kız. Şimdiden olmayın boynu bükük. Kim sevmez ve görmez hiç seni, sen de olacaksın aynı, söyle ona.

Gelin sessizce uzaklaştı yaşlı kadının yanından.

Karaçarşafını yüklüğün içindeki bohçadan çıkardı. Belinden büzülerek toplanan

uzun eteğini giydi çarşafın.

Kaynanasının taşkın öfkesini son yıllardaki, uyum tanımaz sertliğine biliyor, çoğunlukla susarak geçiştirmeye çalışıyordu o dönemleri.

Bu sabahki kesin istekleri ürkütmüştü gelini. Küçük kızın suskunluğundaki çaresizliği, ne yapacağını bilmeyişinin şaşkınlığını sezmişti.

- Anacığım, öyle diyorsun, ama henüz küçüktür kıymetlimiz Hediye dedi. Yaşı ne, başı ne ki? Zorluk çekecek her yapılane karşı çıkarsa daha şimdiden buncağız.

Yaşlı kadın ağır ağır sedirin önünde yürümeye başladı.

Başından doğru inerek sırtını saran örtüsünün maviye dönen aklığı belirgindi.

Dik durmasından ötürü açığa çıkan, belini sıkıttığı yün kemerin kırmızısı baskın işlemleri, odanın yoksul yitik renksizliği içinde göz alıyordu.

Her sözünün önemini arttırırcasına elinin tekiyle çizgiler çekiyordu havada.

Odanın alacalığında kansız yaşlı elin ince, uzun, kuru parmakları değişik vurgulamaları saptıyordu.

Hediye ile gelin gözlerini, bu buyruk veren elden çekemiyorlardı.

- Elbette çekecek zorluk. Öğrenecek şimdiden zorun başı dik olanını. Sus gelin, sus. Korkutma sübyanı. Biz neleri esirgedik unuttun mu? Esirgemenin güçlüklerini bilip de esirgedik. Görmez misin ki şimdi her kaçındığımız şey gelmektedir başımıza. Değmeyi sevmeyecek bu kız. Lazım böylesi. Biliyorum. Varsa bu kışta ömrüm, göreceksin gelecek baharı da öğreteceğim insanı insan eden her şeyi buncağıza aklımın erdiğince. Günlerim kıt. Elverirse ömrüm bahara çıkmaya, kırangıçların dönmesini, buzların ırmaklara akmasını, düşlemeye varsa daha birkaç ayım, anlatacağım ona birçok şey.

- Yok anacığım elbet göreceksin baharı. Gideceğiz Bursa'ya, ılıcalara. Daha dur, daha dur! Nedir acelen? Biz mi densizlik ederiz sana. Küstürürüz içini.

Gelin durmuştu.

Çarşafın üst yanını ne yapacağını bilmez gibi elinde tutuyordu.

Konuşmasının sonuna doğru sesi titremeye başladı.

- İnsanlar ölür, bilirsin gelinim dedi yaşlı kadın. Sedirin kıyısına dayandı, epeydir harcadığı gücün bitmesinden ürkermişçe dik durmada direnerek. Bu böyledir bilirsin. Zoruma gitmez ölüm. Oturmaktır zoruma giden. Bir şey yapmamaktır. Yıllar geçti gitti görüyorsun. Sen bile yitirdin gençliğini yoksulluğa yenilerek. Yitirmedin mi? Benim nazı taze gelinim. Ne dersin? Bu kıza demeyelim mi bir şey?

- Evet anacığım gençliğim geçti. Epey var ki Naim'le konuşup dertleştiğimiz yok. Sanırım hallerimizi daha kötüleştirmemek için konuşmayız. Evet gençliğim geçti. Hediye'ye neyin yararı olduğunu bilebilsek yanmam.

Çarşafının üstünü saçlarına iliştirmişti gelin. Kara kumaşın koyuluğundan yüzü saydamlaşmıştı sanki. Güzel, çakır gözlerindeki ısıltı artmış, dudaklarındaki solgunluğun değişmemesine karşın yanaklarına yürüyen kızartı, yaşından on yılı almıştı. Deminden beri kendini sıkılayıp günlük konuşmalarının dışına kaymama direncini yitirmişti. Kapıldığı duyarlılığıyla anılarının fışkırmasına engel olamadan yıpranmış yüreğine istekli bırakmıştı kendini. Kaynanasının güçlü duruşu, sözlerindeki acımasız doğruluk egemendi şimdi odada.

Küçük kız konuşulanların onca anlaşılmasını güçleştiren yoğunluğuyla kıpırdandı.

Yemek tahtasının ayırımında birleşen çizgide gelişen koyu kahverengi bir budak kesintisinin insan başını anımsatan dalgalanmalarına bakıyordu.

Kulağına ders arasını bildiren zil sesleri geldi.

Şaştı Hediye.

Okulu öyle uzaktıki mahallelerinden.

Böyle bir şeyi duyabilmesine inanmadı.

Olan dikkatini bu içten içe dalgalanarak genişleyen seslere verdi.

Dışarıdan gelmiyordu sesler. Düşüncesine çizilmiş ışsız okul koridorlarından taşıyordu.

Titreşimler genişliyordu kulaklarında. Öğretmenin masasının bitişiğinde kara tahtada sürtünen tebeşirin eline sinip tozuyan kuru kokusunu çekti içine. Arka sırada Şahver bileğinde bakır bilezikleriyle, boynunda sicime asılı silgisiyle, eli çenesine dayalı bakıyordu Hediye'ye. Öğretmen onun ve Nâre'nin süslerini çıkarttırılabey epey olmuştu. Nâre'nin boynundaki çini mavisi boncuklar şimdi düşündüğünde ilk günlerdeki gibi ferahlık verdi Hediye'ye. Nâre maviliklerle. Şahver bileğinde vuruşan

bakırların tınılarıyla duruyorlardı öylece. Öğretmen onları azarlıyor, “Bir öğrencinin asıl süsünün temizlik olduğunu biliniz” diyordu. Hediye parmağındaki, dayanıksız maddeden yapıma çitlembik renkli taşlı yüzüğünü çıkarıp cebine atıveriyordu. Yerden çöp, kâğıt toplarken de cebinin açılmasına eliyle engel oluyordu yüzüğü düşmesin diye. Taşı gömen oyuğun çevresindeki uyumsuz maden çentiklerin kaba, sıradan işçiliği bile onun için hep ilgi çekici olmuştu. Her çıkıntının ötekine uymazlığını ilgiyle izlerdi.

Odanın kapısı açıldı.

Hediye’nin kulaklarında zil sesleri kesildi.

Orta boylu, genç bir kadın eşiği aştı, durdu.

İşğin bütünyle aydınlatıldığı yüzünde çevresini araştıran gözleri, yuvarlak yemek tahtasının başında önüne bakarak oturan küçük kızda takılı kaldı.

- Hediye dedi şakacı bir sesle, ben de sizle geleceğim alışverişe. Turuncu yün bitmiş, tezgâha yetiştireceğim öğleye kadar. Hadisenize! Bak yengen çarşafının altını giymiş. Yoksa sevinmiyor musun sana yeni şeyler alınacak diye. Ağrıların azaldı mı bari? Bugün çok soğuk. İliğine işliyor insanın. Ateşe lahana koyduk. Vallahi buğusuna, kokusuna hiç aldırmadan odada pişiriyoruz. Camlardan dışarı görünüyor. Kışın buğulanmış cam seyretmek insanı keyiflendiriyor.

Genç kadının konuşmasının yersizliğini anlayıverdi, sustu.

Gür kumral saçlarını alnını açıkta bırakacak gibi iki tokayla germiştı yanlarından. Utandı. Yanıt almayışının getirdiği tedirginlikle, girdiği an attığı adım kadar bir uzantı içinde toparlandı.

Kapı açıldığında yaşlı kadın sedire oturmuştu.

Karşı duvarda birden başlayan yağmurun vuruşları görünüyordu.

Gelin gülümsedi. Sesindeki kırgın anlamı gitti, gündelik konuşmasını yeniledi. Yağmurun çağıltısı artıyordu.

- Hoş geldin Firdevs, kardeşim dedi. Birazdan çıkar eğlene güle beraber gideriz. Hediye toparlanır şimdi.

Kapıdaki, yaşlı kadına yöneltti sesini, çekingen sordu.

- Teyzeciğim biz çıkınca annem sana uğrayacak, yalnız kalmasın diye. Kardeşim tezgâhın atmalarını hazırlayana kadar iki laf edersiniz.

Yaşlı kadın duvardaki yosunlaşmış otların arasından hızla akan yağmurdan gözlerini çekmedi.

Ellerini gene dizlerinde birleştirdi. Altına aldığı ayaklarının üstünde isteksiz kıpırdandı, baktı kapıda duran genç kadına.

- Gelsin isterse. Yalnızım diye olmasın gelmesi Firdevs kız. Öyle çok düşünüp estirecek şeyim oldu ki bir yıla yakındır, Tanrı bilir böylesine yalnızlık denmez. Yalnızlık duymam, ancak geçmiş yıllardaki onmazlıkları kopup koparamadığım da oluyor. Onda da geç kaldım. Yaş doksana varır a be kızlar. Biz eskiden bu yana yaşadığımız, görüp geçirdiğimizi şu kara duvarın önünde yeşillendirirken artık sizler için düşünür olduk. Gelsin annen, başımın üstünde yeri var. Dedim ya gelişi yalnızlığımıza olmasın.

Sustu yaşlı kadın.

Yüzünü tam çevirdi odaya.

Küçük kalkık burnunun altında derin çizgilerle bezeli ağzının yaşlılıktan düşen uçları gerildi...

- Haydi Hediye kalk bakalım! dedi. Mari bu ne uyuşukluk. Bir kat hırka daha giy. Başına da örtü sar. Yağmur fena bastı. İskeleyle varınca çıkarırsın örtünü. Utanır bu kız Firdevs yavrum, giydiğinden çıkardığından. Bugün yengesi alacak ona bir palto. O zaman demeyecek, nine herkes soruyor bana, üşümez misin böyle gezerken paltosuz... Al buna gelin bir iyi şey giysin burnunu dikerek. Sormasın kimse çocuğa, yok mu giyeceğin kara kışta a be çocukcağız diye...

Gelini saran gölgeyi Hediye hemen tanıdı.

Bir de yemek tahtasını kurduğunda ara sıra görürdü o kararmayı yengesinin yüzünde.

- Anacığım çok kalın olmasa da bir üstlük alacağız kıza. Hem ben ona örüyorum ev yününden bir yelek, giysin altına her şeyinin diye. Yetmez belki para hepsine.

Hediye ayağa kalktı.

Ninesine yöneldi.

Yaklaşmadan durdu.

Elini hırkasının cebine soktu, yüzüğünü çıkardı, özenle parmağına geçirdi.

Duvarda asılı dört köşe küçük aynanın oraya döndü birden. Kendisine aynada bakmadan duvar girintisindeki tarağı aldı, saçlarını taramaya başladı. Saçlarının bir bölümü yüzünü yarı yarıya kapamıştı.

- Ben yarın gittiğimde peki söylerim nine, öğretmene dedi. Bugün paramızın yettiğince palto gibi bir şey alalım? Giydiğimde ısıtmaya da herkes paltom var sansın. Yengem bana nasıl olsa yün yelek örecekmış. Bu kış artık paltom var sansınlar istiyorum. Kara önlük de alalım. Ha ninediğim? Vallahi dediklerini diyeceğim bir bir öğretmene.

Saçlarını taramaktan cayıp tarağı aldığı yere koydu.

Duvarın oluklaşmış taş aralarından yağmur selleşerek fışkırıyordu şimdi.

Kapıdaki genç kadın konuşmayı ilgisiz dinledi.

Yaşlı kadının konuşma vurgularındaki değişiklikten ötürü pek de çıkaramazdı söylediklerini. Yüzü rahatladı.

- Peki öyleyse. Ben de şimdi hazırlanayım. Gelirim, çıkarız hemen...dedi.

Çıktı. Oda kapısını örttü.

Gelin, Hediye'nin giydiği genişçe yün hırkanın önünü kavuşturdu. Çengelliğneyle sıkıca iğneledi. Başına çiçekleri boya salmış bir eşarp bağladı. Kızın küçük gövdesi, sıksa bacakları, bunca kalın, kaba şeyin altında başına örtü de bağlanınca gülünç, garip bir görünüm aldı.

Yengesi çarşafının üstünü aramaya başladı.

Yaşlı kadın da, Hediye de gelininin aranıp durmasını önce seçemediler. Bir süre sedirin oralara dek bakınan kadını izlediler. Sonra.

- Ne aranırsın a be gelin? dedi kaynanası.

- Çarşafımın üstünü anacığım. Nerededir bu, nereye gitmiştir?

- Kafandadır mari gelin dedi, gülmeye başladı.

Bakınıp duran küçük kız da ninesinin gülüşüne içtenlikle katıldı.

- Bende kafa mı kaldı be anacığım? dedi gelin. Olmayan kafaya örtü ne gerek.

- Ya, öyle ya dedi yaşlı kadın. Bu çarşafılamak da yosulluğumuzun töresi oldu. Olmalı ki çok paramız kestirmeliyiz sana kadife karası, kadife yumuşağı paltoluklar. Geçirmelisin fidan bedenine, salınmalısın. Var mıydı senin gibi gelinim! Düğün kurulduğunda, karşılama oynarken adım atışları, sekişleri meltem, peri uçuşlu olan. Ah benim kızım! Deme bana gençliğim geçti diye. Elbette örtünürsen, ucuzdur, bir kesimde elden çıkar, bir boyada her ak pamuklu kara olur, diye bu kumaş torbayı üstüne, unuttur insan adımının güzelliğini, bakışının serbestliğini. Bunlar bize bura yadığıdır gelin. Bu yaz ılıcalara varırsak alacağım sana aktan, pembeden has Bursa ipeği. Ah benim gelinim, gezeceğiz ulu çınarlı Bursa çarşılarını. Gövdeme girmiş kötü ağrıları bir geri teptirelim, deme bir daha bana gençliğim geçti diye. Ben otuz beşlerimde mor atkıya bürünürdüm, saçıma karanfil yağı sürerdim.

Gelin kara örtüyü yüzünü üçgenleştiren bir kapalılıkla dolayana dek düzgün sardı başına. Çenesinin altından ucu kara topuzlu, küçük bir iğneyle sıkıladı. Ses çıkarmaksızın kaynanasının konuşmasına giderek kendisini kaptırışını dinledi.

- Varacağız evet dedi kaynanası. Bursa'ya yeniden. Bir yol parası epi topu. Bahara daha çok var. Kısarız masrafı bakınıp alınana...

Oda kapısı açıldı. Kırmızı eski bir manto giymiş komşuları başını uzattı.

- Çıkıyor muyuz? diye sordu.

- Çıkıyorlar dedi yaşlı kadın. İkisi de hazır. Benim un kurabiyelerimi unutmayasın Hediye kız. Hem yaza Hediye'nin yengesi de yeldirme giyecek ipekten. Bursa'ya gidip Piriştineli Şebike'yi bulacam. Ah benim has ahabplarım. Tıpkı çeyiz düzer gibi yeniden toplanıp çıkacağız çarşılara. Unutmayın mari dediklerimi. Almayın eğlenceye beni.

Hediye örtünün daha küçülttüğü ince yüzüyle dalgın, ninesini dinliyordu.

- Unutmaz dedi yengesi. Senin hiçbir dediğini unutmaz, anacığım. Yıllar geçse de unutmaz Hediye.

Sonra konuşmasındaki 'yıllar geçse de' sözcüğünün ağır, karanlık anlamını kavrayıverdi. Yüreğinde dikenleşen bir acının vurmasıyla ne yapacağını bilemeden bir iki adım atıp durdu, yeni şeyler söylemek için arandı bulamadı.

- Güzel gelinim dedi yaşlı kadın. Has kızım! Hadi tez gidin, tez dönün. Benim Hediye'ye anlatacağım bir masal var.

Hediye içinde arı bir sevincin unutkan saf açılışını gördü, dikleşti.

Örtülü küçük başını yukarı kaldırdı.

Burnunun üstünü kırıştıran kocaman gülüşüyle,

- Yaşa nineciğim! Senin her dediğini yaparım ben vallahi dedi. Yengem doğru söylüyor.

Yıllar geçse de unutmam bana söylediklerini. Hattâ...

Duraladı, arandı, gülüşü silindi, çilli burnunda biriken gülüş çizgileri dağıldı, kara gözlerinde beliren kesinlik söylemek istediğini seçmenin rahatlığıyla parladı:

- Hattâ ölsen bile nineciğim... Hiçbir sözünü unutmayacağım vallahi. Yengem doğru söylüyor.

Haziran 1972

Toplu Öyküler / Yapı Kredi Yayınları

Cemil Kavrukçu

İNCİR AĞACI VE ŞİMŞİRLER

Nurhayat Hanım, orta yaşı geçmiş ve hâlâ evlenmemiş kızı Hayriye ile pencere önündeki üçlü koltukta oturuyordu. Eylülün ikinci güneşi Nurhayat Hanım'ın omzunu aşarak elindeki çay bardağına girip çıkıyor koltuğun rengi solmuş döşemesine dokunup yerdeki kilime yayılıyordu. Az önce ikinci ezanı okunurken Nurhayat Hanım iç geçirip derin bir soluk alarak, "Aziz Allah," demiş, ezan bitene dek gözleri kilimde bir noktada, elindeki şişleri kıpırdatmadan öylece beklemişti. Bu sessiz ayine Hayriye de, ziyaretine geldikleri Cemile Hanım da katılmıştı. Zamanın iyice yavaşladığı odada ağır bir hava vardı. Her ezan sesi, aylar önce yitirdiği oğlunun acısını tazeliyordu Nurhayat Hanım'ın.

Çayını bitirip, "Ziyade olsun," diyerek bardağı yanıbaşındaki sehpaye bıraktı. Onların karşısındaki tekli koltukta oturan ev sahibi Cemile Hanım yenisini doldurmak için yerinden kalkınca, "Teşekkür ederim," dedi, "Başka içmeyeyim."

"Bir bardak daha doldursaydım."

"Fazlası dokunuyor. Bilirsin, eskiden tiryakiydim ama şimdi içemiyorum."

"Sen bir tane daha içersin değil mi Hayriye?"

"Bana da yeter abla, teşekkür ederim."

Üçü birden, çay içmek için ellerinden bıraktıkları örgülerine uzandılar. Metal şişten yansıyan bir ışık çizgisinin duvarda belirip hızla yittiği sessiz ve sıcak odada konuşmaktan çok susarak oturuyorlardı. Aradan, bağrıışan, gülüşüp, şakalaşan, hatta küfürleşen çocuk sesleri doluyordu odaya. Ne sattığı anlaşılmayan biri geçiyordu sokaktan. Sonra tekerlekleri kaldırımda tıngırdayan bir at arabası. Ardından bir motosikletin vinıltısı. Oda sessizliğe bürününce de Nurhayat Hanım derin bir soluk alıp, "Allah," dedi usulca.

Bir ara örgüsünden başını kaldırıp bir şey anımsamış gibi duvara baktı. Yeniden işine dönünce, “Geçende Pakize’yi gördüm Bursa’da,” dedi, “Tıp Fakültesi Hastanesi’nde karşılaştık. Bir bozulmuş, bir bozulmuş ki, görsen tanıyamazsın. Gelip de ‘Nasılsın Nurhayat Abla, ben Pakize’yim, tanıyamadın galiba, Şakire Abla’nın kızı...’ demese inan olsun tanıyamayacaktım. Kucaklaştık.”

“Görmeyeli kaç yıl oldu,” diyerek iç geçirdi Cemile Hanım. “Pakize evlendikten sonrada hiç görüşmedik. En son annesi öldüğünde gelmişti de o zaman görmüştüm.”

“Seni sordu o da. İyi olduğunu söyledim.Selam söyle, dedi.”

“Aleykümselam,”deyip gülümsedi Cemile Hanım.

“Kocasından ayrılmış.”

“Yaa!”

“Geçinememişler. Adam içkici, kaba saba biriymiş. Baştan anlamamışlar. Efendi görünüşlü, sevilen sayılan biriymiş de içince bambaşka oluyormuş. Çok çektiymiş Pakize’ye. Öyle işte, kısmet. O da kalkıp Bursa’ya gelmiş. Annesinin evini kiraya vermişlermiş ama boşanınca kiracıyı çıkarmış. Şimdi orada oturuyormuş. Sana selam söyledi. Cemile Abla Bursa’ya gelirse beklerim, dedi.”

Hayriye başını kaldırmadan örüyordu.

“Yaa,” dedi Cemile Hanım yeniden. Kızı Neval’in de evliliği yolunda gitmiyordu. Acaba ona mı dokundurmak istemişti Nurhayat. Vedat evlenmemişti. Sedat’ın karısı ise görmek istemişti Cemile’yi.

Hayriye başını öne eğmiş hızlı hızlı örgüsünü örüyordu.

Pakize’nin Bursa’da olduğunu ve Hisar’daki o küçücük evde oturacağını öğrendiğinden beri içi içine sığmıyor; bir sevinç, bir coşku, uçuyor sanki. Oysa Pakize kocasından ayrılmış, yuvası dağılmış, üzgün. Belki Neval de ayrılacak. Ayrılın, çekmesin. Ama şu an hiçbirisi umurunda değil Cemile’nin. Nurhayat onun yine orada oturacağını söylemeseydi, yalnızca üzüntüsünü paylaşacaktı belki; ama şimdi bunu düşünemiyor. Gidecek, yine o sokağa girecek. Kısa ve çıkmazmış gibi görünen, birden şaka yaparcasına dik bir dirsekle sola kıvrılıveren sokak. Sağ yanında, beyaz badanalı, üstü tek sıra kiremitli alçak bahçe duvarı var. Annesinin elini tutmuş kırmızı ayakkabılı, kırmızı çantalı kız çocuğu bu sokaktan geçerken duvarı aşmış erik ağacının meyve yüklü dalları başlarına doğru eğilirdi. Yine de her yer şeftali kokardı.

Dirseği dönünce, alt kattaki oturma odasının demir korunaklı penceresi ve açık yeşile boyanmış tek kanatlı sokak kapısı görünürdü.

İki ilerisindeki evde geçen yılları ise hatırlamıyor. Doğduğu, bebekliğini geçirdiği evin ne bir anısı var ne de kokusu. Şakire Abla o yılların komşusu, annesinin vefalı dostu. Babasının İnegöl'e tayini çıkınca bile bu dostluk kopmamış, daha da güçlenmiş.

Sonra o tanısı konamayan, annesini içten içe yiyen hastalık, Bursa'ya gidiş gelişler, doktor doktor gezmeler... Bir an bile yalnız bırakmıyordu annesini. Ne zaman Bursa'ya gidilse o da minicik bedeninin hırpalanmasını göze alarak annesiyle babasının peşine takılıyordu. Ulaşım o yıllarda çok zordu. Aynı gün İnegöl'den Bursa'ya gidilip dönüleliyordu. Bozuk para dolu kumbaralar gibi şangırdayan, kaskatı, benzin kokan otobüsler. Her yolculuk bir ölüm onun için; benzi sararıyor, kusuyor, başını annesinin kucağına koyup otobüsün sarsıntıları içinde yatıyor. Usul usul saçlarını okşayan eli yatıştırıyor Cemile'yi. Yüzü günden güne solan annesinin bir gün onu bırakıp gitmesinden çok korkuyor.

Saçını okşarken derin derin içini çeken annesi de biliyor muydu bunu?

Annesini yitirdiklerinde altı yaşındaydı Cemile. Abisi de dokuz. Onlarla birlikte oturan anneannesinin (abisi de, o da Nağna diyorlardı anneannelerine) eline kalmışlardı. Bir süre sonra Cemile'nin herşeyine karışan Nağna, ilkokuldan sonra okumasını da engellemişti.

İç geçirdi Cemile Hanım.

Zor günlerin gerçek dostuydu Şakire Abla. Ne zaman Bursa'ya gidilse onda kalınıyordu. Hisar, o sokak, beyaz badanalı alçak bahçe duvarı, mutfağın küçücük penceresi...

"Annem hastayken hep onlarda kalırdık," dedi Cemile Hanım.

"Yaa," diye hayıflandı Nurhayat Hanım, "komşu annemizdi, küçüktüm ama hatırlıyorum. Annen çok iyi bir insandı, Allah rahmet eylesin."

Cemile Hanım örgüsünü kucağına bırakıp gözlerini kilime dikti.

"Hele birinde," dedi. Buruk bir gülümseme yayıldı dudaklarına. "Annemin birkaç gün kalması gerekmişti Bursa'da. Babamın görevi nedeniyle biz dönecektik. Ben ise annemle kalmakla babamla gitmek arasında bocalayıp duruyordum. Neden

mi? O gün çarşıdan ağabeyime bir hediye almıştık; meşin okul çantası. Annemde içine kocaman bir çikolata koymuştu. Çocukluk işte, o hediyeyi ağabeyime ben vermek istiyorum. Bir yandan da annemi bırakamıyorum. Gün boyu kendimle cebelleştirmiştim durdum. Sonunda ağabeyimi sevindirmek ağır bastı. Annem sıkı sıkı sarılıp yanaklarımdan öptü, iyi yolculuklar diledi. Ondan ayrıldım ayrılmasına ya, hiç rahat değildim. İçim içimi yiyordu. Otobüsün yanına vardık. Yolcu az o yıllar. Dolunca kalkacak. Geçip bir koltuğa oturduk. Otobüs dolmak bilmiyor. Zaman geçmiyor. Dayanamadım, ağlamaya başladım. Babam nedenini sordu. Annem, dedim, annemsiz yapamam ben. Otobüsten indik. Elimden tuttu. Yeniden Hisar'a döndük."

Bir süre susup yerdeki kilime baktı.

"Annem öleli altmış yıl oluyor Nurhayat Hanım, ama ben onu hiç unutamadım."

Nurhayat Hanım, "Ya ben ne yapayım?" der gibi başını ağır ağır salladı.

"Ölenle ölmüyor Cemile Hanım, Allah öyle bir sabır veriyor ki, nasıl katlanıyor insan."

Cemile Hanım o anda annesini gördü. Kendisinden çok gençti. Odada, aralarında vardı. Karşısındaki üçlü koltukta, Nurhayat Hanım'ın solunda oturmuş gülümseyerek yaşlı kızına bakıyordu. Yüzünü asma hemen, dedi, siz küçüktünüz, babanız daha gençti. Annemde yabancı birini getirmedi ki eve, amcasının kızını getirdi size anne olarak. Nağna hep senin iyiliğini istedi, koruyup kolladı. Sabiha da ne sana ne de ağabeyine kötü davrandı. Eylülün ikinci güneşi solgun, hasta yüzüne vurmuştu. Biraz sonra üst kata çıkacaklar ve sokak lambalarını yakıp akşamı getiren büyük şapkalı adamı izleyecek, birbirlerine bakarak gülüşeceklerdi.

"Ne zaman Bursa'ya gitsem Şakire Abla'ya uğrardım," diye sürdürdü konuşmasını. Artık onlara değil, solgun yüzlü annesine anlatıyordu. "Daha Hisar'a çıkarken duyardım o kokuyu. Hele ucunda küçük mutfak penceresi görünen sokağa sapınca iyice belirginleşir, kalbim heyecanla çarpardı. Açık yeşil boyalı kapıyı çaldığımda dayanılmaz bir heyecan olurdu içimde. Kapıyı Şakire Abla değil de annem açacaktı sanki.(Annesi hafifçe başını eğdi, yanaklarından süzülen gözyaşlarını gördü Cemile Hanım.) Sonra Şakire Abla'nın iç avludaki taşlardan gelen takunya sesleri, yılların eskitemediği dost gülüşü. Annem bu evde, diye düşündüm. Annem bu evde!"

Annesi şimdi sesli sesli, omuzları sarsılarak ağlıyordu.

Nurhayat Hanım ve kızı örgülerini kucaklarına bırakmış ilgiyle Cemile Hanım'a

bakıyorlardı. İkisi de, alçalıp yükselen ses tonundaki heyecan dalgasını hissetmiş olmalıydı.

“Şakire Abla öldüğünde çok ağladım. Annemi yeniden kaybetmiştim. Şakire Abla olmayınca o ev de olmayacaktı. Çünkü yıllardır orada tek başına yaşıyordu. İki kızıda evlenip Bursa dışına yerleşmişti. Belki o evi satarlardı. Sonra bir avuntu buldum kendime, olsun dedim, Bursa’ya her gittiğimde sokağına girer, küçük mutfak penceresini görürüm.”

Oda iyice sessizleşmişti. Cemile Hanım konuştuğu sesi daha da kısılıyordu. Karşısındaki ana-kızı görmüyor, yıllarca içinde sakladığı özlemi sadece ve sadece annesine anlatıyordu.

“İncir ağacı ve şimşirler”, dedi dalgın dalgın. Sonra birden konuklarının karşısında olduğunu farkedip toparlandı. Yüksek sesle düşünmüştü. Karşısındaki koltukta Nurhayat Hanım ile Hayriye vardı. Annesi gitmişti. Açıklama gereği duydu.

“O evin kendine has bir kokusu vardı”, diye sürdürdü, “o kokuyu başka bir yerde duyacağımı sanmıyordum. Durup dururken ‘Anne’, dedim geçenlerde. Ben, altmışaltı yaşında, torun sahibi kadın. Sesli sesli ‘anne’ dememiştım yıllardır. Onu duydum. Çok yakınımıdaydı. Seslendim ona. Sonra da düşündüm, bana annemi hatırlatan ne? Buldum: incir ağacı ve şimşirler. ŞakireAbla’nın evinin kokusu. Avludaki incir ağacını hatırladım, sonra da avludaki çiçekliği çevreleyen şimşirleri... Demek Pakize artık o evde yaşayacak!”

Hayriye kalkıp sehpanın üzerindeki bardakları aldı.

“Çay içeriz değil mi Cemile Abla?”

“Doldur kızım,” dedi Nurhayat Hanım, “Cemile Ablana da doldur. İçeriz.”

Hayriye’nin hareketlenmesiyle toparlandı Cemile Hanım. Annesi odanın kapı eşiğindeydi. Solgun bir gülümsemeyle el salladı kızına.

Aynadaki Zaman / Can Yayınları

Murathan Mungan

YAKASI BEYAZ KÜRKÜ TABA RENGİ KABAN

Araba gelip kapı önündeki çakıllı yolda durduğunda, o mutfaktaydı ve üzeri başparmak büyüklüğünde göçükler ve şekilsiz bombelerle bezenmiş, üfleme camdan yapılma “Leonardo” bardaklardan birini özenle yıkıyordu. Musluktan akan suyun sesine dalıp gitmiş olduğunu o zaman anladı Esme. Dalıp gittiği yalnızca suyun sesi de değildi üstelik; nedenini bilmediği, zihninde görüntüleri ve çağrışımları olmayan bir ruh sükûnetiyle içinin kuytusuna çekilmiş, kapıldığı kör huzurun tadını çıkarıyordu. Yardımcısı olan kadın, camı çok ince olan bu bardaklardan birkaçını dikkatsizlikten kırmış olduğundan artık ona güvenmiyor, her seferinde kendi yıkayıp kaldırıyordu; ama kaç dakikadır elinde evire çevire defalarca ovaladığına bakılırsa, şimdi yıkadığı yalnızca bardak da değildi; suyun altında zihninden ya da içinden akıp gitmekte olan başka bir şey daha olmalıydı.

Arabanın sesiyse başını kaldırıp camdan dışarı baktı. Gelmişlerdi.

Yola, bahçeye bakan geniş pencereyi kaplayan, büzgü aralıkları seyrek tutulmuş mutfak perdesi ve altındaki ekruli tül, tam tezgâh üstünden başlıyordu. Hafif pürüzlü dokusuyla Buldan dokumasını andıran mutfak perdesinin üzerinde kırık beyaz, açık gri renklerde iri kareler ve ancak yakından bakıldığında fark edilen dikey ve yatay olarak kesik kesik akan uçuk pembe çizgiler yer alıyordu. Güneşli havalarda buğday tarlası gibi ışılan ekruli tül, cam önündeki ahşap yüzeye sıralanmış küçücük, rengârenk saksılardaki süs bitkileri, diri renkleriyle göz alan cam önü çiçekleri, sevimli hayvan bibloları hep birlikte hoş bir uyum içindeydiler ve bunların tümünün varlığıyla anamlanan sağlam bir fotoğraf karesi olarak Esme’ye, bir dekorasyon dergisi sayfasında gördüğünde kapıldığı heyecanı yaşıyorlardı. Özen ve emekle hayata geçirilmiş bir mutluluktan bu. Şu anda camdan dışarı bakmakta olan Esme’nin içinde yer aldığını düşündüğü bu kare, duyduğu huzuru ve güveni kendi gözünde bir kez

daha pekiştirdi. Her şey olması gerektiği gibiydi. Kendini içine yerleşmiş hissediyor, oturmuş bir hayat sürüyordu. Sanki her şey bunlar içindi. Bu güvenli ve şık karede yer almak için. Daha yeniyetme bir kızken kurduğu hayallerini gerçekleştirmiş olan başarılı bir kadının gururu ve güveni içinde ellerini kurularken, içinde yer aldığı bu ânın bir sahne olarak tadını çıkarıyordu. Arabanın içinde iki siluettler yalnızca. Bir bulutun gölgelendirdiği camın ardında belli belirsiz görünen ve az sonra çekip gidecek iki siluet. Bütün bir hafta sonu kendi kendiyile baş başa kalacak, ayaklarını uzatıp keyif çatacak, kafa dinleyecekti. Her zamanki gibi çok yoğun, gergin, yıpratıcı bir hafta geçirmişti. Üst kattan telaşlı koşuşturma sesleri geliyordu; belli ki, kızı onların geldiğini görmüş, son hazırlıklarını tamamlıyordu. Son birkaç yıldır bütün hafta sonlarını onlarla geçirmeye başlamıştı İrem. Sık sık da arabayla İstanbul'a gidiyorlardı. Hatta Esm'e'nin son zamanlarda iyice sıklaşan yurtdışı gezileri nedeniyle hafta içi de onlarda kaldığı oluyordu. Sonuçta, her iki tarafın da işine gelen bir durumdu bu. Havalara bayağı serinlemeye başlamıştı, yanında fazladan hırka, kazak almasını söylemiş miydi İrem'e? Her ne kadar sık sık "Koca bir kız oldu artık," diyorsa da, kimi zaman onun en basit şeyleri akıl edemediğini gördükçe bu konuda erken bir yargıda bulunduğunu düşünüyordu. O, hâlâ bir çocuktu. Bu sırada arabadan indiler. İlkini karısı indi. İnce uzun bacaklarını bir tayt gibi saran, daracık paçaları, ayak bileklerinin azıcık üzerinde biten uçuk pembe bir pantolon, üstüne peluş benzeri bir malzemeden geniş yakalı, kar beyazı, kocaman bir mont giymişti. Kol manşetlerindeki iri kemik düğmeler dikkat çekiyordu. Sıradışı bir şıklığı vardı gene. Her ne kadar Esm'e bu gerçeği kabullenmekte zorlanmışsa da, doğruyu söylemek gerekirse bu kadın her zaman şık, alımlı ve gösterişli olmayı bilmişti. Onun giydiklerinin bir tekini olsun kendi üstüne geçirmezdi ama o her giydiğini yakıştıırıyordu işte! Ense hizasında kestirdiği gür ve dalgalı saçlarını dağınık sayılabilecek ölçüde kabartmış ve birkaç tutamını pembe fiyonklu küçük, sevimli tokalarla tutturmuş, kendisine azıcık serseri, bohem bir hava vermişti. Ayağında hayli gösterişli yüksek topuklu, atkılı bembeyaz ayakkabılar vardı ve makyajı her zamankinden çok daha koyuydu; etli dudaklarının narçiçeği kırmızısı buradan bile belli oluyordu; alnına kaldırmış olduğu 60'lı yıllara özgü kuyruklu siyah gözlük ve rengârenk imitasyon bilezikler, bu tasarlanmış rüküşlüğün şıklığını tamamlayan seçilmiş aksesuarlardı. Bu denli hazırlanmış olduğuna bakılırsa, anlaşılan buradan eve dönmeyip dosdoğru bir yerlere gideceklerdi. Onun, hep bir moda dergisinden fırlamış gibi görünen şıklığı, çoğu kez bulunduğu ortama ters düştüğünü umursamayışı, sanki Bursa'da değil de Paris'te yaşıyormuş gibi aldırma halleri, daha en başta İrem'i tavlama, kalbini kazanmaya yetmişti. Esm'e, bütün bunları yalancıkdan bir arkadaşlık kurma gayreti sanmıştı başlarda. Ama tanıdıkça, onun hilesiz bir kadın olduğunu anlamış, kadının içtenliği ve sahiciliği karşısında fazla direnememişti. O, gerçekten böyle bir insandı.

Göründüğü gibiydi. “Cool” sözü onun için söylenmişti sanki. Bütün eski eşler gibi Esme de Engin’in, kendinden sonra ona bu kadar benzemeyen bir kadında ne bulduğunu anlamakta güçlük çekiyordu.

Ardından Engin indi arabadan. Arabanın burnunu dönerek öne çıktığında Esme birden bire içinde bir yer kesilmiş gibi canının acıdığını hissetti. Engin’in üzerinde, nişanlandıkları yıl, ona doğum gününde armağan olarak aldığı yakası beyaz kürklü taba rengi kaban vardı ve çok uzun zamandır üzerinde görmediği bu kaban, bunca yıl gömdüğü, unuttuğu, unutmak istediği, kendine hatırlamayı yasakladığı ne varsa, bir batık gemi enkazının suyüzüne vurması gibi hepsini birdenbire suyun yüzüne kusmuştu.

Birden bire musluğun başında kalakalmıştı Esme.

Yanı başında biten İrem’in sesini duymadı bile: “Geldiler!”

“Anne! Geldiler, diyorum.”

“İçeri gelmeyecekler mi? Bir sorsan...”

“Geç kaldık zaten, sanmıyorum.”

Birden o kabanı yakından görmek istedi. Engin’e değil, o yakası beyaz kürklü taba rengi kabana dokunmak istediğini fark etti o an. Yıllara dokunmak istedi.

“Beyaz şarabımı buzluğa koymuş muydun?” diye sordu İrem’e. Sesi engelleyemediği biçimde sert çıkmıştı. Birdenbire sesine inen bu hırçınlıkta, sorusuna yanıt almaktan çok azarlamak için bahane bulmak amacı seziliyordu.

“Koydum anne. İki şişe.”

“Tirbuşonun yeri değişmedi gene inşallah. Senden sonra bir saat tirbuşon aramak istemiyorum gene.”

İrem geldi, çekmeceyi açtı, tirbuşonu alıp annesine gösterdikten sonra tekrar yerine koydu. Çekmeceyi kapattı. Annesindeki ani değişikliğin farkına varmış, bu duruma bir neden bulmaya çalışan gözlerle bakıyordu ona. Halinde uzlaşmacı bir tavır vardı. Birkaç dakika sonra buradan gideceğini biliyor, son anda bir sorun çıkmasın istiyordu. Esme, yüzünü kızından saklamaya çalışırken bu sırada kapı çaldı. İrem tam kapıyı açmaya gidecekken kendisi yekini öne çıkarak kapıya yönlendi. Gerçekten o kabanı yakından görmek istiyordu. Canını acıtmak pahasınada olsa görmek istiyordu. Engin, genellikle eski şeyler giymeyi sever, kolay kolay hiçbir

giydiğini atmazdı; evlendiklerinde, kolejde yatılı okurken on üç yaşında giydiği pantolonları bile taşımıştı yeni evlerine de, o zaman çok gülmüşlerdi buna. Zaten her şeye çok güldükleri zamanlardı. Bu kabanı ise ne zamandır unutmuştu Esme. Ona, beraberliklerinin en güzel zamanlarını hatırlatıyordu. Üzerinde bu kabanla çekilmiş ne çok fotoğrafı olduğunu düşündü Engin'in. Çoğunda da birlikteydiler. Sandığa kaldırdığı albümlerin bir tekinin kapağını bile açıp bakmamıştı ne zamandır. Geçmişe harcayacak bir âni bile yoktu. Kabanda geçmişte kaldı sanmıştı.

Bunca zaman sonra Engin'in yeniden bu kabanı giymesinin ne gibi bir anlamı olabilir ki? Yeni ne alırsa alsın, eskilerini giymekten hoşlanan bir adam olmasıyla açıklanabilir miydi bu? Belki de artık ona hiçbir şey söylemiyordu bu kaban, üzerine sinen anıları toz silkeler gibi silkeleyip sırtına geçirivermişti sokağa çıkarken. Gerçek bu kadarcıktı işte. Esme için bu kaban hâlâ geçmiş günlere ait güzel şeylerin simgesiyken, onun için zamanla çağrışım yükünü azaltarak yalnızca sırtına geçiriverceği bir kaban oluvermişti. Birdenbire gücendiğini hissetti Esme. Neye ve kime olduğunu bilemediği bir küskünlükle içinde bir yerlerin derinden burulduğunu hissetti. Bunun, onu acıtacağını bilmeliydi Engin; bunu asla bilerek yapmış olmazdı. O hiçbir zaman zalim olmamıştı çünkü. Yalnızca düşüncesizlik etmiş olmalıydı. Düşüncesizlik edecek kadar mutluydu çünkü.

Kapıyı açtığı anda, Engin her zamanki koca çocuk gülümsemesiyle ona bakıyordu. Üzerindeki kabanın varlığı Esme'nin gözlerini değiştirmiş, Engin'in geçmiş günlerden taniyacağı o eski bakışlarından biri elinde olmaksızın gelip yerleşivermişti gözlerine. İçlendiği, gücendiği zamanlara ait bu tanıdık bakışı fark etmesin diye gözlerini kaçırdı ondan. Taba rengi kabanının çoban düğmelerine takıldı gözleri, kocası, üstünü giyindiğinde o ahşap düğmeleri iliklemekten özel bir hoşnutluk duyardı. "Hoş geldin," derken uzandı sol eliyle hafifçe kabana dokundu, elini hırsızlama bir hareketle okşar gibi kabanın üzerinde çok kısa bir an gezdirdi. Kabanın içindeki adamın artık bir başkasının kocası olduğunu biliyordu ve anıların değiştirilemezliğine, zamanın gücüne sahip bile olsa bir kaban, kaybettikleri yılları geri vermeye, geçmişini değiştirmeye yetmiyordu.

Tülin, kollarını göğsünde kavuşturmuş her zamanki sıcak gülüşüyle, her zaman mesafesini koruyan zarafetiyle Engin'in arkasında duruyordu; bir baş hareketiyle selam verdi. Onların birbirlerine çok yakıştıklarını bir kez daha fark etti Esme. Bundan bu kez acı duydu. Çok uzun zamandır hissetmediği derinlikte bir kıskançlıkla birlikte, bir acı... Onların kendisinden çalınmış bir hayatı yaşadıklarını düşündü. Bunu ne zamandır ilk kez düşündü.

Esme ısrar ettiyse de hole kadar gidip salona geçmediler. Zaten İrem de hazırды. Engin geç de olsa Esme’de bugüne özgü bir tuhafılık olduğunu sezdi. Tam olarak ad koyamadığı bir değişiklik, belki daha kapıdan çıkar çıkmaz üzerinde bile durmayacağı bir hal. Esme’yi her zaman duygularını saklamak konusunda bir Japon samurayı kadar sinsi ve soğuk olmakla suçlardı. Buna karşın bugün Esme’nin zaptetmekte zorlandığı, varlığından taşan bir şeyler vardı. Belki bir ara, arabada kızına soracaktı: “Annenin birşeyi yok ya. Bir tuhafılık vardı üzerinde?” “Her zamanki gibi çok çalışıyor, geceleri 10’dan önce gelmez oldu eve,” sonra parmağıyla CD çaları işaret ederek, “Tülin, altıncı parçaya geçer misin? En çok bu parçaya bayılıyorum,” diyecek ve altıncı parçaya geçeceklerdi. Tülin, ona adıyla hitap etmesini istemişti daha ilk tanıştıkları gün. Sonra da birbirleri için Tülin ve İrem olarak kaldılar. Engin, onların bu denli iyi geçinmelerinden ötürü mutluluk duyuyor, kızının annesinden çok Tülin’le arkadaşlık edebildiğini, hoşça vakit geçirdiğini gördükçe mutluluğu artıyordu.

Kapıdan çıktıklarında İrem peşlerine takılıp onlarla birlikte arabaya koştururken bir kez daha içi sızladı Esme’nin. Bir an önce büyüklerinden kurtulup eğlenceye koşturan yeniyetme çocukların telaşlı neşesi içindeydiler. Kendi ilk gençlik zamanlarında onu evden almaya gelen arkadaşlarıyla evlerinin kapısından kaçarcasına uzaklaşırkenki hallerini hatırladı Esme. Ne çabuk arkada bırakılan yaşlı kadın olmuştı?

Arkalarından kapıyı kapattıktan sonra, bir süre soluklanır gibi sırtını kapıya verme gereği duydu; ardından kendini siyah-beyaz Amerikan filmlerindeki gidenin ardından kapattığı kapıya yaslanan mutsuz kadınlara benzeterek kendi klişesinden rahatsız oldu. Yaptığı her şey nedense kendisine yaşlılığı, eskiliği ve eksilmeyi hatırlatmaya başlamıştı.

2.

Derin bir soluk aldıktan sonra yabancı bir yerdeymiş gibi salonun ortasında durup ölü denecek bakışlarla etrafa göz gezdirdi; hemen her şeyin titizlikle yerleştirildiği, her köşesini özenle çalışıldığı şık bir dekorasyon dergisinden alınmış bir fotoğraf karesinin içindeydi ama şimdi eskisi kadar huzurlu ve güvenli hissetmiyordu kendini. Eşyaların rengi matlaşmış, nesnelerin ışığı dinmişti. Arne Jokobsen stili sandalyelerden, içeriden aydınlatılmış vitrinde duran Philip Stark çatal-bıçak takımından, Alev Ebüzziya kâselerinden, duvarlarda Erol Akyavaş, Ömer Uluç imzalı resimlerden başlayarak, bugüne kadar kendini huzurlu, dingin, başarılı hissetmesine neden olan ne varsa, bir anda hepsi lav altında kalmış bir tarih kadar uzak ve yabancı gözüküyordu. İçini alacalaştıran bu duyguyu kısa sürede atlatmak, şimdi hissettiklerinin yanıltıcı, geçici olduğunu ummak istedi. Şu an en gereksindiği

şeyin sakinleşmek olduğunu biliyordu. Kötümserliğe kapılmamak konusunda, en azından ağır sorumluluklar taşıyarak içinde yer aldığı iş dünyasından ötürü hayli deneyimliydi. Karşılaştığı güçlükleri altetmede gösterdiği serinkanlı, sabırlı tutumu hep hayranlık uyandırmıştı ve her zaman çelik gibi sinirleriyle övülür, övünürdü.

Gidip şarapları buzluaktan çıkardı. Tekini alt göze aktardıktan sonra, diğerini açtı. Çekmeceden tirbüşonu alırken İrem'e az önce haksız yere çıktığını düşündü, böyle zamanlarda kendini sevmiyordu, hâlbuki içinde fırtınalar bile kopsa kolay kolay renk vermeyenlerdendi. Kapakları kumlu camdan yapılma içki dolabını açıp, Paris'ten aldığı uzun ayaklı, geniş ağızlı kadehlerden birini seçti. Onun gözünde şarap içmeyi bir törene dönüştüren ayın gereci gibi bir şey olan bu kadeh, yalnızca içindeki şarabı değil, yaşanan ânı da ısıtıp parlatıyordu. Bugün içkiye bu kadar erken bir saatte başlamayı düşünmemişti gerçi, ama şimdi şiddetle bir kadeh şaraba ihtiyacı olduğunu hissediyordu. Salonun iki basamaklı sekisinden inerek balkona ve bahçeye açılan tarafına geçti. Kum rengi geniş L kanepenin yastıklarının kabarıklığını yumruklarıyla patpatlayarak aldıktan sonra arkasına yaslanıp iyice kanepeye yerleşti, evin sessizliğini dinledi. Bu sessizlikten içini yatıştıracak bir dinginlik duygusu almayı umdu. Hâlbuki bu kez ürkütücü, sinsi, ölü bir şey vardı bu sessizlikte. Sessizlik kendisine yardım edeceğe benzemiyordu. Dışarıda da çıt çıkmıyordu. İçinde bir yüzme havuzunun da bulunduğu bahçeye çevirdi bakışlarını, havuzun üstünü kapayan katran rengi örtünün üzerine düşen yaprakların görüntüsü, içinde kök salmaya başlayan sinsi hüznü büsbütün güçlendirdi. Birkaç yıl önce Bursa'da, Çekirge'deki geniş bir apartıman dairesinden çıkıp Bademli'deki bu villaya yerleştiğinde, onu buraya çeken şey, bu sessizliğin vaat ettiği huzur olmuştu. Eski Mudanya yolunun üzerindeki bu küçük köy, yeni Mudanya yolu açıldıktan sonra sapaya düşmüş, Bursa'nın ileri gelen zenginleri de buraya birer ikişer villalar yaptırarak köye korunaklı, yalıtılmış lüks bir sayfiye görünümü kazandırmışlardı. Esme ilk zamanlar kendini Çehov'un öykülerinde söz ettiği dağaların birindeymiş gibi hissediyordu. Kentin merkezinden arabayla yarım saatlik uzaklıktaydı. Sabahları her zamankinden daha erken kalkması gerekeceğini biliyordu. Patronu, tam da o sıralar Esme iş değiştirmesin diye uzun vadeli bir sözleşme karşılığı bu villayı armağan etmişti ona. Çok geçmeden köyün çevresini yeni zenginlerin görgüsüzce para savurarak yaptırdıkları saray yavrusu çirkin villalar, yan yatmış apartımanlar biçimindeki sevimsiz kooperatif evleri kuşatmaya başlamıştı. Kaçamıyordunuz, hiçbir yere kaçamıyordunuz. Ardınızdan geliyorlardı.

Çocukluğunda evlerinin mutfağında çıta kadar incecik ayakları kırılacakmış gibi görünen açılıp katlanır bir masa vardı. Annesi, okul dönüşleri Esme'nin öğle yemeği için bir masayı açar, üzerine muşamba gibi bir örtü serer, yemeği bittikten sonra da yeniden katlayarak yerine kaldırırdı. Bu resimde içini sızlatan şeyin ne olduğu

kendisine hep yabancı kaldı. Nedenler, niçinler çoğu kez geçmişin boşluğunda asılı kalır; eşya öksüzü bir çocukluğun sinsi sızısının insanın göğsünden kolay gitmediğini biliyordu bir tek.

Evini her zaman yalnızken daha çok sevdi. Tek başınayken. Engin ve İrem'le birlikte oldukları zaman bile, onun için "ev mutluluğu", yalnız olduğu zamanlar demektir. Bencilliğin sinsi yüzü, suçlu keyfidi bu. Her eşyanın yerli yerinde durduğu, her şeyin yerini bildiği derli toplu bir görüntünün ona verdiği huzurun yerini hiçbir şey tutmuyordu. İkinci bir kişinin varlığı, bu düzenin altüst olması demektir. Evli oldukları yıllarda ortalığı dağıtıyor gerekçesiyle çıkıştığı Engin, "Sen bir evde değil, bir dekorda yaşamak istiyorsun," diyordu Esme'ye. "Sürekli dekor bozuluyor diye ayakta yaşayamazsın!"

Uzanıp sehpanın üzerinde duran kuruyemiş çanağındaki tuzlu fıstıklardan aldı. Tam ortasından kesilmiş armut biçimindeki kâğıt inceliğindeki bir seramik çanağı, birkaç yıl önce gittiği Kopenhag'dan almıştı. Gezdiği, gördüğü yerleri hep oralardan aldığı eşyalarla hatırlıyordu. Aldığı her eşya ona yaşadığını, var olduğunu hatırlatıyordu. Çağrışımlarını kıvılcımlandıran hafızasını ateşleyen büyü nesneler gibi, bu eşyalar yaşadığı anları tazeliyor; o günleri dirilterek içinde derin bir zaman sızısı uyandırıyor. Bu eşyanın imgesiyle birlikte, gezdiği her kent, alışveriş ettiği her dükkân, o eşyanın durduğu her raf, o dükkânın bulunduğu her sokak şimdiki zaman canlılığıyla gözlerinin önüne geliyor; içi, nedenini, niyesini bilmediği bir özlemle doluyordu. Var oluş mutluluğuyla. Anılara sahip olmanın gücüyle. Sahip olduğu eşyalar, sahip olduğu anılardı.

Bugün birdenbire Engin'in üzerinde gördüğü kabanın, adeta içini yırtarak ortaya çıkardığı duygularla şu anda nasıl başedeceğini bilemiyordu. Anlam veremediği, düzene sokamadığı, nicedir neresinde saklandığını kendinin de bilmediği bu karmaşık duyguların kendisine pahalıya patlamayacak bir açıklaması olmalıydı. Bu kanepeden kalkmadan bunu anlamayı umuyordu.

Geriye bakmaktan, geçmişini didiklemeden hiç hoşlanmazdı. Geçmiş onun için her zaman ölü bir şey olmuştu. İnsana zaman kaybettirmekten başka bir şeye yaramazdı. Ama tam da şimdi ihtiyacı olan tek şey, dönüp geçmişe bakmaktır sanki. Bir zamanlar hoşnutlukla iliklediği o ahşap düğmelerde kalmış parmakları, ona geçmişini işaret edip duruyordu. Oradan çekip alması gereken güçlü bir şey vardı. Bunca zamandır hallettim sandığı bazı şeyleri sahiden halletmiş olduğundan artık eskisi kadar emin değildi. Aslında her zaman yaptığı gibi, duruma bir sorumlu, bir suçlu arıyor, ama işin içinden çıkamıyordu; en önemlisi şiddetle bu sorumlunun

kendisi olmamasını istiyordu. Bir ayağını altına almış, çenesini dizine dayamış olarak çöktüğü bu kanepede, kızgınlığını kime yönelteceğini bilemeyen, öfkesi elinden alınmış çaresiz kadınlardan biri olmuştu birdenbire. Bu durumlarda kullanılabilecek, kolaylıkla başkalarını suçlu çıkartacak klişelere sahip değildi. Bütün yaşamını bir iş idaresi, bir yönetme bilimi gibi düşünmüş olmasından ötürü hayata dair atladığı sıradan görünen önemli şeyler olabileceğinin kuşkusunu taşıyordu. Engin’le evlilikleri bir rüya gibi başlamıştı oysa. Her şey hep istediği gibi olmuştu. Engin yönetilmesi kolay bir erkekti; Esme, sonraları “Benim ilk çocuğum İrem değil, Engin’dir,” derken bir bakıma bunu anlatmaya çalışıyordu. Birçok kadın gibi Esme de kocasına hem analık, hem karılık yapmak isteyen yönetici ruhlu eşlerdendi. Ev içinde kararları çoğu kez Esme alıyor, hatta bazen Engin’e danışma gereği bile duymuyordu. Engin’in güçlü tutkuları, ihtirasları yoktu. Hayatla yarışmıyordu. Karşısındakine sorun çıkarmayan bir iç dünyası vardı. Hayatı, insanları, olayları olduğu gibi kabul eden, sürprizlerin tadını çıkaran rahat bir insandı. Gününbirlik yaşamayı sevir, yetinmeyi biliyor, hemen her şeyin kendince neşeli bir yanını bularak eğlenebiliyordu. Bütün bunlar Esme’nin yapamadığı şeylerdi. Hatta kocasının iş yaşamında bu kadar tutkusuz olmasından, yükselme hırından bunca yoksun bulunmasından ötürü ciddi rahatsızlık duyuyor, bu açıdan kocasını kendisine yakıştıramıyor, ev içinde Esme’sini bu kadar rahatlatan Engin’i, dış dünyayla ilişkisinde sevmiyordu. Esme, evin içinde kocasının kendisinin istediği gibi biri, dış dünyada ise aynen kendisi gibi olmasını istiyordu. Bursa’ya taşınma fikri kayak mevsiminde yaptıkları bir Uludağ gezisi sırasında akıllarına düşmüş bir şey değildi. “Bursa’dan çok önemli bir iş teklifi aldım Engin,” dediğinde, güya soruyormuş gibi yaparken bile kararını çoktan vermiş biri gibi konuşuyordu Esme.

Akşam yemeğini yeni bitirmişler, bir şişe şarap daha açmışlardı. Esme bütün gün bu konuyu açmak için uygun vakit kollamıştı. “Patron kızı olmayan hiçbir kadının Türkiye’de kendi başına gelmediği, getirilmediği bir ‘post’ bu. Yıllardır hayalini kurduğum bu koltukta oturmayı herşeyden çok istiyorum Engin. Ne yapacağız?” Engin aptal biri değildi. Bunun bir soru olmadığını biliyordu. “Bursa’da hızlı yükselen dev bir sanayii var. Sektörün birçok alanında yakında İstanbul’la yarışmaya başlayabilir. Yükselen bir eğri bu, kaçırmak istemiyorum.”

Üzerinde uzun uzadıya tartışmadılar bile, Bursa’ya taşındılar. Engin bunu yaparken bile bir fedakârlık yapıyormuş havasında değildi; karısının mutluluğunu, başarısını ve huzurunu önemseyen hemen her koca gibi davrandığını söylüyordu. Hem Bursa, İstanbul’un yanı başı sayılırdı. “Arabayla beş saat, Yalova’dan feribotla da geçiliyor. Eh, bir tek Galatasaray maçlarına gelip gitmesi var!” Kendilerini ve çevresindekileri iknaya yarayacak bütün cümleleri art arda kuruyorlardı. Engin’in

işini Bursa'ya aldırması güç olmadı. Esme, Bursa'daki ilk kışlarında, yerli melodram filmlerinin Uludağ sahnelerinde üzeri çok motifli rengârenk kazaklar giyen Yeşilçam jönlerine nazire olarak Engin'e doğum gününde böyle bir kazak almayı düşünmüş, ama bunun pahalı bir muziplik olacağına karar vererek vazgeçmişti. Ama düşüncesi bile onları eğlendirmeye yetmişti. Birkaç ay sonraydı ki çalıştığı şirket Esme'yi altı aylık özel bir eğitim için Kanada'ya gönderdi. Aralarında ilk ciddi tartışma bu konuda patlak verdi. Engin, Esme'nin bu durumdan önceden haberdar olduğu halde, kendisini bilgilendirmediğini, onlar Bursa'ya taşındıktan sonra ortaya çıkmış yeni bir şeymiş gibi gösterdiğini düşünüyor, onu kurnaz davranmakla suçluyordu. Bir tek arkadaşının bile olmadığı bir şehirde yapayalnız kalmıştı; karısı yüzünden geldiği bu şehirde karısı onu yalnız bırakmıştı. O altı ayın hayatlarında çok şeyi değiştirdiğini ancak Esme döndükten sonra anladılar. Bu süre içinde her ikisi de birbirleri olmadan hayatlarını sürdürebileceklerini keşfetmişlerdi. Yavaş yavaş başlayan bu kopuş, Engin'in Tülin'i tanımasıyla kesin bir sona ulaştı. Engin, her zaman olduğu gibi açık, dürüst davrandı. Tülin'e âşık olmuş ama duygularından emin olana kadar bunu kimseye yansıtmamış, karısını aldatmayı denememişti bile. "Başlarda duygularımdan emin olamıyordum. Geçici bir heves olabilirdi bu, aniden ve çok hızlı kapılmışım çünkü. Gücü beni yanıltan ama sonradan atlatılabileğim bir hoşlanma olabilirdi, dürüst davranmak adına sana bundan erken söz ederek yok yere canını sıkmış, evliliğimizi bulutlandırmış olabilirdim. Anla beni, sonradan pişman olacağım bir şey yapmak istemiyordum. Emin olana kadar bekledim, artık eminim Esme: Ben, Tülin'e âşığım, onu gerçekten seviyor, onunla evlenmek istiyorum. Zaten bizim evliliğimizin çoktan bittiğinin sen de farkındasındır. Arkadaş kalabileceğimize inanıyorum. İrem'in bütün bunlardan hiçbir biçimde olumsuz etkilenmesini istemiyorum. Eğer izin verirsen senden ayrılmak istiyorum." Özellikle "boşanmak" değil, "ayrılmak" demişti.

O kadar uzun süre sessiz kalmıştı ki, Engin ona birkaç kez seslenmek gereği duymuştu. Esme için zor olmuştu. Çok zor. Dışarıdan öyle görünmese de, bunu ciddi bir yenilgi gibi yaşıyor, öte yandan kimseye zorluk çıkarmak istemiyordu. Kocasını sevdiğini hissettiği anlar, hep kıskandığı anlar olmuştu bugüne kadar; bu kez de öyle oldu. Kıskançlığının boyutunu sevgisinin büyüklüğü sananlardan olduğu için, kıskançlığını sevgi sanmayı sürdürdü.

"Eğer, ayrılmamıza izin verirsen bunu aileme ben açıklamak isterim," demişti Engin; ertesi günün akşamına Esme'nin ailesini arayarak, "Kızınızı sizden istemiştim; ayrılma iznini de sizden almak istiyorum," diye başlayan uzun bir konuşma yaptı. Canının yandığı, bu duruma üzüldüğü ama elinden bir şey gelmediği çok açıktı. Gerçekten liseli toy bir çocuk gibi sırlıslıkla âşık olmuştu; kimseyi üzmeden, incitmeden duruma bir çözüm bulmaya çalışıyordu. O sıralardaki öfkesine karşın,

kocasına bir kez daha hayranlık duydu Esme. Ayrıntılarda gösterdiği dikkate, özene; kendine, başkalarına ve yaşadıklarına saygısına... Bu evliliğin bitmemesini isterdi ama Engin haklıydı; evlilikleri çoktan bitmişti. Esme'yi asıl üzen şey, bunu söyleyenin kendisi değil, Engin olmasıydı aslında. Gururu yara almıştı. Ayrıldıktan sonra da Esme izin verdiği sürece onun yanında durmayı, ona omuz vermeyi bildi Engin; babalık görevlerini hiç aksatmadı. Bir dost olarak gerçekten bulunmaz bir insandı. Onlar karı-koca olmayı başaramamışlardı sadece.

Tülin'i uzun süre fazlasıyla temkinli bir gözle, her an bir açığını yakalayacakmış gibi özel bir dikkatle ve azıcık kötü niyetle izleyip gözledikten sonra onun hoş ve iyi bir insan olduğunu kabullenmek zorunda kaldı Esme. Onun kimseyle derdi yoktu. Dünyayla yarışıp itişen kadınlardan değildi. O, hep kendi havasındaydı. Birçok bakımdan huyları Engin'e benzemekle birlikte ondan farkı, kadınca savunma içgüdüleri nedeniyle daha örtülü, mesafeli ve azıcık hesaplı biri oluşuydu.

Mutlu bir çifttiler, birbirlerine yaklaşıyor, iyi anlaşıyorlardı; en önemlisi İrem onlarlayken mutluydu, birlikte iyi vakit geçiriyorlardı. İrem'in, Tülin'de en beğendiği şey, aynı müzikleri seviyor olmalarıydı. Esme'nin değil müziklerini dinlemeyi, adlarını bile duymaya tahammül edemediği Prodigy gibi toplulukları Tülin de İrem'le birlikte bayıla bayıla dinliyordu. Ona özel olarak ne cici annesi, ne ablası, ne arkadaş olmaya çalışan bir büyüğü gibi davranmamış, buda onu kazanmasına yetmişti. Esme'nin kurmak istediği gerçek aileyi onlar kurmuştu ve orada Esme'ye yer yoktu. Özetle, bu hikâyenin kötü kişisi yoktu. Esme'yi çaresiz bırakanda buydu. Kime kızması gerektiğini bilmiyordu, gün günden içinde büyüyüp biriken kayıp duygusunun verdiği hıncı bir türlü boşaltamıyordu.

Bütün gün evinde oturup kocasının yolunu gözleyen, kendini temizliğe ve dedikoduya vermiş sıradan bir kadın olmak istemezken, sürekli geç saatte işten çıktığı için eve hep geç gelen ve bunun için sürekli kocası ve çocuğundan özür dilemek zorunda kalan bir kadın olarak bulmuştu kendini. Böyle olsun istememişti hiç, ama böyle olmuştu. Birden İrem'in sesini duymak istedi.

Kapıldığı şu sessizliğin girdabında şimdi ona en iyi gelecek olan şey, İrem'in sesi olabilirdi ancak. Cep telefonundan aradı onu. Geç açtı telefonu. Kalabalık ve gürültülü bir yerde oldukları anlaşılıyor, arkadan müzik sesi geliyordu. Nedense Engin'i o kalabalık içinde sırtında yakası beyaz kürklü taba rengi kabanyıla getirdi gözünün önüne. Hayal işte! Herkes üstünü çıkarmışken o niye öyle otursundu ki?

İrem, annesinin aramasına bir anlam verememişti; çıkarkenki tersliği için gönül almaya çalıştığını düşündü. Kızının bir an önce telefonunu kapatmak istediği ve

yarım bıraktığı eğlencesine geri dönmek istediği anlaşılıyordu. O da uzatmadı. “Eğleniyor musun?” diye sordu. “Benim yerime de eğlen!” Yüreğindeki sitem, sesinde yoktu. Dışarıda gürültülü, kalabalık ve eğlenceli bir hayatın içindeydi kızı; o ise elinde şarap dolu bir kadehle, bir cuma akşamüstünde yalnız, mutsuz, koca bir hafta sonu ne yapacağını bilmez bir halde bulmuştu kendini. Hafta sonunu doldurmak için düşündüğü her şey birdenbire pek boş, anlamsız ve beyhude göründü gözüne. Olmamıştı. Birşeyler olmamıştı işte. Bir meslek sahibi olmaya, ekonomik özgürlüğünü kazanmaya, kendi ayakları üzerinde durmaya, sürekli işinde yükselmeye çalışırken birşeyleri kaçırmıştı elinden. Neyin olmadığını bilmiyordu ama olmamıştı işte! Yüzünü yıkamak, duş almak, üstünü değiştirmek, yürüyüşe çıkmak arasında gidip geldi bir an. İçini ateş basmıştı. Buzdolabından soğuk su almak için yerinden kalkıp mutfığa yöneldi. Tezgâhın üzerinde kurumaya bıraktığı “Leonardo” bardaklardan birini aldı eline, birdenbire durdu, bir süre dalgın gözlerle evirip çevirdiği bardağı var gücüyle duvara fırlattı. Bardağın duvarda tuzla buz oluşunu, mutfak karoları üzerine saçıldığını seyrederken bir çocuk gibi bütün vücuduyla ve yüksek sesle ağlamaya başladı. Bu yaptığının da, tıpkı filmlerde gidenin ardından kapıyı kapadıktan sonra arkasına yaslanan kadınlar sahnesi gibi bir klişe olduğunu aynı iç sıkıntısıyla fark etti. “Peki, ne yapacağım ben?” dedi. “Ne yapacağım?”

Ekim 2004

Kadınlardan Kentler / Metis Yayınları

şükri Bilgiç

TİLKİ DE SANMIŞ Kİ BURADA HERKES İNSAN

Konuksever ev sahibinin sözünden anladığım, o, bir tilkinin değil, insanların öyküsüydü. Sözünü yeniledi: “Tilki,” dedi, “tilki de sanmış ki burada herkes insan!”

Akşam alacası hanımeli kokuyor. Melisa çiçeği saçlarını dağıtıyor, eteğini savuruyor, sağını solunu çekiştirip koku salmaya hazırlanıyor. Kuşlar sokağa doymamış çocuklar gibi gökyüzünü bırakmak istemiyor. Yeni dost edindiğim Sebahattinlerin Mudanya sırtlarındaki evinin bahçesinde oturuyoruz. Sitenin içindeki ev doğayla bütünleşmiş; çıtı pıtı, bir süs, bir dekor gibi duruyor. Eski bahçe masasına çok güzel bir örtü örtülmüş. Çay içiyoruz. Masada çayımıza eşlik eden, otantik bakır kaplarda yığınla yiyecek var. Çoğu Malatya’dan; kayısı, kayısı çekirdeği, ceviz, sucuk, pestil, Banaz’ının siyah salkım üzümü, tatlılar, börekler, çörekler...

Birbirine dolanmış, itiş kakış yer edinmeye çalışan gür ve çeşitli meyve ağaçları, asmalar, sarmaşıklar, illa da yeni çiçek açmış nar ağaçları Mudanya sırtlarında özenli bakımın keyfini çıkarıyor. Aydınlıktan karanlığa geçerken ağaçların koyu ve geniş gölgeleri; yel esince kıpırdasmaları, oynaşmaları, bir dehlizden geliyor gibi hışırtılar çıkarmaları, insanı rahatlatan, gevşeten egzotik duygularla sarıp sarmalıyor. Sessizlik ve uyumak istiyorum...

Sebahattin eliyle günbatımını gösteriyor: “Tilkiyi diyeceğim,” dedi, “hayvancağız şuradan geldi. Baktım bir tilki! Birden göz göze geldik. Günbatımının kızılığını ardına almıştı. O kızılık içinde boz rengiyle bir efsane, bir düş, bir masal kahramanı gibi duruyordu. Çok etkilendim. İçim bir hoş oldu. Biraz tedirgin olan eşimin kalbini o güzel gözlü hayvan anında kendine bağladı. Tilki, arada bir göz ucuyla bize bakarak ürkek, dikkatli, usulca bahçede dolaştı. Biz de, heyecanla, merakla; kıpırdamadan, çıt

çıkarmadan büyülenmiş olarak ona baktık. Bir defiledeymiş gibi oldu. O salınıyor, biz izliyoruz. O dolanıyor, biz bakıyoruz. Güzel hayvandı. Kocaman kuyruğu, parlak tüyleri ve sağlıklı bir görüntüsü vardı. Sakin bir şekilde gitti; şurada, uzakta kıcı üzerine oturdu. Bakıştık. Kuşkulu, ürkek ve masum gözleri vardı. 'Birbirimizin dilinden anlasaydık ne güzel anlaşırdık' dercesine bakıyordu. Hani derler ya hayvanlarla bebekler insanların niyetini sezerlermiş. Aynen öyle oldu. Hayvancağız bizim onu sevdiğimizi sezmış olmalı. Sevindim bir tilkinin bizden korkmamasına, bizi sevmesine. Kim bilir, belkide, dost olmak istiyordu. İçimden geldi, hayvancağızla sohbet ettim. 'Gel' dedim'korkma, bizden sana zarar gelmez. Dost olabiliriz. Sana yiyecek de veririz. Ara sıra uğra. Bak eşimde seni sevdi.' Öyle kış üstü oturup dinledi. Güzel gözleri ve masum bakışları beni etkilemişti. Aynen öyle."

Sebahattin'in eşi daha çok şey ikram etmek için kendisiyle yarışıyor. Ortak dostlarımız öğretmenler, Serap ve eşi Kenan da ona yardımcı olmak için yoğun çaba harcıyor. Bende o müthiş ortamın ve görüntünün tadını çıkarıyorum. Arada bir hazla soluklanıp, o anı doyunca yaşıyorum. Bir şeyleri sevmek, ayrıntılarla mutlu olmak, serinleten bir esinti gibi küçük şeyler dediğimiz şeylerle huzurlu olmanın tadını çıkarmak. Ama aklımda kızıl fondaki boz tilkinin öyküsü var.

"Sonra gitti. Kaçamadan, sessiz, sakin, usulca. Dönüp dönüp, arkasına bakarak gitti. Veda edercesine... O, bir hayvan olarak biliyormuş, ben insan olarak bilemedim olacak olanları. Ona yanıyorum! Bir tilki kadarda olamadım..."

Yamaçtaki o güzel evin o güzel bahçesinde, aşağıdaki denizin, koyu bir çarşafa dolanmış şuh bir kadın gibi hafif hafif kalça salladığını hissediyorum. Duru gökyüzü denizle yarışıyor bana huzur vermek için. Bende baştan çıkmak için bahane arıyorum. Duygularım ve bedenim bir su şırıltısı gibi yumuşacık akıyor. Birden kendime geliyorum ve dalmışlığımı masadakilerden gizlemeye çalışıyorum. Yarı koltuk şeklindeki sandalyeye yayılan bedenimi toplayıp dik oturuyorum. Yeniden gökyüzü. Yıldızlar şingir mingir akıyor. Ay, Gemlik sırtlarında; arkalarda bir yerde süsleniyor; beyaz tenli, açık saçık bir assolist gibi sahneye çıkmaya hazırlanıyor. Ve Mudanya üzerinde alabildiğine kıpırdaşan kıvrak, oynak, neredeyse şımarık ışıklar. Hangisine, nereye, kime tav olacağıma karar veremiyorum. Karşı yamaçlar meşe külü renginde. Işıklar, hareketli bir oyun havasını isteyerek ama utanarak oynar gibi; kıpır kıpır. Hava çiçek kokuyor. Melisalar bana dokun diyor. Hanımelleri nasıl da nazlı, utangaç. Yaseminler bir kibirli bir kibirli; görme, koklama! Yakınlardan insan sesleri geliyor. Şakur şukur seslerden bir terasta tavla oynandığını anlıyorsun. Belliki izleyenler oynayanlardan daha heyecanlı. Sinekler, arılar, kelebekler yaşam dolu çocuklar gibi uyumak istemiyor.

Bir yandanda sanki o boz tilki şuralarda dolaşıyor: “Nedense düş kurdum. Dost olmak istediğimiz tilki geri gelsin, buralarda dolaşsın; arkadaşımız olsun. Ailemize karışsın. Eşimin elinden birşeyler yesin. Kuyruğuyla masanın ayağına pat pat vursun. Boğuşalım, birbirimizi okşayalım, kovalamaca, saklambaç oynayalım, birbirimizi şakadan korkutalım... Sırtüstü yatsın, ben karnını gıdıklayayım, o güzel kuyruğundan tutayım. Komşunun tavuğuyla birlikte oynasın; torunların ellerini, yanaklarını yalasın, oynasınlar, falan... Olacak iş değil ama... Kurdum işte...”

O güzel evin, o eşsiz güzellikteki bahçesinde, yeni tanışmış olmanın özeniyle kibarca yarenlik ediyoruz. Sohbetimiz mışıl mışıl uyuyan bir bebeğin uykusu güzelliğinde. Arada bir gülüşmelerimiz sarmaş dolaş olan çiçekleri, gülleri kışkandırıyor. Demli ve sıcak çay sabaha kadar içilecekmiş gibi haz veriyor...

Hafif bir yel çıkıyor... Ağaçların hışırtısı beni loş dehlizlere götürüyor. Kazağını omuzlarıma atıyorum. Hoş bir ürperti bedenimi yalayıp geçiyor. Çay çok güzel...

Sebahattin kolumdan tutuyor. Yüzüne bakıyorum, bakışları kararmış. Yüzünü hüznü, üzüntü ve çaresizlik kaplamış. O neşeli, esprili, doğal, sevimli, kibar insan, olumsuz birşeyler hatırlamanın etkisiyle olacak durgunlaşmıştı ve güven veren yüzüne hüznün gölgesi düşmüştü:

“Daha iki gün önceydi, sitenin öbür ucunda oturan biri; adını bile anmak istemiyorum, tüfikle çekip, o, insanlara güvenen tilkiyi vurmuş! Elinde av tüfeği, böbürlenerek anlatıp dururmuş; nasıl pusu kurduğunu, nasıl namluyu doğrulttuğunu, nasıl nişan aldığını. Ve nasıl acımasızca...”

Melisalar kokmuyor, şebboylar büzüldükçe büzülüyor. Güller solgun... Ay karardı...

“İçimden binlerce kere geçirdim: ‘Mendebur adam! Mendebur adam! O güzelim hayvanın sana ne zararı vardı?’”

Acılaşan çay bardağımda soğuyor... “Bağrıışmalara koştum! Arkadan ateş etmiş. Hayvancağızın arka ayakları tutmuyor; yerde sürünüyor. Ön ayaklarına dayanarak yaralı bedenini sürüyerek insanlardan uzaklaşmaya çalışıyor.

Onu öyle görünce...”

“Kendimi yalnız, kimsesiz, sahipsiz, ıssız hissettim. Hayal meyal hatırladığım, çöl ortasında; kum fırtınası içinde zor görünen bir tilki topallayarak bana su yetiştirmeye çalışıyordu. Yaralıydı. Ama kararlıydı, bana suyu yetiştirecekti. Beni kurtaracaktı.

Midem, dinamitlenmiş gibi yandı. Beynim, çürümüş yabani bir mantara döndü. Yüreğim, çaresiz yüreğim kanatlanıp, ucsuz bucaksız uçmak isteyen yüreğim terk edilmiş bir maden ocağı gibi karardı. Söleyin bana! Ben şimdi bu *hayvanın yüzüne nasıl bakarım!*"

Bardaktaki çay giderek karardı, acılaştı. Herşey ıssızlaştı. Gökyüzü fırtınaya döndü. Ürperdim, üşüdüm. Çiçeklerin omuzlarına hüznün çökmüştü. Kokularını kıyı bucak saklamışlardı... "Yedi sekiz yaşlarında bir kız çocuğu, kırk bir yoğurt kabında su getirdi. Bir şey demeden kabı tilkinin önüne bıraktı, geri çekildi. Çocuğun yüzündeki kuşku, acı, tilkiye yalvarıyordu; sanki, 'iç, iç ne olur, azıcık iç, yalvarıyorum sana iç, belki yaralarına iyi gelir, belki kurtulursun, belki iyileşirsin; seni niye yaraladılar ki?' diyordu. Tilkinin suya bile bakacak gücü kalmamıştı. Dostluk düşleri kurduğumuz yaralı hayvanla göz göze geldim. Bakmaya utandım. 'Ben size ne yaptım,' dercesine bulanık gözlerle bakıyordu. Biraz daha süründü. Sizleri gözüm görmesin dercesine uzaklaşmak için direniyordu. Sürünürken de ardından akan kan beton yola bulaşıyordu. 'Bir kedi gibi evlerinizin arasında dolaşıyordum. Birşeyler bulduysam yiyordum. Onun dışında kime ne zararım oldu. Oysa ben sizleri sevmiştim' diyordu bakışları. Masum; bir garip, bir kimsesiz, bir çaresiz. Ne diyeyim ben şimdi sana?

Görüntü karşısında utanmam bir işe yararmıydı? Ve utanamadım; inan sadece utanmaktan utandım. Bu kan bulaşmış beton yol sitenin güvenliği için yapılmış kalın ve yüksek duvarlar, tilkinin dolaştığı dağ taş, saklandığı kovuk, utancından yüzlerini yolmasın mı?! İnsanlık haysiyetimin çürüdüğünü, oracıkta, yolun ortasında kokuştüğünü hissettim. Sanki yaralı tilki burnunu tutuyordu. Ben utanamıyordum bile.

Tilki, parçalanmış bedenini sürünmekten yorulunca durdu. Zaten iki adım bile gidememişti. Çevresinde toplanan kalabalığa, çoluk çocuğa teker teker baktı. 'Sizden utanıyorum; size söyleyecek sözüm kalmadı; ne biçim yaratıklarsınız? Sizden önce benim özgürce yaşadığım bu alanları işgal ettiniz; benim ve arkadaşlarımı 'ayrı dünyalarda yaşıyormuşuz gibi' ötekileştirdiniz. Aramıza soğuk duvarlar koydunuz. Buna rağmen sizinle dost olmaya gelmiştim; yanılmışım, beni arkadan kallesçe vurdunuz' dediğini duyar gibi oluyordum. Yeniden bedenini sürümeye çalıştı. Gücü yetmedi, durdu. Yazgısına teslim oldu. Bakıştık bir kez daha. Bakışları, 'hangi yüzle bakıyorsun' diyordu. Yüzüme tükürmüş gibi gayri ihtiyari yanağımı sildim. Yüzüm kirlenmişti, zor temizlenirdi artık.

Çocuğunun kolundan sıkı sıkı tutan ve oradan hızla uzaklaşan bir kadın 'Veteriner, veteriner' diye bağırarak beni kâbus gibi düşlerimden uyandırdı. Suçluluk duygusuyla panik içerisinde veterinerine telefon ettim. Veteriner geliyordu.

Umutlanmıştım, umutlanmıştık...

Hayvancağızın yanına çömeldim, başını okşadım. Bakışları, o lime lime edilmiş bakışları, hüznü, çaresizliği yansıtıyordu. Giderek bulanıklaşan gözleri ıslaktı... 'Ne yaptınız be insanoğlu!' dercesine, taşımakta zorlandığı boynunu büktü. Bana bakmaya çalışırken, ben gözlerimi kaçırıyordum. Hangi yüzle bakacaktım o güzel gözlerle? Belki de insanları çok iyi tanıyan ben, en başından ona şefkatli bir sesle konuşmak yerine, onu insanların yabaniliğinden uzaklaştırmalıyım? Bu nedenle suçun en büyüğü benim diye düşünüp, gözlerine bakamıyordum.

Veteriner geldi. Şöyle bir baktı. Umursamazlıkla, 'Yapılacak bir şey yok' dedi. Çekip gitti."

Dağlar çöktü...

"Tilkinin gözleri kaydı. Yine de bana bakmaya çalışıyordu... Fazla dayanamadı; usulca kapattı gözlerini. Beni neden koruyamadın diyen hüznü bakışları artık yoktu. Bize acıyan bulanık bakışları artık yoktu... İnsanlarla dost olmak isteyen bakışları artık yoktu...

Öfkeden, ne işin vardı o mendebur adamın oralarda diye bağıracaktım. Sesim çılasın, bağırımla dağ taş ürksün, deniz taşsın, gök yırtılsın istedim. Sitemizde huzursuzluk olmasın diye gerçeğe döndüm. Birileri çıkıp, 'Bir tilki yüzünden sitemizin huzurunu bozmaya hakkın yoktur', der korkusuyla bağıramadım. Bağıramadım...

Gözyaşlarım, kana bulanmış parlak, kırçıl tüylerin üzerine damladı...

Ne bilsin!

Tilki de sanmış ki burada herkes insan!"

Dünyanın Öyküsü, s-9

Birol Keskin

ALBATROSLAR

Eğer hâlâ deli edemedilerse bir gün mutlaka deli edeceklerdi onu bu kuşlar ve o deli olduğunda bunun delirmeye elverişli bir zeminde bulunduğu için mi, yoksa kuşların inatçı, güçlü ötüşleri sonucu mu olduğunu hatırlamayacaktı.

Kuşlar tel örgüler ardında, çalıklarda ötüyorlardı. Sırtını denize verdiğinde sağına düşen küçük tepe yeşille kaplıydı. İki üç incir, şeftali, nar, kayısı ve badem ağacı vardı. Kulakları keskin olmasına rağmen zavallı burnu yeterli koku alamıyordu. Öyle ki ham incirin sapı kırıldığında akan beyaz yapışkan sütünün, narın kırmızı, bademin beyaz, şeftali ve kayısının pembe çiçeklerinin birbirine karışıp lodosta uçuşan kokusunu, işte o güzelim kokuyu; denizin balıkları bile tiksindirip sahile vurduran pis kokusundan, dağın makillerle kaplı ön yüzünün ardında kalan çam, gürgen, selvi, çınar ve ıhlamurlu vadinin kokusundan ve bir de denizle dağ arasından tepeyi yararak aşağı süzülen kara yolundan geçen kamyonların mazot kokusundan ayırıp süzemiyordu. Doğanın devinimini kulaklarıyla duyuyor ama kokusuyla algılayamıyordu.

“İşte bademler çiçek açtı!

Sıra şimdi kayısılarda...” diye bağırıyordu.

Tepenin denize bakan eteğinde, dipte erik ve armut ağaçları zeytinlerin yanında pek seçilemiyordu. Ağaçlar boylarına kadar dikenli çalılıklarla, böğürtlenlerle kaplıydı. Tepe bu haliyle küçük bir koruyu andırıyordu.

İşte kuş sesleri buradan tel örgüleri, parmaklıkları ve yarım metre kalınlığındaki duvarı delerek hücrelerine doluyordu. Saatlerce şakıyorlardı. Sabah gün doğmadan ötenler vardı. Gün doğduktan sonra saatler değişiyordu. Bazen iki üç cins kuşun sesi birbirine karışıyor, uyumsuz bir koro oluyordu, her bir solisti bir başka şarkı söyleyen

koro. Buna rağmen o, bu karmaşık seslerin kendinde uyumlaştırıyor, güzel müzik şölenine yarı uykulu gözlere, aç karnına katılıyordu.

Kuşlar... kimisi çıtçıt ötüyor, kimisi çat çat, çak çak..kısa kısa, vurgulu ritmik ve ahenkli ötüşler. Kimisi güzel gibi, havalı korna gibi uzatıyor. Sonuçta çok sesli sanat müziği veya halk müziği çıkıyor ortaya. Daha doğrusu o çıkartıyor. Bazen bir türküyü kuşlardan oluşan orkestranın eşliğinde içinden mırıldanıyor. "Güvercin uçuverdi" yle misket oynuyor ve çocukça "Fon müziğim harika!" diye seviniyordu.

Kulağını duvara dayadığında gramofonun yelpaze gibi açılmış geniş tarafına tutmuş gibi oluyordu. Hücrede dışarıya açılan, daha doğrusu dışarıyı ona getiren bir delik vardı. Tıkacını kaldırdığında demir ikibuçuk lira çapında oklava gibi bir ışık demeti karanlığı delerek yere vuruyordu ve o samanlıkta eşeğiyle seviştikten sonra çatı aralıklarından damın loşluğunu delerek içeriye süzülen toz zerrecikleriyle kaynaşan, yanardöner ışık huzmelerini seyrederek gibi oluyordu.

Geçmiş ve geleceği yoktu veya o bulunduğu nokta geçmişinin ve geleceğinin ortasıydı. Onu her saniye geçmişin ve o anına ve dışarıya ve içeriye götürecek- getirecek gözle görülebilir, elle tutulabilir, işitilebilir nesnel verileri vardı. Bunların hiçbirisinden kopamıyordu. Duvardan uzaklaştıkça kuş seslerinin yerini başka sesler alıyordu: Hayvan sesleri, hayvan gibi insan sesleri... insan gibi hayvan sesleri.. insan gibi insan sesleri..sonra mekanik sesler: Kilit sesi, demir sürgünün sesi, sonra donuk tok sesler: Postal sesleri!

Duvarla kapı arasında gidip geliyordu. Duvar, onu geçmişine ve dışarıya götürüyor, kapı; yaşadığı an'a ve içeriye, somut gerçekliğe getiriyordu. İkisi arasında tercihini yapamıyordu, gidip gidip geliyordu, sanki uzun, çok uzun bir yolda volta atıyordu.

Sesler... Haykırışlar, feryatlar, inlemeler, çığlıklar... Hiçbiri, ama hiçbiri onu kuş sesleri kadar etkileyemiyordu. Doğal hale gelen yaşamının bir parçası olan olaylar artık onun için hayretlik özelliğini kaybetmişlerdi. Sadece olağanlaşan olaylar karşısında duygusuzlaşmış gibi donup kalışına, olağandışı olaylar karşısındaki robotluğu da eklenmişti:

"Gerçeği söylemesi zor ama yine de... bir gün öğreneceksin. Benden öğrenmezsen bir başkası söyleyecek. Bilirim metanetlisindir. Kendine hâkim olmasını becerecek yaştasın..."

"....."

“Aylarca haber alamadık senden. Sonra anan seni bulup getirmemi istedi. Zavallı kardeşim, seni çok severdi. İçeri düştüğünü duyunca kalp krizi geçirdi...”

Ses yok. Dayısı anlatıyor, onda çıt yok. Konuş be adam. Bak anan senin yüzünden öldü diyor. Niye başını öne eğmiş suspus durursun. Hiç mi yürek yok sende, hiç mi sevgi yok! Hiç bir şey yapamıyorsan ağla bari, iki damla gözyaşı dök. Ne gezer? Nereye baktığı belirsiz yosun gözlerle donuk donuk bakışları demirlere dikmiş öylece robot gibi durur, tıpkı robot gibi.

Bilirim; bakışları demirleri, duvarları delip dışarılara çıkıyor. Küçük körfezi, dağları geçip bir yerlere varıyor. Başka gözlerle karşılaşıyor: Anasının gözleri...

Ana... demek çıkıp yanına gelmek, kucağına başımı dayayıp, parmaklarının saçlarımda dolaşmasını düşlemek yasak oldu bana. Feracenin karalığını ellerimle paramparça etmek, seni kasabaya doktora götürmek, hastalığını -solganını- tedavi ettirmek, gerçekleşecekmiş gibi düşler kurmak... yasak artık yasak... ha.. bu..bu.. ses.. bu ses kuş sesi...evet evet kuş ötüyor. Beni çağırıyor. Hayret kuş ötüyor!

Ne kuşu acaba? Saka kuşu. Evet bu saka kuşu. Martı olmasın? Bülbülle karıştırmayayım(?) Bir martı sesini birde karga sesini birbirine hiç karıştırmıyorum. Martılar telörgüler dışında çöplüğün üzerinde pervane gibi çığlık çığlığa dönüyorlar. Birbirleriyle bir kavga edişleri var ki! Havada fırfır dönerken birisi geliyor, gagasıyla diğerinin gagasına saldırıyor. Artık bir didişmedir başlıyor. Bir ara uçmayı, havada olduklarını unutuyorlar. Yere doğru düşüyorlar. Sonra birden birbirlerinden ayrılıp tekrar havalanıyorlar. Birbirlerinden uzakta daireler çizildikten sonra çöp dökmeye gelenlerin yüzünden çığlık ata ata dağılıyorlar.

Derinden gelen bir martı çığlığı onu gerçeklerden uzaklaştırabiliyordu. Martı çığlığı en ruhsuz insanların beynine bile işlerdi ama onu bu kadar etkilemesi martının başarısı sayılamazdı. Çünkü o nice sevgililerin seslerine kulak tıkama direncini göstermiş ve Uludağ'ın ardındaki köyünden küçük bir çıkınla şehre doğru lastik ayakkabılarıyla yola çıkmıştı ki şimdi bir küçük martı çığlığı mı onu etkileyecekti? Yok, bu iddia doğru olamazdı.

Öyleyse neydi onu hücrede olmadığı zamanlar koğuşunun penceresine dayanıp körfezin kıpırdanışını saatlerce seyrettiren?

Gözlerinin önünde uzanan körfez, iskele, zırhlı, martı, destroyer, sandal, duba, köpük, dalga, karşı kıyı, ışıklar, evler ardında dağlar, karatabak, yeşilbaş ördek...hepsi onu, o anını içerenin gerçeğinden koparan, gözleriyle içine çektiği afyonuydu.

Evde kalmış kızların cumbalı pencerelerde perde arkasından iç çeke çeke, gözyaşı döke döke, parke taş döşeli kaldırımlardan rugan ayakkabılarının topuklarını öttüre öttüre geçen delikanlıları izlemesi gibiydi hali. İnanın görseydiniz aynı buna benzetirdiniz onu. Tıpkı evde kalmış tazenin iç çekişi, ah edişi, yutkunuşu.. Hasreti. Yaşayamadıklarına, sahip olamadıklarına, doyamadıklarına, kanamadıklarına hasreti, susamışlığı.. Bir görseydiniz, ah bir görseydiniz.

Martılar onun gözünde o kadar güzel kuşlardı ki ötüşleriyle bu güzelliklerini lekeliyorlardı. Havada kanat çırpmadan döne döne dakikalarca süzülüyorlar, sonra şahin gibi suya pike yapıyorlardı. Bir şeyler alıp kaçacakmışçasına..

Onun göz bebekleri büyüyor, dikkat kesiliyordu:

Su yüzünde başını dışarıya çıkarmış küçük balık tehlikeyi sezer ve dibe dalar. Martı balığın dibe daldığı su yüzeyine süratle gelir. Tam suya değecekken paraşütü açılmış gibi yavaşlar ve bir iki kanat darbesiyle suyu hafifçe döverek kıpırdanan su yüzeyine oturur. Kafasını bir daldırıp bir çıkarır. Kanatları kapalı, su durgun, dalgalar beşik gibi salllar martıyı. O anda martı tamamen kendini denize bırakır. Hiçbir iradi hareketi yoktur. Küçük bir dalga gelip onu hafifçe kaldırır. O, dalga boynun en tepesinde sakince, gururla durur. Sonra dalga beriye devrilirken dalganın sırtından öteye aşağıya doğru kayar, çocuk parkında kuleden kayan çocuklar gibi. Kayan çocukları yerde kum karşılar. Kayarken uçar gibi olurlar, yürekleri ağızlarına gelir ama sonra kendilerini kum üzerinde güvenli hissederler. Burada kaymanın bittiği yerde bir başka dalga gelip omuzlar martıyı. Güneş suya, kanatlarını vurur. Kıpırtılar ışıldanır. Gök açıksa su koyu mavidir, martı bembeyaz. Gök kapanır gibi olunca deniz mavisi kirlenir, martı grileşir, küllenir.

Ama şimdi martı bembeyaz, küçük dalgaların oluşturduğu köpüklerden de beyazdı. Denizde Abidin'e yepyeni bir mavi keşfettirecek kadar bir başka güzeldi.

Martıyı karşılayan öbür dalga da beriye devrilirken martı gene gururla başını kısıp kursağını şişirerek öteye kayar, tıpkı çocuklar gibi..

Gözlerini bir saniye olsun ayırmaksızın baktığında martının kıyıya göre ilerlemesi gerekiyordu. Ona ilerler gibi geliyordu. Her dalga martıyı biraz daha içine çekiyordu.

Ama öyle olmuyor. Martı dalga boyunca yükselse de, sonra dalga sırtından kaysa da gene aynı yerindeydi. Saçaklı söğütle selvi hizasından iskele ile duba arasındaki mesafeye dikkat etti. Ordinat ile apsis hesaplarını bunlara göre yapıp martının koordinatlarını çıkardı. Martı dakikalardır -belki de günlerdir- aynı koordinatta

duruyordu.

İşte bu duruşu onu deli ediyordu, kendine çekiyordu. Yanına gitmek, avuçlarına alıp içine kısıtıldığı kafasını öpmek, öpmek istiyordu. Bir eliyle başından sırtına doğru sıvazlamak, tüylerini okşamak, kulaç ata ata yanında yüzmek, yarış yapmak istiyordu.

‘Beni deli eden martı değil aslında’ diye düşündü. ‘Yapmak hem de tutkuyla yapmak isteyip de yapamadıklarına olan isyanım, hırçınlığım beni içten içe kemiriyor. Bunu her dalıp gidişimden sonra uyandığımda biraz daha anlıyorum. Niye burda tutsağım sanki...’

Özgürlüğünün sınırları onsekizadımkaresi idi, üç adım enine altı adım boyuna hava hacmi yüzsekiz adım küp.

“Ciğerlerim niye bu kadar hızlı hızlı inip kalkıyor... dersin ki kalaycı körüğü.”

Yüzsekiz adım küplük hava hemen olmasa da kısa sürede bitiveriyordu. Duvardaki tıkaçı açtı, ağzına dayadı. Ohh..oksijen..ciğerlerine doluyor.

“Oksijen zehirlenmesinden öleceğim nerdeyse!” diye düşündü. Sonra bunun espri olduğunun farkına vardı. Gülümsedi. Ciğerlerini doldurduktan sonra ağzını çekip bu sefer kulağını dayadı deliğe. Gene kuş sesleri vıcırda.

Kuş sesleri: bakın bu ötüşü çıt çıt olan, kuyruksallayan kuşu. Konduğu dalda uzun kuyruğunu sallar durur. Kuyruksallayana çoban aldatan da derler. Gelir çobanın yanına konar, başlar kuyruğunu sallamaya. Kuyruğuna göre gövdesi ufacaktır. Çoban, kuşun böyle duruşuna kanar. Elimi uzatsam yakalayacağım zanneder. Elini yavaşça kuşa doğru uzatır. Parmakları gerilir. Kapanırsa kuş içinde kalacaktır, artık kuş için kurtuluş yoktur. Çoban heyecanlıdır ama soluğunu da tutar. Gerilir parmaklar süratle kapanır. Tırnakları avuç içine batar, öyle sıkar. Çoban aldatanın suyu çıkmıştır(?).

Eğer gerçekten yakalayabilseydi kuyruksallayanı bağırsakları deşilirdi. Kuyruksallayan da yakalansaydı adı zaten çoban aldatan olamazdı.

Çoban aldatan az ileriye yeniden konmuştur. Gel beni yakala diye çobana alayla bakar. Çoban bir daha dener.. bir daha.. bir daha..yakalayamaz bir türlü. Sonra kuyruksallayan kuşu çobanın üstünde birkaç defa döner, uzaklaşır gider. Çoban o zaman aldatıldığını anlar. Ama gene de başka günler karşısına çıktığında her defasında aldanacağını, kuyruksallayanın kendisiyle oyun oynadığını bile bile yakalamaya çalışır. Kuşu yakalamak onun için bir tutku olur. Onu yakaladığında say

ki bütün çobanlar aldanışa son verecektir, dünyadaki bütün çobanların intikamını alacaktır.

“Heyy çoban, çoban! Kuyruksallayanı benim içinde yakala! Ben de bir zamanlar dağlarda koyun güttüm, kuzu otlattım. Sopamin ucundaki ağızla mera mera dolaştım. Ağzımı kuzulu koyunun memelerine dayadım, anamın memelerine saldırır gibi saldırıp süt emdim. Meme ucunun birini bırakıp birini aldım ağzıma. Akbaş koyun bazen kızdı, işedi yüzüme, bazen debelendi süt fıskırttı. Sütle yıkadım yüzümü, bembeyaz.

Beni de kaç defa kuyruksallayan aldattı. Topal köpeğimle seviştiğim kuytuyu bırakıp kuyruksallayanı kovalarken bulmuştum.”

Bağırdı, yoruldu, kısık sesle konuştu..sustu. Yumruğunu sıkıp çekiç salları gibi duvara vurdu, vurdu. Koridordan postal sesleri geldi.

‘Anılarımı çağırtıran kuş sesleri..susun artık.En mahrem sırlarımı döktürüyorsunuz ağzımdan, karganın ağzından peyniri çalan tilkiyi çatlatırcasına.’

Anılarına daldığında çıkamıyordu işin içinden. Anılar onu çekiyor, elini verse kolunu kapiyordu. Öyle ökseliyordu ki çırpınmak boşuna, kurtulması mümkün değil.

Yaşayamadığı günlerin özlemi mi vardı içinde? Veya yaşayıp da farkına varamadığı günleri yeniden tadına vara vara yaşamak mı istiyordu?

İçinde sürekli bir şeylere özlem vardı. Neden acaba? Hücre psikolojisinden olsa gerek. Olsa gerek değil, pekâlâ öyle işte. Bütün bunları ona hücre düşündürüyordu.

Aslında içindeki sıkıntı bir daha o geçmişteki güzel günlerini yaşayamama sıkıntısı değildi. Anılarda yaşanmaz çünkü. O gün dalından kopardığın armudu yedin bitirdin. Kabuğu ve sapı ağacın dibinde gübre oldu. Aynı armudu bir daha ağzını bir karış gererek salyan aka aka ısıramazsın.

Bütün benliğini kaplayan sıkıntısı hücreden veya mahpushaneden çıkmama, yaşamı geçmişle bütünleştirip kesildiği yerden devam ettirememe korkusundan kaynaklanıyordu.

Yaşam sinemaskop bir film şeridi midir ki istendiğinde kesilsin ve bir aradan sonra tekrar birleştirilip başlatılsın? İçeride geçirdiğin günleri yaşamdan saymayacak mısın? Dört yıldır anılarını mı yaşadın? Yaşamdan bu kadar mı soyutlandın?

Bacağındaki bu sızı ne? Gözyaşı gibi damla damla akan bu kırmızı sıvının bacağında, diz kapağının üzerinde işi ne?

Kan mı..? Bacağında kan var! Ne güzel, acısını hissedebiliyorsun. Kim demiş yaşamdan soyutlanmışsın diye. İşte yaşamın ta göbeğindesin sen!

Duvarla demir kapı arasında yani geçmişle gelecek arasındaki uzun yolda attığın voltada beynin ve ayakların ve kulakların ve kan pompalamakta başka görevleri var sandığın yumruğun kadar yüreğini gör işte demir kapıdan yana tavır koydular. Acı çeksen de beynine uy! Yaşam acı çekmek değil midir? Doğru, yaşamın acı tatlı yönleri vardır ama yaşam acı çekmek değildir.

Yaşam acı çektiğini hissedebilmektir! Yaşam kuş seslerini duyabilmektir. Martı ile karganın sesini değil bülbülle sakanın sesini birbirinden ayırt edebilmektir.

‘Yorulmuş artık. Kuş seslerini birbirine karıştırıyorum. Yaşamın göbeğinde olunup da yorulunmaz mı? Yaşamaktan yorulmak seksenlik ihtiyarlara mı özgürdür?

Yorulmak önemli değildir. Seni yoran şeyden nefret etmemek, nerede ve nasıl dinleyeceğini bilmektir önemli olan. Aklına hemen deniz kıyısı, kayak merkezi, dağcı kampı gelmesin. Buralar elbetteki sana layıktır. Ama şu anda dışarıda değilsin. İçeride bulunduğun koşulda dinlenmenin yollarını arayacaksın. Çünkü sen bir Albatros’sun, Albatros gibi dinlenmelisin. Yaşamınla büyüklüğünle, iradenle, mücadelenle sen bir Albatros!..

Uçmak Albatros’un tutkusudur, yaşamıdır. Albatros bir yüce kuştur ki o bile yorulur uçmaktan da uçurum rüzgârlarında dinlenir.

Dünyada kanatları açıldığında Albatros’tan büyük kuş yoktur. Üçbuçuk metrelik kanatlar Albatros’a okyanusları aşırır. Albatros Afrika’dan havalanır, Atlantik’i geçebilir ve günlerce süren bıktırıcı bir uçuştan sonra Güney Amerika’ya varabilir.

Havalanması kolay değildir. Sazlık çamurlu su birikintisinden pistine kanatlarını açarak koşmaya başlar. Planörle uçmaya çalışan havacı gibi perdeli ayakları ile süratlenir. Önce hızlı yürür, adımları gittikçe hızlanır. Açılmış kanatları hafif hafif dalgalanır. Çamura bir değip bir kalkan perdeli ayaklar pistin bitiş noktasına sazlıktan kesilir. Kanat dalgaları büyür. Ayaklar uçağın tekerlerinin katlanması gibi geriye toplanır. Albatros artık havalanmıştır.

Büyük kargo uçağı gibi havalanan Albatros, zeplin gibi okyanus üzerinde ağır ağır uçar. Zeplinin gazı söner, kargonun süper benzini biter, Albatros’un kanatları

yorulur. Güney Amerika kıyıları uzaktan görüldüğünde gözleri parıldar mı bilinmez ama son bir gayretle kanatlarını biraz daha canlı çırpmasından zafere ne kadar yakın olduğu anlaşılabilir.

Güney Amerika sahillerinde kara, alçak düzlüklerle değil, keskin dik kayalıkların oluşturduğu içlere doğru girintili uçurumlarla başlar. Karadan içerilere doğru serin rüzgârlar eser. Denizden de karaya doğru esen sıcak rüzgârlar uçurum içlerinde karşılaşır ve kuvvetli bir hava akımı oluştururlar. Uçurumun üstünde çarpışan hava akımları yukarı doğru büyük bir kaldırma gücü meydana getirirler.

İşte Albatros, karaya ulaşmanın yorgun zevkini, acısını bulutların üstünde yan gelip yatarcasına bu uçurum rüzgârlarında dinlenerek çıkarır. Üçbuçuk metrelik kanatlarını dümdüz kıpırdatmadan açıp kendini uçurum rüzgârına koyuverir. Aşağıdan gelen akım onu yükseltir, yükseltir ve gücünün bittiği maksimumda tutar. Albatros yükselmek istemez de, ortalarda durmak isterse kanatlarını hafifçe kapatır, yüzeyini daraltır. Geniş perdeli ayaklarını uçağın kanat dümeni gibi kullanır.

İşte Albatros öyle bir kuştur ki okyanuslar aştıktan sonra ayağını toprağa değdireyim şöyle yatıp bir dinleneyim demez. İlle uçar uçurum rüzgârına inat.

Hücrede olmadığı günlerde koğuşunun penceresinden denizin üstünde aynı anda fırlatılmış onlarca bumeranga benzeyen, dönüp duran martıları seyrederken birden onları gözünde büyütüp büyütüp her bir ufacık martıyı kocaman bir albatros yapardı. Sonra kümeleşen martıları dağıtan körfez vapuru onunda hayallerini dağıtırdı. Körfez vapurunun hemen her geçişini seyrederdi. Hayallerini dağıtan körfez vapuru ardında köpüklü sular bırakıp giderken, kendisi farkına varmazdı ya, onu da götürürdü.

Dur, eğleş körfez vapuru, binecek var

Uğradığın limanlara gidecek var!

Gece siyah sularda vapurun sarı, yeşil, kırmızı ışıklarının sudaki parıltılarını, karşı kıyıda evlerin, elektrik direklerinin, parkın, dönme dolapların, fabrika bacalarının ışıltılarını ve özellikle rafine bacasının yanardağ alevi gibi parlamasını seyretmek, hem de bu mutluluğu körfezde durgun sularda körfez vapuruyla gezerek yaşamak onda kaybedilmemesi, korunması gereken değerlerin, güzelliklerin varlığını çağırıyor. Anasını sevmesi, umudunu tüketmemesi, yaşamın zorluklarına direnmesi, yaşamı yudum yudum soluması gibi... Neden burada olduğuyla birlikte, yosun bağlamış soğuk betonları hiçbir zaman ama hiçbir zaman unutmaması gibi...

Sevdiği, siyah saçlı, kahverengi gözlü güzeliyle birlikte olmayı dilemesi gibi...

“Gidin martılar gidin! En gizli sırlarımı döküyorum önünüze, suda balık gibi kapıyorsunuz ağzımızdan onları, sonra kılçıklarını kusuyorsunuz suratıma.

Sevdiğimden size ne, soğuk betondan size ne, direnmeden size ne..? Dost bilip anlatıklarımı bana karşı niye kullanıyorsunuz? Sevdiğimin adı bir çiçek ismi mi dediydim? Değil işte. Anamda ölmedi benim. Nilüferi de yasemin’i de hiç sevmem, kokuları hoşuma gitmez. Vapura binemem, deniz tutar. Hücrede yatamam, karanlıktan korkarım. Jopun değdiği yer morarmaz. Size öyle geliyor, sırtımdakiler mor zambaktır aslında.”

Dudaklarına geniş bir gülümseme yayıldığında artık duvardaki demir ikibuçuklukbüyüklüğündeki delikten oklava gibi ışık süzül(m)üyordu, içeriye gizlice sokul(may)an kitabın üstüne(!)...

Yerde karartılar vardı. Boylu boyunca uzanmış ayaklara çarpıyordu. Demek hücrede başkaları da var. Ne güzel, yalnız değil. Ama neden üşüyor? Rüzgârdan olsa gerek.

Birden beklediği an geldi. Nihayet kafasındaki bütün sorulara ve iç çelişkilerde çözüm bulabileceği atmosfer oluşuyordu. Kararlılıkla ayağa kalktı,(kalktılar) demir kapıya yürüdü (yürüdüler).

Yüz sekiz adım küplük bu kapalı kutuda fırtınalar esmeye başladı. Her biri kuru yapraklar gibi bir köşeye savruldu. Uçurum rüzgârları dinmek bilmiyordu. Genç bedenlerde mor zambaklar açıyor, her tomurcuğun patlayışında yosunlu bedenler ve küflü karanlıklar biraz daha güzel kokuyordu.

Yerde kırmızı karanlığa bulanmış kitabın kapağında Andre Malraux İNSANLIK DURUMU yazıyordu. Uçurum rüzgârları sayfaları birer birer yırtarcasına çeviriyordu. Son sayfanın son satırında Andre Malraux: “Artık hiç ağlamam” dedi. May acı bir gururla. “SON” diyordu.

Cemal Şakar

KARŞILAŞMA

Mustafa Işık: İçine doğru kanayan bir yara.

İlk tanıştığımız günden beri, haftada en az bir ya da iki kez gazete kesiklerini; internetten indirdiği kimi yazıları; bende bulunmayacağını düşündüğü ya da bir sohbet esnasında ağzımdan kaçan bazı dergilerin eski sayılarını, okuduğu kitaplardan ilginç notları alır gelirdi.

Böyle yapmasının birkaç nedeni vardı: Paylaşmayı Allah'ın emri olarak görmesi belki en önemlilerindendi. Hiç üşenmemiş infak ayetlerinin Kur'an'da kaç kez geçtiğini hesaplamıştı; söyledi, ama ben yine unutmuşum. Başkaca bir nedeni, gündeminde o konunun olmasıydı; fikir almak, tartışmak ve konuyu kendince bir çözüme bağlamak isteği... Ya da bizi o konulara karşı ilgisiz görmesi de olabilir. Bazen burun kıvrıdığım, mırın kırın ettiğim olur, ama o görmezden gelirdi. Çünkü ona göre, o konu mutlaka benim çok işime yarayacaktır.

Mevsim dönümüydü; martın yarısını geçtiğimiz kararsız günlerdeydik. Öğleyin kabanlar ağır gelir, sırtımızdan ter akardı. Böyle bir günde serinlemek için caminin avlusundan sarkan çınar dallarının gölgesini seçmiş, çayımı henüz yarılamamıştım. Sözleşmemiştik. Onu beklemiyordum. İkindiden sonra eve dönmekti niyetim. Çıkageldi; koltuğunun altında epey kalınca bir sarı zarf; doğrusu biraz canım sıkılmıştı. Nezleyle karşı henüz tedbiri elden bırakmadığından hâlâ ceketinin üstüne kabanını da giyyordu. Kendisini çınar dallarının duldasındaki masama zor attı: Terliydi. Nefes nefeseydi. Heyecanlıydı. Sevinçliydi.

- Bu kez maden buldum, dedi. Sevincin ve paylaşmanın hazzı yüzüne yansımıştı.

- Aslında senin getirdiğin şeylerde, bir cevher her zaman vardı, dedim. Mürailik miydi yaptığım! Anımsamıyorum; ama gönlünü almak, şevkini kırmamak istediğim kesindi.

Tek şekerli çaylarımız gelmişti; kahveci alışkanlıklarımızı bildiğini, çay içme aralıklarımızı kestirebildiğini gösteriyordu, tanıdık müşterilerin güvenine sığınarak; bazen 'siz, biraz bekleyin' diyerek de güvenimizi pekiştiriyordu.

Hemen bana doğru uzattığı zarf, gözümde büyüyordu. O, sigarasını yakmakla meşguldü; keyiflice beni süzüyordu. Zarfı açtım: samani bir kitap, eski, yıprak. Kitabı çekip çıkardığımda olan olmuştu; olanın yüzüme ne kadar yansıdığını bilemem; ama istifimi bozmak istemediğimi biliyorum. -Kitabı baştan sona okumamı istemeyeceksin herhalde, diyebildim. Biliyordu, gündemimde başka kitaplar, başka konular vardı.

- Seni zorlayacak bir kitap değil, rahat okursun.

Hakkımda ne kadar da rahat hüküm veriyordu. Hakkımda verdiği hükümden miydi yumuşamam; elbette üstesinden geliriz tavrına bürünmem?

Tıp fakültesindeki rutin kontrollerinden biri için Bursa'ya gittiğinde; akşam namazına ancak Ulu Camiye yetişmiş; namaz sonrası birilerine denk gelir miyim acaba diye aylak aylak dolanırken; henüz kapanmamış dini kitap, esans, tespih filan satan bir dükkânda bulmuş kitabı; oldukça da ucuza almış.

- Mevzuu ne?

- Biyografi. Hatırat da diyebiliriz, parça-bölük notlar filan da var.

- Amma da zenginmiş, dedim, keyifle.

Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahim olan Allah'a ucu bucağı olmayan, sayılara gelmeyen 'hamd'ler takdim ve kâinatın serveri, iki cihan peygamberi, yüce âhlakın ve eşsiz faziletlerin rehberi 'Hazreti Muhammed Mustafa'ya ve âl ü ezvâc ü ashâbına nâmütenâhî salât ü selâmlarla ta'zim ve tekrîm ederim. Tevfîk ve hidayet yalnız Allah'tandır. Davamızın sonu, âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdden ibarettir. Rabbim kalemimi bereketlendir: Beni koru, kolla, gözet: Razi olacaklarınla hayalimi genişlet: Razi olmayacaklarını uzaklaştır.

Kitap hamdlerle, salât ve selamlarla başlıyordu. Kahvedeki kalabalığa, sokaktaki hareketliliğe rağmen, kitaba hızla göz atmaktan kendimi alamamıştım. En azından onun ilgisine karşı lakayt kalmadığımı göstermek istiyordum.

Ama öyle olmadı; daha ilk paragrafı bitirmeden yazılanlara bağlanıp kaldım: Yazar, bir öğle namazında Emir Sultan'da tanıştığı birinden söz ediyordu. Aslında tam

tanışmada değil; şadırvan oturaklarının birinde ayakkabılarını bağlamış, serinliğin çağırısına uyup bir müddet yerinden kalkmamış; o an biri yanına gelip: Uzun zamandır sizin gibi huşu içinde, tadil ve erkâna uygun namaz kılan birini görmedim, deyip oturmuş. Yazar, şaşkınlık içinde estağfirullah çekmiş; ne diyeceğini bilememiş; biz fakir, biz gafil, biz aciz kullar gibi bir iki laf geveleyip kalmış dudaklarının arasında. Diğeri çay ikram etmeden bırakmayacağını söylemiş; şaşkınlığı daha da artan yazar kendini caminin hemen karşısındaki çay ocaklarından birine sürüklenirken bulmuş.

- Baştan sona burada okuyacak değilsin herhalde, dediğinde toparlandım. Neredeyse burnuma kadar uzattığı sigarayı fark ettim.

- Elbette, dedim. Ama bir an kopamadım. Çok samimi bir dili var, deyiverdim; kitabın üzerine konuşmak istiyorsa bir kapı açılıns diye.

Sustu.

Kitapla ilgim devam ediyordu; biraz kaçamak bakışlarla jeneriğine göz attım: İrfan Matbaası, Bursa, 1952. Yayınevi yok. Yazar kendi imkânlarıyla bastırmış olmalı, diye düşündüm. Yazıyı bunca değerli kılan ne! İnsanı; iliklerini çekercesine, öz sularını kuruturcasına yazmaya iten ve yazdıklarını yüklü bir bedel karşılığında başkalarıyla paylaşmaya iten şey...?

Bir fikri olmadığını göstermek istercesine, sen daha iyi anlarsın, deyip sustu.

Hızla değişen ticari hayat karşısında tutunamayan yazar, bunca yıl biriktirdikleri tükenmeye yüz tuttuğu anlarda, büyük oğlunun okulu bitirip geri döndüğünden söz ediyor. O vakit derin bir nefes alıp işleri sıfır noktasından oğluna devretmiş ve kendini her daim Emir Sultan'a atar olmuş.

Yazar burada, diğeri hakkında bilgi vermiyor: Nereliymiş, nerden gelmiş, ne işler yaparmış? Belli ki kendinde bulduğu ateş diğerini de yakmaktaymış.

Karşılaşma faslından sonra da hayatları hakkında hiçbir ayrıntı yok.

Bizimkisi tuhaf bir ilişkiydi; ya da gittikçe tuhaflaşmıştı. Vakit namazları için camiye geldiğimizde hemen gözlerimizle birbirimizi arardık. Buluşursak içimiz ferahlar; bir sonraki vakti beklemek bahanesiyle çay ocaklarından birine çöker; bazen akşam, bazen de yatsıdan sonra evlerimize dağılırdık. Çoluk-çocuğumuz da durumu kabullenmiş, evdeki hayatın ritmi bu kabullenişe göre belirlenmişti. Aslında çok şeyler konuştuğumuz da yoktu. İlk tanıştığımız günden beri, haftada en az bir yada iki kez gazete kupürlerini kapıp gelir ve üzerine konuşurduk.

Farkındaydım, yüreğini yakan bir ateş vardı, sussa kendi ateşiyle yanacaktı. Sanki benimle konuştukça, içine sular serpiliyordu. Ona merhem olacak şeyler söyleyebilecek durumda değilim, aslında. Ama bilemiyorum...

Kendinden, geçmişinden, işinden gücünden pek söz etmezdi. Bizi bir araya getiren bir şey vardı, beraberliğimiz de hep onun etrafında döner; hayat silinip giderdi. Belki de beni celbeden şey bu çekilme anıydı; koca dünyada ikimiz kalakalırdık: Çevresine bakmadan, etrafındakilere aldırmadan ayetler okurdu, onları d e s t e k l e y e n hadisler, eskilerin, hikâyeleri; ben şaşar kalırdım, bunca şey nasıl da aklında kalıyor diye.

Anlattıklarıyla değiştiğimi çok sonraları anladım; değiştikçe, hâlden hâle girdikçe ben olmaktan çıkıyor, başka biri oluyordum sanki. Kaybolmaktan korkmaya başladığım anlar oldu. İşte ilk kez yazıya o vakit müracaat ettim. Onun anlattıklarını, bendeki karşılıklarını not almaya başladım, yoksa her şey silinip gidecekti elimin altından: Bana göre değildi anlattıkları, her şey yeniydi, ürküyordum. Zaten insanlar arasında yolumu yitirme korkusunu yoğun olarak yaşadığım yıllardı; onunla şaşkınlığım biraz daha artmıştı. Çok geçmedi, fark etti ve elimden tuttu.

İkinci okunmaya başladığında, henüz gelen çaylarımızı çabuk çabuk yudumladı.

- Ağzın teneke mi kaplı, diye takıldım. Biliyordum, derdi cemaate yetişmekti.

Benim ağırdan aldığımı görünce hemen yekindi.

-Döndüğümde kitap faslı bitmiş olacak, dedi.

Uzun zamandır sakallarını seyrek tıraş eder olmuştu. İyice dağıtıyor sun diye takılmışım. Zaten hiçbir zaman toplanmamamışım ki, dedi. Çayından bir yudum çekti, sanki hemen o an karar vermiş gibi: Artık sakallarımı kesmeyeceğim. Bu Cuma ikindiden sonra imamdan dua etmesini isteyeceğim, merasime sen de katıl istersen, dedi. Yapma, dedim, bu kadar da değil. Yıllarca sen değil miydin böyle şeylerle mücadele etmeliyiz diyen. Dahası var, dedi. Cebinden oldukça iri taşlı bir akik yüzük çıkardı; öd ağacından küçük taneli doksandokuzluk bir tespah, umreye gidenlerden sipariş ettiği Sultan esansı, takım tamam değil miydi? Ne yapmak istediğini anlamıyordum. Biliyorsun, dedi, bunca yıl Türkiye’de hatta devrimden sonra İran’da iyi, güzel, hayra davet eden ne duyduysa, hemen orada onlarla olmak istedim; feyz almak; onların beraberliğiyle bereketlenmek için hep koştum. Anlatmıştım, birçoğundan nasıl uzak tutulduğumu; biraz da Kur’an okuyalım dediğim için birkaç yerden, nasılda kolumdan tutularak kapı dışarı edildiğimi.

Yılmadığımı da biliyorsun. Biliyorsun ki hâlâ ulaşabildiğim her haberin peşinden koşmaya devam ediyorum. Sonunda hiçbir yere varamadım belki; onu Rabbim bilir. Rabbim biliyor ki, ben hep yolda oldum, yolunda oldum, İbrahim'e taşınan su misali. Ekmeksizlerin ekmeği; kömürsüzlerin kömürü hep bizim; hepimizin derdiydi; adım deliye çıktı. Olsun, önemi yok, belki de ben böyle istedim. Ama şimdi, benden geriye kalan her güzel şeyi Allah'a ısmarlıyorum; sizler de beni hayırla Allah'a ısmarlayın, diye dua edince genişliyorum; o vakit geniş bir ümmete ait olduğumu hissediyorum. Bundandır; delileri, meczupları çeken, onlara güven telkin eden cami gölgelerine sığınmam. Sakal, yüzük, esans, tespih onlarla birlikte olduğumu göstermek içindir; ben de o geniş ümmetin içinde... Ne diyeyim... Ancak burada yaşayabiliyorum, ancak burada nefes alabiliyorum. Dünya bize dar edildi; sözümüz değersizleştirildi; oturduğumuz masalar boşaldı. Böyle işte... Biz delllenelim, ama bize herkesin kaçtığı yerde durmak düşer.

Anlıyorum, dedim, ama sen de kahvedeki herkese bulaşma, otur oturduğun yerde. Ne öyle çay ısmarlamalar, masa masa gezip Sultanlar sürmeler; namazdan çıkan herkesle musafaha edip Allah kabul etsinler. Sana deli demeyip de ne desinler. Üstelik senin deliliğin, deliliğin kendi içine kapalı dünyasına mahkûm türden de değil. Ulaştığın her yere, değdiğin herkese istemedikleri, unuttukları, unutmak için bilinçaltının kör kuyularına ittikleri bir şeyleri çıkarıyorsun; çağrılmadığın yerlere bulaşıyorsun; hatıraların zengin çeyiz sandığından bir şeyleri insanlarla bulup buluşturuyorsun.

Onu yaralamaktan korktum, sustum: Her daim içine doğru kanayan bir yaraydı zaten. Geldiğim bu yer saklanabileceğim bir yer olsun istedim. Bursa büyük şehirdir, beni, kim tanır, dedim. Geldim Emir Sultan'ın gölgesine sığındım. Saklanacak, içime dönecektim; yolda olmaktan yorulmuştum.

- Hâlâ kitapla meşgulsün, dedi

-Hayır... Evet kitap ilgimi çekti. Nasıl söyleyeceğimi bilemiyordum. Parmağındaki akik taşlı gümüş yüzüğe takıldı gözlerim, benimkiyle aynıydı; öd ağacından tespihlerimiz; kaçınısam, uzaklaşısam da sakalıma sürüp durduğu esans...

-Bu kitap seni anlatıyor, deyiverdim. Sonra nedense ürktüm.

-Daha neler, dedi.1952 yılında basılmış olan bir kitabın benimle ne ilgisi olabilir.

-Bak, dedim; yazar son bölümde bir anekdot aktarıyor: Arkadaşım, adeti olmamasına karşın bir gün Koza Han'a gitmiş. Birkaç masa ötede oturan dört-beş

delikanlı da, onu görünce bir hareketlenme olmuş. Ellerinde bir kitap ona bakıp bakıp fısıldamışlar. Kalkmış, masalarına gidip selamla oturmuş. Çay ısmarlayın bakalım, demiş. Sigara ikram etmiş. Şaşırmışlar. Ne iş, demiş, göz kırparak. Yok bir şey, demişler. Var, var, demiş. Ondan belâ gelmeyeceğini anlayınca, cesaretini toplayan biri: Bu kitap, demiş, diğer arkadaşının elinde duran kitabı alıp ona uzatarak, sizi anlatıyor. Kalakalmış. Ulu Cami'nin etrafında dini kitap, esans, tespih filan satan bir dükkânda bulduk; oldukça da ucuza aldık, demişler. Ama, demiş, beni nerden tanıyorsunuz. Gülüşmüşler, Emir Sultan'ın meczubu çok değildir be abi, demişler. O da kitabın kapağına bakmış, yazarın adı, benimkiyle aynıymış.

-Eee, dedi.

-Dahası var, dedim. Yazarın arkadaşı bu olaydan sonra Bursa'yı terk etmiş. Ve yazar, yazmanın sorumluluğu üzerine derin murakabelere dalmış. Bir daha eline kalem almamış.

-Yani, diye sordu?

Sustum. Sırtım üşümeye başlamıştı. Sandalyenin arkalığına astığım kaban aklıma geldi.

-İkinciye kaçırmayayım, deyip camiye zor attım kendimi.

Sular Tutuştuğunda / Hece Yayınları

Yücel Balku

CEVŞEN

Yok bu şehirde senin vafettiğin güzel Nedim

Bir perisuret görünmüş, bir hayal olmuş sana Nedim

Fantazy Araştırma ve Danışmanlık AŞ'de pencere önünde durmuş şehri seyrediyordum: spot lambalarıyla ışıklandırılmış Ulucami, onun yan tarafındaki fiskiyeli havuz, Zafer Plaza'nın çevresine mavimsi yeşil bir ışık yayan cam piramidi ve uzakta, As Merkez'in çatısından çıkıp gökyüzünü dilim dilim doğrayan ışık huzmeleri. Şehrin bu yeni yüzüne bayılıyordum. Louis Armstrong'un kara buğulu sesi ve trompetin esrarlı nağmeleri odayı doldurdukça seyretmekte olduğum manzaranın da tüm boşlukları doluyor, gecenin yardımıyla tüm çirkinlikleri kapanıyor ve sanki bütün şehir içinde bulunduğum dedektiflik bürosunun gerekliliğini ve babamın emekli ikramiyesine mal olan mobilyaların ne kadar uygun bir seçim olduğunu onaylamak için özel bir çabaya girişmiş gibi geliyordu. Her ne kadar danışmalık şirketi adı altında hizmet verse de, bu benim değil, hayatın akışına ayak uyduramayan yasaların hatası. Üniversiteyi bitirdikten sonra kendi işimin patronu olmak istedim. Şehrin, hatta ülkenin ilk dedektiflik bürosunu açmak istediğimi öğrenince hem babam hem de bütün arkadaşlarım delirdiğime hükmettiler. Oysa ben başka bir iş yapamayacağımı biliyordum. Sadece ve sadece Mavi Ay dizisindeki benzer bir büroda özel dedektiflik yapıp belalara bulaşıp bu arada inceden inceye bir saksofon ya da trombon sesi dinleyerek mutlu olabileceğimi biliyordum. Başkomiserlikten emekli büyük amcamı, eski günleri hatırlatıp macera duygusunu kamçılıyarak birlikte çalışmaya ikna ettikten sonra babamın direnci de kırıldı. Babamın emekli ikramiyesini ve amcamın kefen parası diye sakladığı paranın hepsini filmlerde gördüklerime benzer bir dedektiflik bürosu döşeyebilmek için harcadım. Özellikle Tophane civarında, şehri tepeden gören bir yerde kiraladım büroyu. Deri koltuklar, bir sürü dolap, odada klima olmasına rağmen tavanda aheste aheste dönen bir

ventilatör ve ortama kendiliğinden bir gizem katan yumuşak ışıklarla donattım. Kocaman çalışma masama müşterilerin kolaylıkla görebilecekleri şekilde üstünde “Can Demirbilek” yazan prinç levhayı koyup üstüme en pahalısından koyu lacivert bir takım elbise alınca her şey tamam oldu. Tek yapacağımız oturup müşteri beklemektir. Aslında ilk birkaç müşteriyi bulmanın zor olacağını sanıyordum ama daha ilk günden dökülmeye başladılar. İşe başladıktan sonra asıl zor olanın müşteri bulmak değil, önümüze gelen vakaları çözmek olduğunu anladım. Şehir hızla herhangi bir Batı şehrine benzemeye başlasada, derinden derine işleyen gizli kurallar ve gizli güçler vardı karanlık sokaklarında. Hangi vakaya el atsak arkasından ya eli silahlı bir kabadayı çetesi ya da yüksek mevkilerde tanındıkları olan bir kalantör çıkıyordu. Oysa bizim ne yüksek mevkilerde tanındıklarımız ne de amcamın beylik çakaralmaz tabancası dışında doğru dürüst silahımız vardı. Gerçi ben koltuk altımdaki kılıfta 9 mm’lik kocaman bir Remington taşıyordum daima ama silah ruhsatı almak çok zor olduğundan, gerçeğine tıpatıp benzemekle birlikte sadece kurusıkı mermiler patlatabilen başarılı bir taklitti oda. Çaresiz, çok belalı olacağını düşündüğümüz davaları kabul etmemeye, daha çok kocasını aldatan kadınlar, karısını aldatan kocalar ve kayıp vakalarıyla ilgilenmeye başladık. Macera duygumuzu biraz köreltse de bu konulardaki başarılarımız duyuldukça müşterilerimizin sayısı arttı. “Günlük elli dolar ve masraflar” formülüyle oldukça iyi paralar kazanmaya başladık. Bir şekilde polisle karşı karşıya geldiğimizde ya da bilgiye ihtiyacımız olduğunda amcamın eski ilişkileriyle üstesinden gelmeye çalışıyorduk.

Gündüzleri sevgili sekreterim (pek güzel değil ne yazık ki) ve yardımcım (asıl işi sadakatsiz eşleri fotoğraf makinesiyle görüntülemektir) birlikte bin bir belanın üstesinden gelerek en karmaşık vakaları çözüyor, akşamları onlar gittikten sonra ise büroda kalıp eserimi ve şehri seyreliyordum. Giderek bir Paris’in, bir Londra’nın ışıklarını andırmaya başlayan güzelim şehir ışıkları pırıltısının bürodaki mobilyalarda ve tavanda gezdirirken yaptığım işe saygım biraz daha artsada, teypte çalan Jan Garbarek’in gecenin hüznüyle karıştığı bazı anlarda, yanımda beni sevecek ve takdir edecek sarı saçlı, uzun boylu bir sevgilim olmamasına kendimden bile gizleyerek hayıflanıyordum. İşte o anlarda, öğleden sonraları çay ya da kahve içmek, biraz sakinleşmek veya iş için gittiğim çay bahçelerinde eli yüzü kirli, üstü başı perişan çocukların yalvarmayla miyavlama arası bir sesle rica minnet elime tutuşturdukları Cevşenü’l-Kebir muskalarını çıkarıyor, deri taklidi kılıflarını özenle yırttıktan sonra okumaya başlıyordum. Keyifli ve rahatlatıcıydı Cevşen okumak...

Cevşen okuma alışkanlığı büroyu açmadan önce başlamıştı sanıyorum. Ben de yaşıtlarım gibi Koza Han’da ya da Hüsnügüzel’de çay içmekten, siyaset konuşmaktan ve kızlara bakmaktan hoşlandığım için sık sık giderdim bu tür mekânlara. Gidince

de, bir anda masanın dibinde biten bu çocuklardan başımın gözümün sadakası, sevdiğimin hatırı ya da o anda tekerleme gibi tek nefeste sıraladıkları sebeplerden biri yüzünden, aslında çaresizlikten tabii, Cevşen almak kaçınılmaz oluyordu. Böylelikle annemi de bir parça mutlu ediyordum galiba. Cevşen'in koruyucu olduğunu, almakla çok iyiettiğimi söylüyordu her seferinde. Ama odamda elimi nereye atsam deri kolye şekline sokulmuş bir Cevşen buluyordum. Hele annemin otuzdan fazla muskayı derli toplu olarak masa lambamın boynuna asması yok mu, kutsallıklarına duyduğum saygı olmasa onları orada tutmazdım sanıyorum. Her neyse, bir gün bu kadar çok aldığım şeyin içinin boş olduğundan, o çocukları sokaklara Cevşen satsın diye salanların deri kılıfın içine bir parça kâğıt katlayıp koyacaklarından şüphelendim ve hafifçe ürpererek, dilimde her ihtimale karşı besmele, birini açtım. O anda kendimden ne kadar utandığımı anlatamam. Kılıfın içindeki sekiz kez katlanmış kâğıtta Arap harfleriyle bir sürü şey yazılıydı. Hiç anlamadığım bir yazıya bakmanın sıkıntısı insanların böyle kutsal bir nesnenin bile sahtesini yapacaklarını düşünmüş olmamdan kaynaklanan utanca karıştı. Deri kılıfı annem görmesin diye attım. Ama ertesi gün akşam annem masada unuttuğum o tuhaf kâğıdın ne olduğunu sorunca başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Mecburen yalan söyledim: Cevşenlerden birinin kılıfı yırtılmıştı, ben de yeni kılıf yaptırmak için çıkarmıştım. "Ne Cevşen'i oğlum?" dedi annem, "o kâğıtta Cevşenü' l-Kebir yazılı değil ki!" "Ya ne?" Pek anlayamamış, gazete haberi gibi bir şeymiş. Bir koşu anneme getirdim Cevşen'i, okudu:

Şehrimizde Şenlikli Günler. Aslen Bursa doğumlu olan ve yıllardır İstanbul sahnelerini kırıp geçiren kantocu Firuze, bir daha ayrılmamak üzere şehrimize döndü. Geçen ay aramıza katılan Miralay Yavuz ve şimdi de Firuze, kendileri için düzenlenen törende ata-baba toprağında oldukları için had safhada mesut olduklarını belirtmişlerdir. Şehrimiz ahalisi kendilerini iftiharla karşılamış ve bağrına basmıştır.

Ağzım bir karış açık dinledim annemi. Okumasını bitirdikten sonra dilim dolaşarak kâğıdın Cevşen kılıfının içinden çıktığını söyledim. O, zaman insanların böyle olduğunu, para için her şeyi yapanların sonunda manevi değerlere de el attıklarını filan söyleyerek odasına gitme hazırlığı yaparken tüm Cevşen kolyelerini kucağına yığdım. Ben makasla açtıkça o okudu. Dediğine göre Arapça filan değilmiş yazılanlar, Osmanlıca imiş. Tüm kâğıtlarda gazete haberine benzer kısa yazılar vardı: şehri şerefliendiren önemli bir konuktan, yağmurların bolluğundan, mezarlıklarda başıboş otlamaya bırakılmış ineklerden, şehri ikiye bölen çok geniş bir yol açıldığından, öteki şehirlerdeki ahlak bozukluğundan (ama şükür ki şehrimizde böyle şeyler olmadığından), nüfus artışından vb. bahsediyordu tüm Cevşen haberleri. Ama

annem sıkılıp yarıda bıraktı okumayı, ona göre birileri saçmalıyordu ve de bunun cezasını öte dünyada, hiç kaçarı yok, ödeyeceklerdi. Yalvardım, yakardım fayda etmedi. Sonraki iki ayı Osmanlıca kursuna giderek geçirdim ben de. Artık iyi kötü okuyabiliyordum Cevşen kılıflarından çıkan ilginç mesajları. Zamanla bir alışkanlık haline geldi bir sürü Cevşen alıp yalnız kaldığımda okumak. Üstelik yeni şeyler de keşfettim: Şehrin farklı noktalarından aldığım kolyelerden farklı türden mesajlar çıkıyordu. Aslında anlamıştım meseleyi: Şehirde birkaç tane Cevşen üreticisi vardı ama bırakın Arapça'yı, Türkçe bile bildiğinden emin olamadığım bu adamlar kim bilir hangi antikacıdan aldıkları eski gazetelerdeki haberleri oturup aynen kâğıda aktarıyorlardı. Herkes farklı gazeteler bulabildiğinden farklı mesajlar çıkıyordu Cevşen kılıflarından. Satıcı çocukları takip ederek üreticiye ulaşmak, kullandıkları eski gazeteyi parasını bastırıp almak da mümkündü. Ama o zaman şehrin her tarafında Cevşen satıcısı çocuklar arayıp sonuçta ne çıkacak diye beklemenin keyfi kaybolacaktı. Ben de uydum oyuna; kendimi şehrin ışıklarının karşısında yalnız hissettiğim anlarda çekmecemden o gün satın aldığım Cevşen kolyelerini çıkarıp birer birer okuyordum. Birkaç yıl önce birisi kendimi bir gün eski ve başka şehirlerin bayat haberlerine kaptıracağımı söylese ona gülerdim ama oluyormuş demek ki.

II

Büronun kapısı geç saatte telaşla çalındığında yine pencerenin önünde durmuş şehri seyreliyordum. Tavandaki pervane dönüyor, teypte hüzünlü bir caz şarkısı çalıyordu. Büroda benden başka kimse yoktu. Biraz ürkötüm; bazen foyası meydana çıkan bir eşin öfkesinin bize yöneldiği olur çünkü. Yine de, her zaman yaptığımı yaptım, koltuğa oturup ayaklarımı ve tabancamı masanın üstüne koydum. Girin, dedim kapıyı telaşla çalan kişi ya da kişilere. İçeri giren adam elli yaşlarında ve iyi giyimliydi. Terlemişti, yüzü kıpkırmızıydı. Kendini misafir koltuğuna atıp anlatmaya başladı: Üstüne titreyerek büyüttüğü, en iyi okullarda okuttuğu kızı kaybolmuştu. İki gün önce arkadaşına gitmek için evden çıkmış ama geri dönmemişti. Meraklanmışlar ama arkadaşında kaldığını düşünerek kendilerini rahatlatmışlar. Ama ikinci gün de ortaya çıkmayınca kızlarının alınmasını göze alıp arkadaşını aramışlar ve ne yazık ki oraya hiç gitmediğini öğrenmişlerdi. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Kendisi oldukça varlıklıydı. Birileri fidye için kaçırmış olabilirdi kızı. Bu durumda polise haber vermeye de çekinmişti, polisin eline geçmekten korkup kıza bir şey yaparlar diye. Sonunda bir arkadaşının tavsiyesiyle bana gelmişti işte. Son umudu bendim.

Adamı dinlerken işi kabul etmemeye karar vermiştim aslında. Kızı gerçekten birileri kaçırmışsa, büyük ihtimalle eli silahlı, gözü kara kişiler olmalıydılar. Belki bir mafya çetesi. Bizim onlarla başa çıkacak gücümüz yoktu. Bu yüzden adama,

elbette yardımcı olmak istediğimizi ama ücretimizin biraz tuzlu olduğunu söyledim. Önemli olmadığını söyledi. “Günlük iki yüz dolar ve masraflar.” dedim, bu fiyatı kesin reddedeceğinden emin bir edayla. Adam, günlük beş yüz dolar vereceğini, hatta kızı bulduğumda ödül olarak on bin dolar daha vereceğini söyledi. Aylarca çalışsam kazanamayacağım bir paraydı bu; birden kızın belkide babası tarafından onay görmeyeceğini bildiği gizli sevgilisi ile kaçtığını, şımarık zengin kızlarının sık sık yaptığı gibi ebeveynlerini kasten meraklandırmak için bir arkadaşının evinde kaldığını filan düşünmeye başladım. Eğer basit bir vaka ise onca parayı boşuna kaçırmış olacaktım. İş kabul ettim. Müfit Bey bir kâğıda kızın arkadaşlarından tanıdıklarının adlarını, sık sık gittiği yerleri yazdı. Sonra cüzdanından bin dolar para ve bir fotoğraf çıkarıp masaya koydu. Bende iyi bir özel dedektif gibi onu sakinleştirecek şeyler söyledim, Fantazy’nın başarılarından bahsettim ve adam çıkıp gitti. Benden haber bekleyecekti. Bende eve gitmeye üşenerek kanepeye kıvrılıp yattım. Uyumadan önce birkaç Cevşen daha okudum; sıkılınca kayıp kızın-Rüya Kalyoncu- resmine baktım bir süre. O resmi kafama kazımalıydım.

Sabah kapıdan ilk önce amcam girdi ve bir an bile soluklanmaksızın artık alıştığım azarlarına başladı: “Eşek herif, insan şurayı havalandırır biraz!” Mahmur hareketlerle kalkıp pencereyi açtım. Şehrin üstüne soğuk bir sonbahar güneşi doğuyordu. Aslında amcam beni severdi ama soyadımı değiştirmemi hiç affetmedi. Onu anlıyordum ancak ülkenin ilk dedektiflik bürosunu açmış biri olarak “Fıtkıoğlu” soyadıyla müşterilerin saygısını kazanmam mümkün değildi. Her neyse, ona gece olanları anlattım. Özellikle alacağım ücreti duyunca gözleri parladı ama bir kere daha azarlamaktan kendini alamadı: “Eşek herif, düşüncesizce iş yapıyorsun. Bizim etimiz ne budumuz ne? Biz kim, mafyayla uğraşmak kim?” Kendimi avutmak için kullandığım bahaneleri onada sıraladım, biraz sakinleşti. Sonrada Müfit Bey’in kâğıda yazdığı isimler hakkında araştırma yapmak için Emniyet’e gitti. Kapıdan çıkarken bir şey unutmuş gibi duraksadı, ceplerini karıştırdı, “Al eşek sıpası,” dedi “Bu tür şeyleri niye sevdiğini anlamış değilim ama binanın önünde duran bir çocuktan senin için aldım bunu, belki uyanmana yardımcı olur.” Elime tutuşturduğu şey patlıcan moru renginde iki Cevşen kolyesiydi. Bu renkte Cevşen ilk defa görüyordum. İlk Cevşen’i açarken amcamı aslında çok sevdiğimi fark ettim. Ne yazık ki ikisinden de aynı haber çıktı. Saygısız hazine avcıları, şehrin her tarafını delik deşik ettikleri yetmiyormuş gibi şimdi de mezarlığa dadanmışlardı. Oysa şehrimiz insanı altın diş taktıramayacak kadar yoksul, taktırsa bile o dişle gömülmeyecek kadar çok çocukluydu.

Öğlene doğru kızın resmini cebime koyarak çıktım bürodan. Akşama kadar kızın gitme ihtimali olan tüm kafelere, barlara baktım. Kültür Park’ta dolaşp oradaki öğrenci kahvelerinin kalabalığında kızın yüzünü aradım. En sonunda iyi haberi

amcamın getireceği umuduyla birkaç Cevşen alıp büroya döndüm. Oysa amcamda kayda değer bir şey bulamamıştı. Kızın tüm arkadaşları hiçbir sabıkası olmayan, sıradan öğrencilerdi. Birkaçını ziyaret etmişti amcam, ama polis kimliğini görünce dudakları korkudan titreyen bu gençlerin hepsi Rüya'yı dört gündür, bir haftadır, bir aydır görmediklerini; erkek arkadaşı olmadığını, derslerinin çok iyi olduğunu söylemişlerdi. Keyfim kaçtı, kızı bir çetenin kaçırdığı kesin gibiydi. Ama bir çete kaçırmış olsa arayıp fidye istemez miydi? Müfit Bey'i aradım, gün boyunca telefon başında beklemiş ama kimse aramamış. Araştırmalarımın nasıl gittiğini sordu, iyi gittiğini söyledim sıkılarak. Herkes gidinceye kadar sıkıntıyla oturdum büroda, sonra yine pencerenin önüne geçip şehrin ışıklarını seyrettim giderek koyulaşan bir hüznle. O akşam biraz soluk ve durgun görünüyordu şehir. Koltuğuma oturdum, biraz sıkıntıyı dağıtır umuduyla çekmecedan gündüz aldığım Cevşen'i çıkardım. Kısa bir haberd; şehrimiz sakinleri melek yüzlü bir kardeşlerinin gelişini hasret ve sabırsızlıkla beklemekteydiler.

Haberdeki "melek yüzlü"nın aklıma niye cebimdeki fotoğrafı düşürdüğünü düşünmedim bile. Elim cebime gitti, fotoğrafı çıkarıp saatlerce seyrettim: ipeksi sarı saç, kırılğan bir yüz, masmavi gözler ve Modigliani'nin elinden çıkmışçasına uzun, ince bir boyun. Gözlerinde bu dünyanın üstesinden gelmenin bir yolunda kırılğanlık ve masumiyet olduğuna size yemin billah ettirecek zaman dışı bir mavilik. Saatlerce ona baktım; kendimi onu bulabileceğim yerleri düşünmeye zorladım; olmadı. Gözümü gözlerinden alıp şehrin ışıklarına sığınmak istedim; olmadı. O gözlerde şehrin ışıklarını hükümsüz kılacak bir zarafet vardı, ne yaptıysam olmadı. Kendimi onu düşünürken, onu yanımda hayal ederken; başarılarımı takdir edecek, hüznümü kavrayacak, sigaramın külünü yere silkelediğim için beni paylayacak, sonra ben çok üzüldüm diye boynuma sarılıp şımartacak, görev için dışarı çıkarken bir gün bir köşede kurşunlanırım diye kaygılanacak melek yüzlü candan sevgili olarak düşlerken yakaladım hep. Anladım birdenbire: o melek yüzlünün benim şehrim, yalnız benim şehrim gelmesini istiyor ve bekliyordum ben de, hasret ve sabırsızlıkla. Belki de bu yüzden, sabahın sütsü griliğinde kapı dövülürcesine çalınıp ben hayli geç uyuyakaldığım koltukta kendime gelip kapıya koştuğumda, kapının önünde hiç kimseyi bulmadığımda ama kapı koluna asılmış mor renkli bir Cevşen'den "Onu bul." diye artık haber diyemeyeceğim ricamsı bir emir çıktığında durumun tuhaflığını hiç düşünmedim; sanki o Cevşen'i oraya ben asmışım, o emir bilinmedik bir yerden değil benim içimden geliyor gibi bir an bile duraksamaksızın şehrin sokaklarına vurdum kendimi.

III.

Şehrin her yerinde onu aradığımı sanıyordum; öğlene kadar taban teptikten sonra fark ettim ki onu tüm şehirde değil, benim şehrimde arıyorum. Her zaman gittiğim kafelerde, parklarda Tophane'ye çıkan ve düş gücümü daima gıdıklamış olan merdivenlerde, Arap Şükrü Sokağı'nda, alışkın olduğum sinemada arıyordum onu. Bir süreliğine vazgeçtim bundan, şehrin bana aşına olmayan yerlerinde aradım; bu defa da ona yakıştırdığım yerlerde aradığımı ve ona yakışan yerlerin benim şehrimle pek az örtüştüğünü kendime acıyarak fark ettim. Sonunda bir kitapçıdan Bursa şehir haritası alıp onu herkesin şehrinde aramaya koyuldum. Herkesin Bursa'sının ana caddelerinde, ara sokaklarında dolaştım. Tekinsiz adamların hergele sohbeti yaptığı loş birahalelerde oturup siyasetçilere, işverene ya da samimi arkadaşlara yönelmiş galiz küfürlerin ve tembel isyankârlığın içinde bir ipucu bekledim. Stadyumda herkesle birlikte maç seyredip rakip takıma ve taraftarlara-önce utangaçça, sonra arsızca-küfrettim. Tophane sırtlarındaki fundalıklarda tiner çeken adamlarla şehrin eskiden ne kadar sakin, ne kadar temiz olduğu hakkında uzun uzun sohbet ettim. Kenar mahallerdeki kahvehanelerde Bursaspor'la oynayan bir doğu şehrimizin takımını tümü o doğu ilinden olan mahalle sakinleriyle birlikte seyrettim. Bir internet kafede tarihe meraklı üç genç ile tanıştım: Eski Bursa fotoğrafları ve resimleriyle yeni çekilmiş fotoğrafları karşılaştırıyor, yeni fotoğraflardan tüm modern ayrıntıları bilgisayar yordamıyla silip onların yerine eski mimari üslûpta yapılmış cumbalı, eliböğründeli binalar oturtuyor ve böylece hayallerindeki şehri inşa ediyorlardı. Ama günler geçtikçe ne onların sade ve güzel şehrinde, ne de şimdiki karmaşık yapılı şehirde bulamayacağımdan korkmaya başladım, melek yüzlü Rüya'yı. Üstelik çok yorulmuştum, büroya dönüp kaç gündür alıp cebime tıktığım Cevşenleri birer birer okumak ve biraz sakinleşmek istiyordum. Ama büroya döndüğümde cebimdeki Cevşenlerden önce okumam gereken başka bir Cevşen olduğunu anladım. Kaç gündür ortada görmediğim için çok meraklanan amcam, bir sürü ters laf etikten sonra bir Cevşen uzattı ve sabah geldiğinde kapı koluna asılı bulduğunu söyledi. Aceleyle açtım:

Beş gündür şehrimizi şerefliendirmesini beklediğimiz melek yüzlü kardeşimiz hâlâ gelmedi. Melek yüzlü kayıp.

Bir taraftan amcamın azarlarını dinlerken, bir taraftan da benim melek yüzlüm ile eski günleri gazetedeki haberden aşırılmış kayıp melek yüzlü arasındaki benzerliği düşünüyordum. Nasıl olabilirdi bunca benzerlik? Ya sabah kapı koluna asılan emir neydi? Birdenbire, diğer insanlar gibi, kendimden hiç beklemediğim ölçüde çözülüverdim. Amcama, ağlayarak Cevşen mesajlarını anlattım. Ve bizim aradığımız

kızla son Cevşen mesajları arasındaki ilişkiye yönelik şüphelerimi. Benim ağlamam dokunmuş olacak ki, yüzü yumuşadı, “Eşek sıpası,” dedi “sapla samanı karıştırmakta üstüne yok. Şimdi de Cevşen’le bozdun. Şuna açıkça aradığım kıza fotoğrafından âşık oldum, saçmalıyorum desene. Neyse getir bakalım şu Cevşenleri.” İtiraz edemedim, biraz da umutla o güne kadar aldığım bütün Cevşen haberlerini önüne yığdım. Ben bir köşede mızıldanırken o, Cevşenleri anlamadığım bir düzene göre ayırmaya başladı. Ayırdığı mesajları birlikte okurken hep dar kafalı ve şişman bir polis eskisi olarak gördüğüm amcamı ne kadar yanlış tanıdığımı anladım; ayırdığı destelerdeki haberler farklı ellerden çıkmıştı. Hepsi şehir haberleri gibi üslupta yazılmış olsalar da sanki başka başka şehirlere ilişkin haberlerdi bunlar. Amcama Cevşenlerin eski gazetelerin kopyalanması yoluyla yazıldığını tahmin ettiğimi söyledim. Olabilir, dedi, ama o zaman başka şehirlerin gazeteleri olmalı bunlar. Gerçekten de bazı haberlerin bildiğimiz Bursa’dan söz ettiği açıkça belliydi. Ama ya diğerleri? Bazı destelerde yol kesen haramilerden, gerekli rüşvetler dağıtıldığı için isteyen herkesin orman arazisini yakıp gecekondusunu yapmasının serbest olduğundan; diğerinde en kaliteli tiner ve balının hangi dükkânlardan temin edebileceğinden; ötekisinde şehir sadece camilerden ve tarihî eserlerden ibaretmiş gibi yalnızca bunlardan bahsedilirken, bir diğerinde cemaatin sadece 60 kişi kaldığından, bunların çoğunun da şehirdeki tek ibadethaneye gelmediklerinden şikâyet ediyordu. Başka bir destede yatırım yapılacak kârlı alanlara ve oradan metro geçeceği için kaçılması gereken semtlere işaret ediliyordu. Hele bir deste vardı ki hepsinden ilginçti: şehirdeki ucuzcu lokantaları, öğrenci kahvelerini, kız arkadaşınızı alıp gidebileceğiniz kuytu yerleri anlatıyordu haberler.

Demek ki sadece öteki şehirlerin eski gazetelerini değil, yeni gazeteleri de kullanmışlar, dedim amcama. “Niye gidip öğrenmiyorsun, sen dedektif değil misin?” dedi amcam. Haklıydı ama nereden başlayacağımı bilemiyordum. Cevşen satıcısı çocukları takip etmemi söyledi amcam, ne kadar aptal olduğumu fark edip etmediğini merak eden bir bakışla. “Peki ya Rüya?” dedim, Rüya’nın kim olduğunu sordu, hatırlattım. “Boşver o işi, bulunacak olsa şimdiye kadar mutlaka bir haber çıkardı.” dedi. O zaman cebimde sakladığım “Onu bul.” diye emreden Cevşen’i çıkarıp gösterdim, bunu hayırlı bir işaret sayması umuduyla. Birden ciddileşti, suratı asıldı. “Onu bulsan bile sana yâr olur mu yavrum? Siz onunla ne aynı şehirde, ne de aynı dünyada yaşıyorsunuz. Çok zengin onlar. Babasının Bademli’deki malikânesini görmedin galiba...” Başımı eğdim, bir şey demedim; o melek yüzlüyü sürekli omzumda oturan bir melek kadar yakın hissettiğimi söylesem, Cevşen satıcısı çocukların peşinden gitmeme bile izin vermezdi.

Yeniden sokaklara vurdum kendimi. Şehirdeydi, yakınlarda bir yerlerdeydi aradığım persüret; hissediyordum bunu. Belki karanlık adamların elinde tutsaktı, babasının

zenginliğine bedel ödüyordu; belki bir arkadaşının evinde oturmuş, bir çocuk hınzırlığıyla kendisi için meraklananları düşünerek ve beklemekten sabrı tükenmiş olarak anne-babasının ya da sevdiği birinin kendisini sobelemesini bekliyordu. Veya gerçekten kayıptı, doğduğu şehirde kaybolmanın tuhaflığından evi arayamıyor, kendisi gibi kayıp bir prensin gelip onu bulmasını, bunca tuhaflığı itirazsız kabul edecek tek şey bir peri masalı olabileceğinden, o prensle birlikte bu güzelim şehirde yaşanacak bir peri masalının başkahramanı olmayı arzuluyordu. Birdenbire kendimi onu kötü adamların elinden kurtaran kahraman olarak görmeye başladım: elimde alev alev yanan Remington, kötü adamların arasına dalıp kurtarıyordum. O sırada tabancayı nasıl tutacağımı, hareketlerimi, hatta sesimin güven verici tonunu bile düşündüm. Hemen ardından; yani, sokaklarda, parklarda, çay bahçelerinde dolaşp Cevşen satan çocuklardan ellerindeki tüm Cevşenleri satın alırken; o kayıp meleğin rastlamayı umduğu kayıp prens olmayı da kurdum aklımda ama hiçbir peri masalı büromun penceresinden gördüğüm ışıltılı manzaranın, bu çağdaş şehrin içinde can bulmazdı ki! En doğrusu ona kendimi sert ve kişilikli dedektif olarak sevdirmektir.

Nerede Cevşen satıcısı bir çocuk görsem elindeki tüm Cevşenleri aldım, yeni Cevşen almak için Cevşenlerin üretildiği ya da dağıtıldığı o kaynağa gitsin diye. Cevşeni biten her çocuğu izledim ama akşama kadar izlediğim her çocuk sonunda evine gitti. Son izlediğim çocuktan sonra hem dizlerimde derman kalmadığından, hem de içimde bir yerde usta dedektiflere yakışır içgüdünün feryadına uyarak bir duvar dibine oturdum, sabaha kadar çocuğun derme çatma evinin kapısına diktim gözümü. Sabah güneş doğmadan çocuk, yüzünde bir iş adamının ciddi ifadesiyle çıktı evden ve ara sıra miskin bir köpek ya da sigara öksürüğünden boğularak işe gitmekte olan bir adama rastladığımız ıssız, uykulu ara sokaklardan geçerek o kenar mahallenin iyice dışındaki derme çatma kulübeye yöneldi. Kulübenin kapısından girmeden önce etrafı şüpheli bakışlarla kolaçan etmesinden anladım doğru iz üzerinde olduğumu. O girdikten iki dakika sonra koltuk altımdan Remington'u çekip içeri daldım ben de. Acınası bir yoksulluk içindeki kulübenin ortasında minderin üstüne bağdaş kurup oturmuş beyaz sakallı, yaşlılıktan beli bükülmüş bir adam vardı. Kulübedeki onlarca kutunun birinden çıkardığı Cevşenleri çocuğa uzatıyordu. Filmlerdeki gibi sert ve patlamaya hazır bir ses tonuyla kıpırdamalarını söyledim. Adam umursamadı bile; göz ucuyla bana bakarken bir yandanda elindeki Cevşenleri sayarak çocuğun torbasına doldurmaya devam etti. Ne yapacağımı bilemedim. Bir süre sonra çocuğa çıkmasını işaret etti, çocuk torbasını alıp gitti. Oturmamı söyledi, kirli, eprimiş bir mindere oturdum. Pencere önüne konmuş salça tenekesi içindeki begonyaya, dışarıdaki soğuk sonbahar güneşine, pencereden görünen Buttım binasının cam yüzeyinden yansıyan parlak güneşe bakınca anladım: O adamla aynı şehirde yaşıyorduk.

Ne aradığımı bildiğini söyledi. “Evet,” dedim “Cevşenlerin içinden neden Cevşen duası değil de, tuhaf haberler çıktığını merak ediyorum.” Neyi merak ettiğim umurunda değildi, benim bütün şehirde melek yüzlü sevdiğimi aradığımı biliyordu. İtiraz ettim, sevdiğim değil, bir müşterimin kayıp kızıydı aradığım. Biliyormuş, zaten “Onu bul.” mesajını gönderen de oymuş. Silahımı yüzüne doğrultup kızı nereye sakladıysa çıkarmasını söyledim, oyun bitti, dedim. Yüzüme küçümseyen bir edayla baktı, “Seni gözümden büyötmüşüm. Kızı saklayan ben olsam niye ‘Onu bul’ diye mesaj göndereyim ki sana? Ama belki de kötü bir dedektif değilsin, kızı duyduğun aşk gözlerini kör etti sadece. Kız kayıp, olması gereken yerde değil. Onu bulman lazım. Ama bunun için Cevşenlerden medet ummayı bırak.” Kıza âşık filan olmadığımı, sadece işimi yapmaya çalıştığımı, bu meselenin onu hiç ilgilendirmediğini söyledim. Hem o kim oluyordu ki? Yaşlı bir adammış sadece, o da işini yapmaya çalışıyormuş, onların bana ihtiyacı olduğu kadar benim de onlara ihtiyacım varmış. Ama Cevşen meselesini unutmaliyımışım. Cevşenlerle ilgili sırrı ehil olmayan insanlara anlatıp durmaktan vazgeçmeliymişim. Bir anda kafamda bir şimşek çaktı; ona Cevşenlerle ilgili gerçeği bana anlatırsa rahatlayacağımı, artık kimseye bu meseleden bahsetmeyeceğimi söyledim. “Bak evlat,” dedi, filmlerdeki bilge Kızıldereli büyücüyü anımsatan bir edayla, “Cevşenleri gazeteyle benzetebilirsin, senin gibi Batı eğitiminden geçmiş, şehrin ışıltısından başka bir şey görmeyenler ancak böyle anlayabilir Cevşen’i. Bu şehir eskiden bir taneydi. O vakitler tek bir şehir gazetesi yeterdi herkesin sesi olmaya. Sonradan, şehre dışardan gelenler şehrin kıyısında hatta göbeğinde başka şehirler kurdular. Değişik okullardan dünyayı farklı algılayan insanlar mezun oldu ve onlarda kendi şehirlerini kurdular benzerleriyle birlikte. Başka dille konuşanlar, başka dinle yaşayanlar kendi şehirlerini kurdular şehrin içinde. Zenginler yoksullardan uzakta kendi şehirlerini; öğrenciler mevcut şehirlere dağılmalarına rağmen öğrenci evlerinden ve onları birbirine bağlayan yollardan ibaret kendi şehirlerini oluşturdular. İşte Cevşen, şehrin içindeki şehirlerin gazeteleridir. Gazete bayilerinde satılanlar sadece ortada olanları, görünenleri yazar. Cevşen’se görünmeyen şehirlerin sadece o şehrin sakinleri için önemli olan ve sadece onlar tarafından anlaşılacak haberlerini. Bu kadar basit. Benim işimse bu gazeteleri dağıtmak. Şimdi git ve vaktini o kızı bulmaya harca. Anlattıklarımı unutmak için verdğin sözünde unutma. Yoksa ...”

Sormasam ölecektim: Peki o melek yüzlünün kayıp olduğunu yazan hangi şehrin gazetesiydi? Onu hasretle bekleyenler kimlerdi? Duraksadı. “O Cevşenlerin ait olduğu şehir, şehrin içindeki şehirlerin belki en eskisi ve herkesin ait olduğu tek şehirdir. Ama sana açıklayamam bunu. Onların kızın kaybolmasıyla ilgisinin olmadığını, sadece onu beklediklerini bil yeter.” Daha fazla dayanamadım, tabancamı tekrar yüzüne doğrulttum: ya bana melek yüzlüyle ilgili gerçeği söyleyecekti ya da ölecekti. Hiçbir

şey söylemedi, ben de tetiği çekemedim. Çekseydim ne olacaktı ki sanki. Elimdeki bir oyuncak tabancaydı sadece. Onu ve aptalca Cevşen yalanını polise bildireceğimi söyledikten sonra çıktım o pasak ve yaşlılık kokan kulübeden.

Tekrar benim şehrimin sokaklarına döndükten sonra anladım yaşlı bunağın tehditkâr tavrının anlamını. Nereye gitsem ardıma sokak çocuklarından, tinercilerden ve Cevşen satıcısı çocuklardan oluşan bir güruh takılıyordu. Üstelik her ara sokakta birkaç çocuk daha katılıyordu çeteye. Giderek daha yakına sokuluyorlardı. Taki başka bir semtin, başka bir mahallenin, başka bir şehrin sınırına kadar. Orada beni başka bir çocuk güruhuna devredip, kendi semtlerine dönüyorlardı. Onlardan çok korktuğumu söyleyemem, ne yapabilirdiler ki, silah taşıyacak halleri yoktu ya; muhtemelen o koca bunak beni taciz etmelerini istemişti, onlarda denileni yapıyordu. Zaten onlara ayıracak vaktimde yoktu; Rüya Kalyoncu dosyasını alalı tam on bir gün olmuştu ve ben bir takım aptalca takıntılar yüzünden çok vakit kaybetmiştim. Üstelik kızın neredeyse yüzünü unutmuştum: Amcamın ve o ihtiyarın ona âşık olduğumu söylemelerinin ardından ya gerçekten âşık olduysam korkusuyla ceketimin iç cebinde taşıdığım fotoğrafı çıkarıp bakmaya cesaret edemediğim için aradığım kızı, fotoğrafının aklımda kalan kısmıyla bulmaya çalışıyordum ki, bu tamamen faydasızdı. Aklımdaki bulanık görüntü, özlediğim sevgilinin yüzü ve Cevşen mesajlarında bahsedilen melek yüzünün tarifi ile karışa karışa sonunda gerçekten de bir melek suretine bürünmüş; ısıltılı bir surete, bana güzel görünen tüm kadınlara benzeyen bir gölgeye dönüşmüştü. Yine de bir gece sokakları arşınlamaktan bitkin halde büroya dönerken zayıf turuncu ışığıyla kendinden başka yeri aydınlatmayan bir sokak lambasının dibinde durup ceketimin cebinden fotoğrafı çıkardım o melek yüzünün. Gördüm; tam da aklımdaki hayali gibiymiş. Gördüm; ona âşık olmaktan korkmuyorum artık. Anladım: seviyorum onu, ne Rüya Kalyoncu imiş aradığım, ne Cevşenlerin sırrı. Ben onu arıyordum işte, o melek yüzlüyü. Ruhuma direk, canıma yoldaş olacak, şehrin içindeki tüm şehirlerde benden ona, ondan bana bulaşacak bir sevdıyla el ele dolaşacağımız; büromun penceresinden şehrin tüm şehirlerini birlikte sevgiyle izleyeceğim meleği.

Ancak o melek yüzünün fotoğrafına gönlümce bakmama bile izin yoktu. Yolun aşağısından bir grup çocuk düşmanca yaklaşıyordu. Fotoğrafı sevgiyle okşayıp cebime koydum. Yoluma devam ettim gittikçe hızlanan adımlarla. Çok geçmeden karşıdan da bir güruh yaklaşmaya başladı. Mecburen bir ara sokaktan büroya doğru koşmaya başladım. Onlar da peşimden koştular. Korkuyordum. Büronun olduğu caddeye çıkmama çok az kalmıştı ki önüm kesildi; birdenbire otuz-kırk çocuğun arasında kalıverdim; acemice diklenmeler sataşmaya, sataşma küfre döndü. Bacaklarıma atılan küçük tekmelere aldırış etmeden uslu durmalarını, bu yaptıklarının çok ayıp olduğunu söyledim. Ben öyle babacan tavsiyelerde bulununca grubun içinden yaşları

diğerlerinden büyük, artık çocuk denemeyecek iki delikanlı çıktı ve ben onların baygın bakışlarına, dengesiz hareketlerine bakarak tiner çekip çekmediklerine karar vermeye çalışırken, onlar bir anda ellerinde parlayan kelebek çakıları aklı hareketlerle sallayıp avuçlarında döndürmeye başladılar. "Son haberi kapına bıraktık." dedi biri, son haberi okumamı istediklerine göre öldürmeyecekler diye düşündüğüm sırada baldırına saplandı o ısıltılı bıçaklar. Ardından daha küçük çocukların tırnak çakısıyla yaptığı saldırılar geldi. Yere yığıldım. Tekmelemekten yorulunca çekip gittiler. Çocuklardan biri giderken dönüp "Niye bulamadın ağbi ya, niye bulamadın ya?" dedi, oyuncağını kaybetmiş bir çocuğun masum mızımlığıyla.

Kendime geldiğimde gün doğmak üzerindeydi. Pantolonum kan içindeydi ama yaralarım derin değildi. Güç bela doğruldum, ayağımı sürüye sürüye büroya doğru yürüdüm. Ana caddenin köşesindeki gazete bayiiinden bir Bursa Ekspres gazetesi aldım. Oradaydı, ilk sayfada.

Şehrimizde yas var. Hunharca cinayet. On iki gün önce ortadan kaybolan Rüya Kalyoncu'nun cesedi tecavüz edilmiş ve boynu kırılmış olarak Hamitler şehir çöplüğünde bulundu. Adli tıp uzmanları genç kızın yaklaşık olarak on bir gün önce öldürülmüş olduğunu tahmin ettiklerini söylediler...

Oradaydı, ilk sayfada. Bendeki fotoğrafın aynısı, babası vermiş olmalı. Ama bendeki fotoğraf kadar ısıltılı ve meleksi durmuyor artık; sanki ölmekle diğer insanlara benzemiş. Saçları ipeksi sarı değil, kumral. Gözleri masallardaki yaşı belli olmayan periler gibi değil, yirmili yaşlardaki bir genç kızın şaşkın edasıyla bakıyor. Ama aynı masumiyet, bu dünyayla baş etmenin bir yolunun da masumiyet olduğuna inanan aynı safça duruş. Ağlayarak büroya gittim, kapıda bir Cevşen asılıydı yine. Bunun son Cevşen okuyuşum olacağına kendi kendime yemin ederek açtım:

Beklenen melek yüzlümüz şehrimize geldi. O artık şehrimizde huzur içinde yaşayacak.

Bir başıma dikildim pencerenin önüne. Pencere çerçevesine sığıldığı kadarıyla şehre, şehirlere sevgiyle, muhabbetle baktım; Rüya'yı barındırması muhtemel olan her şehre. Yaşayanların ve ölülerin ortak şehirlerine. Öteki şehirlere.

Sükut Ayyuka Çıkar Bitmemiş Külliyyat / Can Yayınları

Nursel Aras

DÖNÜŞ

Bindiği vapurda, denizin yırtılan karnından hafkırarak iki yana düşen beyaz köpüklü sulara baktı hep. Dalgındı. Gökyüzünün mavi gömleği ilişmedi gözüne. Martıların arsız çılgınlıklarını da duymadı. Sadece akıp giden zamanı, tükenen umutları, sessiz ölüşleri düşündü bir bir. Geride bıraktıklarından af dilercesine “Gitmeye mecburum,” dedi. Son kez dönüp sisli uzaklara baktı. Yalvarırcasına mırıldandı.

-Yedi bağrımdan birine bas can oğlumu. Sana tek emanetimdir! dedi.

Yüzünü çıkarıp, beyaz köpüklü suların üstünden denizin dibine gömdü. Rüzgârın göz pınarlarına yığıldığı nemi sildi usulca. Vapurdan inince cansız ayaklarını peşi sıra sürüyerek, Bursa otobüsüne bindi. Yerine oturur oturmaz bakışlarını göz kapaklarının altına gizledi.

İçindeki yangını anlaşılmazın diye konuşmadı yanında oturanla... Yolculuk kaç saat sürdü, hangi yollardan geçtiler bilemedi.

Otobüs, terminalin demir çardaklı peronlarından birinde durdu. İn en yolcular bagaja uğrarken, o terminalin içlerine doğru yürüdü. Yazıhanelerine müşteri çekmek için yolunu kesen çığırktan simsarların yüzüne bakmadan, “Kestane şekeri”, “Bursa havluları,” diye bağır an gençlere aldırış etmeden bir taksiye bindi.

“Hürriyet lütfen!”

Yolda, etrafın değişmiş çehresini fark etmedi. Aklında babası vardı hep. Aradan yirmi yıl geçmesine rağmen kollarını açarak kızını yeniden bağrına basar mıydı? Sevinir miydi geldiğine? Bir zamanlar kendisinin istemediği biriyle evlenmek için kimseye haber vermeden gizlice kaçıp gitmesini, artık bağışlayabilir miydi? Birlikte teleferiğe binip Uludağ’ın zirvesine çıkarlar mıydı? Bursa’nın insana huzur veren geniş caddelerinde yürüyüp, tarihi çınarların gölgesinde bir çay içimi soluklanırlar

myıdı? Bilmiyordu. Bildiği tek şey babasının şimdiye kadar kendisini bağışlamamış olmasıydı. “Nasıl gittiyse, öylede gelecek,” demiş, kırılan onuru ve dinmeyen acısı yüzünden eğilip bükülmez bir inadın suskunluğuna gömülüp kalmıştı. Bir kez olsun arayıp sormamıştı kızını. Kapıya gelince Nazlı’nın parmağı zile gidip gidip geldi. Basmaya korkuyordu. Eskiden evin duvarlarını boydan boya saran sarmaşıklar ve asma dalları yok olup gitmişti annesiyle birlikte. Şimdi duvarlardan sokağa taşan garip bir sessizlik vardı. Acı içinde ürperdi. Korkusu büyümeye, büyüdüğü de vücudunu kırbaç yemişçesine titretmeye başladı. Neden sonra kararsızlığını yenip zile dokundu. Kapıyı babası açtı. Birkaç saniye bakiştılar. Benzi solgun, bakışları fersizdi ama gözlerinde şaşkınlık ifadesi yoktu. Aksine kızının gelmesini bekliyor gibiydi. Yıllardır unutamadığı evlat kokusunu bir solukta doldurdu ciğerlerine. Saçlarından öptü, elinden tutup içeri aldı.

-Başım gözüm üstüne, hoş geldin. Bir gün geri döneceğini biliyordum.

Nazlı titreyen bir gölge gibi içeri girdi. Uzun zamandır kadınsız olan evin derli toplu oluşuna şaşırdı. Dağınıklık yoktu. Yalnızca masanın üstündeki kitaplar, gazeteler, birkaç kalemle ikigözlük gelişigüzel duruyordu. Bir de dumanları yükselen bir kestane tabağı vardı masada.

Gözleri tabağa takılı kaldı.

-İçimizde en çok sen severdin kestaneyi. Haşlarken, bunu düşünmüştüm. Güzel hoş bir tesadüf oldu... Bursa’da ilk defa haşlanmış kestane yiyişimizi hatırlıyor musun? diye sordu babası.

-Evet, hatırlıyorum. Ağzımıza aldığımız her kestaneyi çürük sanıp, geri tükürmüştük.

Sonra Melek abla bize kestanelerin çürük olmadığını, haşlandığını söylemişti.

Bilmezliğimize de gülmüştü. Sahi, Melek ablalar nasıl baba?

-İstanbul’a göçtüler. Eskilerden pek kimse kalmadı. Şehir büyüdü. Bıraktığın gibi değil anlayacağın. Haydi, kestaneleri soğutmayalım.

Tabağı masadan alıp Nazlı’nın önüne koydu. Kendisi de yanına oturdu. Nazlı sıcak kestanelere el uzatırken bugünün ötesine geçerek Bursa’ya gelişini anımsadı. O vakitler babası Anadolu köylerinden birinde memurluk yapıyordu. Her sabah aynı saatlerde kalkar, usturayla tıraşını olur, takım elbiselerini giyinip işine giderdi. İş çıkışlarında köy postanesine uğrar, adına gelen gazetesini alır, eve öyle dönerdi.

O gazetelerin birinde "Bursa'da şeftaliyi atlar yiyor!" haberini okumuştı. Haberin altında da bir bahçede yerlere dökülmüş şeftalileri yiyen atların fotoğrafı vardı. Bu haberi birkaç gün düşündü, geleceğe yönelik hesaplar yaptı, aile meclisini toplayıp;

-Bursa'da her şey çok bolmuş, ucuzmuş. Tayin isteyip gidelim. Çocuklar iyi eğitim alsınlar istiyorum. Bu şehir işimizi kolaylaştırır, dedi. Birlikte alınan karardan sonra tayin dilekçesini yazıp bakanlığa gönderdi. Bir ay sonra da Bursa'ya tayininin yapıldığını bildiren yazıyı aldı. Toparlanma hazırlıkları başlarken babası önceden Bursa'ya gidip kiralık ev aramış, döndüğünde de evdekilere gördüklerini anlata anlata bitirememişti. Sonra eşyaları bir kamyonu yükleyip iki gün süren tozlu-dumanlı yolculuk sonunda sabahın ilk ışıklarıyla birlikte Bursa'ya varmışlardı. Kamyon, oturacakları evin önünde durunca, yeni kiracılarını merakla bekleyen ev sahibi, denklemin arasındaki boşluklardan gün ışığına mantar gibi baş uzatan çocukları görmüş, elinde tuttuğu anahtarı vermek istememişti. Gözleri yuvalarından fırlamış, hiddetten titreyen morumsu sesiyle babayı ayaküstü sorguya çekmişti.

-Bana üç çocuğum var, beşi mezarlıkta demiştin, bunlarda ne?

-Özür dilerim, mecburdum. Kimse ev vermiyordu. Beşini mezarlıkta bırakmıştım ama baba yüreği işte!

İşi şakaya vurarak mahcubiyetini gizlemeye çalıştı. Ev sahibi, babanın ezikliğini anlamış, anahtarı vermişti ama onları tanıdıkça yaptığından utanıp özür de dilemişti. Bursa'ya geldikleri yaz yeşil-sarı modası vardı. Plâklarda da hep o ses;

"Kapat gözlerinizi kimse görmesin,

Yalnız benim için bak yeşil yeşil"

Sanki her şey Bursa'nın yeşilinden alınmış gibiydi... Yeşil Çay Bahçesi'nde veya Hüsnü Güzel ya da Tophane sırtlarında oturup Uludağ gazozu içerek şehri tepeden seyretmek Nazlı'yı en çok mutlu eden şeylerden biriydi. Her seferinde küçücük dünyasından çıkıp gizemli dünyalara daldardı. İki adımda şeftali bahçelerine aslanagzından akan kaynar suların altında yıkanmak, yeşillikler altında yapılan pazar piknikleri, Ulu Camii'de okunan dualar, kılınan namaz, Emir Sultan, Somuncu Baba, Karagöz ve Hacivat, Kültür Park'ta sandal sefası, Koza Han'da ipek, çeliğe hayat veren bıçakçılar, ıslıl ıslıl Kapalı Çarşı... Bursa esnafı müşteriye saygıda kusur etmezdi.

-Buyurunuz, hoş geldiniz, bozuğunuz yoksa sonra verirsiniz, güle güle efendim...

En çok akşam yürüyüşlerinin yapıldığı Heykel'de ütülü pantolonlu beylerle;

kimi yemyeşil gözlü, şık giyimli modern hanımlar görürdü. Yürürken kenara çekilip büyüklere yol veren gençler... Hepsi de ne güzel ne düzgün konuşuyorlardı...

Nazlı, gezip gördükçe bu şehre karşı derin bir aşk ile bağlanmaya başlamıştı. Benim şehrim burası. Başka yerde yaşayamam, derken de ilk aşkın rüzgârına kapılıp gitmişti işte!

O gece babası, kızının gözlerindeki kararlılığı görmüştü. Üstelik onun, kendisinden başka gidecek bir yerinin olmadığını da iyi biliyordu. Yaşananları unutturmak istercesine havadan sudan şeylerden konuşuyordu. Nazlı ise babasının ağaran saçlarından, çöken şakaklarından, yüzüne oturan kederli derin çizgilerinden sorumlu olduğunu düşünüyor, onun yüzüne bakacak gücü kendinde bulamıyordu.

-Geç oldu. Yorgunsun. Artık annenin yatağında yatarsın, diyerek kızına yatacağı odayı gösterdi. Nazlı, yıllardan beridir ilk defa körkütük gecelerde atılan naralardan uzak, ana kucağının sıcaklığını her zerresinde duyumsayarak huzurlu, derin bir uykuya daldı.

II

Gelişinin üstünden bir bahar, bir de yaz geçti. Gezdiği sokaklarda ne kendi hayatına dair tanıdık bir yüze rastladı, ne yol boyu sıra sıra dükkânların olduğu çarşılar vardı. Ne de şeftali bahçeleri... İlk oturdukları evi de bulamadı. Ütülü pantolonlu beyler, yeşil gözlü genç kızlar, delikanlılar... Hiç biri yoktu... Dağın tepelerine sinmiş bir avuç yeşilliğin dışında şehir, kendi gözlerinin sönmüş ışığı gibi solgundu. Gri şişmanlık içinde ağırlı-sancılı duruyordu.

Boğucuydu.

İlk Eylül'de işe başladı, öbür Eylül'de babası öldü. Uzun süre sokakta kalmış bir kedi yavrusu gibi hissetti kendini. Koca şehirde bir başına... Yapayalnız... Her şeyden, herkesten korkmaya başladı. Beş yıl boyunca evden işe, işten eve gidip geldi. Ayaküstü atıştırdığı ekmek arası yiyeceklerle açlığını bastırmaya çalışırken, kalabalık bir ailenin sıcaklığını özlüyordu. Geceleri rüyalarına giren sisli uzaklardaki çocuk yüzünden bölük pörçük uykular uyuyordu hep. Sevinçsiz ve isteksizdi... Göçmen kuşlar gibi hissediyordu kendini ve belki başka bir şehre gitmeliyim diye düşünüyordu. Bu düşüncesi İstanbul'dan ressam arkadaşı Leyla gelene denk sürdü...

Leyla, kış ortalarına doğru Şehir Kütüphanesi'nde resim sergisi açmıştı. Nazlı sergi boyunca arkadaşını evinde konuk etti. Her akşam iş çıkışında sergiye arkadaşının yanına gidiyordu. Kütüphanenin Üftâde Salonu'nda konser dinliyor, geç saatlere kadar da şehri geziyorlardı. Sergiye gittiği bir akşam Leyla onu yanındaki adamlarla tanıştırdı.

- İstanbul'dan arkadaşım Rasim.

-Memnun oldum. İstanbullu musunuz?

-Hayır, Bursalıyım. Ama on üç yıldır gelmiyorum. Küsüp gitmiştim, yeni döndüm.

-Bu kadar uzun sürecek küslüğe sebep ne olabilir ki?

-Bir kadın. Evlenecektik. Sonradan öğrendim bir yüzüğe karşılık bir bahis aşkı olduğumu.

-Dönüş sebebiniz de bir kadın mı?

-Hayır, babamın cenazesine geldim. Ama çok özlemişim buraları, geri dönebileceğimi sanmıyorum. Peki, siz neden buradasınız?

-Kaçış! Gidişim de dönüşüm de kaçış!

-Peki, alışabildiniz mi? Sevdiniz mi şehrimizi?

-Eskiden çok severdim. Şimdi yabancısı gibiyim. Dahası umarsızım.

Ayaküstü tanışma ve kısa süren bir sohbetten sonra ayrıldılar. Görüşebildikleri zamanda edebiyatın, şiirin derinliklerine daldılar. Bağlama çalıp türküler, deyişler okudular. Kimi zaman geçmişini konuşup dertleştiler. Bir ara Rasim, Nazlı 'ya;

-Yazmayı düşündünüz mü hiç? diye sordu.

-Öğrencilik yıllarımda yazmıştım, şimdi geç kaldığımı düşünüyorum.

-Yanılıyorsunuz. Hiçbir şey için geç değildir. Kitap Evi'nde Yücel Balku Öykü Atölyesi çalışmaları başlıyor. Atölyeye katılmanızı öneririm.

Bu sözler, zemherinin tam da ortasında nereden geldiği belli olmayan bir yaz güneşinin yakıcı sıcaklığını doldurdu içine. Yapmak isteyip yapamadığı pek çok şeyden biri de yazmaktı. Ömrüne çekilmiş yasaklar zamanla yüreğinde, zihninde birer kabuğu düşmez yaraya dönmüştü. Şimdi o kabuklara bir tırnak atsa, yarayı havayla buluştursa belki yeniden sağalabilirdi. Belki de onca yıldır gidemediği kendine giderdi. Tophane sırtlarına kanat germiş, şehre tepeden bakan kartal

gözünden içeri süzülerek çatı katındaki atölyeye girdi. Heyecanlıydı. Biraz da ürkek. Atölyenin iki hocası vardı, ikisi de erkek. Kursiyerlerin tamamı ise kadın. İlk derste önce birbirleriyle tanışıp sonra neler yapacaklarını konuştular. Ondan sonraki günlerde yanan şömine başında Türk ve Dünya edebiyatında öykücülük, kadim anlatılar, meseller, hikâyeler, yazarlarla buluşma, öykü denemeleri... Nazlı her derse koşarak gidiyordu. Çünkü her seferinde kabuk tutan yaralarından birinin havayla buluştuğunu hissediyor, kendini bulmaya başladığını görüyordu.

Atölyede geçirdiği her gün, çatlamış toprağa düşen iri yağmur damlaları gibi içine yeniden yaşama isteği ve sevinci dolduruyordu. Başlarda en çok kısa boylu, gözlüklü, şair hocasından korktu. Kar gibi soğuktu. Ay gibi donuk. Bir cimcik tebessümü esirgiyordu yüzünden. Edebiyatın mazeret kabul etmeyeceğini söyleyerek her dersine titizleniyordu. Sonra tanıdıkça bu hocanın Bursa'ya ve edebiyata sahip çıkan ender insanlardan biri olduğunu fark etti. İnançlarını ışık gibi önünde tutuyor, arkaya düşen gölgesine asla dönüp bakmıyordu. Edebiyatçı duruşundan asla ödün vermiyordu ama öldürdüğü yiğidin hakkını vermeyi biliyordu. Şöminenin sıcağından soğuk karlar erimişti. Kahkaha atabiliyordu. Üstelik o, hep ütülü pantolon giyiyordu.

Kitap Evi sahibi Dilek, sarı buklelerini yele karşı mahmuzlarken su gibi odadan odaya akıp duruyordu, savaşıçı dişiliği bir sümbül kadar narin olan bedeninden çıkıp gözbebeklerine oturuyordu. Nazlı, bu kadına her baktığında sessiz alkışlar göndermişti peşi sıra. Atölyede pek çok arkadaş edindi. Hayalet avukat Pelin, su perisi Beyza, her ders çıkışı arkadaşlarını arabasıyla evine kadar bırakan Serap, sınıfın yaramaz öğrencisi Halide, gönüllü okuyucuları Aysel, genç tiyatrocü Nâgihan, öğretmen olmanın ağırlığını hissettiren Şafak ile Beyhan. Sakin yapılı, kalender insan uzun boylu, gözlüklü genç hocası... Hepsi de dışarıdaki uyumsuzluğa inat görkemli bir uyumluluk içindeydiler.

Ders bitti. İnce belli bardaklarda içilen çayların son yudumu... Nazlı her zamanki gibi kartal gözünden süzülerek çıktı dışarı. Turuncu oynak ışıkların aydınlatığı şehir baktı tepeden. Baktıkça da gözüne solgun görünen şeylerin şimdi bin bir renge büründüğünü gördü.

On beşindeyken Bursa'ya gelen o hevesli genç kızın telâşıyla koşarak kalabalığın arasına karıştı. Uzaklarda uyuyan babasına ve geleceğe söz verircesine sözcükler bir bir döküldü dudaklarından:

- Artık bende varım! Yazmalıyım....yazmalıyım... yazmalıyım...

Şaban Akbaba

ZÜĞÜRT GAUTIER

Lades kemiği çürümüş, ayırımında değil, bu kötü. Çekince erken erken kopuyor, bu daha kötü. Ama en kötüsü sofrası boş, elleri parmaksız, sindirim sitemi şaşı. Kendisi kursaksız, felsefesizsizsiz, beynsizsizsizsiz, yüreksizsizsizsiz...

Keşiş, total eşeğinin sırtında uyku sersemi... İleri geri salınarak yol alıyor. İçi kaynıyor, beyni kıvıl kıvıl... Kurtlu.

Keşişdağı, Keşişdağı; söyle bana neler var geniş karnında? Süleyman'ın cinleri işgal etmiş eteğini, taşını, başını. Güneşli rüzgârlar fısır fısır kulaklarına... Kentten uzatılan baltalar ensene... Bir sabah dümdüz olmuşsun, yollar açmışsın sevdalı yolculara. Geçen gidiyor, gelen gidiyor, bir sen duruyorsun taş gibi yerli yerinde. İshal olmuşsun üstümüze....

Prusa sokakları onun karanlığını giyinmiş. Geçtiği her yerde ondan bir düş kırıntısı. Sayrı düşler...

Boğa kanında boğulan komutan çağdaş softalara yakın oturan boğa. Suyu çürüttü ahı vahı. Burçları yedi. Kenelerin suyunu sıkıp içti. Doymayı unuttu. Açlığı seçti ve deli koyun gibi kendi çevresini yol etti. Çevresi boşaldı...

Haçlı savaşının üçüncüsü için en önde.

Aslında ilk haçlı seferine önderlik eden bir yaftası var koynunda. Ama Prusa söz konusu olunca Züğürt Gautier iki haçlı seferini geride bırakmış ve unutmuş olmanın sarsak keyfiyle sürdürüyor yolculuğunu.

Her yanı bungun... İçi bunalım... Beyninde, yüreğinde fitne-fesat. Tutup içini süsleyebilir isterse. Hatta satar sağına soluna afra tavra yerine. Gerçi tüm emekleri yalnızca bir p(h)iç. Bu yüzden Padişah yüz değnek vurdurur, yüz kese altın verdirir; yaşırsa yesin diyerek. Akıllı Padişahım çok yaşa!

Dişi Patates'ten başka birkaç sefili daha var Prusa kentinin içine kayan yumuşak

savaşın. Hepsi de bir garip... Bu, o ve şu... Piyer Lermi izdüşümleri neden bu kadar savruk, sorumsuz; ne kent bilebiliyor bunu, ne akıllılar, ne deliler.

Onun amacı güneye inmekt, sıcağa. Sizin amacınız derine inmektir; ayırım burada. Avuclarınız hep açık; duaya ya da dilene. Dua da dilen de İranızın en göze batanıysa düş bataklığına uğratin yolunuzu. Çırpınmak insana dair, çırpınmak... İnsana dair. Size dair mi, bilmem.

Yanlı oldu değil mi?

Dört Piyer Lermi izdüşümü. Dördünün de eşekleri total.

Biri?... Biri yok. İkinci de yok. Üçüncüsü, dördüncüsü de... Eşekleri bile yok.

Neden mi yok? Çünkü eşeklerin hepsi nalsız.

Üçüncü Haçlı Savaşı da boşu boşuna, ondan. Ruh esiyor, esiyor; ilaçlar da iyileştiremiyor hasta komutanı, bitkiler de.

İzdüşüm, eşekdüşüm ya da hiçe var olmak. Kimseler okumasın burayı. Bura yapışkan sülüklerin emip tükürdüğü kanla kirlendi. Ayakları büyüyünce Beyazların, varoşlardakilerin ayaklarına yer kalmadı. Çünkü büyük ayakların sahiplerine ayrılış küçükler. Bireylerle didişmeye... Küçülmeye beynince. Bireycileşmeye...

Paramparça olmalı ortalık, parçalanmanın kulak çınlatan sesini duymalı, ses ona varlığını söylemeli: "Varsın, varsın, varsın!..." demeli. Yok olduğunu düşündüğü için hep... Boşluk halini aldığı için. İyi de bazen var olmakla olmamak aynı şey değildir bile. Olmamak yeğdir. Hem varlığı da bir boşluk. Kötü bir boşluk üstelik. Sayrı ve sıyrık...

Züğürt Gautier, iki kapı tokmağı olsaydı elinde, biri hanın hamamın, diğeri şatonun sarayın; birinde gözü olsaydı elin âlemin, haklı olurdu. Yok. Tırıskadan safsatalarla, içini boşaltan öfkeyle nereye kadar? Hooooop nereye Züğürt Gautier? Neyine senin Haçlı Seferi!... Kusmuk oldun her mideden boşaldın, çiğnenmen gam değil, ayaklara bulaşacaksın!

Evrenin, dünyanın ve bu kentin de bir tarihi var. Tarihini yazanları. Nereye oturacaksın; hangi sokağına, poponu sığdırabileceğin yer olmayacak sonunda ayakta kalacaksın.

Siz de Piyer Lermi izdüşümleri! Kalkın!

Yoksa Kılınçaslan'ın kılıncıyla enseniz tıraşlanacak!

Ladeeeeeeeeeees!

Fikri Özçelikçi

HAYAT GÜZEL

bir akşam üzeriydi. güneş, güzel batıyordu.

nar, delice çiçeğe durmuş; güvercinler tenhaya çekilmişti.

herkesin hayata dair bir hesabı vardı.

*benim de hayata dair bir hesabım vardı ama ben bu hesabı
tutturamadım sanki.*

...birkaç kırık hayal sadece.

Kalabalık, karşısına çıkan kayalara saldırıp onları hırpalayarak akan bir nehrin bozbulanık suları gibi amaçsızca akıyordu şehrin damarlarında. Amacının ne olduğu bir türlü anlaşılmayan bu hoyrat heyula, bedene giren her şeyden bir parçanın kendisinde toplandığı kan gibi hızlıca akıyor, içinde yol aldığı damarların çeperlerini daha fazla genişletiyor, önünde ne varsa sürükleyip akıyor, aktıkça da hızını iyice arttırıyordu. Hızı durmadan artan, gövdesi gittikçe genişleyen bu kalabalık, tüm vücudu saran acımasız kara kanser gibi, şehrin sokaklarını acımasızca istila ediyordu. Okulundan çıkan yeniyetme öğrenciyi, bakkal alışverişini yapmış emekli amcaı, marketten çıkan asık suratlı işadamını, başı örtülü yoksul teyzeyi, sokağı sahiplenmeye çalışan kirli sarı tüylü köpeği... herkesi ama herkesi hiç ayırmadan bünyesine katıyor, böylece hiç durmadan hem büyüyor hem de çoğalıyordu.

Gövde büyüdükçe de, şehrin kalbi, damarlara o kadar çok ve o kadar hızlı kan pompalıyordu ki kılcal damarların bazıları, bu akışa uyum sağlamakta zorlanıp en zayıf yerlerinden çatlıyordu.

Kan, çatlayan yerden bir yol bulup usul usul, kızıl kızıl toprağa sızıyordu. Sızdıkça renk değiştiriyordu, sıcak ve anbean kırmızılığını yitirip koyulaşan, koyulaştıkça da başka hiçbir renge değil, illa katran karasına çalan kırmızı damlalar halinde sızıyordu yere.

Ama kanların toprağa bu sızıışı, yeryüzünde hiçbir şeyi değiştirmiyordu.

*Kan, damarları çatlatıp toprağa sızıyorsa, yeryüzünde bir şeyler değişmeliydi
oysa.*

Sanki insana hayat veren o değilmiş gibi, asfaltın üstünde sinsice duran toza bulanıp anlamsızlaşıyordu kan, tıpkı buruşturulup atılmış kirli bir kâğıt parçası gibi.

Kalabalık, üzerinde kara noktalar bulunan iri burnuyla hırçın ve hantal kara bir gövdeye benziyordu gitgide. Durmadan irileşen ve irileştikçe saldırganlaşan bir gövdeye. Bu gövde, kollarını açarak her şeyi kuşatmak isteyen bilinçsiz bir kitle gibiydi. Tek bir amacı vardı: Büyümek, daha çok büyümek...

Gövde, her sabah sanki kurulmuş bir kara zemberek gibi gerinip yaylanıyor, kirli sarı dişlerini ortaya çıkararak yavaşça ve uzun uzun esniyor, sonra şehrin sokaklarına çıkıp durmadan ilerliyor, ilerledikçe de kendisine yeni katılanlarla birlikte irileşiyor, irileşiyor, irileşiyordu.

Bu iri karaltının ortaya çıkması, kentte hayatın başladığı anlamına geliyordu. Kalabalık, irileşmek dışında hiçbir şeyi umursamıyordu: Akasyalar çiçek açmış, erguvanlar solmuş, gün başka türlü batmış, bir hayal kimbilir kaçınıcı defa kırılmış... hiç ama hiçbir şey umurunda değildi.

Bir gül, damla damla kanıyordu kalbimde.

Cinnetimi yaşıyordum.

Biliyordum, direnemeyecektim bu kez.

Hayır, direnmeyecektim! Kafdağı yıkılırsa yıkılsın bu kez, umurumda mı sanki?!

Zaman, bana inat sakın ve sabırlı akıyordu. Bana inat, çiçeğe duruyordu bir deli fıdan. Her şey bana inat oluyordu. Yağmur bana inat yağıyor, güneş bana inat açıyor, gülümsemeler bana inat çoğalıyordu.

Yediveren gülleri açmalı şimdi yüzünde. Rengârenk kokular yükselmeli göklere; bir dilenciye mutlu edecek kokular. Alıp gidivermeliyim kendimi. Yalnız olmalıyım. Bir başıma.

Doğup büyüdüğüm Trakya kasabasının tozlu yolları gibi tozlu her şey. Saçlarım, bulanık akan nehir gibi kirli. Düşüncelerimi tanıyamıyorum artık. Ellerimi uzattığım toprak çoraklaşıyor.

Şimdi damarlarımı zonklatan bir kan pıhtısı gibi beynimi acıtıyor aklıma bıçak gibi üşüşen düşünceler. Bu kaçınıcı hayal kırıklığı? Bu, meyveye durmadan donan kaçınıcı nar?

Başarılı olacağımı umarak el attığım her şey, neden bir dünya yük olarak biniyor omuzlarıma? Üzülen sadece ben olsam neyse... Benden bir şeyler bekleyenler, umudunu bana bağlayanlar da benimle beraber üzülüyorlar. Tamam, insan olarak benim de herkes gibi hata yapma hatta beceriksiz olma hakkım var ama bu hakkın da bir sınırı var. Korkarım ki ben, o hakkı yeterince kullandım.

Şimdi yine dalgalar kumsalı dövüyor!

Oysa bu son işi inceden inceye hesaplamış, eleman temini işini becerikli kişilerin

yardımıyla halletmiştim. İşlerin yürümemesi için bir neden yoktu. Makineler yeniydi ve ortam gayet sağlıklıydı. Çalışan personel işinin ehliydi, işlerini ciddiye alan kişilerdi.

Gıda işiydi bu, yürümesi gerekirdi. Açlıktan kimse ölmeyeceğine göre, bu iş yürümeli, ürünlerimiz satılmalıydı.

Ah, işte yine eskide kaldığını umduğum korkularım, kirli ellerini uzatıp alnıma tırnaklarını batırmaya başladı. Sarı sivri dişlerini de etlerime ha batırdı ha batıracak. Etimden et, canımdan can koparacak, kanımdan kan akıtacak şimdi.

Ne büyük umutlar bağlamıştı benimle beraber bir sürü kişi. Umut bağlanan her büyük şey nasıl büyük bir gürültüyle kırılırsa, bu da kırıldı gitti. Geride bir sürü kırıklık kaldı.

Piyasa kuralları vardı ve piyasa acımasızdı. Bunu hep söylerlerdi ama yaşamak bunu, hiçbir şeyle ölçülemez. Ya büyüyecek ya da öleceksin! Ben büyüyemedim. Bırak büyümeyi, ayakta kalamadım!

Yusuf'u kuyudan çıkaran bir ip olacaktım ben ama olamadım. Dibi çamur kör kuyuda kaldık şimdi.

Güneş, gölgeli kızılığını alıp giden bir dilenci gibi sokakları terk ediyor; akşam, hüzünden örülmüş bir şal gibi çöküyordu şehre. Omuzlarında bir dünya yük, içinde bitmeyen hayal kırıklıkları ile yürüyordu şehrin dar ve kıvrımlı yollarında. Başını omuzlarının arasına gömmüş, küçülmüş de küçülmüştü adam. Bu son işinde yaşadığı hayal kırıklığı, ölümcül bir darbe vurmuştu hayallerine. İddiası kalmamıştı ve bu durum da onu anlamsızlaştırmıştı. Yaşamak için bir neden bulamıyordu artık.

Kırılıla büküle akan sokaktaki aşınmış taşlarda, kıvrılıla büküle yaşadığı hayatını görüyordu. Ömrü de, taşlar gibi aşınmıştı.

Yolun her iki tarafına belli aralıklarla dizilmiş lambaların kirli sarı ışıklarının ürkek aydınlığında ilerliyordu şimdi. Erguvani düşlerinin kendisini terk etmesine üzülüyordu en çok, bir de kendisinden bir şeyler bekleyip de umutları tükenenlere.

Şimdi, evlerinin kapılarını açıp da evlerine giren tek tük insanlar dışında çok da hareketli değildi ortalık.

Bu yöreler, şehrin kalbine uzak olduğu için böyleydi belki de. Şehrin kalbine uzaktı, tenhaydı ve yoksuldu bu yöreler.

Yoksulluk, gözden ırak kıliyordu büründüğü her şeyi. Gözü, bir tepeciğe kurulmuş olan Yıldırım Camii'ne takıldı. Göğe yükselip göğün kalbindeki mavi tülbende birilmek atacak kadar görkemli minarelerinin zarafeti ve adım attıkça yerleri sarsan bir pehlivan gibi geniş gövdesiyle, görende heybet uyandırıyordu cami. O da camiye görünce etkilendi bu görüntüden, sarsıldı.

Bir ince sızı olup indi kalbine bu görüntü ama o kadar öfkeliydi ki, kalbine inen bu birkaç damla sızı, kendine yol bulup da akamadı. Kurudu gitti.

Artık hasretle dokunmuş bir tül perdenin ardında görünen bir eski zaman sevdalı gibi uzak ve yalnızdı. Bir zamanların benzersizi olmanın verdiği güvenle hala dik duruyordu bu yapı ama şimdi ırak yollarda kalmış, uzağa düşmüş, anılarda saklanan mor sümbüller gibiydi.

O böyle dalmış yürürken aniden bir yağmur serini çıktı. Yapraklar huysuzca hışırdadı. Toprak yoldaki tozlarda telaşlı bir hareketlilik başladı. Göklerde bir kırbaç şakladı ve yıldızlar sakince veda edip ürkekçe çekildiler masmavi odalarına. Bir servi ağacı boylu boyunca yere kapandı az ilerdeki bir mezarlıkta. Ağacın sesi cılız olduğu için herkes duymadı bu sesi. Ama kimse fark etmese de bir şeyler değişti. Bir karınca, yürüyüşünü durdurdu. Bir kır çiçeği kokusunu yitirdi o anda.

Sonra ölümün kokusu, hüznü gelen bir akşam gibi ağır ağır sindi şehrin şelale gibi uçuşurundan atlayan sarı saçlarına.

Tam kan kırmızısı bir meyve olacakken narların olgunlaşması durdu.

Kirli kar renkli akşam, bir anda kapkara bir ihanet gecesine döndü.

Kaburgalarına sıkılıp orada sıkışıp kalan paslı bir mermi gibi canını yakar oldu aldığı her nefes.

Sırtına binen yüklerin ağırlığını ilk kez bu kadar derinden duydu. Sırtındaki kemiklerin eğilip büküldüğünü hissetti. Adım attıkça çıtır çıtır kırılan kemiklerinin sesleri değer oldu kulaklarına.

Bir mezar taşı gibi soğuk ve sessizdi kalbi. Daha önce bu olan bitenler karşısında sadece yılğnlık hissediyor ve kimseyi suçlamıyordu. "Tek suçlu kendisiydi her zaman. Hiç kimse değil, sadece kendisi!" Böyle düşünürdü hep.

Oysa şimdi, köpüklü sularıya kayaları parçalamak için kıylara hücum eden bir ırmak gibi hücum ediyordu öfke dalgaları içine.

Kara gecede, kara bir pusu gibi yürüyordu artık. İçinde büyüyen öfkeyi kusacak kimseler de yoktu.

Ama hayır!..

Hayır, aslında öfkesini kusması gereken o kadar çok insan vardı ki!..

Şimdi ne yapacağını bilemiyordu ve her adım atışında bu kırgın öfke kendisini boğuyordu.

Bu öfke onu canlandırdı. Omuzları dikleşti yeniden. Yeri sarsacak gibi toprağın kalbine vura vura atmaya başladı adımlarını. O kadar sert basıyordu ki yere, toprağın canı yanıyordu artık. Derin bir nefes aldı ve kendisini dağ gibi güçlü hissetti. Adımlarını daha da sert, daha da hızlı atmaya başladı. Yol, çabuk tükeniyordu şimdi.

Öfkenin çocuğuydu artık.

Gelgitler vardı şimdi içinde. Bu kadar öfke, yabancıydı ona. Yıkılmaya yüz tutmuş eski, tek katlı köhne evlerle, gökleri delecekmiş gibi yukarıya yükselen yeni binaların birlikte yer aldığı mahallenin dar sokaklarında, karanlığı güç bela aydınlatan sokak lambasının uçarı bir genç kız gibi oynaşıp duran sarı ışıklarının eşliğinde yürüyordu.

Bu öfkeyle ne kadar ilerlediğini fark etmemişti bile. Gözü birden toprağın üstünde zümrüt bir lale gibi yükselen yapıya takıldı. Kalp gibi atıyordu bu zümrüt yapı, zamanın kalbi gibi, şehrin kalbi gibi, yeryüzünün kalbi gibi.

Yeşil Cami'ydi bu. Çocukluğunun sığınağı...

Caminin bahçesi, her zaman bir sığınak olmuştu ona. Ne zaman ruhu bir cenderenin taşları arasında ezilse, buraya gelir ve servi ağaçlarının onu alıp başka iklimlere götüren hışırtısını dinleyerek rahatladı. Uçması engellenen bir güvercin gibi gelip göklerde süzülen bir kartal olarak giderdi hep buradan.

Hafiflerdi. Topraktan çıkıp göğe yükselen, yükselen, sonra yağmur olup yeryüzünün gözlerini ıslatan bir buğu olurdu.

Yine öyle oldu. Deprem gibi yeri sarsarak atılan adımlar, birdenbire gökte süzülen bir serçenin yürek okşayan kanat çırpışlarına döndü. Yoldaki toz bile incinecek diye korkar oldu. Sadece onu değil, gördüğü her şeyi karartan öfke gittikçe azalmaya başladı. Rengi gittikçe açıldı o öfkenin, açıldı, açıldı ve bembeyaz olup bir merhamete dönüştü.

/Çocuktuk. Saçlarında ıslık çalan bir deli rüzgâr... on bir ya da on iki miydi yaşı acaba? Babası,- mekanı cennet- onu ellerinden tutar, dolaşmaya çıkarlardı birlikte. Bazen bir lunaparka, bazen mesire yerine, bazen de mezarlıklara... Vakit namazlarında da camiye giderlerdi. Abdest aldıkları şadırvanların da bir öykülerinin olduğunu bilmiyordu o zamanlar. Suyun serinliğine arkadaş olmak yetiyordu ona, başka hiçbir şey umurunda değildi. Bazen namaz bittikten sonra camiden çıkmazlardı. O zamanlar cami içinde babası rahleyi önüne açıp Kitabı okur, kendi de caminin derin pencerelerinde, müezzin mahfilinde, minberde, mihrapta ve caminin diğer alanlarında oyunlar oynardı. Camilerin duvarlarındaki çinilerde veya duvardaki levhalarda insanı kendine çeken yazılara daldı bazen. Bu yazıların ne olduklarını sorduğunda babasına, babası "Onlar Allah kelamı." derdi. Allah dendiği için başka hiçbir şey sormaya gerek duymazdı. İçine sıcak, hercai menekşe renkli, tarifsiz bir huzur akardı.

Bir gün yine camide oynuyordu. Duvarları yeşille kaplı o camide... Mihraptaydı. Bir yazı gördü orada, diğerlerinden daha küçük, daha kısa bir yazı. Babasına "Bak, Allah kelamı var burada da." dedi ama babası ona "Hayır, bu Allah kelamı değil, kul kelamı." dedi. Tuhafına gitti bu. Allah'ın mekânında hep Allah kelamı olmaz mıydı? Kul kelamı ne arardı ki burada? Merak etti. Bu yazının ne olduğunu sordu babasına ve babası anlattı uzun uzun, onun anlayacağı gibi anlattı. O zaman her şeyi anladı, anladıkları zihninden silinmez sandı, neşesi azaldı, içinde bir sonbahar fırtınası koptu, hınçlandı çocuk haliyle./

O yazıyı yeniden görmek için dayanılmaz bir istek duydu. Havanın serinliğine aldırmadan abdest aldı ürpererek. Babasının ona bir şeyler anlatan sesi kulaklarında, sağ ayakla girdi camiye. Besmele çekerek. Adım attıkça tanıdığı bir dünyaya yeniden geldiğini hissediyordu. Adımları heyecanlıydı. Gözleri, daha önce defalarca okşadığı bu mekanda hiç yabancılık çekmeden geziniyor, belleğinin derinliklerindeki görüntüleri ortaya çıkarıyordu bir bir.

Mabedin içindeydi şimdi. Yıllarca uğramamış olsa da, alışık adımlarla ilerliyordu.

Değişiklik var mı diye bakındı: Duvardaki hatlar yerli yerindeydi ama oyun oynadığı pencerelerden birinin derinliğini büyük boy bir klima kapatıyordu artık. Duvarlara, mabedin dünyayı ve dünyaya dair her şeyi en az çağrıştırması geleneğine aykırı olarak siyah kablolu kara yılan gibi duvarı boydan boya dolaşan hoparlörler monte edilmişti uyum gözetilmeden. Mikrofonlar, mikrofonların rastgele ve karmakarışık olmuş kabloları... "Dünyayla ilişkili ne kadar çok şey koymuşlar bu camiye." diye geçti aklından.

Yoksa kendi mi değişmişti, bilemiyordu şimdi bunu. İlerledi ve mihraba gelince durdu. Gözleri, alışkın hareketlerle yazıyı aradı. Buldu yazıyı.

Baktı yazıya, baktı, baktı ve babasının bu yazıyla ilgili anlattıkları tek tek geldi aklına.

Şimdi içinde med cezirler... Kâh bir serçe olup korkuyla atıyordu kalbi kâh bir kartal olup vahşileşiyordu. Bu karmakarışık düşünceler içindeyken karanlığı yırtan bir mermi gibi aklına geldi orada ne yazdığı. "Bir beyit bu." demişti babası. Şuydu beyitte yazan:

"Zulmeden kişi bu zulmü bana yaptığını sandı

Bana yapılan zulüm geçip gitti ama vebali onun boynunda kaldı."

Nedense bu söz her zamankinden daha çok etkilemişti şimdi onu. Bu sözün buraya yazılmasına yol açan olayın ne olabileceğini düşündü bir süre. Yazdıran kişi de sıradan biri olmamalıydı çünkü bir mabede böyle bir beyti yazdırtacak kişinin çok itibarlı biri olması gerekirdi.

Sıradan bir yer değildi sözün yazıldığı yer, camiydi.

Ve bir de, çok güçlü ama çok incinmiş bir kalp!

Herkesle beraber o da dışarı çıktı. Kalabalığın arasında aktı gitti. Gecenin serinliğiyle ürperdi.

Başını kaldırdı göklere. Yenilenmiş gözlerle hayata baktı.

Dolunaydı.

İlerledi ve yapacağı yeni işin ayrıntılarını düşünmeye başladı.

Biraz Sonbahar Biraz Hüzün / Eabil Yayıncılık

Şafak Pala

NEVRES ABİ

Bizim oraların havası serttir. Hem havası, hem yaşamı. Her kişi ayrı bir roman yazar, kendi kalemiyle. Bizim oraların insanların hiç de merakları yoktur aslında roman yazmaya. Ama hepsi bir roman tadında yaşamaları gerektiğini öğrenmişlerdir büyüklerinden. Hepsi de öyle yaşarlar ve anlamadan yazılır onların romanları.

Benim oyun arkadaşımı Nevres abi. Bordo gömlekler giyerdi düğünlerde. Bordo gömlek, üst kısmı vücuduna tam oturan paçaları bol siyah pantolon ve önleri sivri, pırl pırl boyalı, siyah ayakkabılar. O vücuduna yapışan pantolonunun belinde de hep ince, siyah bir kemer olurdu.

Bizim oraların insanları havayı çok sever. Gösterişli arabalar içinde, tiril tiril takımlar giyinmiş delikanlılar, akın akın düşer düğün alanlarına. Bellerindeki tabancaların markası önemlidir. Ama ulu orta çıkmaz tabancalar bellerden. Oyunları insanın içini kıpırdatan delikanlı ve genç kızların şerefine yada büyükler oynarken, keten ceketlerin düğmeleri usulca çözülür ve tabancalar çıkarılır ortalara. Farklı oldukları seslerinden anlaşılan bir sürü tabanca ve tabancaları kullanan farklı kişiler. Aslında bu farklılıklar hep bir yarış, hep bir iddia içindir.

Nevres ağabeyi ben hiç tabanca atarken görmedim. Zaten onun tabancası da yoktu. Ama çok güzel oynardı. Başkaları bunun farkında mıydı? Çoğu kişinin bunu fark ettiğini bile sanmıyorum. Ancak gönül gözüyle bakanlar görürlerdi ondaki bu meziyeti. İspanyol dansçılara benzerdi. Upuzun bir yüz, sivri bir çene, sivri bir burun. Ve omzuna kadar inen siyah saçları vardı. Oynarken başını hafif yana eğdi, ellerini arkasında birleştirirdi. Oyunundaki tek sertlik ayak hareketlerinde olurdu. Aslında ayak hareketlerini de pek sert yapmazdı ama o sivri burunlu, hafif topuklu, gıcır gıcır pabuçlar ister istemez Nevres ağabeyin oyununu sertleştirirdi. Diğer usta oyuncular keskin el hareketleri ve sert bakışlarla ortalarda süzülürdü. O ise oyununu oynar ve kenara çekilirdi.

Ben ne zaman oyun alanında, bordo gömlekli, kendisi de kıyafeti de simsiyah, orta boylu bir adam görsem fırlardım ortalara on yedi yaşımın bütün saflığıyla. Çünkü açıkçası o zamanlar bende, havalı oyuncuların havalarıyla meydanda uçuşacak bir yürek yoktu. O ise oynamayı yeni öğrenen kırmızı yanaklı genç kızın oyununu ustalaştırırdı ağır abi olarak.

Bizim oralar buralara hiç benzemez. Kimlik önemlidir örneğin. Aile adınla anılırsın ömür boyu. Lakap gibi bir şey değil bu. Soyadı gibi bile değil. Aile adı seni doğuştan şanslı yapar, ya da doğuştan diğerlerinin iki adım arkasından başlarsın yaşama. O zaman, aile adını yükseltmek için çaba sana düşer. Hani demiştim ya biz havayı severiz diye. İşte ya bir yiğitlik göstereceksin, ya zengin olacaksın, ya da bütün ailen okuyacak o adı yükseltmek için. Yine de kimliğin hep senin arkandan gelir ama neyse.

Nevres ağabeyin aile adı yüksekti yüksek olmasına ama, iki üç kuşaktır yoksullaşmışlardı ve bir tek yakınları bile kalmamıştı köyde. Kendisi, kız kardeşi ve yaşlı ana babası yaşayıp gidiyorlardı. Yoksulluk, işsizlik canına tak etmişti. Yorgundu, gergindi, yaşamından hoşnut değildi. Hem hayallerin peşinden koşulduğu gençlik dönemlerini de çoktan gerilerde bırakmıştı. Ve en kötüsü yaşamların öyle kolay kolay değişmediğini yine yaşamın kendisi öğretmişti ona. Bize geldiğinde hep "Yapacak bir şey yok, biz de böyle yaşayıp gideceğiz." derdi. Ama öyle gitmedi. Daha yaşamın ona öğretecekleri bitmemişti.

Neriman! Neriman kim mi? Nevres ağabeyin kız kardeşiydi Neriman. Genç kız daha yaşamın, alna yazılan yazının değiştirebileceğine inanılan o genç yaşlarındaydı. Yoksulluk, kimsesizlik... Aslında, bütün bunlardan kurtarabilirdi kendisini. Ya da o öyle sanıyordu. Ama olmadı. Ayrıntıya girmeyeceğim. Zaten olayın ayrıntısı çok da önemli değil. Hani o hep bilinen hikâyeydi yaşanan. Sonunu anlatayım size. Bilmeden seks taciri bir adamı koca diye seçti Neriman. Polis zor kurtardı kızı adamın elinden.

Her şey oldu bitti diye bakılmaz bizim oralarda. Olan Nevres ağabeye oldu. Onun cebine para koyacak, ya da beline bir tabanca sokacak, ya da ona can yoldaşı olacak bir kul bile yoktu ortalarda. Kimseden de yardım istemedi Nevres abi. Kimseye söylemeden Bursa'ya gitti. Bir Bursa bıçağı aldı Bıçakçılar Çarşısı'ndan. Bıçağı, bordo gömleğinin üstüne giydiği siyah ceketin iç cebine soktu. Ve gitti Kayhan'da bir mahalle kahvesine. Sonrası malum.

Nevres abi olaydan iki gün sonra bize geldi ve büyüklerimize olayı anlatırken ben, merdiven arasından onu dinledim. "Korkutmak için adamın kaba etine sapladım. Öldürme niyetiyle gitmedim oraya. Hiç ölecek gibi de değildi adam. Sonradan

televizyondan duydum. İnanamadım, adam ölmüş. İnanmıyorsunuz biliyorum ama beni bilirsiniz öyle kendini kaybedecek bir adam değilimdir. Bu güne kadar hayvan bile boğazlamadım ben. Sadece bir kez, o da korkutmak için sapladım bıçağı adamın kaba etine. Suçlu muyum şimdi ben?”

Nevres abi hapse girdi. Bir zaman sonra iyi halden ve arada bir çıkan aflardan birine denk geldiği için hapisten çıktı. Bizim oralarda insanlar hava atmaya sever demiştim ya. İçeri girip çıkmak da bir hava kaynağıdır. O bir türlü öğrenemedi hava atmaya. Ne yürüyüşü değişti, ne de karanlık âlemlere daldı bazıları gibi. Bir tek bize gelişi sıklaştı Nevres ağabeyin. Ve konuşmayı arttırdı. Ha bire büyüklerimizle konuşma ihtiyacı duymaya başladı. Ben de eve gelen misafirleri dinlediğim yerde, yani merdiven arasında dinledim onu hep. Ne kadar çok kitap okuduğunu ve okuduklarını ne kadar güzel çevresine naklettiğini o merdiven başında duydum. Ve korkusuna tanık oldum. O, geceleri uyuyamadığını, kurban eti bile yiyemediğini ve yaşadığı o günlerden sonra Bursa'ya bir daha hiç gidemediğini anlatmıştı.

Bir de anlatmadıkları fakat yine bazılarımızın fark ettiği şeyler vardı ki, hala üzülrüm bunlar aklıma geldikçe. Nevres abi bir daha hiç bordo gömlek giymedi örneğin. Ve düğünlerde oynamak için alanlara hiç çıkmadı.

Belki zamana ihtiyacı vardı normale dönmek için. Yoksa bu durumu mu normaldi, onu da benim bilmeme imkân yoktu. Bilmeme ve öğrenmeme demeliyim aslında. Şimdi söyleyeceklerime inanmayacaksınız, bu öykünün sonunu süslemek için uydurdum sanacaksınız ama olsun. Nevres ağabey kısa bir zaman sonra bir kalp kriziyle öldü gitti. Şaka gibiydi bütün olanlar. Adam bıçaklaması, bordo gömlek giymesi, okuduğu ve anlattığı öyküler, sivri pabuçları, karşılıklı oyunlarımız ve hepsinden garibi bir gün hiçbir şeyi yokken ölüp gitmesi.

Benim ilk oyun arkadaşımды Nevres abi. Bir daha onunla oynadığım kadar rahat kimseyle oynayamadım. Ama keşke o merdiven başından çıkıp kendisine de bunu söylebilseydim.

Salihâ Malhûn

ESKİ SOKAKLAR

“Ol mâhiler ki, derya içredir, deryayı bilmezler”

Alev alev yanarak geçiyordu şehrin caddelerinden. Kimse görmüyordu yandığını, ne tuhaf... Arabalar, klakson sesleri... Hiçbir şey olduğu yerde değildi. O ise zamanın durduğu bir mahallesinde oturuyordu Bursa'nın. Eski ahşap konaklar, her geçişinde soruyorlardı:

“Hayat hâlâ devam ediyor mu?”

“Evet, hayat devam ediyor muhakkak, ama bize ne onlardan?” diyordu.

Adımları ağır aksaktı. Yorgundu... Çok yorgun...

Bu mahalle, her gece Bursa sokaklarında dervişleri ile gezen Üftâde Hazretleri'nin ayak izlerini taşıyordu hâlâ. Kaç kişi farkındaydı ki bunun? Kaldırım taşlarının esrarlı söyleşisini dinleyerek yürümeye devam ediyordu. Her sokak başında onu kucaklayan mezar taşları ile karşılaşıyordu.

Amber renkli bir taşın içinde yaşamaktır Bursa'da yaşamak. Her gece şehrin üzerinde beliren garip ışık, bu şehrin hâtıralarını çerçeveleyip, gölgelerini ıssız köşelere yığar.

Sokaklar seyredikçe, hava soğuyup gölgeleri daha da uzatıyordu. Şehrin elleri tâ Uludağ'a kadar uzanmış, Mıgırdıç Usta ayak parmaklarının üzerinde, bakışları sonsuzluğa dikilmiş, kıpırdamadan duruyordu.

Altıparmak Caddesi, bir büyücünün parmakları gibi uzadıkça uzuyor, Fomara'yı, oradan Heykel'i ve oradan da bütün bir şehri bir sarmaşık gibi kuşatıyordu. Gün boyu şehrin üzerine atılan kirli kelimeler, gece melekleri tarafından süpürülüp göğün

hunilerine boşaltılıyordu. Gece yolcuları cezbeli bir denize doğru limanlarından ayrılırken, kurtlar ve kuşlar yuvalarına çağrılıyorlardı.

Canının arkasından bakıyordu caddelere. Vitrinlerin ışıltısına inat, zaman durgun ve derin bir göl gibiydi şehrin üzerinde. Biraz dikkatlice bakılsa bu şehri büyüten aşkları görmek mümkündü o titrek suların dibinden.

Hayatın üzerine çöken sıradanlık her ne kadar örtse de gök şehrini, yine de tertemiz imgeler yansırdı bu şehrin şairlerinin yüzlerine, onlar isteseler de, istemeseler de...

Canının arkasından bakıyordu şehre. Gözleri gökyüzü gölünün dibini hüznle tararken, dalgınlıkla kaldırımlarda yanından gelip geçenlere çarpıyordu.

Henüz başlamamış uzun bir öykü gibi hissediyordu kendini. Gökyüzü gölündeki imgeler yüzeye yansıdıkça, varlıkla yokluk arasında gidip geliyordu zihni.

Arap Şükrü Sokağı'na saptığında yaşlı bir kâhin gibi sokağın sonunda onu bekleyen havrayı gördü. Havranın biraz ilerisinde Seyyid Usûl Dergâhı bulunuyordu.

Eski köşklerin önünden geçerken bacalarından tuhaf bir dumanın titreyerek gökyüzüne çıktığını fark etti.

Gökyüzü, bulutlar, yağmur, ağaçlar, toprak, taşlar ve eski evler, sokak kedileri, kuşlar, balıklar...

Eski Bursa köşkü ve tekkesi demek, haremlik ve selamlık demekti. Şeftali bahçelerinin, serverlerin arasında kaybolmuş harabelerin belki de son içli bekçisiydi Mıgırdıç Usta. İçlerinde zamanın Seyyid Usûllerini, Emir Sultanlarını, Vahyî Efendilerini, Mehmet Şemseddin Mısırlî hazretlerini ağırlayan bu tekkeler, şimdi birer sükût mabetleri olmuş, hayatın ortasında gizli kalp gibi atıp duruyorlardı.

Gerçi eski yapılardaki bu bakımsızlık ve sefalet, ahşap mekânları yabani otlar gibi kucaklamıştı. Mıgırdıç Usta, bütün bu eski ahşap yapıların yıkılmaya yüz tutmuş hâllerini gördükçe sonsuz bir elem duyuyordu içinde.

Kurnaları kırılmış o eski çeşme başında şifa bulmaları için şefkatli elleriyle okşuyordu onları Mıgırdıç Usta. Keşke... Keşke şu eşyaları kaldırılmış köşkleri ve tekkeleri doğru dürüst restore etselerdi. Hasırları eskimiş de olsa, sofaları birbirinden ayıran o yavan basamaklar çürümeye yüz tutmuş da olsa, onları yeni mobilya ve dekorasyonla destekleyip bir çöpünün dahi atılmasına mâni olunsaydı. Hatta...

Hatta ceviz dolaplarda bulunan sarkaçlı saatler bile durdukları saatte, öylece kalakalsalardı. Öylece...

Hayatın içinde dipdiri bekleyen hazireler, esrarlı yüzleriyle geçip gidenlere bakıyorlardı. Mıgırdıç Usta ihtiyarlığın insana durgunluk veren, dalgın ve fersiz görünümüne meydan okuyan bir dinçlikte köklerinden yeniden yeşermeye tutmuş çınarlar gibiydi. Fakat insanlar ne yazık ki onun bu durgun bile olsa heybetli duruşunu görerek içten içe bir hüznü taşıdığını anlayamıyorlardı.

Seyyid Usul Dergâhı'na çıkan yokuşu tırmanırken ağlamaklı bir ses işitti. Genç bir adam, köşedeki telefon kulübesinde âdeta ankesörün içine girecekmişçesine yapışmış, çaresiz ve ağlamaklı bir tonda sanki yalvarıyordu:

"Neyin var canım? Neden sesin bana uzak? Ben seni üzecek, kıracak bir şey mi söyledim? Lütfen kapatma telefonu! Benim yüzümden mi oldu bütün bunlar? Söyle... Senden bıktım de, seni bırakıyorum de... Ama telefonu kapatma yüzüme böyle! Beni bu ıssız adada yalnız bırakma kendimle. Alo!.. Alo!.. Sevgilim!.."

Fakat bir süre sonra ahize elinden düştü genç adamın. Çaresiz, bezgin bir hâlde çıkıp gitti. Mıgırdıç Usta, boşlukta sallanan ahizeye baktı bir müddet. Sonra yavaşça yakalayarak yerine koydu. Tam ayrılıyordu ki, ankesörün üzerinde unutulmuş kitabı fark etti. "Hayy bin Yakzan." Telaşla dönüp sokağa baktı. Genç adam Altıparmak Caddesi'ne doğru su gibi akıp kaybolmuştu. Daha önce okumuştı bu kitabı. Müslümanların ilk romanı sayılan bu eseri Endülüslü bilge Ibn-i Tufeyl yazmıştı. Çaresiz kitabı tekrar yerine koydu, belki hatırlayıp geri döneceğini ümid ediyordu.

Mıgırdıç Usta bir antikacı olup asıl mesleği restoratörlük idi. Bursa'daki birçok eski ahşap yapı ve hazirenin restorasyonu onun çileli parmaklarından geçmişti. Kendisi Yaman Dede'nin himmetiyle İslâm ile şereflenmiş, tasavvuf ehli bir derviş olmuştu. Esasında şimdiki zamana göre tarih dışı biri sayılırdı. Bu sebeple kendisini lâıkiyla anlayabilen insanların sayısı parmakla sayabileceğimiz kadar azdı.

Bu gece de her gece olduğu gibi dükkânını kapattıktan sonra Pınarbaşı'na çıkarak tâ ileride, yokuşun başında Hızır Dede'yi ziyaret etmiş dönüyordu. Hızır Dede, Üftade Hazretleri'nin şeyhi idi. Bu şehirde kaybetmediği tek varlığı işte bu büyüklerdi.

Ne tuhaf, her şey kayıptı. Gecenin bir vakti sevgilisini arayan bu genç adam kayıptı. Aradığı sevgili kayıptı. Bu hayatta insan neyi, kimi arasa o kayıp bir ülke gibiydi. Kayıp, ıssız bir ada. Kayıp bir adada, bilinmeyen bir tarihte yaşıyordu herkes.

Sanki... Sanki her şey genç adamın karşılık bulmayan sevgisinde düğümlenmişti. Belki de sevmek; kayıp ülkeleri, gizlilikleri saklı oldukları derinliklerden bulup çıkarmaktı.

"Kayıp ülkeleri, gizlilikleri, saklı oldukları derinliklerden bulup çıkarmak!"

Mıgırdıç Usta, Yaman Dede'yi kaybettikten sonra Bursa'ya gelip yerleştiği vakit kendini ıssız adaya terk edilmiş Hayy gibi hissetmişti... Sanki kayıptı da bulunması gereken bir ülkedydi şimdi Yaman Dede. Bilinen bütün tarihlerin biraz daha sulara batması, toprağa gömülmesi bundan mıydı yoksa? Neredeydi şeyhi? Onu bırakıp nerelere gitmişti. Ne zaman ona seslense Yaman Dede'nin sesi ürkütücü suların altından geliyordu. Neydi ki su? Uykusuzluk denizi, yokluğun tuzlu ruhu muydu yoksa?

Upuzun bir sessizlikti bu taşlar. Denizin içinde belirip kaybolan hayaller gibiydi hepsi. Fırtınalı bir gecede dalgalarla dövölüp sulara bata çıka ilerleyen bir gemi gibiydi zihni o zamanlar. Ne zaman tutunmak için ellerini uzatsa, bir avuç su kalıyordu avuçlarında. İnsanlar erkenden kalkıp işlerine gidiyorlardı. Bütün gün toplantılara girip çıkıyorlardı. İş yemekleri, davetler... İnsanlar hep birileri için önemliydiler. Hesapların hiç açık vermemesi lâzımdı. Daha mutlu ve huzurlu bir gelecek için devamlı surette çalışmak gerekiyordu. Her şeyi ayarlamak! Sanki insanlar durmaksızın bir şeyleri ayarlamaya programlıydı.

Mıgırdıç Usta bunu anladığında ise çok geç değildi. Bir gece rüyasında şeyhi ona Üftâde Hazretleri ve şeyhi Hızır Dede'yi ziyaret etmesini işaret etmişti. O günden sonra o ıssız adadaki sular çekilmiş, hayata dair her şey biraz daha anlaşılır olmaya başlamıştı. Okyanusun dibinden zaman zaman yankılanan sesleri şimdi başka sesler cevaplıyordu.

"Ben seni anlayamıyorum anne!"

"Seni anlayamıyorum sevgilim!"

"Anlamıyorum seni aşkım!"

"Sizi anlayamıyorum amirim!"

"Anlamıyorum seni evlâdım!"

"Sizi anlayamıyorum hocam!"

Sesler birbirine karışıyor, arabalar bulanık ırmaklar gibi akıyor,

Çocuklar yol boyunca mendil ve simit satıyor,

Kimsesiz yaşlılar, ayyaşlar kaldırımlarda sere serpe uzanmış yatıyor,

Eski ahşap konaklar hayat devam ediyor mu diye soruyor,

Hazireler esrar kokuyor,

Uzaklarda ateşler yanıyor,

Şehrin üzerinde kimselerin görmediği atlar hâlâ koşmaya devam ediyordu.

Yokuşun başına geldiğinde, bir an başını göğse kaldırıp kollarını rüzgârlara açarak özgürce bağırmak istedi. Bu ıssız adada sevdiklerinin tek tek adını söyleyip ciğerleri patlayınca kadar “Sizi seviyooooom!..” diye haykırmak istiyordu.

Herkes birbirine söyleyip dursa da, çoktan kapanmış bir çağ kalıntısı gibiydi “Aşk”. Herkes birbirine sınımsız sarılmak istese de, kolları derin bir boşluğu kucaklıyordu her seferinde. Sevdikçe şişip, kâinat gibi genişleyen bir boşluk gibiydi insanların birbirlerine duydukları sevgi. İnsanlar, kendi ıssızlıkları içinde, sadece balonlar şişirmişlerdi durmadan. Oysa sevmek; aramaktır... Aramaksa; arınmak...

Mıgırdıç Usta, o ıssız adada yanına götürdüğü dünyaya dair hayallerinin toplandığı balonları tek tek bırakmıştı sonsuz boşluğa. O, bu seyirde yalnızlığına ve kimsesizliğe sabretmişti.. Oysa yalnız kalınca, terk edilince çıldırır insanlar. Bu yüzden kendini ve sesini terk edildikleri sevgililere ya da dostlarına duyurmaya çalışırlar. Çektikleri acıyı bilsin isterler. Sanki kanıtlamak isterler yokluklarında duydukları elemi. Tıpkı bu gece umutsuzca sevgilisine yalvaran o genç gibi. İnsanlar, Hayy bin Yakzan’ın adasından ellerinde ancak bir demet uçan balonla geri dönüyorlardı.

Oysa öğrenmişti ki, Üftâde Hazretleri de bu hayatın içinde durmaksızın kanayan yüreklere, açılan yaralarına merhem olmak üzere yaşamıştı. İnsanların sevgisizlikten mütemadi duvarlar ördüğü bu şehirde, o, bu duvarları yıkmak için yaşamıştı.

Hızır Dedeyi... Âh Hızır Dede’yi, Cân Hızır Dede’yi her gün sırtına alarak Eski Kaplıca ’ya götürürdü. Eski kaplıcanın suyu çok şifalıydı. Hızır Dede Karacabey’de çobanlık yaparken, soğuk bir kış günü ayakları donmuş ve kötürüm kalmıştı. Hazreti Üftâde, bilhassa bu kaplıca yolculuklarında ermişti pek çok şeye. Ne güzeldi, hocasını o dünya güzeli Hızır Dedeciği omuzlarında taşımak. Kim bilir ne güzel kokuyordu pamuk elleri, akça sakalı.

Oysa şimdi insanlar burada, giderek çürüdükleri, ruhların iflas ettiği bu cemiyette bir düzen kurmaya çalışıyorlardı. Ev, eşya, araba, kitaplar... İnsani münasebetler de bir hayli tuhaftı. Ne zaman bir engelle karşılaşılrsa ifadeler değişiyordu:

“Seni seviyorum ama görüşmememiz lâzım.”

“Seni seviyorum ama beni görme, beni duyma, beni arama, benimle konuşma”

“Seni seviyorum ama bana sıkıntı verme.”

“Seni seviyorum, yanıma gel.”

“Seni seviyorum, bana ver.”

“Seni seviyorum...”

Artık gülüyordu Mıgırdıç Usta bütün bunlara. İnsanlar sevginin kendisinden ziyâde, büründükleri abi, abla, hoca, dost, sevgili ya da arkadaş rolüne inanıyorlardı.

Oysa... Oysa Üftâde Hazretleri ile Hızır Dede öyle miydi? Hızır Dede hiç bırakmamıştı Üftâde Hazretlerini hayatın içinde. O da şeyhine sınırsız sarılmıştı bırakmamacasına. Daha on yaşında idi eteğine tutunduğunda. Gerçi ondan evvel de hocası olmuştu. Muslihiddîn Efendi, Abdal Mehmet, hepsi çok sevmişlerdi onu. Muslihiddîn Efendi Irgandı Köprüsü’nün yanındaki Selçuk Hâtun Mescidi’nin imamlığını yapıyordu. Ne zaman “Oğul Muhammed!” diye seslense, küçük Mehmet Muhyiddîn de hemen “Buyur imam baba!” diye cevap verirdi.

Bir Kurban Bayramı’nda hocasını ziyarete gelen küçük Mehmet Muhyiddin, dış kapı ile orta kapı arasında oturan kıvrık tüylü bir deve görmüştü. Daracık bir yere bir devenin nasıl sığıdığına akıl erdiremeyerek hocasına sormuştu. Hocası da o devenin “Kudret Devesi” olduğunu söylemiş, ona binerek Mekke’ye gidip geldiğini anlatmıştı. “Ben dahî arduna binsem” deyince, Muslihiddîn Efendi, “Oğul Muhammed, zemânı geldiğinde sen dahî binersin” demişti. Ve sonraları bu deve Üftâde Hazretleri’nin olmuştu.

Nihayet evinin kapısına geldiğinde her iki tarafında da hazire bulunan merdivenlerden ağır ağır çıktı.

Mıgırdıç Usta eski sokaktaki evine her gelişinde farklı bir zaman aralığından geçiyormuş gibi değişik hâller yaşırdı. Zaman, akrep ile yelkovan kovalamacısından daha başka bir şeydi. Zaman hep diriydi. İnsan ancak zamanın ve ‘ân’ın içinde dimağının diriliği nispetince gönül gözüyle görebilirdi bu diriliği. Her adımda

“Ya Hayy!..” diyerek...

Bu, can alıcı bir kelimeydi, oyun değildi!

Bir zamanlar var olmuş ve bir zaman sonra yok olacak olan her şey, zamanın hafıza süngerlerine çekilmiş beklemekteydi. Varlık öyle bir şeydi ki, zamana, mekâna, taşlara, kubbelere, ağaçlara, yollara, hanlara, sulara, yazılara ve eşyalara sinmemesi mümkün müydü?

Yeşil Dergâh'ın Aynası / Kitab-ı Hayat

